יהוה

# SCHOLÆ ZETETICÆ METAPHYSICA

*INTERPRETE*

JANO TOSCANINI
FLORENTINO
Sacræ Theologiæ Doctore.

ROMÆ,
Ex Typographia Rochi Bernabò, MDCCXXV.

*SUPERIORUM PERMISSU*

Digitized by Google

Digitized by Google

# AD LECTOREM.

SCholæ Zeteticæ, *omnium antiquiſſimæ, cujus originem, inſtituta, ritus, diſciplinamque omnem non ita pridem deſcripſit vir eruditiſſimus Dominicus Auliſius lib.* 1. *de Scholis ſacris; hìc ego placita, atque doctrinam, quantum quidem primùm ex ſacris Literis, deinde ex pervetuſtis cùm Græcorum, tum verò præcipuè Ebræorum monumentis cognoſcere potui; vulgare primus aggredior. A Metaphyſicis initium capere viſum eſt, eorumque primò Syſtema informare, quæ de Ente, ipſiuſque Attributis Ebræi veteres, apud quos ea Schola floruit, tradidere. In hoc autem Syſtemate, ut ordo rerum, atque ex ordine perſpicuitas foret, totam hanc doctrinam bipartitò diſtribui: &, quæ quidem prima, & præcipua ſunt, ac veluti fundamentum cæterorum; in prima Syſtematis parte locavi, quam de more Hypotheſim voco: quæ verò ex his conſequuntur, iiſdemque quodammodo incumbunt; ea in varias Propoſitiones digeſſi, ac ſecunda Syſtematis parte comprehendi. In reliquis cùm Philoſophicis, tum Theologicis, niſi aliter viſum fuerit, idem ordo ſervabitur. Tu interea, Benigne Lector, partem hanc doctrinæ Zeteticæ accipito, &, quodcunque id demum eſt laboris, atque induſtriæ meæ, boni conſulito. Vale.*

IMPRI-

IMPRIMATUR,
Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sac. Palat. Apoſtol.

*N. Epiſc. Bojan. Viceſg.*

---

JUbente Reverendiſs. Patre F. Gregorio Selleri Sacri Apoſtolici Palatii Magiſtro, accuratè, ac diligenter perluſtravi *Syſtema Metaphyſicum Scholæ Zeteticæ à Viro eruditiſſimo Jano Toſcanini, ex pervetuſtis tùm Ebræorum, tùm Græcorum monumentis, nunc primò informatum*. In quo cum omnia mirum in modum reſplendeant, ingenium, doctrina, eruditio, ſtylus etiam, atque eloquutio, &, quod ſanè plurimùm refert, ordo, totiuſque operis diſtributio, & conformatio; nec quidquam in eo ſive à recta Fide, ſive à bonis moribus alienum, diſſonumve deprehenderim; illud Typis digniſſimum cenſeo.
Datum Romæ in Monaſterio SS. Viti, & Modeſti die 26. Maji 1725.

*D. Paulus Scalamonti Ordinis Ciſtercienſis*
*Sacræ Theologiæ Lector.*

SCholæ Zeteticæ Syſtema Metaphyſicum, Jani Toſcanini Florentini, ſacræ Theologiæ Doctoris* præclarum inventum, magnæque doctrinæ, ac mentis opus, juſſu Reverendiſſimi P. F. Gregorii Selleri Sac. Pal. Apoſt. Magiſtri attentè perlegi. Cumque in eo nihil in venerim, quod Religioni, & bonis moribus non apprime congruat; ac ſperem, fore, ut Chriſtianæ Scholæ inde plurimum commodi capiant; ipſum non publica modo luce, ſed communi omnium plauſu digniſſimum judico.
Romæ ex Collegio Romano die 15. Junii 1725.

*Octavius Ruſchi Societ. Jeſu*
*Græcæ Linguæ Profeſſor.*

---

IMPRIMATUR,
Fr. Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

ME-

Digitized by Google

# METAPHYSICI SYSTEMATIS

## *PARS PRIMA*

## HYPOTHESIS

### §. I.

1. HYPOTHESIS illa, qua tota nitebatur Zeteticæ Scholæ doctrina, primum id, ac præcipuum habet: τὸ ὂν, vel τὸ εἶναι *Ens*, vel *Eſſe* unicum ponit: ejus verò duplicem quaſi ſtatum, modum, habitudinemque diſtinguit. Et, cum recentes philoſophi principiò ſtatim res dividant in Ens, ſive quod eſt ab alio, & quod eſt a ſe; ſive finitum, & infinitum; ſive contingens, & neceſſarium; priſcis illis Inveſtigatoribus veri ea prima fuit rerum partitio: Eſſe vel eſt in ſe ipſo; vel quodammodo extra ſeſe, participatione, & communione ſui. Qua diviſione ne cui forte videantur Deum non ſatis ſejungere, ac ſegregare a rebus creatis; dicanturque patrocinari Almerico, qui damnatus eſt ab Innocentio III. cap. *Damnamus* de ſum. Trinit. quòd, ut perhibet Turrecremata lib. 4. ſum. cap. 35. omnia unum eſſe doceret, & ejuſdem prorſus naturæ; exponen-



Digitized by Google

dum ideo eſt, unicum Eſſe cum ponerent, idemque in ſe ipſo, & quaſi extra ſe eſſe dicerent; quid intelligi vellent. Hoc autem rite explicato, atque percepto, liquidò conſtabit, eos tam procul eſſe ab hac culpa; ut magis etiam, quàm reliqui omnes aliarum gentium philoſophi, & abhorreant ab opinione Almerici, & Deum efferant ſupra res omnes creatas. Nam profectò ii omnes, qui non ſtatum Entis, ſed Ens ipſum principiò diſtinguunt, quantumvis licèt eus alterum ab altero ſeparent, atque diſcriminent; utrumque tamen ens eſſe propriè, ac verè; communique illa notione involvi, confundique putant: ut minus propterea, ipſorum etiam confeſſione, & judicio, inter ſe diſcrepent duo illa entia, finitum & infinitum; contingens & neceſſarium, quod eſt ab alio & quod eſt a ſe; quàm quantum Inveſtigationis Schola ipſum a ſe ipſo differre vellet illud Eſſe, quod unicum ſtatuebat. Sic enim res habet, Zetetarum ſententiâ: Eſſe unicum eſt: ejus verò duo quaſi ſtatus: quippe quod & in ſe ipſo eſt, & extra ſeſe: in ſe ipſo quidem re, & veritate; extra ſe autem adumbratione, & ſimilitudine. Ita ſcilicet, ut, quacunque ratione idem ut eſt in ſeſe, cum ſemetipſo comparetur, ut eſt extra ſeſe; ipſum ad ſe ipſum ita ſe habeat, uti verum ad falſum: quorum, ut talium, nulla communis eſt notio: ſiquidem, ut nomen ſit idem; ratio tamen eo nomine ſignificata eſt longè alia: ut longè alia ratio eſt hominis picti, atque hominis veri. Porro hæc doctrina cujuſmodi ſit, definire, meum non eſt. Illud confirmo, philoſophos illos, qui iſta doceant, & Dei naturam ſupra res omnes creatas altiùs quodammodo evehere, & ab errore Almerici longiùs diſtare, quam cæteros. Eſſe enim ideo unum conſtituunt, non quia plura non ſint; ſed quia nihil, niſi unum propriè, ac verè eſſe putant. Quod autem dicunt, hoc unum eſſe in ſe ipſo; & extra ſeſe; ita accipi volunt, ut in ſe ipſo ſit verè; extra ſe autem, extra rationem ſit eſſe veri. Quare, quamvis non ipſum Eſſe diſtinguant, ſed ejus veluti ſtatum tantummodo, hoc eſt, quamvis cenſeant, nihil eſſe extra ipſum Eſſe, quod idem non ſit etiam in ipſo Eſſe; eaque ratione differre velint, quòd in ipſo

Digitized by Google

ipſo Eſſe ſit verè; extra autem, veri eſſe rationem non habeat; longiùs tamen ab ejus opinione abiunt, qui omnia unum eſſe docuit, ejuſdemque naturæ; quàm qui duo entia diſtingunt, finitum & infinitum, contingens & neceſſarium, quod a ſe, & quod ab alio: quæ, utcunque inter ſe maximè diverſa eſſe dicant; ad aliquam tamen notionem deveniendum tandem eſſe exiſtimant, quæ vel univocè, vel ſaltem analogicè in utrumque conveniant, eaque unum quodammodo efficiat. Ad rem declarandam veteres ipſos Ebræos hoc exemplo uſos invenio. Moſes quidem unicus eſt: &, ſi idem ſit cùm in ſe ipſo, tum extra ſe, in aliqua ſive tabula, ſive ſtatua expreſſus; nequaquam in Moſe ipſo; ſed, ut ita dicamus, in ejus ſtatu, atque modo diſtinctio ſit: neque enim Moſes alius eſt in ſe ipſo, alius in imagine: ſed aliter in ſe ipſo, aliter in imagine: in imagine quidem adumbratione, & ſimilitudine quadam; in ſe ipſo autem re, & veritate. Et tamen, cum in Moſe diſtinctio non ſit ulla, certè veritas Moſis, ejuſque imitatio, duo quædam ſunt inter ſe tam planè diverſa, quàm diverſi non ſint inter ſe duo ipſi Moſes, ſi Moſem ipſum, quod quidem eſt abſurdum, duplicem fingas: aut certè ſi duos homines ponas: hi enim, utcunque alterum alteri diſſimilem facias, eidem ſpeciei ſubjecti ſunt, & utriuſque communis eſt ratio hominis. Non abſimili pacto, dicebant, unum quidem eſt Eſſe: hoc autem, ſi extra ſeſe, ideſt, extra rationem veri, & proprii eſſe, ſive in Homine, ſive in Angelo, tanquam in imagine ſit; nequaquam ipſum Eſſe diſtinguas, ſed ſtatum quodammodo: alterum quidem rei, & veritatis; alterum autem adumbrationis, & ſimilitudinis: Nec verò, quamvis in ipſo Eſſe diſtinctio non ſit; non duo tamen ſunt inter ſe maximè diverſa, veritas ipſius Eſſe, quæ eſt Deus; & ipſius Eſſe imitatio qualiſcunque, quæ eſt Homo, vel Angelus. Duo quædam ſunt oppidò; & inter ſe tam planè disjuncta; ut nulla utriuſque communis ſit ratio. In quo quidem deficit exemplum nuper allatum. Nam ſimilitudo illa Moſis non omni prorſus ratione ſimilitudo eſt: eſt enim aliqua tandem ratio generalis, qua utrumque coit, atque in

 unum

unum confunditur: ſic, ut idem ſit, atque ipſe Moſes, Moſis imago, non quidem re, ſed notione. Contra verò, quòd ipſo Eſſe nulla ſuperior eſt ratio; quidquid non eſt eſſe verum, ſed eſſe veri ſimilitudo; nulla prorſus ratione plus aliquid eſt, quàm ejus ſimilitudo. Ex quo illud efficitur, quod paulo ante notavimus, ut, quocunque reſpectu inter ſe comparentur, Eſſe ut eſt in ſeipſo, & ut extra ſeſe; Deus nimirum, & res creatæ; non alia major ſit utriuſque termini habitudo, quàm quæ eſt inter verum, & falſum: inter hominem, aut aliam rem quampiam, ejuſque ſimulacrum, atque umbram, ut ſimulacrum, ut umbra eſt.

2. Umbram verò cum audis, ne Zeteticæ Scholæ doctrinam in errores Platonicorum, qui alter ſcopulus eſt æquè cavendus, incurrere, atque offendere putes. Etſi enim, ut notat Euſebius Præp. Evang. l. 12. c. 19. hoc etiam ab Ebræis acceperit Plato, *ut res inferiores diviniorum imagines eſſe exiſtimaret*, quod latè docet in 6. & 7. de Repub. ea tamen cùm ipſe, tum verò maximè ipſius interpretes adjecerunt de ſuo; quæ, ut verum, & catholicum ſenſum ſuſtinere vix ullum poſſe videntur; ſic a veteri Ebræorum Schola ſunt prorſus aliena. Veterum autem Ebræorum Scholam cum dico, ſermo mihi non eſt, ſive de Sapientibus Miſcnæ, & Ghemaræ; ſive de Rabbinis; ſive de iis Ebræorum doctoribus, quibus etſi nomen הגאונים ab excellentia doctrinæ ſit factum; eoſdem tamen a majorum ſuorum placitis ad Ethicorum philoſophorum commenta turpiter defeciſſe conſtat. De Schola loquor longè & antiquiore, & ſapientiore המקבלים hoc eſt, eorum, qui acceptam a Prophetis, atque adeo a Moſe ipſo doctrinam puram adhuc, atque incorruptam ſervabant: apud quos, tantis videlicet auctoribus, & magiſtris, certior erat, ac tutior inquiſitio illa veri, quam profitebantur: & ex qua ipſorum gymnaſiis nomen poſitum eſt Ebraicè quidem בית המדרש, Græcè autem οἶκος ζητήσεως, ideſt, domus, ſeu ſchola Inveſtigationis. Hi porro ſapientiſſimi viri, quod initio ſtatuebant: *Eſſe unicum eſt; ejus verò duo ſunt veluti ſtatus; veritas, & umbra*; id Catholicè intelligendum dico: neque hujus diſſimile

ſimile illud eſſe contendo, quod, ut paulo poſt videbimus, in ore omnium ferme S. S. Patrum frequentiſſimum eſt: *In Deo ſunt omnia, & quidem longè veriùs, quàm in ſeipſis: Deus veritas eſt, res autem creatæ cum ipſo comparatæ falſitas ſunt*. Quod utique non ita eſt accipiendum, quaſi res creatæ falsò putentur exiſtere: ſic, ut homines v.g. & angeli in ſe ipſis veri non ſint, ſed hominum, & angelorum ſimulacra quædam dumtaxat, atque umbræ. Illud eſt: veri quidem & homines, & angeli ſunt: ſed hoc eſt verus homo, veruſque angelus, imitatio, atque adumbratio quædam illius veri eſſe, quod habent in Deo. Veri autem eſſe proprietates, caracteres, inſignia eadem planè notarunt Ebræi veteres, quæ paſſim omnes notant tum Græcæ, tum Latinæ Eccleſiæ Patres. Nam primò, dicebant: Eſſe verum, hoc eſt, Eſse ipſum, ut eſt in ſeſe, eſt eſſe maximè exemptum, ac liberum, ſolutumque modis omnibus, ac differentiis loci, temporis, rei: ita nempè, ut nec ſit in eo Eſt, & Non: nec Fuit, & Erit: neque Hic, Ibi, Alibi, & alia ejuſdemmodi, ſed unicum Eſt: eoque uno ſit omnia: omnia inquam, extra omnia. Contra verò eſſe adumbratum, hoc eſt, ipſum Eſſe, ut eſt extra ſe ſe, quoniam quælibet Eſſe ipſius externa progreſſio ſuum certum gradum, ſuamque lineam, rationem, modum, ordinem habet; multifariam illigatur, contrahitur, circumſcribitur, definitur. Secundò, ipſum Eſſe, ut eſt in ſe ipſo re, & veritate, eſt purum, ac ſimplex eſse: quod & nihil habet admixtum ex non eſse; & id omne, quod habet, illud eſt: contra verò, ut eſt extra ſeſe, per adumbrationem, & ſimilitudinem, eſt eſse quoddam inſyncerum, mixtumque ex non eſse: ac nunquam penitus compoſitionis expers, ejus ſaltem, quæ eſt ex accidente, & ſubſtantia: ut non ſolùm multo pauciora ſint ſemper illa, quæ habet, quàm quæ non habet; ſed etiam, ut ea quæ habet, illa ipſa non ſit. Tertiò tandem, quæ aliæ ſunt veri eſse proprietates, atquè notæ, Eſse ipſum, ut eſt in ſeſe, eſt a ſe ipſo, eſt unicum, neceſsarium, immenſum, æternum, immutabile, infinitum, perfectiſſimum. Quæ contra omnia ſunt in eſse adumbrato, hoc eſt, in Eſse ipſo, ut extra ſe eſt.

3. Pro-

3. Propriis hiſce veri, ac falſi eſse caracteribus conſtitutis, ſeu quod idem eſt, duobus ipſius Eſse veluti ſtatibus, veritatis ſcilicet, & falſitatis, ſive adumbrationis, expoſitis; alterum jam affert Zetetarum Hypotheſis, quod ex primo facilè ſtatim conſequitur, nimirum Dei definitionem: non eam quidem omnino exactam, & ad Logicorum regulas elaboratam: neque enim id fieri potuiſset in Deo: ab iis præſertim, quorum illud primum eſt, ac præcipuum, ut non ſit, niſi unicum Eſse: qui autem duo ſunt ipſius propemodum ſtatus, eorum alter quidem ſit rei, & veritatis; alter verò adumbrationis cujuſdam dumtaxat, & ſimilitudinis. Sed nec eam definitionem affert, quæ nobis aperiat, quid ſit Deus, ut eſt in ſe ipſo, ad ſe ipſum; id enim penitus abditum, & a mortalium intelligentia remotum eſse dicebant; ſed, quid ſit Deus, ut eſt in ſe ipſo ad nos: hoc eſt, ut foras quodammodo ſpectat ad res creatas. Sic igitur apud antiquos Ebræos, in Schola Inveſtigationis definiebatur Deus: *ipſum Eſſe*, vel, *Eſſe, ut eſt in ſe ipſo*: ſicut e contrario res creatæ; *Eſſe, ut eſt extra ſe ipſum*, vel, *ipſius Eſſe extra ſe progreſſio*. Objicientibus autem, in hac definitione id ipſum obſcurum, atque involutum relinqui, quod maximè fuerat explicandum; ultraque inquirentibus, ac percunctantibus, ecquid rei ſit, Eſse in ſe ipſo; reſpondebant; *Veritas* eſt. Atque hic tandem inſiſtendum, & acquieſcendum eſse, dicebant: datum nobis non eſse ultra progredi: id qui conentur, aut turpiter labi; aut retro, quod ſanè turpius eſt, imprudentes referri. Iidem verò non prohibebant, ex his duabus Dei notionibus, ex *Eſſe* ſcilicet, & *Veritate*, definitiones alias informari, & procudi, in quibus cùm Eſſe ipſum, aut ipſa Veritas potiſſimùm emicaret, atque expleudeſceret; tum aliquid etiam alicunde aſsumerent, quod ipſis proprium quemdam definitionis veluti cultum, venuſtatem, ſpeciem, & plus etiam fortaſse lucis adjiceret. Cæterum *veri eſſe* rationem diſsertiſſimè exprimi volebant: quippe quæ Dei naturam a re omni creata, præ reliquis, diſtinguat, atque eximat: ei primario conveniat, atque ante alia omnia, quæ de ipſo dicuntur: eaque ſit, ex qua cætera dein-

deinceps, quæ de Deo recta & fides, & ratio docet, tanquam ex fonte facilè manent, ac profluant. Itaque, licèt in vetuſtiſſimis eorum monumentis alias etiam ab his duabus Dei veluti definitiones reperiam; omnibus tamen eadem prorſus ſubjecta vis eſt, & ſententia. Ejuſmodi, quod quidem ad *Eſſe* pertinet, illa ſunt: *Eſſe verum*: *Eſſe maximè exemptum*: *Eſſe extra omnem modum, ac differentiam*. Tum, quod majorem emphaſim habet: *Totum extra Totum*: &, quod idem eſt, ſed, ut mos Gentis erat, ſymbolicè exprimitur; *Centrum Totius*: *Vnitas rerum omnium*. Quod autem attinet ad *Veritatem*; horum ſimillima ſunt: *Veritas ſeparata*: *Veritas abſtractiſſima*: *Veritas extra omnia vera*: quodque eandem metaphoram habet; *Centrum, Vnitas verorum omnium, ſeu veri totius*. Quibus omnibus, ut per ſe ſtatim apparet, profectò idem ſubeſt: Eſse ſcilicet, ut eſt in ſe ipſo: Eſse verum: Veritas. Has igitur omnes Dei notiones, & alias, quæ procul dubio in eandem ſententiam ex his effingi plurimæ poſsunt, probat, & amplectitur Zetetarum Hypotheſis: in qua, cum non ſit, niſi unicum Eſſe, ejuſque duo, prope dixerim, ſtatus: primus quidem rei, & veritatis; alter verò adumbrationis, & ſimilitudinis; Dei naturam ab omni natura creata his præcipuè notionibus diſtingui, diſcriminari, diſcludi, ſejungi, conſequens eſt. Primò; ut & Deus, & res creatæ ſint Eſſe; ſed, quia Deus eſt Eſse reipſa, & veritate; illæ autem adumbratione, & ſimilitudine; idcircò Deus dicatur, Eſse ipſum; ſecus illæ: eo pacto, quo verus Moſes, quòd Moſes eſt re, & veritate; Moſes ipſe, propterea dicitur: ejus autem imago non item: quippe quæ Moſes eſt quidem ille ipſe, ſed adumbratione tantùm, & ſimilitudine. Secundò; ut quidquid eſt, dupliciter quodammodo ſit: ideſt, ut, ſicuti Deus eſt in ſe ipſo, & extra ſe in rebus creatis; ſic hæ viciſſim ſint in ſe ipſis, & extra ſe in Deo: verùm, quia Deus eſt in ſe ipſo propriè, ac verè, non ſic autem extra ſe in rebus creatis; ideo Deus Eſse verum, ſeu Veritas rectè dicatur: è contrario autem, quòd res creatæ extra ſe quidem in Deo ſunt propriè, ac verè; non ſic autem in ſemet-

Digitized by Google

metipſis; propterea Eſse verum, aut Veritas non dicantur: ſed Eſse veri imitatio, & falſitas potius, ſive umbra quædam Veritatis. Tertiò denique, ut & Deus ſit Totum; & res creatæ non quidem ſingulæ, ſed univerſæ ſint Totum; quia verò Deus eſt Totum Veritatis; illæ autem Totum ſunt Adumbrationis; cum Totum ibi ſit Verum, ubi eſt extra omnem modum, ac differentiam; ibi autem ſit Adumbratum, ſeu minus verum, ubi eſt intra certos modos, ac differentias; rectè propterea dicatur Deus, Totum extra Totum, ſeu Totum liberum, atque exemptum a Toto, quodque idem ſignificat, ſed metaphoricè; Unitas, ac Centrum Totius: res autem creatæ; Totum ex Toto, ſeu Totum nexum, ſuſpenſumque ex Toto: ac metaphoricè tandem; Numerus, ac Sphœra Totius. Atque hæc explanandis omnibus Dei notionibus, e Schola Zetetica proximè allatis, quod alterum erat Hypotheſis caput, dixiſse ſit ſatis. Si quid autem eſt, quod adhuc lucis indigeat, eam ex duobus hiſce paragraphis, quæ conſequuntur, facilè accipiet.

## §. II.

## AUCTORITATE

### *Stabilitur Hypotheſis.*

4. QUi Syſtema aliquod condit, ſatis is quidem Hypotheſim ſuam Sapientibus approbat, ſi ejus ope, quidquid eſt in re illa magis difficile, & obſcurum, aut quàm commodiſſimè explicat; aut certè commodius, quàm alius quivis aliam Hypotheſim, & rationem ſequutus. Ego verò, tametſi Hypotheſis illa, quam nuper expoſui, ejuſmodi eſt, ex qua Dei perfectiones, atque excellentias declarari poſſe putem fortaſſe magis apertè, & dilucidè, quàm quantum ex iis fieri videam, quibus recentes Theologi aliis plerumque nituntur; quòd tamen hìc non tam philoſophum, quàm interpretem ago; ac doctrinæ hujus non magis veritatem, quàm vetuſtatem mihi præſtandam intelligo; pro-

propterea ipſam per ſe Hypotheſim, ſeorſim, directòque, totius ferme antiquitatis teſtimonio, confirmare, & conſtabilire decrevi: ut cùm hæc ipſa, quæ Scholæ Zeteticæ omnia tribuo, non apud me nata, ſed apud ejuſdem Scholæ Scriptores inventa eſſe conſtet; tum, quæ ex his per me ipſum plura deinde colligam, & auctoritatem obtineant, & extra novitatis invidiam omnino ſint. Quoniam verò Ebræos, una cum recta Fide, etiam doctrina defecit; ac, Chriſti Servatoris morte, nobis utraque hæreditas ceſſit; Schola Zetetica duplex diſtingui poteſt: vetus, & nova: Ebræorum prima, Chriſtianorum altera. Utriuſque Scholæ Zeteticæ communem dico Hypotheſim illam, quam modo propoſui: atque adeo totum Syſtema Metaphyſicum, quod, his jactis veluti fundamentis, deinde ſuperſtruam: ita tamen, ut de utraque non æquè facile ſit, adhibitis teſtimoniis, id confirmare. Nam Chriſtiani Zetetæ, cum eorum libri quamplurimi extent, non admodum difficile eſt animo informare, quid ſenſerint. Atque ego cùm hìc generatim, atque universè pro tota Hypotheſi; tum particulatim deinceps pro ſingulis Theſibus, ea producam ex omnibus ferme Eccleſiæ doctoribus Græcis, & Latinis; quæ, ut argumentum ſunt veritatis ſanè graviſſimum; ita ſuſpicionem prorſus nullam relinquant novitatis. Contra verò ex Ebræis Inveſtigatoribus, cum eorum ſcripta interierint, vix aliquid proferre poſſum, quod nuper à me dictis fidem affirmet. Ut igitur in eos etiam, immo primò, & præcipuè, Syſtema hoc metaphyſicum referrem; eo, non ipſorum teſtificationibus, ſed probabilibus quibuſdam dumtaxat conjecturis adductum me fateor. Imitatuſque ſum, magnam partem, illorum conſuetudinem, qui res philoſophicas in diſputatione, & dialogo tradiderunt: ut, licèt antiquis Ebræis eà plerunque aptarim, quæ ipſe cogitavi; iis tamen nihil prorſus ab ipſorum Schola alienum affinxerim: nec quicquam dixerim, quod, ſi in eorum monumentis non extat, ex iis tamen, quæ extant, & Genti, & tempori non maximè congruere videretur. Quanquam & illud profiteri jure poſſem, me Ebræis quoque Zetetis nihil ferme at-



Digitized by Google

tribuere, quod ipſum, licèt multimodis obtectum, & involutum, in eorum monumentis non extet; ſi modò, ut Eſdræ nomen adſcriptum habent; ita Eſdram verè auctorem habuiſſent Ebraici quidam codices Cabbaliſtici, atque Symbolici, quos aut illos ipſos eſſe arbitror, aut certè eorum exemplum, quos Johannes Picus Comes Mirandulanus vir ſummo ingenio, ac præclariſſima eruditione *ſumma impenſa ſibi conquiſitos*, dicit in Apolog. cap. de Mag. & cum ibi, tum in lib. de Homin. dignit. eos Eſdræ adjudicat, ac miris planè laudibus extollit, ac prædicat: *Deumque teſtatur, ſe in illis vidiſſe Religionem non tam Moſaicam, quàm Chriſtianam..... eademque legiſſe, quæ apud Paulum, & Dionyſium, apud Hieronymum, & Auguſtinum quotidie legimus*. Verum enimvero, cum neque de auctore, neque de ætate horum voluminum mihi ſatis liqueat; etſi nihil ferme in toto hoc Syſtemate afferam, quod iis omnibus, qui hos libros habeant, ac rectè intelligant; non ex iis quodammodo effoſſum, atque erutum videri poſſit; ut tamen alia ſcrutatus ſum antiquitatis monumenta certiſſima, ibique non pauca deprehendi, quibus mihi viſum eſt de veterum Zetetarum doctrina ſatis conſtare; illa ipſa, qualiacunque ſunt, hic exhibeo: iiſque Hypotheſis noſtræ, quod quidem in præſens mihi propoſitum eſt, non ſolùm veritatem, ſed etiam vetuſtatem oſtendo.

5. Et primò quidem, ut ad rem aliquando veniamus, illuſtria quædam ſunt in hanc ipſam ſententiam apud Ethnicorum Sapientes, quæ quoniam ex Ebræorum ſcriptis, tanquam ex fonte, hauſiſſe, atque aſportaſſe dicuntur; ex iis omnibus trahi poteſt conjectura ſanè probabili, quid vetus olim Inveſtigationis ſchola doceret. Quare faciendum hic nobis eſt, quod ſerm.2. cont. Gent. ſuadet Theodoretus his verbis: *Sicuti, qui terram auri, & argenti feracem effodiunt, cum exigua quædam ramenta nacti fuerint, eorum veſtigia conſectantes venas ſcrutantur; neque priùs ab effodiendo deſiſtunt, quàm auri copiam invenerint, ex qua ramenta illa propagata ſunt; Ita nos oportet Anaxagoræ, & Pythagoræ, & Platonis, atque etiam Numenii, & Plutarchi, & Plotini, cæterorumque*

Digitized by Google

*que ſermonibus auditis fontem ipſum indagare, ex quo pauca quædam Divinorum laticum haurientes iſti, libros ſuos locupletarunt: atque &c.* Huc igitur pertinet, quod in fronte ipſa templi Delphici ſcriptum erat, τὸ εἶ: quo Divinitas ſignificari vulgò exiſtimabatur. Immo hodieque extat Plutarchi liber περὶ τοῦ εἶ, τοῦ ἐν Δελφοῖς: quo in libro vocabulum εἶ, *tu es*, Deo & ſoli, & primariò convenire, tradit his verbis: *Quam ei, quaſi veram, ac propriam, adeoque ſolam, eique ſoli congruentem ſalutationem reddimus. Nos enim verè nullo modo ſumus: ſed omnis omnino natura mortalis, in quodam interitus, ortuſque medio conſtituta, umbram ſui dumtaxat aliquam, exilemque, ac lubricam opinionem oſtendit* Tum deinde Heracliti ſententiam refert, & approbat, cujus illa ſunt: *Nos in eundem fluvium bis ingredi non poſſe. Ita mortalem ſubſtantiam nemo bis attingit: ſed repentino mutationis impetu diſſipatur illico, rurſumque colligitur: vel potius, ne rurſum quidem, aut poſtea: ſed exiſtit ſimul, ac deſinit: accedit ſimul, ſimulque diſcedit. Ecquid igitur illud eſt, quod verè eſt? Id unum utique, quod ſempiternum eſt: quod ortu ſimul, interituque caret: cui nullum tempus mutationem affert. Mobile enim quiddam, ſemper fluens, non ſolidum aliquid, ſed veluti vas ortuum, & interituum eſt tempus: cujus ipſæ appellationes hæ, Prius, Poſterius, Erit, Fuit, fatentur, ipſum non eſſe. Facias enim fatuè, & abſurdè id, quod nunquam dici poteſt eſſe; aut, quod jam eſſe deſiit, ſi dicas, eſſe.* Subjungit præterea, ipſummet inſtans præſens, quod, Nunc, dicitur, Præterito, Futuroque diſtingui, ac diſtrahi: atque ita concludit: *Quòd, ſi idem accidit Naturæ, quam tempore metimur, quod menſuræ ejus; ipſa quoque nihil eſt permanens, nihil ens, ſed omnia fientia, & intereuntia* γινόμενα πάντα, καὶ φθειρόμενα, *juxta eorum cum tempore comparationem. Itaque de eo, quod eſt, non licet dicere, fuiſſe, aut id fore: quæ verba inclinationem ſignificant, atque diſceſſum, & mutationem, quæ locum in eo, quod eſt, non habet. Deus autem, ſi ita dicendum ſit,* EST: *& eſt nulla ratione temporis, ſed æternitatis immobilis, tempore, & inclinatione carentis: in qua nihil prius eſt, nihil poſterius, nihil futurum, nihil præteri-*



Digitized by Google

*teritum, nihil antiquius, nihil recentius, ſed, una cum ſit, unico* NUNC *ſempiternam implet durationem*: *&, bujus ratione, quod eſſe dicitur, verè eſt*: *non futurum, non præteritum, neque orſum, neque deſiturum. Sic itaque Deus nobis venerationis ſtudio ſalutandus, atque compellandus.*

6. Nec verò hac in re alia fuit vetuſtiorum philoſophorum, atque adeo ipſorum antiquæ philoſophiæ luminum, Pythagoræ, & Platonis ſententia. Ad primum quod attinet; ejus mirificam, atque per celebrem τετρακτὺν, ipſum fuiſſe Dei nomen τετραγράμματον יהוה multis argumentis interpretati ſunt Seldenus de dis Syr. Synt.2. c.1. & Wendelinus in ſua diſſertat. de Pythag. Tetract. Porro Dei nomen quadriliterum vel eſt illud ipſum, quod habetur in Exod.III. 14. אהיה *Ero*, Vulgata interpretatione, *Qui eſt*; quod docent Clemens Alexandr. l.5. Strom. & Theodoretus q.15. ſuper Exod. aliique complures; vel certè ductum eſt ex Verbo Subſtantivo, quod vocant, natumque ex ipſa ejus radice היה: &, quod rectè notat Cregutus in Revelator. Arcan. p.595. ejus explicationes veluti quædam ſunt, tum quod ſcripſit Moſes in Exod. l. cit. אהיה אשר אהיה, quod Vulgatus interpres vertit: *ſum, qui ſum*, quia Futurum in Ebraica lingua rem perpetuam ſignificat, & rationes continet præteriti, atque præſentis; tum quod ſcripſit Johannes in Apocal. 1. 4. Χαρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος: perinde ac, ſi diceret; *gratia vobis, & pax ab* ENS, *& ab* ERAT, *&* VENTURUS: Utcunque res iſta ſe habeat, profectò Numenius Pythagoreus lib.2. de Bono apud Euſebium Præp. lib.11. cap.10. ex Magiſtri ſui diſciplina ita loquutus *Age verò, atque ad illud, quod eſt, quantum licet, aſpiremus*: *omninoque pronuntiemus, quod eſt, id neque fuiſſe unquam, neque unquam futurum eſſe, at certo dumtaxat, præſentique tempore ſemper eſſe*: *quod ſanè tempus hoc modo præſens, ſi quis æternitatem dicere voluerit, me authore quidem id faciat.... Quod enim eſt, ſempiternum eſt, atque eodem modo ſeſe conſtanter habet....immotum, atque inconcuſſum per ſeſe ſemper.* Tum de ipſa Dei notione, ac nomine iſta ſubiicit: *Jam verò, ſimulatione omni poſita, noſſe me incorporei*

*no-*

Digitized by Google

*nomen ingenuè profitebor: cum id quidem pronuntiari jucundius videatur, quàm ſileri. Et quidem illud ipſum, de quo jampridem quæritur, ei nomen eſſe contendo. Nec rideat hic quiſquam, dum audit, proprium incorporei nomen, Eſſentiam, atque, Id, quod eſt, a me conſtitui. Nominis quippe hujus eam eſſe cauſam intelligat, quod neque ortum habuerit, neque interiturum ſit: immo nec aliud prorſus ullum, ſeu motus, ſeu mutationis genus aliquando ſubiturum: ſed omnino ſimplex, & immutabile ſit: adeoque in eadem ſemper naturæ ſuæ ratione perſiſtat: quòd ab illa nec ſuapte ſponte; nec aliena vi, ac neceſſitate diſcedat.* Sed neque extra veterum Ebræorum Hypotheſim ſunt, ſi rectè intelligantur, quæ de Pythagora ipſo refert Juſtinus. M. in cohort. ad Græc. eum videlicet *philoſophiæ ſuæ præcepta per ſymbola arcana tradidiſſe: Unitatem, rerum omnium originem eſſe, docuiſſe: Deum non extra hunc mundi ornatum eſſe, ſed ipſum in ſe totum in toto circulo generationes omnes inſpicere, ſæcula temperare &c. mentem totius circuli eſſe &c.* Eadem reperiuntur apud Clementem Alexan. in Admon. ad Gent. Jam verò Plato quid ſenſerit, clarè apparet, atque extat in Timæo: ut iiſdem fere in locis iidem notant proximè memorati Scriptores, Juſtinus M. Clemens Alex. Euſebius: atque inſuper Auguſtinus lib.8. de Civit. cap.11. ante hos verò Numenius Pythagoreus, qui hac etiam de cauſa apud Euſebium loc. cit. Platonem Moſem Atticiſſantem appellat. Sic autem ſcripſit Plato in Tim. *Primùm, meo judicio diſtinguenda iſta ſunt, quid eſt, quod ſemper ſit, nec ullum habet ortum; & quod ſemper gignatur, nec unquam ſit. Quorum alterum intelligentia, & ratione comprehenditur, quod unum ſemper, atque idem eſt; alterum opinione per ſenſum rationis expertem attingitur, quod gignitur, & interit, nec unquam revera eſt.* Et poſt aliquanto pag. ſcilicet 37. edit. Serr. *Dies porro, & noctes, & menſes, & annos, qui ante Cœlum non erant, tunc, naſcente mundo, naſci juſſit: quæ quidem temporis partes ſunt. Nos verò illas temporis diſtinctiones, Erat, nimirum, &, Erit, æternæ eſſentiæ non rectè attribuimus: dicimus enim, Erat, Eſt, & Erit. At revera illi æternitati,* EST, *propriè tantùm quadrat.*
*Erat*

*Erat enim , & Erit , temporis illius , quod naſcitur articulis convenit : ſunt enim motus . Quod autem eodem modo conſtanter , atque immobiliter habet , neque antiquius , neque recentius hactenus fuiſſe . neque etiam num exiſtere , neque aliquando futurum , conſentaneum eſt . Neque verò in illum cadere caſum rerum quempiam , quibus res mobiles , ac ſenſui expoſitæ ex ipſa generationis conditione ſubiiciuntur , Sed temporis æternitatem imitantis , & ad numerum in orbem commeantis hæ ſpecies ſunt , & ad tempus hæ quoque ſpectant ; præteritum eſſe præteritum , præſens eſſe præſens , futurum eſſe futurum , & , quod non ſit , non eſſe .... Tempus ad exemplar æternæ eſſentiæ ideo factum eſt ; ut mundus hic illi præſtantiori , quoad fieri poteſt ſimillimus ſit : ille enim mundus , hujus exemplar , omne per ævum Eſt : hic verò &c.*] Quæ hic Plato apertè , & expreſsè , eadem quaſi involuta , & aliquot obtecta ſymbolis tradit cùm in ſexto de Repub. ex quo multa refert Euſebius Præp. l.12. c.19. tum verò præcipuè in ſeptimo : id enim ſignificat Spelunca illa percelebris , quam ibi deſcribit ; nos ſcilicet , noſtraque omnia , Divinorum eſſe totidem veluti umbras : ut unum quidem ſit Eſſe , ſed duplex quodammodo ſtatus , atque habitudo , veritatis nimirum , & imitationis : rei , atque umbræ . Immo verò ſic etiam intelligenda puto , & ad verum , & Catholicum ſenſum , atque adeo ad ipſummet Ebraicum exemplar , unde expreſſa primùm ſunt ; revocanda , & caſtiganda , quæ de Ideis ingenioſiſſimè diſputat in Parmenide : non quidem , ut ſint rerum formæ , ac ſpecies, a rebus ipſis ſejunctæ , & abſtractæ ; ſed , ut ſint res omnes in Deo , modo quodam exempto : tanquam ſcilicet in Unitate , atque in Centro : ac propterea de Deo ipſo rectè illa dicantur, & locum , atque inſtar habeant definitionis : Eſſe maximè exemptum , Totum extra Totum , Veritas extra omnia Vera . Sed , ut omnes intelligant , non eſſe a me Syſtema iſtud aut elaboratum , procuſumque in ſpecu illo Platonis nuper memorato ; aut certè ex ethnicorum philoſophorum ſententiis effictum ; utque appareat in iis , quos modò citavi , ſequutum me , Theodoreti admonitu , hortatuque , non quod ipſorum eſt ; ſed divinum aliquid , & ſublu-

ſtres

ſtres quoſdam Cœleſtis doctrinæ radios, quæ iis, procul dubio, per Ebræos affulſit; illud ipſum è ſacris Codicibus proferam, ex quo & illi, quod quidem videtur, præclara hæc effata, ſententiaſque modò relatas; & ego, quod de me ingenuè fatcor, Hypotheſim hanc, ſic enim eam voco, duxi, & expreſſi.

7. Exod. III. 14. ita Deus de ſe ipſo loquutus: *Ego ſum, Qui ſum.... ſic dices filiis Iſrael: Qui eſt, miſit me ad vos.* Locum hunc conſideranti mihi, itemque alia, quibus idem ferme ſignificatur, cujuſmodi eſt illud Jobi XXIII. 13. *Ipſe enim ſolus eſt;* & illud Annæ 1. Reg. II. 2. *neque enim eſt alius, extra te;* Immo & duo illa Dei nomina יהוה, & יה, quæ perinde, ut ipſum nomen אהיה, quod hic exprimitur, ex היה, communi radice, gignuntur; tum hæc omnia cum eo conferenti, quod apud probatos hiſtoricos me legere memini de D. Catharina Senenſi; eam, neſcio quando, Chriſtum Dominum ita alloquutum; *Catharina, Ego ſum, qui ſum; tu autem es, quæ non es;* hæc animum cogitatio ſubiit: veri Eſſe ratione, Deum a rebus creatis primariò diſtingui: ejus naturam propterea, quantum quidem mortales aſſequi poſſumus, definiendam per ipſum Eſſe, & Veritatem exemptam, ſeparatam, in ſe, atque ex ſe unicè aptam, & conſiſtentem: minus rectè ens ipſum principio dividi, ut ſint ſcilicet duo quaſi entium genera, finitum & infinitum, contingens & neceſſarium &c. unicum Eſſe ponendum potius, quod, quidquid eſt extra ſe adumbratione, & ſimilitudine; ſit in ſe ipſo, re, & veritate: ſic nempe, ut adumbratio, & ſimilitudo quædam rei, & veritatis ſint res creatæ; Deus contra adumbrationis, ac ſimilitudinis hujus res, & veritas ſit. Ita tandem melius intelligi, quod de Deo, ejus inſtinctu, & afflatu dixerunt Jobus, & Anna: ſuper omnia autem, quod de ſe ipſe Deus: *Ego ſum, qui ſum: tu autem es, quæ non es.* Deus enim, hoc eſt, Eſſe, ut eſt in ſe ipſo, verè eſt: Creatura autem, hoc eſt, Eſſe, ut eſt quodammodo extra ſe ipſum, imitatione, ac ſimilitudine tantummodo eſt. Quare, Deus quidem is eſt, qui eſt; Creatura verò ea eſt, quæ non eſt: eo fere pacto, quo

quo Moſes, ut eſt in ſe ipſo, eſt is qui eſt: ut verò eſt extra ſe in imagine, eſt is, qui non eſt: eſt enim Moſes, ſed pictus, fictuſve: Moſes autem, ut pictus, fictuſve eſt, Moſes verè non eſt: eſt igitur is, qui non eſt.

8. Nec verò minus commodè intelliguntur alia ſexcenta utriuſque Scripturæ loca, in quibus Deus Veritas dicitur, nexaque ſunt locis his ipſis modò citatis. Nam, ſi res creatæ ſunt id, quod non ſunt; umbra tantùm, & falſitas ſunt: neque in ſemetipſis veritatem habent, ſed in eo, in quo ſunt id quod ſunt, hoc eſt, in ipſo Eſſe, quod eſt Deus. Deus igitur veritas eſt. At enim, licèt imago verè non ſit id, quod refert; verè tamen illud refert, ac vera eſt imago: quodque ex hoc ſequitur, in ſemetipſa veritatem habet: ſiquidem veritas imaginis, ut imago eſt, non in re ipſa, quæ exprimitur, ſed in ejus ſimilitudine poſita eſt: ſi enim non rei ſimilitudo, ſed res ipſa eſſet, imago non eſſet. Verùm, cæcoſne uſque adeo facere me putas Ebræos veteres, quibus ipſam hanc Hypotheſim tribuo; ut iſta minimè viderint? Viderunt oppidò: ſed ea ſibi nil prorſus officere ducebant: ultroque tibi darent, atque concederent, res creatas, eam in ſemetipſis veritatem habere, quæ propria eſt falſitatis: ut ſcilicet verè falſitas ſit. Quanquam, cum verum nihil ſit, niſi veritate; hoc ipſum, quod falſitas verè falſitas ſit, per id verum eſt, quod falſitas non eſt. Quin illud ipſum, quod hìc nobis obiicitur, Hypotheſim noſtram maximè comprobat. Quoniam enim res creatæ omnes ipſius Eſſe ſimilitudinem quamdam verè exprimunt; atque hoc verè eſt in ſe ipſo, quidquid creatum eſt, ipſius Eſſe videlicet imitatio, & imago; jam non eſt, niſi unicum Eſſe: nec diſtinguendum eſt ipſum, ſed ejus tantummodo quaſi ſtatus: illud ipſum enim, quod eſt extra ſe v. g. in animali rationis participe; eſt etiam in ſe ipſo: ſed in animali rationis participe quod eſt, eſt adumbratione, & ſimilitudine: eaque adumbratio, & ſimilitudo, eſt, & dicitur, Homo: quod autem eſt in ſe ipſo, eſt re, & veritate: eaque res, & veritas, eſt, & dicitur, Deus. Sed, ne hic loquendi modus, qui novus fortaſſe aliquibus accidet, rem ipſam

am-

ambiguam faciat; quoniam in hac Hypotheſi, ut dictum eſt §.1. n.3. quidquid eſt, eſt in duplici ſtatu, veritatis ſcilicet, atque umbræ; pro duobus hiſce ſtatibus, rerum creatarum duplicem quodammodo veritatem diſtingui, non quidem jubeo, ſed facilè patior: alteram primariam, exemptam, abſtractam, quæ rectè veritas dicitur; alteram ſecundariam, concretam, contractam, quæ rectiùs falſitas diceretur. Illam res creatæ habent in Deo, hanc in ſe ipſis. Ut enim quidquid ſunt, ſimilitudine ſunt; ſic ejus quodcunque ſunt, eſſe verum, aut, ſi ita loqui placet, veritas primaria eſt in Deo: eſſe autem adumbratum, ſeu veritas ſecundaria, quæ umbra quædam eſt veritatis, in ipſis eſt. Huc ſpectaſſe videtur Paulus Apoſtolus, qui utique, ut alii omnes ante ipſum ſacri Scriptores, uſque ad Moſem, Scholæ caput, ex Zetetarum numero fuit, collegaſque ſuos, συζητητὰς appellat 1. ad Corinth. 1. 20. huc, inquam, ſpectaſſe videtur, cum ſcripſit ad Rom. 11. 36. *in ipſo ſunt omnia* & ab Ebræos 11. 23. *Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei: ut ex inviſibilibus viſibilia fierent* nimirum, ut ex ſtatu rei, & veritatis, quem habent in centro, quod eſt Totum exemptum a Toto; progrederentur ad ſtatum adumbrationis, & ſimilitudinis, quem habent in ſphæra, quæ Totum eſt nexum ex Toto. Id ipſum ſignificare voluiſſe puto, Scholæ Zeteticæ lumen aliud, Johannem Evangeliſtam, primò quidem, cum ſcripſit Evang. I. 3. *quod factum eſt, in ipſo vita erat*, hoc eſt, eſſe verum, quod, quia mutabile non eſt, ideo vita nuncupatur: cum contra eſſe adumbratum, in quod mutationes, ac viciſſitudines cadunt, perpetua quædam mors ſit. Secundò, cum ſcripſit Apocalypſ. IV. 11. *Tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.* Erant in veritate primaria, & exempta: Creata ſunt in veritate ſecundaria, & concreta. Erant, quia quod ſunt in ſe ipſis adumbratione, & ſimilitudine; jam erant extra ſe ipſa re, & veritate: Creata ſunt, quia quod erant extra ſe ipſa re, & veritate; nondum erant in ſe ipſis adumbratione, & ſimilitudine.

9. Verùm hæc, quæ Dei ſpiritu afflati, & inſtincti lo-

quuti ſunt Zetetæ hi præclariſſimi, ſtabiliendæ Hypotheſi noſtræ dicta ſint ſatis. Nunc, quæ ex ipſius Scholæ Zeteticæ inſtitutione in hanc rem loquutus eſt Philo, Hypotheſi eidem, & his ipſis utriuſque Scripturæ locis melius intelligendis, in medium proferenda eſse judico. Nam, quamquam ejus ætate, ac fortaſse, ipſo etiam authore, ac duce, ut erat Gens a Deo, ac verò lumine averſa, Zetetæ ad ethnicorum philoſophorum, ac nominatim Platonicorum opiniones delabi cœperant; quæ tamen ad Entis naturam pertinent, uti etiam pleraque alia, adhuc integra retinebant: ac tibi certè in Philonis libris ſæpius occurret, ubi doctrina Zetetica Platonicam corrigat; quàm ubi doctrina Platonica Zeteticam corrumpat. Is igitur in lib. de ſomn. *Conſiderans*, inquit, *an ſit aliquod Entis nomen, ſatis didici nullum eſſe proprium; &, quodcunque dicatur, dici abuſivè. Non poteſt enim dici aliud, quàm ſolum Ens.* Hinc in Comment. de nom. mutat. *Hæc, inquit, verba, Ego ſum Deus tuus, dicuntur abuſivè, non propriè. Nam Deus eſt, qua ex parte eſt,* (hoc eſt in ſe ipſo, ſeu in ſtatu veritatis) *verè id quod eſt: non quomodo id quod eſt ad ea refertur, quæ cum aliquo conferuntur. Divinum ſiquidem Numen ſe ipſo plenum eſt, ipſumque ſibi ſufficit: idemque ſibi par ante mundi ortum, & poſt univerſitatis molitionem. Immobile nanque, atque immutabile eſt, nulla re planè indigens: ita ut ipſius quidem ſint omnia: ipſum verò propriè nullius exiſtat.* Habes Philonis ſententiâ, eſse verum ſuis propriis caracteribus inſignitum: ut ſit nempe id quod eſt, ut ſit maximè exemptum, extraque omnem modum, & differentiam. Idem ſuper Exodi locum a nobis primò exhibitum, *Nonne vides*, inquit in eodem Comment. *Quid dicat Propheta ſtudioſè veritatem ipſam percunctanti? Ego ſum, qui ſum: perinde ac ſi dixiſſet, Natura mea eſt*, ESSE. Eadem fere ſcribit in Tract. de Deterioris invaſ. in id, quod melius eſt: *Ex virtutibus*, inquit, *ea quæ Dei eſt, revera eſt, ſecundùm eſſe conſiſtens: quoniam & Deus ſolus in eſſe ſtat: quam ob cauſam neceſſariò de ſe ipſo dicit; Ego ſum, qui ſum: tanquam ea, quæ poſt ſe ſunt, revera non ſint, ſed ſola hominum opinione.* Item in libris de Abrahamo: de Somniis

Somniis : de Vita Moſis: de Immutabil. Dei : de Præmiis,&. Suppliciis : ſacrarum Scripturarum teſtimonio , proprium Dei nomen eſſe dicit , ὁ ὤν , *exiſtens , quia ſolus exiſtit* . Luculentiſſimum illud : *Dixit Moyſes* , inquit , *at ſi percunctati ex me fuerint , quod nomen ei ſit , qui me miſerit , eique dixero, ne me quidem poſſe explicare ; nonne eos circumvenire , ac fallere videbor ? Tum Deus , reſponde , inquit , quod ego ſum ille , qui eſt : ut intelligant , quantum inter eum, qui eſt , & qui non eſt , interſit : doceantur inſuper nullum mihi propriè nomen convenire , qui ſolus habeo* IPSUM ESSE . Denique ea , quæ ſupra docuimus de duplici rerum ſtatu , veritatis in Deo , ſimilitudinis in ſe ipſis , planè confirmat in libro de Mundi opificio : quanquam ibi & minus caſtigatè loquutus , & minus rectè forſitan ſenſit , quàm quod pati poſſit Catholica veritas : quippe qui abſtractas rerum formas , quas nos earum eſse exemptum , ac veritatem primariam nuncupavimus ; quamvis ponat in Deo ; a Dei tamen natura non cogitatione ſolùm , ſed re ipſa videtur diſtinguere . Quod contra nos fecimus , qui rationem veri Eſse , ſeu Veritatis a Dei natura , non quidem ut eſt in ſe ipſa ad ſeſe , de hoc enim non loquimur ; ſed , ut eſt in ſe ipſa ad nos ; ne cogitatione quidem diſtinguendam duximus . Sic autem ſcripſit Philo : *Deus, ubi pro ſua Deitate prævidit imitamentum pulchrum non poſſe abſque exemplari pulchro exiſtere . . . poſtquam decrevit viſibilem hunc mundum condere , prius formavit ſimulacrum ejus intelligibile* , minus durè in exemplari Græco : προεξετύπου τὸν νοητὸν , *ut ad exemplar incorporei , Deoque ſimillimi , corporeum abſolveret mundum recentiorem hunc antiquioris effigiem , totidem complexurum ſenſibilia genera , quot in illo intelligibilia . Mundum autem illum , qui ex ideis conſtat , nefas eſt loco ullo , dicendo , cogitandove circumſcribere : ſciemus tamen quo pacto conſiſtat ſi conſideraverimus aliquam rerum noſtratium ſimilitudinem .*' Hic architecti exemplum affert , qui ingentem urbem , & magnificam conditurus , prius in mente ſua totam futuri operis ſpeciem , formamque delineat , atque intelligibilem quodammodo deſcribit urbem : qua ſubinde velut exemplari utitur ; ad quod externæ , & aſpectabilis urbis ædificatio-

 nem

Digitized by Google

nem dirigit. *Eodem ferme*, inquit, *modo de Deo ſentiendum eſt, qui, ubi decrevit ingentem hanc urbem condere, prius formas ejus concepit: ex quibus, poſtquam intelligibilem mundum conſtituit, ad illius exemplar ſenſibilem hunc condidit*. Tum, aliquibus interjectis, ſingula perſequens; *ante omnia*, inquit, *Conditor fecit in mundo intelligibili cœlum incorporeum, & terram inviſibilem, & aeris ideam, & vacui*. Sed quid de ideis, atque exemplaribus rerum in mente Divina exiſtentibus Inveſtigationis ſchola doceat, cùm vetus apud Sapientes Ebræos, tum nova apud Chriſtianæ Eccleſiæ Patres; latè exponemus, cum de Intelligentia, & Voluntate Dei ſuo & loco, & tempore nobis tractatio erit. Hìc adjungendus Philoni R. Moſes Maiemonides, qui, quamvis ætate longè poſterior ſit; in eo tamen doctrinæ Zeteticæ reliquiæ multæ ſunt, & perſpicuæ. Ejus generis eſt, quod ſcriptum reliquit More Nevoch. l. 1. c. 63. de Dei nomine *Ehieh. Ero*: quod Vulgatus interpres vertit, SUM, & EST: *Nomen hoc*, inquit, *derivatum eſt a verbo Hajah, quod Eſſentiam, vel Exiſtentiam ſignificat: perinde enim eſt ſive dicas Hajah, ſive Nimza in Ebraica lingua. Totum verò hujus myſterium poſitum eſt in eo, quod repetivit eandem dictionem, quæ exiſtentiam ſignificat, per modum attributionis, vel prædicationis. Nam pronomen relativum, Qui, continet in ſe mentionem attributi alicujus inhærentis ſibi: quippe quod nomen ſit imperfectum, & adjunctum ſibi nomen aliud requirit. Et poſitum eſt nomen primum, quod ſubjecti vicem ſuſtinet, Ehieh, Ero; & nomen ſecundum, quod attributum ejus eſt, itidem vocatur, Ehieh, Ero: & vox planè in ſubſtantia eadem cum priore. Quaſi oſtendere vellet, ſubjectum ipſum idem in ſubſtantia eſſe cum attributo: ut hæc totius rei declaratio ſit; Deum exiſtere, ſed non per exiſtentiam* ipſi quodammodo advenientem: cum ſit Exiſtere, atque Eſſe ipſum: utque idem hic Author ſcribit cap. 69. cum *per ejus Exiſtentiam omnia exiſtant, non quidem, tamquam per formam proximam, & immediatam; ſed remotam, & ultimam*. Illud verò nobis apprimè favet, quod docuit cap. 56. τὸ *Ens, vel Exiſtens, & reliqua, quæ de Deo dicuntur, ut, Volens, Sapiens, Potens, Vivens, de Deo, & rebus creatis merè æquivocè,*

&

Digitized by Google

*& ὁμωνύμως dici , non autem analogicè* : quia nempe, ſi res creatæ cum Deo comparentur, hæ perfectiones in ipſis eſse verum non habent, ſed adumbratum: &, quoniam res creatæ quidquid ſunt, ſimilitudine ſunt; nec ea ſimilitudine, quæ intercedit inter filios, & patres; ſed ea, quæ intercedit inter res pictas, ac veras, ideſt, ſimilitudine, quæ ſit extra rationem eſse veri; hinc quacunque ratione componantur cum Deo, nullâ conveniunt: ad eumque ita ſemper ſe habent, uti verum ad falſum. Quare locum illum ita concludit: *nullam planè eſſe participationem inter Proprietates illas, quæ Deo attribuuntur, & inter noſtras, niſi tantùm in nomine ... eas nudo, & ſolo nomine communicare*. Poſtremum addo Ebræum alium Scriptorem Joſephum Albo, cujus eſt liber de fundam. is enim l.2. c.27. *Nomen entis*, inquit, *tribui non poteſt ulli rei niſi Deo ... Deus benedictus, quia ſemper permanet in eodem ſtatu, ipſius eſſe verum eſt ens*. His alia quædam in hanc ſententiam ex aliis etiam Rabbinis adtexi poſsent: quia verò hi omnes multo poſt Hieroſolymæ excidium ſcripſerunt; quo tempore doctrina Zetetica jam ad Chriſtianos tranſierat; Ebræique innumeris quà Ethnicorum philoſophorum erroribus, quà Talmudicorum fabulis impliciti erant; Catholicæ Eccleſiæ Doctores audire præſtat, ac veram, ſynceramque veterum Zetetarum doctrinam ex iis haurire. Nec verò, quod nimis ſanè longum, &, cum idem omnes doceant, etiam ſupervacaneum foret, novos hoſce Zetetas ſingillatim omnes adire, & conſulere ſtatui: ſed aliquos tantum cùm ex Græcis, tum ex Latinis, qui clariùs, ac diſtinctius hæc tradiderunt.

10. Ex Græcis quidem primus occurrit Dionyſius Areopagita. Is cap.5. de Div. nom. §.4. *Agedum*, inquit, *laudemus bonum, tanquam verè exiſtens ... Ex eo*, QUI EST, *ævum, & ſubſtantia, & exiſtentia, & tempus, & generatio, & quod gignitur. Eſt ea quæ ſunt, in iis, quæ ſunt, & quæ quocunque modo exiſtunt, & quæ per ſe exiſtunt. Deus enim non quovis modo eſt ens, ſed ſimpliciter, ac non determinatè ἁπλῶς, καὶ ἀπεριορίστως totum eſſe in ſe pariter complexus, & anticipans: quamobrem etiam Rex ſæculorum nominatur, quoniam in ipſo, & cir-*

Digitized by Google

*& circum ipſum* ἐν αὐτῷ, καὶ περὶ αὐτὸν, inſtar centri, *totum eſſe & eſt, & ſubſiſtit*. Deinde §. 5. Dei notionem primariam eſſe affirmat, *ipſum Eſſe*: quoniam hujus primùm Deus res creatas participes facit. *Ipſe*, ait, *eſt ante omnia, & univerſa in ipſo conſiſtunt, & ſimpliciter, ſi quid quomodolibet exiſtit, in ipſo præſente tum eſt, tum intelligitur, tum ſalvatur: &, ante alias ejus participationes, præſupponitur ipſum eſſe, & ipſum per ſe eſſe eſt antiquius, quàm eſſe per ſe vitam, & per ſe ſapientiam, & per ſe ſimilitudinem divinam &c. Primum igitur donum*, ſubjungit §. 6. *per ſe eſſe, cum illa ſupra quam bonitas producat, meritò ab antiquiore, & prima omnium participationum laudatur; & eſt ex ipſa, & in ipſa ipſum per ſe eſſe, & rerum principia, & omnia quæcunque ſunt, & quæ quomodocumque ſunt; idque incomprehensè, & copulatè, & ſingulariter*. Ad hæc verò Maximus, ejus interpres. *Hoc nomen*, inquit, *impoſuit ſibi Deus, cum dixit: Ego ſum, Qui ſum: a quo idcirco conſentaneè laudatur, ante alia, quæ de ipſo dicuntur, qualia ſunt nomen vitæ, ſapientiæ, & alia ejuſdemmodi... In hoc enim, primo ſtatim incubitu, mens intendit, ac primum cogitat ipſum eſſe, deinde ſic quodammodo eſſe iſta conſiderat. Quamobrem ſimpliciter eſſe, non quodammodo eſſe demonſtravit, cum dixit; per ſe ipſum eſſe*. Neque alia eſt interpretatio Pachymeræ: *Hæc*, inquit, *in quantum ſunt, & apparent in rebus, ipſum eſſe participant, ita ut ex eo etiam ipſa ſint: & nullum eſt ens, quantumvis ſubſiſtens, vel in altero conſideratum, ſiquidem etiam entia per accidens ſunt, quæ in altero conſiderantur, cujus eſſentia non ſit ipſummet per ſe eſſe Dei. Cæteris omnibus, vità, inquam, ſapientià, bonitate, antiquiorem habens Deus ab ipſo eſſe denominationem, quam ſibi ipſi dedit, dicens; Ego ſum, Qui ſum*. Quod ait, nihil eſſe, cujus *eſſentia* non ſit ipſummet per ſe eſſe Dei; ne Almericus, & ab eo qui ſunt, ſibi vindicent; intelligendum eſt, ex Zetetarum ſententia, de illo eſſe, ac veritate, quam, ſuis quæque differentiis exemptam, res omnes habent in Centro, hoc eſt, in Toto extra Totum, quod eſt ipſe Deus, eſſe verum, quia maximè exemptum. Quare D. Thomas ſuper hoc Dionyſii caput lect. 1. S. Doctorem *Platonicis in aliquo conſen-*

*conſentire, in aliquo diſſentire*, ait. *Conſentire quidem cum eis, in hoc, quod ponit vitam ſeparatam per ſe exiſtentem, & ſimiliter ſapientiam, & eſſe, & alia hujuſmodi. Diſſentire autem ab eis in hoc, quod iſta principia ſeparata non dicit eſſe diverſa, ſed unum principium, quod eſt Deus*. Quæ, ut patet, ipſiſſima eſt Zeteticæ Scholæ doctrina. Quin ipſas etiam veterum Zetetarum metaphoras, ex Monade, ac Centro ductas, ſequutus eſt Dionyſius: de Deo enim ſic ſcripſit lib. c t. cap. 1. §. 1. & 2. *Unitas effectrix univerſæ unitatis ... quæ quieſcit extra omnia, quæ ſunt ... ab omnibus ſuper eſſentialiter excepta* ὑπερουσίως ἐξῃρημένη. Tum §. 6. *Ipſum*, inquit, *in mentibus, & in animis, & corporibus, & in cœlo, & in terra, & ſimul in eodem eundem, in mundo, circa mundum, ſuper mundum, ſupracœleſtem, ſupraſubſtantiam, ſolem, ſtellam, ignem, aquam, ſpiritum, rorem, nubem, per ſe lapidem, petram, omnia quæ ſunt, & nihil eorum, quæ ſunt*. Nempe in i ſo ſunt hæc omnia, ſed modo quodam prorſus exempto: &, ut ſtatim ſubjicit S. Doctor §. 7. *unitè, invictè, exemptè* ἡνωμένως, ἀχύτως, ἐξῃρημένως. Clariùs cap. 2. §. 5. *Diſtinctione Divina*, inquit, *unitæ ſunt incomprehenſibiles iſtæ communicationes, ſubſtantificationes, ſapientificationes &c. ſicut punctum centri in medio circuli, & ab omnibus lineis rectis, quæ ſunt in circulo circumpoſitæ, participatur, & ſicut multæ figuræ ſigilli expreſſæ archetypum ſigillum participant &c.*. Tum §. 11. ex Hierotheo *conjunctè*, inquit, *diſtinguitur, amplificatur autem unicè, multiplexque fit ex uno, nec ab unitate diſcedit .... in ſe ipſo manet, in multiplicatione unus, & in emanatione unitus, atque in diſtinctione perfectus, quòd ſit ab eſſentiis omnibus ſuper eſſentialiter exemptus ... Totum non ex partibus*. Item cap. 5. §. 6. *In Deo eſt ipſum per ſe eſſe, & rerum principia, & omnia quæcunque ſunt, & quæ quomodocunque ſunt: idque incomprehensè, & copulatè, & ſingulariter. Siquidem in Unitate omnis numerus uniformiter præexiſtit: habetque Unitas in ſe ipſa ſingulariter omnem numerum: & omnis numerus in unum copulatus eſt, & in Unitate eſt: &, quanto longiùs ab Unitate progreditur; tanto magis dividitur, & multiplicatur. Et in Centro omnes lineæ circuli una copulatione ſimul exiſtunt:*

*ſtunt : & Punctum habet omnes rectas lineas uniformiter copulatas inter ſe , & cum uno principio , a quo exierunt : & in ipſo Centro omnino copulatæ ſunt , & parum ab eo diſtantes , parum dividuntur ; magis autem diſtantes , magis : & , ut ſemel dicam, quanto ſunt Centro propinquiores , tanto magis cum eo , & inter ſe copulantur : & , quanto magis a Centro diſtant ; tantò magis & inter ſe diſtant .* Mox , paucis interjectis , *Etenim non hoc quidem eſt , illud verò non eſt : nec aliquo quidem modo eſt , aliquo verò non eſt ; ſed potius omnia eſt* : omnia ſcilicet , ut ſtatim addit , *in ſe continens , & anticipans* συνέχων, καὶ προέχων *.... principia , & media , & fines rerum ſolutè , & abſtractè in ſe ipſo anticipata habens* ἐξῃρημένως ἐν ἑαυτῷ προειληφὼς *... univerſa ipſi entia , ſecundùm unam ab omnibus exemptam Unitatem* κατὰ μίαν τὴν πάντων ἐξῃρημένην ἕνωσιν , *ſunt attribuenda ... In uno , ut ſæpenumero dictum eſt , omnia , quæ ſunt præbabet , & exiſtere fecit : præſens omnibus ubique , ſecundùm unum , & idem , & , ſecundùm idem omne : in omnia means, & in ſe manens : & ſtans, & ſe movens ; neque ſtans , neque movens ... & a tempore , & ab ævo ; & ab iis , quæ ſunt in ævo , & ab iis , quæ ſunt in tempore , ſegregatur* Similiter cap. 10. §.1. *Ipſum Eſſe , dicit , ex ſe ; velut ex omnitenente radice , cuncta producere : atque ad ſe , tanquam ad fundum omnitenens univerſa convertere ... immobile eſſe , & ſemper moveri , manens in ſe ipſo .* Tandem cap. ult. §. 2. *Unus autem* , inquit , *quia eſt omnia unicè , ſecundùm excellentiam unius Unitatis , & omnium cauſa non amittendo ſuam Unitatem : nihil enim illius Unius expers eſt : ſed, quemadmodum omnis numerus participat unitatem , atque unus binarius , denariusque dicitur , & dimidium unum , unaque tertia decimaque ; ſimiliter etiam omnia , & quælibet particula particeps eſt Unius : & hoc ipſo , quoquid unum ſunt ; etiam omnia ſunt , quæcunque ſunt . Neque verò Unum illud , quod eſt omnium cauſa , unum quid eſt ex pluribus , ſed quod ante omne unum , omnemque multitudinem , omne unum , multitudinemque definit ... Neque quidquam eſt in rerum natura , quod non ſecundùm aliquid participet unum in Illo , quod per omnia unicum eſt , & omnia , etiam univerſa , & oppoſita unicè anticipavit ... Hoc modo unus eſt Deus , & Pater : & unus Dominus Jeſus Chri-*

Digitized by Google

*Chriſtus: atque unus, idemque Spiritus, per ſupra quam abundantem totius divinæ Unitatis indiviſibilitatem, in qua omnia unicè ſunt conjuncta, & ſupraquam unita, & præexiſtentia ſupra ſubſtantiam.* Hæc Dionyſius: quibus ſatis apertè declarat, quod a nobis, de veterum Zetetarum ſententia, poſitum eſt: eſſe Deum, ipſum Eſſe extra omnem modum, ac differentiam: Totum extra Totum: ſive, ut in hoc ult.cap. ſcripſit Maximus, *Omnia ſupra omnia*, Centrum, Unitatemque rerum omnium. Jam verò, quòd res omnes in Unitate, & in Centro ſint verè, & propriè; ſecus verò extra illud in ſe ipſis, atque in ſua quæque differentia; ſeu, quod idem eſt, quòd Deus ſit Veritas; res autem creatæ Veritatis imitatio, atque adumbratio; docet Dionyſius idem lib. ejuſdem cap.8. §.6. his verbis: *Veritas eſt id, Quod eſt: & a Veritate defectio, eſt ab eſſendi ſtatu dimotio. Si itaque Veritas eſt id, Quod eſt; negatio autem Veritatis, eſt ab eſſendi ſtatu prolapſio; utique ab eſſendi ſtatu fruſtrari Deus nequit &c.* Animadvertit autem opportunè Dionyſius, quod nobis infra uſui erit, ex eoque ſtatim conſequitur, quòd, ut habet Hypotheſis, Eſſe in ſe ipſo non eſt, niſi re, & veritate; extra ſeſe non eſt, niſi adumbratione, & ſimilitudine; animadvertit, inquam, disertèque docet, eſſe illud, quod res habent in Deo, non eſſe ejus ſimile, quod res eædem habent in ſe ipſis: ſed contra, quod habent in ſe ipſis, ejus ſimile eſſe, quod habent in Deo: ut nimirum unum eſſe ſit Vertitas, alterum ſit quodammodo umbra: ſeu, quod idem, apud Zetetas, ſignificat, ut Eſſe in uno ſtatu ſit veritate ſui; in altero autem ſit imitatione, atque umbrà. Sic autem loquitur Dionyſius cap.9. §.6. *Hæc eſt*, inquit, *divinæ ſimilitudinis vis, ut omnia, quæ producta ſunt, ad authorem ſuum convertat. Iſta igitur Dei ſimilitudo dicenda ſunt, ut ad ejus imaginem, & ſimilitudinem effecta: non autem Deus iis ſimilis dicendus eſt, quia ne homo quidem eſt imagini ſuæ ſimilis &c.* Super his autem Maximus: *Neque nos*, ait, *ſimiles ſumus imaginibus noſtris, v.g. cereis, æreiſve, quæ alterius ſubſtantiæ ſunt, quàm nos, parumque ſimiles. Quin etiam aliter dicitur homo haud ſimilis imagini ſuæ, quòd imago quidem ad*

 *homi-*

Digitized by Google

*hominis ſimilitudinem facta ſit* , *non autem homo ad ſimilitudinem hujus*. Horum autem omnium eſt illa ratio, quam hic ſapientiſſimus Dionyſii interpres in capit. Theolog. his verbis tradidit: *Quod ſecundùm eſſentiam propriè eſt bonum* , *eſt, quod neque principium* , *neque finem* , *neque cauſam* , *ut ſit* , *neque motum ullum ſecundùm ipſum eſſe ad cauſam aliquam habet*. *Quod autem non eſt ejuſmodi* , *ne propriè quidem eſt ens* , *utpote quod principium* , *& finem* , *& cauſam ut ſit* , *& motum ad cauſam habet* , *ſecundùm eſſe ipſum*. *Porro quod propriè non eſt* , *tametſi dicatur eſſe* , *participatione ejus* , *qui propriè eſt* , *voluntate & eſt* , *& eſſe dicitur*. Nimirum, nihil, quod eſt in Deo, ut in Deo eſt, eſt ſimilitudo ejus, quod eſt in rebus: ſed contra, quod eſt in rebus, ut in rebus eſt, eſt ſimilitudo ejus, quod eſt in Deo: ea nempe de cauſa, quòd Eſſe in Deo, hoc eſt, in ſe ipſo, *verè eſt*; ſecus verò in rebus, hoc eſt, extra ſeſe.

11. Hactenus Dionyſius, ejuſque Interpres Maximus: nunc aliquid ex aliis etiam Græcis Patribus breviter perſtringendum. Juſtinus, vel potius Author Quæſtionum ad Orthod. q. 50. idem prorſus ſignificare docet Dei nomen אהיה, ac nomen יה: ſic enim explicat vocem *Alleluja*, ut ſit, *laudate carmine id*, *Quod eſt*. Vide præterea quæ ſcribit Juſtinus de nomine ipſo, *Qui eſt*, præcipuè in Cohort. ad Græcos. Qua in oratione illud etiam oſtendit, è Sacris Codicibus deſumpta eſſe, quæ de Ideis docuit Plato: ut quod ajunt Chriſtiani Zetetæ, eſſe in Deo rerum omnium ſeparatam veritatem, ſeu eſſe verum; id non accepiſſe a Platonicis, ſed recepiſſe potiùs videantur: quodque Ethnici interverterant, atque vitiarant; tanquam ſuum recuperaſſe, & ad ipſummet ſacrorum librorum exemplar reſtituiſſe, ac reformaſſe dicantur. Juſtino ſubſcribit Clemens Alex. Strom. 5. & apud Euſeb. Præp. l. 11. cap. 25. Durum eſt autem, nec, niſi ex Zetetarum doctrina, ad verum, & Catholicum ſenſum perduci poteſt, quod ibi ſcribit, *duplicem eſſe mundum*, *alterum intelligibilem*, *alterum ſenſibus expoſitum*: *& illum quidem archetypum*, *hunc verò præclari exemplaris imaginem*. Idem planè in ſententiam noſtram 1. Pedag. c. 8. Nomen illud ὁ ὢν idcirco Dei maximè pro-

Digitized by Google

proprium putat: *quia illum exprimit, qui revera ſolus eſt: qui erat, & eſt, & erit: quibus ſignificandis temporibus unum nomen impoſitum eſt, Qui eſt*. Sic ejus auditor Origenes homil. unica in lib. Reg. id explicans, quod legitur in Cant. Annæ, *Nihil eſt, præter Te; Nihil*, inquit, *eorum, quæ ſunt, hoc quod ſunt naturaliter habent, Tu ſolus es, cui quod es, a nullo datum eſt. Nos enim omnes, ideſt, univerſa creatura, non eramus, ante quam crearemur: & ideo, quod ſumus, voluntas eſt Creatoris*. Tum paulo poſt ad illud Exodi, *Ego ſum, Qui ſum; Si aliud aliquid*, inquit, *in creaturis hoc nomine, vel hac ſignificatione appellari poſſet, nunquam diceret Dominus, hoc ſibi eſſe nomen .... ſciebat enim, ſe ſolum eſſe, creaturas verò a ſe accepiſſe, ut eſſent. Nam & umbra ad comparationem corporis non eſt, & fumus ad comparationem ignis non eſt*. Ad rerum autem veritatem primariam, & exemptam illud aptari poteſt, quod habet Tom. 1. in Johann. p. 165. *Univerſa facta fuiſſe, juxta rerum futurarum rationes, jam antea a Deo manifeſtatas in Sapientia. Omnia enim in Sapientia fecit. Dicendumque eſſe, Deum, cum animatam Sapientiam, ut ita loquamur, creaſſet, illius curæ permiſiſſe, ut ex figuris, & ſpeciebus, quas ipſa, ut opinari ſe dicit, habebat; ſubſiſtentiam, & plaſmationem, & formas præberet entibus, & materiæ*. Creatam quod dicit Sapientiam, emolliendum ex eo eſt, quod legitur Eccl. 1. 4. & Proverb. VIII. a n. 23. Sed de hoc agemus in tractatu de Deo Trino. Euſebius ſæpe citatus. *Propterea*, inquit, *quòd dictio, quæ nominis expertem explicaret, inveniri non potuit, dic, ait, Qui eſt: nam vox illa, Qui eſt; rem, non nomen Dei ſignificat*. Athanaſius orat. contr. idol. *Deus autem, qui eſt ipſa eſſentia, nullis partibus coaleſcit, quapropter & ejus ratio eſt,* IPSUM ESSE.... *Si enim ſingula conjuncta totum explent, & totum ex ſingulis conſtituitur; nimirum totum erit partium totum, & ſingula erunt partes totius. Longiſſimè abeſt, quàm ut de Deo tale aliquid ſentias. Deus eſt totum quiddam, ac non pars aliqua, neque ex diverſis conſtat &c.* quaſi dicat, Deus quidem eſt Totum, ſed, quia eſt Totum exemptum, extraque omnes differentias, ideo partibus caret. Baſilius

D 2 Magn.

Digitized by Google

Magn. l.2. adv. Eunom. *Deus, cum ad ſervum ſuum Moſem oracula ederet, convenientem ſibi, & ſuæ decoram æternitati appellationem invenit .... quoniam Deus eſt, Qui eſt, & Veritas &c.* Hinc in fine ipſo lib.3. *Cum tranſierimus*, inquit, *tempus hoc, in quo per ſpeculum, & enigma Veritas videtur*. Veritatis deinde nomen notionaliter ſumptum explicat de Verbo Dei lib.5. Sed de hoc pariter in tractatu de Trinitate, Gregor. Nazianz. Orat.36. quæ eſt 2. de Filio, 4. de Theolog. *Quantum ergo*, inquit, *nobis aſſequi conceſſum eſt*, ENS, & DEUS, *magis quodammodo ſubſtantiæ nomina ſunt: ex iiſque etiam* ENTIS *vox ad eam indicandam aptior eſt*, rationem autem ſubiicit, quia nempe vox, *Deus*, uti etiam vox, *Dominus*, non planè libera eſt, & exempta: at nos, inquit, *naturam ejuſmodi exquirimus, quæ* IPSUM ESSE *per ſe habeat, ac non cum alio quopiam copulatum*. ENS *verò proprium ſanè eſt Dei, ac totum nec priore aliqua re, nec poſteriore (nec enim* ERAT, *aut* ERIT) *definitum, ac circumciſum*. Quòd autem hic notat Gregorius iis verbis *nec* ERAT, *aut* ERIT; explicat orat.38. de Chriſti Nativ. & 42. in Paſcha: in quas ambas tranſtulit locum Platonis illuſtrem a nobis ſupra deſcriptum ex Timæo: *Deus*, inquit, *& erat ſemper, & eſt, & erit: vel, ut rectiùs loquar, ſemper* EST. *Nam* ERAT, & ERIT, *noſtri temporis, fluxæque naturæ ſegmenta ſunt. Illa autem ſemper* EST, *atque hoc modo ſe ipſum nominat, cum in monte Moſi oraculum edit. Univerſum enim id, quod eſt, in ſe complectitur, nec principium habens, nec finem habiturum, velut pelagus quoddam eſſentiæ immenſum, & interminatum, omnem tum temporis, tum naturæ cogitationem ſuperans; mente ſola adumbratum, & quidem perexiguè, ac perobſcurè, non ex his, quæ in ipſo ſunt, ſed quæ circa ipſum: alia nimirum, atque alia imagine ad unum aliquod veritatis ſimulacrum exprimendum collecta; priuſquam teneatur, effugiens &c.* Gregorius Nyſſenus proprium, *Divinitatis characterem nobis exhibitum in eo nomine, Ego ſum, Qui ſum*, dicit orat.7. cont. Eunom. Idem in Vita Moſis. *Deus*, inquit, *eſt Veritas, quæ tunc per ineffabilem illuminationem illam Moyſi manifeſtata eſt ... longis autem ſpatiis temporum altiori per quietem animo meditari oportet,*

ut

*ut firmiter intelligere poſſis, quid ſit, quod verè eſt, quod natura ſua eſt: quid, quod non eſt, quod ſolum eſſe videtur, cum per ſe, atque naturam ſuam minimè ſit. Mihi enim videtur magnus ille Moſes in ea viſione didiciſſe, nihil earum rerum, quæ aut ſenſu comprehenduntur, aut mente perſpiciuntur, præter ſummam eſſentiam, quæ omnium cauſa eſt, a qua omnia dependent, verè eſſe.* Epiphanius Hæreſ.69. n.70. *Uſia non eſt perjuſia. ſed illud ipſum, quod eſt: ſicut Moſes dixit; Qui eſt, miſit me &c. Itaque Qui eſt; eſt ens: ens autem, eſt ipſa eſſentia, quæ eſt.* Johannes Chryſoſtomus in Serm. de Trinitat. *Sicut*, inquit, *non licet dicere de Patre, quod non ſit lux vera; & de Filio quod non ſit Deus verus; Ipſe enim dixit, Ego ſum Veritas; ita & de Spiritu ſancto &c. Moſes dicit, Qui eſt miſit me. Qui eſt, eſt Pater: Qui eſt, eſt Filius: & habet ſe Qui eſt, ad eum Qui eſt, abſque principio, & non in tempore &c.* Idem Homil.14. in cap.1. Johan. *Hoc verbum, Qui eſt, ſempiternum, & ſine principio, & verè, & propriè eſſe ſignificat.... Hæc enim omnia umbra ſunt &c.* Hinc ad illud, quod eſt in Pſalm.24. *Dirige me in Veritate tua; Quæ eſt enim Veritas*, inquit, *niſi ille &c. in hac Veritate perſiſtite.... dies noſtri velut umbra, quia totum eſſe noſtrum ad non eſſe tendit.* Cyrillus Alexand. in primo dialogorum ſub ipſum fere initium, τὸ ὤν, & ὐσίαν de ſolo Deo *propriè* uſurpari contendit: de creatis autem rebus *abuſione nominis*. Quare 2. dialog. *Liquet*, inquit, *in ſubſtantiis definiendis primùm quidem a genere, tum per convenientem unicuique ſpecificam differentiam eſſe procedendum.... in Deo autem genus ullum nominare a recta ratione alieniſſimum eſt: ea nempe de cauſa, quia nulli rationi ſubiicitur, nulla eſt ipſi communis cum rebus creatis*, quoniam ab omni, quod Deus ipſe non eſt, ea ratione differt, quæ eſt omnium prima. Quod autem Deus ſit Veritas rerum, in eoque ſit omnium eſſe exemptum, & quædam quaſi forma, non proxima, & immediata, ſed ultima; docet cap.6. in lib.1 Johan. his verbis. *Non ſolum*, inquit, *per ipſum facta ſunt univerſa; ſed, quæcunque facta ſunt, unigenitus Dei filius principium, & ſubſiſtentia omnium, tam viſibilium, quam inviſibilium, in ipſis vita erat. Nam, cum ipſe ſit per naturam vi-*

*vita, tam eſſe, quàm vivere, & moveri rebus benigniſſimè largitur, & variè: non diviſibiliter, aut commutabiliter in ſingula, quæ naturâ differunt, immiſſus: ſed, cum ipſe vita una ſit omnium, omnia penetrans, a ſingulis, prout fieri poteſt, ac decet, recipitur.* Damaſcenus l. 1. de Fide ort. c. 9. §. 2. *Ex omnibus*, inquit, *nominibus, quæ Deo tribuuntur, nullum æquè proprium videtur, atque ὁ ὢν, ideſt, Qui eſt, quemadmodum ipſemet, cum Moſi &c. Nam totum eſſe, velut immenſum quoddam, ac nullis terminis definitum eſſentiæ pelagus complexu ſuo ipſe continet.* quæ exſcripſit ex Nazianzeni orat. ſupra cit. Idem in ſacris paral. lit. o. tit. 19. pag. 784. tom. 2. ad illa verba Exod. III. 14. *Ego ſum, Qui ſum*, affert interpretationem Philonis. Orat. autem 2. de Imag. ſuper illis Apoſtoli verbis Ebræ. VIII. 4. *Qui exemplari, & umbræ deſerviunt Cæleſtium, ſicut reſponſum eſt Moſi, cum conſummaret tabernaculum. Vide enim*, inquit, *facito, ſecundùm exemplar, quod tibi oſtenſum eſt in monte*; ita ſcribit num. 23. *Conſidera tum legem, tum ea omnia, quæ lege præcepta ſunt, quin & univerſum cultum noſtrum, λατρεία, manufacta ſancta eſſe, quibus per materiam ad Deum, qui a materia procul remotus eſt, ducimur; itemque legem, & omnia, quæ lege conſtituta ſunt, adumbrationem quandam fuiſſe imaginis, hoc eſt, noſtri cultus: cultum verò noſtrum, futurorum bonorum imaginem eſſe: ipſas denique res, eſſe ſupremam illam Hieruſalem, quæ a materia immunis eſt, nec manufacta &c.* Ex his verò interpretationem Catholicam accipere poteſt, quæ de Cœleſti Hieruſalem extant in veteri codice Ebraico cabbaliſtico, cujus meminimus num. 4. ibi enim cùm vetus illud axioma Ebræorum expenditur. *Nihil factum in terris, quod non habeat exemplar in Cælis*; tum ſuper his illa adjiciuntur: *Mortalis Hieruſalem, Hieruſalem immortalem, ac planè Cæleſtem indigitat, longè illa glorioſiorem, beatioremque. Caduca corporibus ædificata eſt in ſolo, permanens verò altera, æternumque duratura promittitur animabus in Cælo, quæ ex Sapientia*, ſeu, Veritate, *præfulgens, Solis, vel Lunæ non indigebit luminibus.* Sed, ut ad Damaſcenum revertamur, inſigne illud eſt, quod de illo eſſe, ac veritate exempta, quam res quæque futu-

Digitized by Google

futuræ habent in Deo, docet orat.3. de imag. n.19. *Alterum eſt*, inquit, *imaginum genus, illa, quæ in Deo eſt, notio rerum, ipſo auctore. futurarum, hoc eſt, conſilium ejus æternum, quod eodem ſemper modo ſe habet. Deus enim immutabilis eſt. & ejus conſilium omni principio caret; per quod ſcilicet ea, quæ ab ipſo determinata ſunt, præfinito tempore fiunt, quemadmodum ipſe in æternitate conſtituit. Imagines enim, & & exempla futurarum rerum, quas ipſe facturus eſt, nihil ſunt aliud, quàm cujuſque notio, atque a S. Dionyſio cap.1. de Div. nom. §. 8. præfinitiones nominantur. In ejus nanque conſilio expreſſæ erant formæ, & imagines eorum, quæ, priuſquam fierent, ab ipſo præfinita erant, & immutabiliter futura*. Quæ imagines, cum in iis res futuræ habeant eſſe verum, Damaſceni ſententiâ, quia æternum, & immutabile; in ſe ipſis autem non verum, quia temporarium, atque mutabile; meritò dicantur futurorum veritas; futura autem ipſa illarum ſimilitudo, atque imitatio.

12. Hactenus Græci Patres: eoſdem ſenſus, atque eaſdem fore loquendi formas nobis ex Schola Zetetica repræſentant Latini. Ambroſius lib.5. de Fide c.1. *Heri, & hodie*, inquit, *ipſe eſt, & in ſæcula. Heri, propter æternitatem: hodie, propter corporis ſuſceptionem. Eſt ergo Chriſtus, & eſt ſemper. Qui enim eſt, ſemper eſt. Chriſtus autem ſemper eſt, de quo dicit Moſes: Qui eſt, miſit me. Erat utique Gabriel, erat Raphael, erant Angeli, ſed ſemper eſſe, qui aliquando non fuerint, nequaquam pari ratione dicuntur. In Chriſto autem* (ſic legimus 2. Cor. 1.) *non fuit* EST, & NON: *ſed* EST *in illo fuit: unde verè ſolius Dei eſt eſſe, qui ſemper eſt*. Eadem ſcribit epiſt. 10. l.1. *Dices, Qui eſt, miſit me. Hoc eſt verum nomen Dei, eſſe ſemper. Unde & Apoſtolus de Chriſto.... non fuit in illo, inquit* EST, & NON, *ſed* EST *in illo fuit*. Vide præterea, quibus explanat hunc ipſum Exodi locum lib.6. in Hexam. c.7. in Pſal.43. ad ea verba. *Et in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nos*. In Symb. Apoſt c.7. l.10. Comm. in Evang. Lucæ c.22. Quod autem pertinet ad illud eſſe verum, ſeu veritatem, quam res habent omnes in Deo, in Comment. ep. ad Rom. c.11. ita loquutus. *Itaque, quia ex ipſo,*

*ipſo, & per ipſum, & in ipſo omnia ut eſſent, eſſe cæperunt; ſenſum, & conſilium ejus ſcire non poſſunt. Ipſe autem ſcit omnia, quia in ipſo ſunt cuncta*. Et in ep.2. ad Cor. c.1. ad ea verba, *Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt, ſunt in illo* EST, ita ſcribit: *Manifeſtum eſt, quia ſemper in Deo Veritas eſt.... cum ab illo omnia, & per illum, & in illo eſſe dicantur*. In Pſalm. autem 38. ad ea verba, *In imagine pertranſit homo; Primùm igitur*, inquit, *umbra præceſſit, ſequuta eſt imago, erit Veritas. Umbra in Lege, Imago in Evangelio, Veritas in Cæleſtibus. Quæ nunc celebrantur in Eccleſia, eorum umbra erat in ſermonibus prophetarum, umbra in diluvio, umbra in rubro mari, umbra in petra &c. Nonne illud in umbra erat &c. Nonne umbra &c. ſed jam diſceſſit umbra noctis, & caliginis Judæorum, dies appropinquavit Eccleſiæ. Videmus nunc per imaginem bona, & tenemus imaginis bona.... ſed nunc eum non videmus, tunc videbimus, cum Imago tranſierit, Veritas venerit: tunc jam non per ſpeculum, ſed facie ad faciem ea, quæ perfecta ſunt, videbuntur. Aſcende ergo homo in Cælum, & videbis illa, quorum umbra hìc erat, vel imago. Videbis non ex parte, non in ænigmate, ſed in conſummatione: non in velamine, ſed in luce: videbis Verum &c.* Idem in ep.1. ad Timoth. c.1. *Quid eſt Veritas*, inquit, *niſi vita?* Hinc lib.7. Comment. in Luc. c.9. *Vivemus*, inquit, *quando jam non erimus in umbra, ſed in ipſa vita*. Præclarè etiam Hieronymus epiſt.136. *Deus ſolus*, inquit, *quia æternus eſt, hoc eſt, quia exordium non habet, eſſentiæ nomen verè tenet. Hoc enim nomen ad ſanctum Moyſem per Angelum eſt delatum: quærenti enim &c. Qui eſt, miſit me ad vos; tanquam in ejus comparatione, qui verè eſt, quia incommutabilis eſt, ea, quæ commutabilia facta ſunt, quaſi non ſint. Quod enim dicitur, fuit, non eſt: & quod dicitur, erit, nondum eſt. Deus autem eſſe tantum novit: fuiſſe, & futurum eſſe non novit; Solus enim Pater cum Filio, & Spiritu ſancto veraciter eſt: cui comparatum eſſe noſtrum, non eſſe eſt*. Locus eſt alter illuſtris in eandem fere ſententiam in 3. cap. epiſt. ad Epheſ. *Loquitur in Exodo Dominus &c.* Illud verò intelligendum eſt de illo eſſe exempto, quo veriùs, quàm in ſe ipſis, ſunt res omnes in Centro;

quod

quod ſcripſit l.1. Com. in c.1. epiſt. ad Galat. *Deo ſcilicet futura jam facta eſſe*, quia in ipſo jam ſunt, ſecundùm primariam veritatem omnino tempori exemptam. Idem prorſus ſcribit l. 1. Com. in ep. ad Eph. c.1. ad ea verba; *elegit nos in in ipſo ante conſtitutionem mundi*: *Deo omnia futura jam facta ſunt*. Verbum illud, *facta ſunt*, eo fere modo accipi debet, quo verbum, *creata eſt*, Eccl. 1. 4. ex iis explicatum, quæ ſunt Prov. VIII. a num.23. Hinc illud, quod Hieronymus idem ſcripſit in Amos Comment. l.2. c.5. *Nos in hac præſenti vita veritatem imperfectè cognoſcere, & per ſpeculum, & imaginem ea, quæ ventura ſunt contemplari*, quorum ſimile eſt, quod de Veritate ſcribit lib.2. in cap.4. epiſtol. ad Epheſ.

13. Sed tum de Eſſe, tum de Veritate omnia multo clariùs, ac luculentiùs apud Auguſtinum. Hæc ille Confeſs. l.7. c.10. n.16. *Et dixi, nunquid nihil eſt Veritas, quoniam neque per finita, neque per infinita locorum ſpatia diffuſa eſt? Et clamaſti de longinquo: Immo verò, Ego ſum, Qui ſum. Et Et audivi, ſicut auditur in corde, & non erat prorſus, unde dubitarem; faciliùſque dubitarem, vivere me, quàm non eſſe Veritatem, quæ per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpicitur*: Pergit cap.11. num.17. *Et inſpexi cætera infra te, & vidi, nec omnino eſſe, nec omnino non eſſe. Eſſe quidem, quoniam abs te ſunt: non eſse autem, quoniam id, quod es, non ſunt. Id enim verè eſt, quod incommutabiliter manet*. Lib.13. cap.31. n.46. res creatas dicit, *eſse aliquo modo, quia ab illo ſunt, qui non aliquo modo eſt, ſed quod eſt, eſt*. Idem lib.1. de Mor. Eccl. Cath. c.14. n.24. *Deum*, inquit, *diligere debemus, Trinam quandam Unitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, quod nihil aliud dicam eſſe, niſi id ipſum Eſſe: eſt enim verè &c.* Egregiè autem ad rem noſtram lib.5. de Gen. ad lit. c.16. n.34. *Quamvis ergo illa æterna, incommutabiliſque natura, quod Deus eſt, habens in ſe, ut ſit, ſicut Moyſi dictum eſt, Ego ſum, Qui ſum; longè ſcilicet aliter, quàm ſunt iſta, quæ facta ſunt: quoniam illud verè, ac primitus eſt, quod eodem modo ſemper eſt, nec ſolùm non commutatur, ſed commutari omnino non poteſt: nihil horum, quæ fecit exiſtens, & omnia*

 pri-

Digitized by Google

*primitus habens, ſicut ipſe eſt. Neque enim ea faceret, niſi ea noſſet, antequam faceret; nec noſſet, niſi videret; nec videret, niſi haberet; nec haberet ea, quæ nondum facta erant, niſi, quemadmodum eſt ipſe non factus.* Apprime verò in Tractat.38. ſuper c.8. Evang. Johan. n.10. *O Domine Deus noſter, quid eſt, quod aiſti, Niſi credideritis, quia ego ſum? Quid enim non eſt eorum, quæ feciſti? Nunquid Cœlum non eſt? Nunquid terra non eſt? nunquid non ſunt ea &c. Si omnia ſunt hæc, quæ per te facta ſunt, quid eſt, quod tibi proprium quiddam tenuiſti ipſum Eſſe, quod aliis non dediſti, ut ſolus eſſes: Nam, quomodo audio, Ego ſum, Qui ſum: quaſi alia non ſint? Et quomodo audio, niſi credideritis, quia ego ſum? Illi enim non erant, qui audiebant? Etſi peccatores erant, homines erant. Quid ergo facio? Quid ſit ipſum Eſſe, dicat cordi, intus dicat, intus loquatur, homo interior audiat, mens capiat verè eſſe: eſt enim ſemper eodem modo eſſe. Res enim aliqua, quælibet omnino, prorſus qualicunque excellentia, ſi mutabilis eſt, non verè eſt: non enim eſt ibi verum eſſe, ubi eſt & non eſſe. Quidquid enim mutari poteſt, mutatum non eſt, quod erat: ſi non eſt, quod erat, mors quædam ibi facta eſt &c.* Item enarrat. in Pſalm.9. n.11. *Dominus dicit ad Moyſem, Ego ſum, Qui ſum &c.* Nec non in Pſalm.38. n.22. ad ea verba: *Remitte mihi, ut refrigerer, priuſquam ab eam, & amplius non ero: Quid eſt,* inquit, *non ero? Si enim dives ille non erat, quis eſt, qui ardebat! quis eſt, qui &c. Quid eſt ergo, non ero, niſi reſpiciat iſte Idithun, quid eſt eſſe, & non eſſe? Videbat enim illum finem &c. attendebat infra omnia, quæ ſunt, in comparatione illius Eſſe, non eſſe: & ſe non eſſe, dicebat. Illa enim permanent, iſta mutabilia ſunt, mortalia, fragilia ... Reſpexit ergo beatam illam regionem, beatam patriam, beatam domum, ubi participes ſunt Sancti vitæ ſempiternæ, atque incommutabilis Veritatis: & timuit extra ire, ubi non eſſe ... Et quo ibo in æternum? ab illo, qui dixit, Ego ſum, qui ſum: ab illo, qui dixit, dic filiis Iſrael, Qui eſt miſit me ad vos. Ab eo ergo, Qui verè eſt, qui in contrarium pergit, ad non eſſe pergit.* Itidem in Pſalm.101. Serm.2.n.10. *Ille,* inquit, *indicans ſe creaturæ Creatorem, Deum homini,*

*Immor-*

*Immortalem mortali, Æternum temporali: Ego, inquit, ſum, Qui ſum. Tu diceres, Ego ſum. Quis? &c. Quis? Qui ſum. Hoc eſt nomen tuum, hoc eſt totum, quod vocaris? eſset tibi nomen,* IPSUM ESSE, *niſi quidquid eſt aliud, tibi comparatum, inveniretur non eſse verè? Hoc eſt nomen tuum: exprime hoc idem melius. Vade, inquit, & dic filiis Iſrael. Qui eſt, miſit me ad vos. Ego ſum, Qui ſum: Qui eſt miſit me ad vos. Magnum ecce* EST, *magnum* EST. *Ad hoc homo quid eſt?' Ad illud tam magnum* EST, *homo quid eſt, quidquid eſt? &c.* Nec ſecus in Pſal. 134. *n.* 4. *Bonum bona faciens, ſicuti eſt propriè, ſic & bonum eſt propriè. Neque enim ea, quæ fecit, non ſunt... Quare enim fecit, ſi non ſunt, quæ fecit? Aut quid fecit, ſi non eſt, quod fecit? Cum ergo ſint & illa, quæ fecit, venitur tamen ad illius comparationem: &, tanquam ſolus ſit, dixit, Ego ſum, Qui ſum &c. Non dixit Dominus Deus ille omnipotens, miſericors, juſtus: quæ ſi diceret, utique vera diceret. Sublatis de medio omnibus, quibus appellari poſset, & dici Deus,* IPSUM ESSE *ſe vocari reſpondit... Ita enim ille eſt, ut in ejus comparatione ea, quæ facta ſunt, non ſint. Illi non comparata, ſunt; quoniam ab illo ſunt: Illi autem comparata, non ſunt; quia verum eſſe, incommutabile eſſe eſt, quod Ille ſolus eſt: eſt enim* EST: *ſicut bonorum bonum, Bonum eſt.* At enim obiiciet hic mihi fortaſſe aliquis: Auguſtinus, & Patres reliqui, res creatas non eſſe, tunc ſolùm dicunt, quando cum Deo, qui ſolus verè eſt, illas conferunt: ſunt igitur *abſolutè*, & *ſimpliciter*: & ſolùm *reſpectivè* non ſunt. Egomet verò ex Schola Zetetica non id pugno, & contendo, res a Deo conditas *abſolutè*, & *ſimpliciter* nihil eſſe: iis adimo tantùm *Eſſe verum*, *Eſſe ſyncerum*, *Eſse germanum*: quo Eſſe, Auguſtini, & Patrum reliquorum ſententiâ, caret id omne, quod eſt mutationi alicui, ac viciſſitudini obnoxium. Eſto Chriſtiani, Ebræique Zetetæ, res creatas non eſſe, tunc ſolùm pronuntient, cum ſpectant in Deum. Nempe id ipſum efficit, quod initiò poſitum eſt; Deum, ipſorum ſententiâ, quacunque ratione comparetur cum rebus creatis, ad eas ita ſe habere, uti verum ad falſum: uti homo, aut res alia quæpiam ad ſuum ſimulacrum, atque umbram. Quibus enim eſſe denegant,



Digitized by Google

gant, ubi ſermo incidit de eſſe neceſſario, ſingulari, æterno, immutabili, quod ipſi verum eſſe nuncupant; iis, cum non omne prorſus eſſe auferant, proculdubio eſſe falſum attribuunt. Quod autem iidem ſæpenumero de rebus creatis perinde loquantur, ac ſi verè eſſent; & tunc ſolùm, quando eas componunt cum Deo, apponant particulas aliquas, quæ illas, imitamenta, adumbrationes, ſimilitudines quaſdam veri eſſe ſignificent; id oppidò mirum, ac novum non eſt: ſic enim loqui conſuevimus, cum ſola rerum ſimulacra, atque imagines & habemus ante oculos, & animo cogitamus. En, hic canis, ille lepus; quàm feri, quàm truces hi milites! quàm cruenta illa pugna! quàm hi ſcopuli immanes, & abrupti! amœna, atque explicata illa planities! Nec verò quidquam addimus, quod horum aliquid pictum, fictumve ſignificet, niſi quando ad rem ipſam, quæ ibi exprimitur, obtutum, cogitationemque convertimus. Immo non ſolùm aliter loqui non ſolemus, ſed nec poſſumus: Pictum quippe, & Fictum: Imago, Simulacrum, Umbra, notiones ſunt σχετικαὶ *relativæ*, quæ utique haberi non poſſunt, niſi ſimul in eum terminum, quo iſta referuntur, animum intendamus. Quare, ſtultum eſt, & planè ridiculum, aliquid, quod adumbratum, fictumque eſt, idcirco verum habere, ac dicere; quia falſitatis non arguitur, nec adumbratum, fictumque dicitur a ſapientibus, niſi comparatum cum vero. Quaſi falſum ſit, & dicatur aliquid non ea ſolùm ratione, qua deficit a vero: aut is defectus deprehendi queat, ubi reſpectus non ſit ullus ad id ipſum, quod deeſt. Sed ad Auguſtinum revertamur, qui, ut res creatas *veſtigia, atque umbras dicit ipſius Veritatis* l. 2. de lib. arb. c. 16. n. 43. ſic in Enarrationibus ſuis, quas modo per currebamus, hæc habet ad Pſalm. 143. n. 11. *Homo vanitati ſimilis &c. Cui vanitati? Temporibus præterlabentibus, & præterfluentibus. Vanitas enim iſta dicitur in comparatione ſemper manentis, & nunquam deficientis Veritatis ... omnia terrena, volatica, tranſitoria, ſi comparentur illi Veritati. Ubi dictum eſt, Ego ſum, Qui ſum: totum hoc, quod tranſit, vanitas dicitur*. Idem ſerm. 6. de eo quod apparuit Dominus Moyſi in rub. c. 3. n. 4. *Quid eſt*

*eſt hoc?* inquit: *o Deus, o Domine noſter, quid vocaris?* EST *vocor, dixit. Quid eſt,* EST *vocor? Quia maneo in æternum, quia mutari non poſſum. Ea enim, quæ mutantur, non ſunt &c.* Tum Serm. 7. n. 7. *Eſſe, nomen eſt incommutabilitatis &c. Eſſe verum, Eſſe ſyncerum, Eſſe germanum, non habet, niſi qui non mutatur &c.* Et appoſitè quidem ad rem præſentem Serm. 52. c. 6. n. 17. *In te quære, ne fortè imago Trinitatis habeat aliquod veſtigium Trinitatis. Et quæ? Imago facta longè diſtans, non quomodo imago Filius hoc, quod Pater*: hoc eſt intra rationem veri eſse. *Aliter enim imago in Filio, aliter in ſpeculo. Multum diſtat. In filio imago tua, tu ipſe es. Hoc eſt enim filius, quod tu, naturâ. Subſtantiâ hoc, quod tu. Perſonâ alius, quàm tu. Non ergo homo imago, tanquam ungenitus Filius, ſed ad imaginem quamdam, & quamdam ſimilitudinem factus* extra rationem eſse veri. Nam, ut idem addit l. 8. de Civit. c. 11. *in ejus comparatione, qui verè eſt, quia incommutabilis eſt, ea, quæ mutabilia facta ſunt, non ſunt.* Et rurſus l. 7. de Trinit. c. 5. n. 10. *Deus eſt verè ſolus;* Et tandem apud ipſum, ex ejuſque diſciplina Auctor Hypognoſt. l. 1. c. 4. *Quidquid Deum feciſse dicimus, babet eſſentiam, ideſt, ſpecies eſt. Eſſentia enim dicitur ab eo, quod eſt, quæ tantùm de ſolo Deo dici debet: ſecundùm illud, quod ſcriptum eſt in Exodo Moyſi, dices eis, ideſt, populo; Qui eſt, miſit me ad vos.* Itemque apud ipſum Auguſtinum, ex ejus itidem mente, Author libri de Cognit. veræ vitæ cap. 7. *Hic ſolus verè eſt; & ideo Veritas eſt. Omne enim, quod eſt, verum eſt; quod verò non eſt, falſum eſt: ſed Deus verè eſt: igitur Veritas eſt. Creatura autem ei collata, quaſi non eſt: & idcirco quaſi falſitas ad veritatem eſt.* Ac de Ente quidem, ſeu de Eſse, ut unicum ſit, utque extra ſe ipſum in iis omnibus, quæ ipſum participant, non ſit, niſi adumbratione, & ſimilitudine, hoc eſt, non ſit Eſse verum; ſatis ex Auguſtino dictum puto: ſequitur, ut de altera Dei notione, ſi tamen altera eſt, de Veritate ſcilicèt ex eodem S. Doctore aliqua dicamus.

14. Ante tamen ea ſunt afferenda, quibus declarat illud eſse exemptum, abſtractum, æternum, immobile, ſeu, quod idem eſt, illud eſse verum, quod in Centro, atque Unitate,

Digitized by Google

te, habent omnes lineæ, ac numeri, ideſt, res omnes creatæ: ut in aperto ſit, quid ſignificent Zeteticæ illæ Dei notiones; Totum extra Totum: Veritas ſeparata: Veritas ipſa: quod Author etiam libri de Cogn. ver. vit. loco cit. diſertè docet. Auguſtinus igitur Confeſ. l.1. c.6.n.10. *Summus enim es*, ait de Deo, *& non mutaris: neque peragitur in te hodiernus dies, & tamen in te peragitur: quia in te ſunt & iſta omnia ... Tu autem idem ipſe es: & omnia craſtina, atque ultra, omniaque externa, & retro, hodie facies, hodie feciſti*. lib.13. c.38. n.53. *Nos itaque iſta, quæ feciſti videmus, quia ſunt. Tu autem, quia vides ea, ſunt. Et nos foris videmus, quia ſunt; & intus, quia bona ſunt: tu autem ibi vidiſti facta, ubi vidiſti facienda*. Item lib.2. de Ordine c.19. n.51. ab iis verbis; *Dei pulchritudinem, cujus imitatione &c.* & lib. de vera relig. c.31. n.57. *Nec jam illud ambigendum eſt &c.* Similiter lib.4. de Gen. ad lit.c.6.n.12. *Cum ergo hæc ita diſponerentur &c.* Nempe eſse illud, quod res habent in mente Divina, cum ſit eſſe verum, non eſt rerum imago, ſed Veritas ipſa: cum quo ſi comparetur illud eſse, quod res eædem habent in ſemetipſis; id enimvero rationem habet imaginis, atque umbræ, cum ſit eſse falſum. Quod contra contingit in nobis, quorum cognitio, imago quædam eſt rei cognitæ: quæque nobis in phantaſia, & in mente rerum ſpecies inſident, ſimulacra ſunt, non veritas rerum ipſarum. Sed hac de re copioſiùs, & clariùs agemus infra. Redeo ad Auguſtinum: qui quæ ſcripſit l.5. de Gen. ad lit. a cap.12. ad 20. nobis univerſa militant: ea præcipuè: *Si noverat ea, priuſquam faceret ea, profectò, priuſquam fierent, apud illum erant eo modo nota, quo ſempiternè, atque incommutabiliter vivunt, & vita ſunt: facta autem eo modo, quo unaquæque creatura in genere ſuo eſt. Quamvis ergo illa æterna, incommutabiliſque natura, quod Deus eſt, habens in ſe, ut ſit, ſicut Moyſi dictum eſt, Ego ſum, Qui ſum; longè ſcilicet aliter, quàm ſunt iſta, quæ facta ſunt: quoniam illud verè, ac primitus eſt, quod eodem modo ſemper eſt, nec ſolùm non commutatur, ſed commutari omnino non poteſt; nihil horum, quæ fecit exiſtens, & omnia primitus habens, ſicut ipſe eſt. Neque enim ea faceret, niſi ea noſset, antequam faceret,*

Digitized by Google

52
*ceret, nec noſset, niſi videret; nec videret, niſi baberet, nec baberet ea, quæ nondum facta erant, niſi quemadmodum eſt ipſe non factus.* In hanc ipſam planè ſententiam eſt, quod ſcripſit tract. 1. in Johan. c. 1. ad ea verba: *Quod factum eſt in illo, vita eſt*: ita enim legit Auguſtinus: vide integros num. 16. 17. 18. tum etiam Tractatus tertii num. 4. In Tract. autem 37. ſuper cap. Johan. 8. n. 8. illud addit: *apud Dei Verbum erant omnia, quæ condita ſunt: quia omnia in ſapientia fecit Deus, & cuncta nota fecit: non enim, quia fecit, didicit; ſed, quia noverat, fecit. Nobis, quia facta ſunt, nota ſunt: Illi, niſi nota eſsent, facta non eſsent.* Quid quod habet Tract. 68. in c. 14. n. 1. *Quomodo ergo*, inquit, *manſiones in domo Patris non aliæ, ſed ipſæ, & ſine dubio jam ſunt, ſicut parandæ non ſunt; & nondum ſunt, ſicut parandæ ſunt? Quomodo putamus, niſi quomodo etiam Propheta prædicat Deum, quia fecit quæ futura ſunt?* (Iſa. 45. 11. ſec. LXX.) *Non enim ait, Qui facturus eſt, quæ futura ſunt: ſed, Qui fecit quæ futura ſunt. Ergo & fecit ea, & facturus eſt ea. Nam neque facta ſunt, ſi non ipſe fecit; neque futura ſunt, ſi ipſe non fecerit, fecit ergo ea prædeſtinando, facturus eſt operando. Sicut diſcipulos, quando elegerit, ſatis indicat Evangelium, tunc utique, quando eos vocavit: & tamen ait Apoſtolus, elegit ante mundi conſtitutiomem: prædeſtinando utique, non vocando &c.* Scilicet eſse illud verum, atque exemptum, quod habent res omnes in Deo, ipſum eſt, Zetetarum ſententiâ, ſcientia illa, qua Deus res ipſas ab omni æternitate cognovit: ipſum, voluntas, qua de ipſis, itidem ex æterno decrevit. Verum hæc infra melius explicabimus: Prop. 7. & 8. nunc, quod ibi uſui erit, ex Auguſtino eodem illud etiam producendum, quod ſcripſit Enarat. in Pſalm. 49. n. 18. hiſce verbis: *Jam certè noverat quod crearat, &, antequam crearet, noverat. Tanta eſt ergo notitia Dei, ut apud ipſum eſsent quodam ineffabili modo, antequam creata eſsent: & a te expectat, ut accipiat, quod, antequam crearet, habebat.... ego cognovi omnia: non quia feci cognovi, ſed, ut facerem.* Item quod in Pſalm. 105. n. 35. *apud Deum quidem diſpoſita, & fixa ſunt omnia, nec aliud facit, quaſi conſilio repentino, quod non ex æternitate ſe facturum eſſe præſcivit: ſed in creaturæ temporali-*

*bus*

Digitized by Google

*bus motibus, quam gubernat mirabiliter, ipſe non temporaliter motus, quaſi repentina voluntate facere dicitur, quod, ordinatis rerum cauſis, conſilii ſui ſecretiſſimi immutabilitate diſpoſuit, qua ſuis quæque temporibus agnita, & præſentia facit, & futura jam fecit.* Hoc eſse rerum omnium exemptum in Unitate, & in Centro ſignificare fortaſse voluit, cum ſcripſit Serm. 158. c. 9. n. 9. *Si hoc eſt fides, quid erit ſpecies? Audi, quid erit: ut ſit Deus omnia in omnibus.* Tum certè, cum l. 10. de Civit. c. 12. ſcripſit: *ubi verò, & quando faciat, incommutabile conſilium penes ipſum eſt, in cujus diſpoſitione jam tempora facta ſunt, quæcunque futura ſunt. Nam temporalia movens, temporaliter non movetur: nec aliter novit facienda, quàm facta: nec aliter invocantes exaudit, quàm invocaturos videt.* & lib. xi. c. 21. quod hæc habet: *Deus autem uſque adeo non, cum factum eſt, tunc didicit bonum; ut nihil eorum fieret, ſi ei fuiſſet incognitum. Dum ergo &c. non quod ullo modo Dei ſcientia varietur, ut aliud in ea fiant, quæ nondum ſunt, aliud quæ jam ſunt, aliud quæ fuerunt. Non enim more noſtro ille vel quod futurum eſt proſpicit, vel quod præſens eſt aſpicit, vel quod præteritum eſt reſpicit; ſed alio modo quodam a noſtrarum cogitationum conſuetudine longè, latèque diverſo. Ille quippe non ex hoc in illud cogitatione mutata, ſed omnino incommutabiliter videt; ita ut illa quidem, quæ temporaliter fiunt, & futura nondum ſint, & præſentia jam ſint, & præterita jam non ſint, ipſe verò hæc omnia ſtabili, ac ſempiterna præſentia comprehendat... Neque enim ejus intentio de cogitatione in cogitationem tranſit, in cujus incorporeo contuitu ſimul adſunt cuncta, quæ novit. Quoniam tempora ita novit nullis ſuis temporalibus notionibus; quemadmodum temporalia movet nullis ſuis temporalibus motibus. Ibi ergo vidit bonum eſſe, quod fecit, ubi bonum eſſe vidit, ut faceret. Nec quia factum vidit, ſcientiam duplicavit, vel ex aliqua parte auxit, tanquam minoris ſcientiæ fuerit, priuſquam faceret quod videret: qui tam perfectè non operaretur, niſi tam perfecta ſcientia, cui nihil ex ejus operibus adderetur.* Quibus omnibus probatur, res a Deo in loco, & tempore effectas habere, extra locum, & tempus, illud eſse in Deo, quo tanquam veritate primaria, & abſtracta, verum ſit quidquid de unaquaque
verè

53
verè affirmatur: iis rationibus quidem exceptis, quibus ab Eſſe deficiunt, ſed hæc, ut jam recepi, clariùs infra explicabo. Prop.7. & 8. Nunc tantùm, ut modo quodam exempto, ſed longè veriùs, quàm in ſe ipſis, ſint res omnes in ipſo Eſſe, & Veritate. Quo illud etiam pertinet, quod eſt lib.13. c.16. *Quomodo autem promiſit, cum hominibus utique promiſerit, qui nondum erant ante tempora æterna; niſi, quia in ipſius æternitate, atque in ipſo ejus Verbo eidem coæterno, jam prædeſtinatione fixum erat, quod ſuo tempore futurum erat*. & quod lib.15. c.25. *Cogitatio Dei, & recogitatio, mutandarum rerum eſt immutabilis ratio. Neque enim, ſicut hominem, ita Deum cujuſquam facti ſui pœnitet, cujus eſt de omnibus omnino rebus tam fixa ſententia, quàm certa præſcientia*. & lib.6. de Trin. c.10. n.11. & 12. *Primus, ac ſummus intellectus, cui non eſt aliud intelligere, ſed id, quod eſt intelligere; hoc vivere, hoc eſſe eſt; unum omnia ... & ideo, cum decedant, & ſuccedant tempora, non decedit aliquid, vel ſuccedit ſcientiæ Dei. Non enim hæc, quæ creata ſunt, ideo ſciuntur a Deo, quia facta ſunt: ac non potius ideo facta ſunt vel mutabilia, quia immutabiliter a Deo ſciuntur*. Scilicet illud eſſe, quod res omnes habent in mente divina, rationem habet, non imaginis, ſed veritatis: veritatis, inquam, exemptæ ab omnibus veris, quaque una vera ſint omnia, quæ verè dicuntur: itaque l.15. c.13. n.22. *Habet*, inquit, *nuntios Deus, ideſt, Angelos, non tamen qui ei, quæ neſcit, annuntient: non enim ſunt ulla, quæ neſciat: ſed bonum eorum eſt de operibus ſuis ejus conſulere veritatem ... in ejus veritate invenientes, quid ſibi faciendum, quid, quibus, & quando nuntiandum ſit &c. Univerſas autem creaturas ſuas, & ſpiritales, & corporales, non quia ſunt ideo novit; ſed ideo ſunt quia novit. Non enim neſcivit, quæ fuerat creaturus. Quia ergo ſcivit, creavit; non quia creavit, ſcivit. Nec aliter ea ſcivit creata, quàm creanda &c.* Eo ſcilicet omnia ſpectant, ut intelligamus, eſse res omnes in Deo, & illud eſse, quod habent in Deo, non eſse ipſarum imaginem, ſed veritatem.

15. Jam tandem igitur ex Auguſtino illuſtrandum, quod interrogantibus, ecquid nam ſit ipſum Eſse in ſe ipſo; reſpon-


Digitized by Google

ſpondebant autiqui Zetetæ: nimirum, *Veritas ipſa*. Cujus ſimillimæ ſunt illæ Dei notiones in ipſorum Schola pervulgatiſſimæ: Veritas extra omnia vera: Unitas, Centrum Veri totius. Sic autem S. Doctor Conf. l. 1. c. 10. n. 16. *Vidi qualicunque oculo animæ meæ, ſupra eundem oculum animæ meæ, ſupra mentem meam lucem incommutabilem... Qui novit Veritatem, novit eam, novit æternitatem &c. O æterna Veritas.... Tu es Deus meus... Nunquid nihil eſt Veritas, quoniam neque per finita, neque per infinita locorum ſpatia diffuſa eſt? Et clamaſti de longinquo: Immo verò, Ego ſum, Qui ſum &c. Et reſpexi alia, & vidi tibi debere, quia ſunt, & in te cuncta infinita finita: ſed aliter, non quaſi in loco, ſed quia tu es omnitenens manu Veritate: & omnia vera ſunt, inquantum ſunt: nec quidquam eſt falſitas, niſi, cum putatur eſſe, quod non eſt*. Sic res creatæ, inquantum quidem ſunt in Deo, qui *ſolus eſt*, Job. loc. cit. verè ſunt; in ſe ipſis autem, quòd imitatio quædam, non veritas ſunt Eſſe ipſius; propterea falſitas ſunt: quod ait Auctor lib. de cogn. veræ vitæ proximè cit. *Deus ſolus verè eſt, & ideo Veritas eſt: Creatura autem ei collata, quaſi falſitas ad Veritatem*. Pergit autem Auguſtinus c. 17. n. 23. *Hoc ergo quærens unde judicarem, cum ita judicarem, inveneram incommutabilem, & veram Veritatis æternitatem ſupra mentem meam commutabilem*. Præterea lib. 10. c. 23. n. 33. *Beata quippe vita*, inquit, *eſt gaudium de Veritate: hoc eſt enim gaudium de te, qui Veritas es... beata vita non eſt aliud, quàm de Veritate gaudium... beatus ergo erit, ſi nulla interpellante moleſtia, de ipſa, per quam vera ſunt omnia, ſola Veritate gaudebit... Ubi enim inveni Veritatem, ibi inveni Deum meum, ipſam Veritatem... Ubi ergo inveni te, ut diſcerem te, niſi in te ſupra me? Et nuſquam locus, & recedimus, & accedimus, & nuſquam locus. Ubique Veritas præſides omnibus conſulentibus te, ſimulque reſpondes omnibus etiam diverſa conſulentibus*. Item cap. 41. num. 66. *Tu es Veritas ſuper omnia præſidens: at ego volui tecum poſſidere mendacium* lib. 12. cap. 7. num. 7. *Itaque tu, Domine, Qui non es alibi aliud, & aliàs aliter, ſed idipſum, & idipſum, & idipſum:.. O Veritas, lumen cordis mei &c.* & cap. 25. n. 34. *Quiſquis id, quod tu omnibus ad fruendum*

*dum proponis, ſibi propriè vindicat, & ſuum vult eſſe, quod omnium eſt, a communi propellitur ad ſua, hoc eſt, a Veritate ad mendacium .... Attende, Judex optime, ipſa Veritas ..... Si ambo* (fratrem alloquitur, nam hic ita vocat adverſarium) *videmus verum eſſe, quod dicis, & ambo videmus verum eſſe, quod dico, ubi quæſo id videmus? Nec ego utique in te, nec tu in me, ſed ambo in ipſa, quæ ſupra mentes noſtras eſt, incommutabili Veritate.* Lib.1. de Ord. c.8. n.23. *Quid aliud eſt Dei facies, quàm ipſa, cui ſuſpiramus, & cui nos amatæ mundos, pulchroſque reddimus, Veritas?* Soliloq. lib.1. c.1. n.3. *Te invoco, Deus, Veritas, in quo, & a quo, & per quem vera ſunt, quæ vera ſunt omnia.* Lib. de Immort. anim. c.11. n.18. *Tunc eſt animus ſapientiſſimus, cum Veritatem, quæ ſemper eodem modo eſt, intuetur &c.* Tum c.19. n.19. *At ſi Veritati &c.*, & lib.2. de lib. arb. c.12. n.33. *Quapropter nullo modo negaveris eſſe incommutabilem Veritatem, hæc omnia, quæ incommutabiliter vera ſunt continentem, quam &c.* Deſcribit hic Veritatis ſeparatæ, atque, ut Schola loquitur, per ſe ſubſiſtentis naturam. Poſt multa verò, quæ nobis omnia apprimè favent, ac Zeteticam ſententiam explicant, ita concludit c.15. n.39. *Tu autem conceſſeras, ſi quid ſupra mentes noſtras eſſe monſtrarem, Deum te eſſe confeſſurum, ſi adhuc nihil eſſet ſuperius. Quam tuam conceſſionem accipiens dixeram ſatis eſſe, ut hoc demonſtrarem. Si enim aliquid eſt Veritate excellentius, ille potius Deus eſt: ſi autem non eſt, jam ipſa Veritas Deus eſt.* Idem l.1. de morib. Eccl. c.13. n.22. *Veritas*, inquit, *converti, atque aliter, quàm ſemper eſt, ſeſe habere non novit &c.* Idem lib. de vera Relig. c.31. n.57. *Nec jam illud ambigendum eſt, incommutabilem naturam, quæ ſupra rationalem animam ſit, Deum eſſe: & ibi eſſe primam vitam, & primam eſſentiam, ubi eſt prima ſapientia. Nam hæc eſt illa incommutabilis Veritas &c.* Scientia Dei, Zetetarum ſententiâ, non imago rerum, ſed ipſa veritas eſt: Eſſe enim, ſicut extra ſe ipſum non eſt, niſi adumbratione, & ſimilitudine; ſic è contrario in ſe ipſo non eſt niſi re, & veritate. Quocirca tam nihil Divinum collatum cum aliquo creato poteſt habere rationem imaginis; quam nihil crea-

tum, collatum cum aliquo Divino, poteſt habere rationem veritatis. Hæc, Schola Zetetica: quæ quidem de omnibus prorſus rebus hæc intelligi vult, excepto malo, ut malum eſt: id enim, ut tale, ab Eſſe excidit, & Veritate: quomodo autem cognoſcatur a Deo, eadem ex Schola, infra explicabitur Prop.7. Sic Auguſtinus de Verbo æterno, cui nomen tribuit Veritatis, ut Scholæ loquuntur, *notionaliter* intellectæ; in eodem lib. c.36. n.66. ita ſcriptum reliquit. *Sed cui ſaltem illud manifeſtum eſt, falſitatem eſſe, qua id putatur eſſe, quod non eſt, intelligit eam eſſe veritatem, quæ oſtendit id quod eſt. At ſi corpora intantum fallunt, inquantum non implent illud unum, quod convincuntur imitari, a quo Principio unum eſt quidquid eſt, ad cujus ſimilitudinem quidquid nititur, naturaliter approbamus; quia naturaliter improbamus quidquid ab unitate diſcedit, atque in ejus diſſimilitudinem tendit: datur intelligi eſſe aliquid, quod illius unius ſolius, a quo Principio unum eſt, quidquid aliquo modo unum eſt, ita ſimile ſit, ut hoc omnino impleat, ac ſit id ipſum: & hæc eſt Veritas, & Verbum in principio, & Verbum Deus apud Deum. Si enim falſitas ex iis eſt, quæ imitantur unum, non inquantum id imitantur, ſed inquantum implere non poſſunt.* (hoc eſt a ratione veri eſſe deficiunt;) *illa eſt Veritas, quæ id implere potuit, & id eſſe, quod eſt illud*: cui nempe ipſum Eſſe communicatur intra rationem eſſe veri. *Quapropter vera quoniam in tantum vera ſunt, in quantum ſunt;* Sunt autem propriè dumtaxat in Deo, qui ſolus eſt, quippe eſt, Qui eſt: *ea forma eſt omnium, quæ ſunt, quæ eſt ſumma ſimilitudo Principii: & Veritas eſt, quia ſine ulla diſſimilitudine eſt.* Perfecta ſimilitudo Auguſtino naturæ identitas eſt: quare cum omnia creata ſint extra rationem veri eſſe; nihil eorum poteſt perfectè referre illud eſſe exemptum, quod habet in Deo: atque ita creata omnia in ſe quidem ipſis falſitas, in Deo autem Veritas ſunt. Iterum verò Auguſtinus cap.43. n.81. *Summè unus eſt*, inquit, *Pater Veritatis, Pater ſuæ Sapientiæ, quæ nulla ex parte diſſimilis, ſimilitudo ejus dicta eſt, & imago, quia de ipſo eſt. Itaque etiam Filius rectè dicitur ex ipſo, cætera per ipſum. Præceſſit enim forma omnium ſummè im-*

55

*implens unum, de quo eſt, ut cætera, quæ ſunt, in quantum ſunt uni ſimilia, per eam formam fierent*. De Veritate ipſa non *notionaliter*, ſed, *eſſentialiter* loquutus in Epiſt.118. ad Dioſcor. c,3. n.19. ubi Platonicos dilaudat, quòd dicerent, *non ſolùm eſſe aliquid, quod neque tactu corporis, neque olfactu, vel guſtatu, neque his auribus, aut oculis percipi poſſit, neque omnino talium rerum, quæ ita ſentirentur, aliqua imaginatione cogitari; ſed id ſolum verè eſſe, atque id ſolum poſſe percipi, quia incommutabile, & ſempiternum eſt; percipi autem ſola intelligentia, qua unâ Veritas, quomodo attingi poteſt, attingitur*, ac præterea, quòd *in hac, eodem modo ſemper ſe habente, Veritate, & finem boni, & cauſſas rerum conſtituerent*. Idem l.4. de Gen. ad lit. a cap.24. n.41. ita ſcribit: *Sancti Angeli univerſam creaturam referentes ad illius laudem, in cujus incommutabili Veritate rationes, ſecundùm quas facta eſt, principaliter vident. Ibi ergo, tanquam per diem, unde & concordiſſima unitas eorum, ejuſdem Veritatis participatione dies eſt primitus creatus; hic autem* (hoc eſt, ubi agnoſcunt creaturam in ipſamet creatura) *tanquam per veſperam*: per umbram ſcilicet, non per Veritatem. *Nec ideo tamen*, ſubjungit Auguſtinus, *iſtam terrenam conditionem, luciſque corporeæ temporalem, localemque circuitum illi patriæ ſpiritali coæquare debemus, ubi ſemper eſt dies in contemplatione incommutabilis Veritatis, ſemper veſpera in cognitione in ſe ipſa creaturæ &c.* Lege integrum caput, ubi multa de incommutabili Veritate, cùm *eſſentialia*, ut ajunt, tum *notionalia*. Lib. autem 8. c.24.n.45.ait: *Sanctos Angelos videre incommutabilem Veritatem, & ſecundùm eam ſuas dirigere voluntates*: addit verò cap.27. n.50. Deum: *Loquutionem ſuam mentibus Angelicis per ſuam præbere ſubſtantiam, in qua nempe rerum omnium incommutabilis Veritas*. Luculentiſſimè in rem noſtram Tract.38. in cap.8. Evang. Johan. a num.10. *O Veritas, quæ verè es! Nam in omnibus actionibus, & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ duo tempora invenio, præteritum, & futurum. Præſens quæro, nihil ſtat: quod dixi, jam non eſt; quod dicturus ſum, nondum eſt: quod vixi jam non eſt; quod victurus ſum, nondum eſt. Præteritum, & Fu-*

Digitized by Google

*& Futurum invenio in omni motu rerum: in Veritate, quæ manet, Præteritum, & Futurum non invenio, ſed ſolum Præſens, & hoc incorruptibiliter, quod in creatura non eſt. Diſcute rerum mutationes, invenies Fuit, & Erit: cogita Deum, invenies* EST, *ubi Fuit, & Erit eſſe non poſſit. Ut ergo & tu ſis, tranſcende tempus, ſed quis tranſcendet viribus ſuis? &c.* Tum deinde Judæos, ut eſt Johan. VIII. 25. ex Chriſto Domino ſciſcitantes inducit, *Tu quis es? Non enim*, ſcribit Auguſtinus, *cum dixiſti, Niſi credideritis, quia ego ſum; addidiſti, quid eſſes. Quis es, ut credamus? & ille; Principium. Ecce quod eſt Eſſe. Principium mutari non poteſt: principium in ſe manet, & innovat omnia, principium eſt, cui dictum eſt. Tu autem idem ipſe es &c.* Probat denique Chriſtum Dominum eo Principii nomine uſum, ut oſtenderet, ſe eſſe Veritatem: *reſpondiſſe, Principium; velut ſi vellet dicere, ſe eſſe Veritatem: & dicentibus, Tu quis es, reſponderet, Veritatem: cum videatur ad id, quod dictum eſt, Tu quis es, reſpondere debuiſſe; Veritas, ideſt, Veritas ſum.* Sed progrediamur ad alia Auguſtini opera, & nihil eorum, quæ quidem illuſtrius ab ipſo in hanc rem dicta ſunt, in præteritis relinquamus. Ennar. 2. in Pſalm. 33. n. 6. *Videbimus illam facie ad faciem, & nemo zelabit. Omnibus ſe exhibet, & integra eſt, & caſta eſt omnibus. Illi mutantur in eam, & ipſa in eos non mutatur. Ipſa eſt Veritas, ipſa eſt Deus. Nunquid aliquando audiſtis Fratres, quod potuerit commutari Deus noſter? Supereminens omnibus Veritas eſt.* In Pſalm. 78. n. 1. *Angeli, quæ hominibus nuntiant, neſcientibus nuntiant: quæ autem Deo nuntiant, ſcienti nuntiant, quando illi offerunt orationes noſtras, & ineffabili modo de actibus ſuis æternam Veritatem, tanquam legem incommutabilem conſulunt.* Serm. 12. in Pſalm. 118. n. 1. *A contrario differunt inter ſe Vanitas, & Veritas... Omnis Creatura vanitati ſubjecta eſt, quæ intelligitur eſſe in homine, &, Omnia Vanitas....ſed Chriſtus, qui ex hoc mundo liberat, Veritas.* Totum Vanitatis, Totum Veritatis: Totum lucis, Totum umbræ: Totum ex Toto, Totum exemptum a Toto, ſive extra Totum. Similiter in Pſalm. 143. n. 11. *Homo Vanitati ſimilis factus eſt &c. Sola Veritas facit bea-*

Digitized by Google

*beatos, ex qua vera ſunt omnia: nam omnia Vanitas, & tanquam umbra;* ſcribit in Pſalm.4. n.3. & in Pſalm.134. n.5. *Quid ſuavius pane Angelorum? Panem Angelorum manducavit homo. Non enim aliunde vivit homo, aliunde vivit Angelus: Ipſa eſt Veritas.... Eſt enim, & verè eſt, & eo ipſo, quòd verè eſt, ſine initio, & ſine termino eſt.* Serm.142. c.1. num.1. *Veritatem, & vitam omnis homo cupit.... Deum eſſe quamdam vitam æternam, immutabilem, intelligibilem &c. Veritatem fixam, ſtabilem, indeclinabilem &c.* Serm.363. c.29. n.30. *Hæc igitur vita Sanctorum.... ut ab illa beatiſſima contemplatione, & laude Veritatis nulla corruptio neceſſitatis avertat, aut avocet. Ita illis cibus erit ipſa Veritas.* Lib.1. de div. Quæſt.83. ad Simpl. q.1. *Omne verum a Veritate verum eſt.... eſt autem Veritas Deus.* Q.4. *per quam voluerit creaturam, cui voluerit creaturæ ubique præſens Veritas loquitur.* Idem repetit in lib. de 8. Dulcit. Quæſt. q.6. n.2. hic autem q.6. *Quomodo Deus hæc agat ubique totus, ac ſemper præſens, & quomodo ejus ſimplicem, & incommutabilem, æternamque Veritatem conſulant ſancti Angeli.... etiam lapſi Spiritus, qui in Veritate non ſteterunt, non valentes præſentem intrinſecus contueri, & conſulere Veritatem, ſigna forinſecus per creaturam expectant &c.* Enchirid. de Fid. &c. c.17. n.5. *Abſit, ut talis ſit illa vita, ubi eſt animæ noſtræ ipſa Veritas vita &c.* Lib.5. de Civit. c.16. *Illa Civitas ſempiterna eſt.... ibi non erit magna induſtria, ditare ærarium publicum privatis rebus anguſtis, ubi theſaurus communis eſt Veritatis.* Lib.11. cap.29. *Illi quippe Angeli ſancti non per verba ſonantia, Deum diſcunt, ſed per ipſam præſentiam immutabilis Veritatis.... Ipſam quoque Creaturam melius ibi, quam in ea ipſa ſciunt: ac per hoc & ſe ipſos ibi melius, quàm in ſe ipſis: veruntamen & in ſe ipſis. Facti ſunt enim, & aliud ſunt, quam ille, qui fecit: ibi ergo tanquam in cognitione diurna, in ſe ipſis autem, tanquam in veſpertina.* Lib.16. c.6. *Angelis potius convenit venire ad Deum motibus ſanctis, hoc eſt, cogitationibus piis, quibus ab eis conſulitur incommutabilis Veritas, tanquam lex æterna in illa eorum curia ſuperna. Neque enim ſibi ipſis ſunt Veritas, ſed creatricis participes Veritatis.... Nec ſic loquitur Angelis Deus,*

Digitized by Google

*Deus, quomodo nos invicem nobis, vel Deo, vel Angelis, vel ipſi Angeli nobis, ſive per illos Deus nobis: ſed ineffabili ſuo modo, nobis autem hoc indicatur noſtro modo. Dei quippe ſublimior ante ſuum factum locutio, ipſius ſui facti eſt immutabilis ratio, quæ non habet ſonum ſtrepentem, atque tranſeuntem, ſed vim ſempiternè manentem, & temporaliter operantem. Hac loquitur Angelis ſanctis .... Aut enim Veritas incommutabilis per ſe ipſam ineffabiliter loquitur rationalis creaturæ mentibus; aut per mutabilem creaturam loquitur, ſive ſpiritualibus imaginibus noſtro ſpiritui, ſive corporalibus vocibus corporis ſenſui.* Lib.8. de Trinit, c.1. n.2. *Dicimus enim, non eſſe in hac Trinitate majus aliquid duas, aut tres Perſonas, quàm unam earum, quod non capit conſuetudo carnalis, non ob aliud, niſi quia vera, quæ creata ſunt, ſentit, ut poteſt: Veritatem autem ipſam, qua creata ſunt, non poteſt intueri.... In ſubſtantia quippe Veritatis, quoniam ſola verè eſt, non eſt major aliqua, niſi, quæ verius eſt. Quidquid autem intelligibile, & incommutabile eſt, non aliud alio verius eſt, quia æquè incommutabiliter æternum eſt: nec quod ibi magnum dicitur, aliunde magnum eſt, quàm eo, quo verè eſt.* (unus enim ex caracteribus veri eſſe ſimplicitas eſt, ut ſupra notavimus) *Quapropter, ubi magnitudo ipſa Veritas eſt, quidquid plus habet magnitudinis, neceſſe eſt, ut plus habeat Veritatis.... Non autem verius eſt Pater, & Filius ſimul; quàm ſingulus Pater, aut ſingulus Filius. Non igitur majus aliquid utrumque ſimul, quam ſingulum eorum... Sic & ipſa Trinitas tam magnum eſt, quàm unaquæque ibi Perſona. Non enim ibi major eſt, quæ verior non eſt, ubi eſt ipſa Veritas magnitudo. Quia in eſſentia Veritatis hoc eſt verum eſſe, quod eſt eſſe: & hoc eſt eſſe, quod eſt magnum eſſe; hoc eſt ergo magnum eſſe, quod verum eſſe. Quod igitur ibi æquè verum eſt, etiam æquè magnum ſit neceſſe eſt.... Deus Veritas eſt: hoc enim ſcriptum eſt 1. Johan. 1. 5. Quoniam Deus lux eſt: non quomodo iſti oculi vident, ſed quomodo videt cor, cum audis, Veritas eſt. Noli quærere quid ſit Veritas, ſtatim enim ſe opponent caligines imaginum corporalium, & nubila phantaſmatum, & perturbabunt ſerenitatem, quæ primo ictu diluxit tibi, cum dicerem, Veritas. Ecce in ipſo primo ictu, quo velut*

*lux coruſcatione, perſtringeris, cum dicitur Veritas; mane ſi potes* &c. En hoc illud eſt, quod ex vetuſtioris etiam Scholæ Zeteticæ diſciplina diximus §.1. n.3. in ipſa Veritatis notione acquieſcendum, atque inſiſtendum: nec fas eſse ultra progredi. Deus eſt, Eſse in ſe ipſo, hoc autem in ſe ipſo Veritas eſt; Deus igitur Veritas eſt. Contra verò, cum Creaturæ ſint, Eſse extra ſe ipſum, hoc eſt, externæ quædam participationes, & communicationes ipſius Eſse; neque hoc extra ſe ipſum ſeſe participet, atque communicet, niſi extra rationem eſse veri; ſequitur, ut Creaturæ Deo collatæ falſitas ſint: nimirum ipſius Eſse veri imitatio, umbra, veſtigium: uti fusè deſcriptæ ſunt hic ex Auguſtino, ac deſcribi deinceps poſsunt ex reliquis Patribus: quorum omnium ille communis eſt ſenſus: Solum Deum verè eſse; cumque in illo ſint omnia, eſse Deum, omnium veritatem. Sic Auguſtinus idem de iis agens, quæ jam præterita ſunt l.26. cont. Fauſtum Manich. c.5. ita ſcribit: *Non ergo eſt, quod verè dicimus fuiſſe: ſed ideo verum eſt, illud fuiſſe, quod in noſtra ſententia verum eſt, non in ea re, quæ jam non eſt. Sententia quippe, qua dicimus, aliquid fuiſſe, ideo vera eſt, quia illud, de quo dicimus, jam non eſt. Hanc ſententiam Deus falſam facere non poteſt, quia non eſt contrarius Veritati. Quòd ſi quæras, ubi ſit hæc vera ſententia; prius invenitur in animo noſtro, cum id verum ſcimus, & dicimus. Sed, ſi & de animo noſtro ablata fuerit, cum id quod ſcimus, obliti fuerimus; manet in ipſa Veritate. Semper enim verum erit, fuiſse illud, quod erat, & non eſt: & ibi verum erit jam fuiſse, quod erat, ubi verum erat, antequam fieret, futurum eſſe, quod non erat.* Ex hoc loco præcipuè ſumpſiſse videtur Anſelmus, quæ de Veritate argutè diſputat in Monol. & in Dialog. de Verit. Sed, ante ipſum alius audiendus Latinæ Eccleſiæ Doctor.

16. Gregorius Mag. lib.16. in cap.23. Job cap.37. n.45. *Ego ſum, Qui ſum &c. cum itaque flagellamur per ea, quæ videmus, illum debemus ſollicitè metuere, quem non videmus. Vir itaque ſanctus deſpiciat quidquid exteriùs terret, quidquid per eſſentiam ſuam, niſi regeretur, ad nihilum tenderet: &*

*mentis oculo, ſuppreſſis omnibus, intueatur unum, in cujus eſſentiæ comparatione, eſſe noſtrum, non eſſe eſt, & dicat: Ipſe enim ſolus eſt.* Lib.18. in cap.28. Job c.50. n.82. *Eſſe enim ſe aliquid fortaſſe crederet, ſi veracem eſſentiam, quæ ſuper ipſum eſt minimè ſenſiſſet. At verò, ubi ad incommutabilem contemplandum ſuper ſe raptus eſt, impletus tanta contemplationis potentia, dum videret illum, nil ſe eſſe, niſi pulverem vidit... Hinc ad Moyſem dicitur, Ego ſum, Qui ſum &c. Solus quippe veraciter eſt, qui ſolus incommutabiliter permanet. Nam omne, quod modò ſic, & modò aliter eſt, juxta non eſſe eſt &c.* Pergit in eandem ſententiam: tum humana omnia non omnino eſſe dicit lib. ult. in cap.42. c.2. n.3. ac ſuperiorum perſimilia loquitur lib.1. hom.2. in Ezech. n.20. & 21. Itemque l.1. in Evang. homil.18. n.3. Atque ipſe etiam, quod ad notionem pertinet Veritatis, eam ita explanat lib.4. in cap.3. Job cap.32. n.65. *Vir igitur ſanctus ſpiritu æternitatis plenus manu cordis cuncta labentia ad memoriam adſtringit: &, quia anguſta eſt omnis creatura creatori, per eundem ſpiritum, qui nihil in ſe, vel juxta ſe aliud, niſi ſemper eſſe habet, hoc quod erit, hoc quod præteriit, conſpicit: ac infra, ſupraque mentis oculum tendit, & venientia, velut tranſacta, conſiderans, ad æternum eſſe medullitus inardeſcit, dicens.* Nunc enim dormiens ſilerem. *Nunc, enim præſentis eſt temporis. Et quid eſt ſtantem ſemper in præſenti quietem quærere, niſi ad illud, cui nihil venit, nihil præterit, gaudium æternitatis anhelare? Quod nimirum Veritas ſemper eſſe ſuum, ut nobis utcunque infunderet, Moyſe mediante inſinuat, dicens; Ego ſum, Qui ſum &c.* Item lib.1. in Evang. hom.18. n.3. *Ante præteriti temporis eſt; Sum, præſentis. Et, quia præteritum, & futurum tempus Divinitas non habet, ſed ſemper eſſe habet, non ait: ante Abraham ego fui: ſed,* ante Abraham ego ſum, *unde & ad Moyſem dicitur,* Ego ſum, Qui ſum &c. *Ante ergo, & poſt...: Veritas verò ſemper eſſe habet: quia ei quidquam nec priori tempore incipitur, nec ſubſequenti terminatur &c.*

17. Neminem verò fortaſſe adhuc vidimus, Dionyſio, & Auguſtino exceptis, qui doctrinam Zeteticam clariùs tra-

tradat, quàm Anſelmus. Is enim primò, nihil aliud eſse res creatas, niſi quandam ipſius Eſse imitationem, & ſimilitudinem docet his verbis in Monolog. c.31. *Videtur*, inquit, *nec facilis, nec ullatenus ſub ambiguitate relinquenda quæſtio. Etenim omnia hujuſmodi verba, quibus res quaslibet mente dicimus, ideſt, cogitamus, ſimilitudines, & imagines ſunt rerum, quarum verba ſunt: & omnis ſimilitudo, vel imago, tanto magis, vel minus eſt vera, quanto magis, vel minus imitatur rem, cujus eſt ſimilitudo. Quid igitur tenendum eſt de Verbo, quo dicuntur, & per quod facta ſunt omnia? Erit, an non erit ſimilitudo eorum &c..... Verùm forſitan nihil hujus remanebit ambiguitatis, ſi, quemadmodum in vivo homine veritas hominis eſſe dicitur; in picto verò ſimilitudo, ſive imago illius veritatis; ſic exiſtendi Veritas intelligatur in Verbo, cujus eſſentia ſic ſummè eſt, ut quodammodo illa ſola ſit; in his verò, quæ in ejus comparatione quodammodo non ſunt, & tamen per illud, & ſecundùm illud facta ſunt aliquid; aliqua imitatio illius ſummæ eſſentiæ perpendatur. Sic quippe Verbum ſummæ Veritatis, quod & ipſum eſt ſumma Veritas &c. Satis itaque manifeſtum eſt, in Verbo, per quod facta ſunt omnia, non eſſe eorum ſimilitudinem; ſed veram, ſimplicemque eſſentiam: in factis verò non eſſe ſimplicem, abſolutamque eſſentiam, ſed veræ illius eſſentiæ vix aliquam imitationem.* Idem ipſum non minus disertè dicit cap.33. *Verbum, quo creaturam dicit nequaquam ſimiliter eſt verbum creaturæ: quia non eſt ejus ſimilitudo, ſed principalis eſſentia.* & cap. 34. *Nam quæ facta ſunt*, inquit, *& antequam fierent, & cum jam facta ſunt, & cum corrumpuntur, ſeu aliquo modo variantur, ſemper in ipſo ſunt, non quod ſunt in ſe ipſis, ſed quod eſt idem ipſe. Etenim in ſe ipſis ſunt eſſentia mutabilis, ſecundùm immutabilem rationem creata: in ipſo verò ſunt ipſa prima eſſentia, & prima exiſtendi Veritas &c.* Ex hoc autem fit, quod ipſe disertè paritèr docet cap.26. nihil de Deo, ac rebus creatis, niſi valde æquivocè dici: *ut, ſi quando Illi eſt cum aliis nominis alicujus communio; valde proculdubio intelligenda ſit diverſa ſignificatio.* & cap.65. in quo ait, *ſic eſſe ſummam eſſentiam ſupra, & extra omnem aliam naturam, ut, ſi quando de illa dicitur aliquid verbis,*



Digitized by Google

*bis, quæ communia ſunt aliis naturis, ſenſus nullatenus ſit communis*. Etſi enim res creatæ non ſint omninò nihil, ut eſt manifeſtum; verum eſſe tamen non habent in ſe ipſis: ſed umbra quodammodo, atque *imitatio vix aliqua ſunt* illius Eſſe, quod habent in Deo, qui, ut aliorum Patrum, ſic etiam Anſelmi ſententiâ, ſolus verè eſt. Etenim Monolog. c. 28. ita ſcribit: *Videtur ergo conſequi ex præcedentibus, quod iſte ſpiritus, qui ſic ſuo quodam mirabiliter ſingulari, & ſingulariter mirabili modo eſt, quadam ratione ſolus ſit: alia verò, quæcunque videntur eſſe, huic collata; non ſint*. Lege integrum caput, cujus illa tandem concluſio eſt: *Ille ſolus creator ſpiritus eſt: & omnia creata, non ſunt: nec tamen omnino non ſunt, quia per illum, qui ſolus abſolutè eſt, de nihilo aliquid facta ſunt*. Eadem ſcribit in Proſolog. c.22. *Tu ſolus*, ait, *Domine, es, quod es; & tu es, Qui es. Nam quod aliud eſt in toto, & aliud in partibus; & in quo aliquid eſt mutabile; non omnino eſt, quod eſt. Et quod incepit a non eſſe, & poteſt cogitari non eſſe; &, niſi per aliud ſubſiſtat, redit in non eſſe; & quod habet fuiſſe, quod jam non eſt; & futurum eſse, quod nondum eſt; id non eſt propriè, & abſolutè. Tu verò es, quod es: quia quidquid aliquando, aut aliquo modo es; hoc totus, & ſemper es. Et tu es, qui propriè, & ſimpliciter es: quia nec habes fuiſse, aut futurum eſse; ſed tantùm præſens eſse, nec potes cogitari aliquando non eſse. Sed & vita es, & lux &c.* Et in lib. Meditat. med.1. n.3. *Quid optabilius, quàm voto, & converſatione jugiter in illo eſse, in quo ſolo, vel potius qui ſolus eſt verum eſse .... Ego, ait, ſum, Qui ſum. Et pulchrè. Ipſe enim verè ſolus eſt, cujus immutabile eſt eſse. Ille itaque, cujus eſse tam excellens, tam ſingulare eſt, ut ſolum verè ſit; in cujus comparatione omne eſse nihil eſt &c.* Et Medit.19. n.3. Ita Deum affatur. *Tu verò verè es, & non eſt aliud, niſi tu, & non eſt tibi, niſi unum Eſt: quia non quod modo es, modo non es, ſed quod modo es, ſemper es. Creaturæ autem &c.* Denique Homil. 3. in Evang. Matth. §.6. *Ego ſum, qui non mutor .... qui ad Moyſem dixi, Ego ſum, Qui ſum &c. res enim quælibet, ſi mutabilis eſt, non verè eſt. Non eſt enim ibi verum eſse, ubi eſt & non eſse. Nam quidquid mutari poteſt; mutatum, non eſt, quod erat.*



Digitized by Google

*At in Veritate, quæ manet, mutatio non eſt, nec præteritum, aut futurum, ſed ſolum præſens.... Rectè igitur Chriſtus, qui eſt æterna, & incommutabilis Veritas, dicit ſuis, Ego ſum &c.* Sed, ut Deus, ſit Veritas, in eoque non ſolùm eminenter, ut in Cauſa prima efficiente; ſed etiam formaliter, ut in Veritate; exemptè tamen, ſint omnia; cùm illa demonſtrant Anſelmi loca, quæ initio retulimus, tum quæ modo daturi ſumus. Monolog. c.9. *priuſquam fierent univerſa, erant in ratione ſummæ naturæ, quid, aut qualia, aut quomodo futura eſsent: quare, cum ea, quæ facta ſunt, clarum ſit, nihil fuiſse, antequam fierent, quantum ad hoc, quia non erant, quod nunc ſunt, nec erat, ex quo fierent; non tamen nihil erant, quantum ad rationem facientis, per quam, & ſecundùm quam fierent.* Cap.18. in quo Deum probat Eſſe ſine principio, & ſine fine: *Cogitet, qui poteſt, quando incepit, aut quando non fuit hoc verum, ſcilicet, quia præteritum erit aliquid. Quòd, ſi neutrum horum cogitari poteſt, & utrumque hoc verum ſine Veritate eſſe non poteſt; impoſſibile eſt vel cogitare, quod Veritas principium, vel finem habeat. Denique, ſi Veritas habuit principium, vel habebit finem: antequam ipſa inciperet, verum erat tunc, quia non erat Veritas: &, poſtquam finita erit, verum erit, quia non erit Veritas. Atqui verum non poteſt eſſe ſine Veritate: erat igitur Veritas, antequam eſſet Veritas: & erit Veritas, poſtquam finita erit Veritas: quod inconvenientiſſimum eſt. Sive igitur dicatur Veritas habere, ſive intelligatur non habere principium, vel finem, nullo claudi poteſt Veritas principio, vel fine: quare idem ſequitur de ſumma natura, quia ipſa ſumma Veritas eſt.* Nota hìc, Anſelmi ſententiâ, nihil unquam eſſe verum, quin Veritate tunc exiſtente verum ſit: cum igitur nunquam non verum fuerit, mundum eſſe extiturum; nunquam non fuit Veritas, qua id verum fuit: non utique Veritas ſecunda, ſive illud eſſe adumbratum, concretumque, quod mundus habet in ſe ipſo; ergo Veritas prima, ſive illud eſſe verum, atque exemptum, quod habet mundus idem in Deo. Ex quo illud tandem efficitur, Deum eſſe mundi, rerumque omnium Veritatem. Ex eadem Veritatis notione probat Anſelmus, Deum eſſe in omni, & in nul-

nullo loco, & tempore cap. 22. *Eſt*, inquit, *impudentis imprudentiæ dicere, quod ſummæ Veritatis aut locus circumſcribat quantitatem, aut tempus metiatur diuturnitatem: quæ nullam penitùs localis, vel temporalis diſtenſionis magnitudinem ſuſcipit, vel parvitatem*. Quod reliquum eſt dabimus p. 2. theſ. 5. ubi de Immenſitate Dei. Idem cap. 36. illud inter intelligentiam Dei, & intelligentiam noſtram intereſſe probat; quòd noſtra quidem intelligentia imago quædam, & ſimilitudo eſt rei cognitæ; Dei autem intelligentia, eſt ipſa Veritas, ut ſupra animadvertimus ex Dionyſio, & Auguſtino præcipuè. Sed de hoc infra: huc verò illa interea revocentur, quæ ſupra retulimus ex cap. 31. *quemadmodum in vivo homine veritas hominis eſſe dicitur, in picto verò ſimilitudo, ſive imago illius veritatis; ſic exiſtendi veritatem intelligi in Verbo; in his verò &c.* Illud etiam inſigne, & plane ex Schola Zetetica effictum, expreſſumque eſt, quod ſcriptum reliquit Proſolog. c.14. in hæc verba: *Cur non te ſentit, Domine Deus, anima mea; ſi invenit te? An non invenit, quem invenit eſſe Lucem, & Veritatem...ſi vidit lucem, & Veritatem, vidit te: ſi non vidit te non vidit lucem, & Veritatem. An & Veritas, & lux eſt, quod vidit; & tamen nondum te vidit: quia vidit te aliquatenus; ſed non vidit te, ſicuti es?... Quanta eſt lux illa, de qua micat omne verum, quod rationali menti lucet? Quàm ampla eſt illa Veritas, in qua eſt omne, quod verum eſt: & extra quam nonniſi nihil, & falſum eſt? Quàm immenſa eſt, quæ uno intuitu videt quæcunque facta ſunt, & a quo, & per quem, & quomodo de nihilo facta ſunt?... O ſumma, & inacceſſibilis Lux! O tota, & beata Veritas, quàm longè es a me, qui tam prope tibi ſum! Quam remota es a conſpectu meo, qui ſic præſens ſum conſpectui tuo! Ubique es tota præſens; & non te video. In te moveor, in te ſum &c.* Lib. 2. cur Deus Homo cap. 18. *Nihil enim ibi operatur neceſſitas non faciendi, aut impoſſibilitas faciendi, ſed Dei ſola voluntas, qui Veritatem ſemper, quia ipſe Veritas eſt, immutabilem, ſicut eſt, eſſe vult.* Legatur præterea integer dialogus de Veritate, in quo Veritatem ſignificationis a Veritate eſſentiæ aptè diſtinguit: & eam quidem in judiciis, atque enunciationibus ſitam docet; hanc

hanc autem ſtatuit in Deo: ita tamen, ut rebus creatis aliquam etiam concedat: eam nimirum, quæ propria eſt imaginis, & imitationis, quæ veræ ſunt ea dumtaxat ratione, qua ſunt in ſe ipſis ſimilitudine, id quod exemplar eſt in ſe veritate: eoque veriores habentur, non utique quo magis recedunt, ac deficiunt ab eo, quod eſt verè, id quod ipſæ ſunt adumbratè; ſed quo magis ad ipſum accedunt, quoque illud fideliùs reddunt, atque exprimunt. Ut propterea actiones, quæ rectæ non ſunt, qua deſciſcunt a recto, ab ea etiam veritate, quam veritatem eſſentiæ vocat, excidere doceat. Legenda præcipuè c. 7. *An putas aliquid eſſe aliquando, aut alicubi, quod non ſit in ſumma Veritate, & quod inde non acceperit id quod eſt, in quantum eſt: aut quod poſſit aliud eſſe, quàm quod ibi eſt?* Diſc. *Non eſt putandum*. Mag. *Quidquid igitur eſt, verè eſt, in quantum hoc eſt, quod ibi eſt... Eſt igitur veritas in omnium, quæ ſunt, eſſentia: quia hoc ſunt, quod in ſumma Veritate ſunt*. Cap. 10. *Conſidera, quia, cum omnes ſupradictæ rectitudines, ideo ſint rectitudines, quia in illa, in quibus ſunt, aut ſunt, aut faciunt, quod debent; ſumma Veritas non ideo eſt rectitudo, quia debet aliquid. Omnia enim illi debent: ipſa verò nulli quicquam debet; nec ulla ratione eſt quod eſt, niſi quia eſt*. Sic verus Moſes, quod eſt exemplum Scholæ Zeteticæ, ſic, inquam, verus Moſes, ideo verè eſt, quia eſt id, quod eſt: Moſes autem pictus; ideo verè Moſes pictus eſt, ſeu, vera Moſis imago, atque imitatio eſt; quia eſt in ſe ipſa per ſimilitudinem, id quod eſt in Moſe per veritatem. Pergit Anſelmus: *Jam intelligere potes, quomodo ſummam Veritatem in meo Monologio probavi non habere principium, vel finem, per veritatem orationis. Cum enim dixi, quando non fuit verum, quia futurum erat aliquid; non ita dixi, ac ſi abſque principio iſta oratio fuiſſet, quæ aſſereret, futurum aliquid eſſe; aut iſta veritas* (ſcilicet enunciatio) *eſſet Deus: ſed, quoniam non poteſt intelligi quando, ſi oratio iſta eſſet, Veritas illi deeſſet: ut per hoc, quia non intelligitur, quando iſta Veritas eſſe non potuerit, ſi eſſet oratio, in qua eſſe poſſet; intelligatur illa Veritas ſine principio fuiſſe, quæ prima cauſa eſt hujus veritatis*, ſitæ nimirum in ea oratione, ſeu enun-

Digitized by Google

enunciatione: *primam cauſam hujus veritatis*, cum dicit, primum, & primarium verificativum intelligit, ut apparet ex his, quæ ſtatim ſubjicit: *Quippe veritas orationis non ſemper poſſet eſſe*, (hoc eſt, oratio non ſemper poſſet eſſe vera) *ſi ejus cauſa* (hoc eſt verificativum) *non ſemper eſſet. Etenim non eſt vera oratio, quæ dicit futurum eſſe aliquid, niſi re ipſa ſit aliquid futurum;* (hoc eſt, niſi re ipſa exiſtat, ut Scholaſtici barbariſſantes loquuntur, ipſius furitio, ſeu formalis ratio primaria, qua ipſum eſt futurum) *neque aliquid eſt futurum, ſi non ſit in ſumma Veritate. Similiter de illa intelligendum eſt oratione, quæ dicit, quia præteritum eſt aliquid. Nam, ſi nullo intellectu veritas orationi huic, ſi facta fuerit, deeſſe poterit; neceſſe eſt, ut ejus veritatis, quæ ſumma cauſa eſt iſtius*, (hoc eſt, primarium verificativum) *nullus finis intelligi poſſit. Idcirco nanque verè dicitur, præteritum eſſe aliquid, quia ita eſt in re: & ideo eſt aliquid præteritum, quia ſic eſt in Veritate ſumma. Quapropter &c.* Tandem cap. ultim. in quo *ipſam Veritatem per ſe ſubſiſtentem*, quæ Deus eſt, unam eſſe omnium verorum, ab iiſque maximè exemptam declarat ſimilitudine temporis, hoc pacto: *Impropriè hujus, vel illius rei eſſe dicitur Veritas: quoniam illa non in ipſis rebus, aut ex ipſis, aut per ipſas, in quibus eſſe dicitur, habet ſuum eſſe: ſed cum res ipſæ ſecundùm illam ſunt, quæ ſemper præſto eſt his, quæ ſunt, ſicut debent: tunc dicitur hujus, vel illius rei Veritas... quemadmodum dicitur tempus hujus, vel illius rei: cum unum, & idem ſit tempus omnium, quæ ſunt in eodem tempore ſimul. Et ſi non eſſet hæc, vel illa res; non minus eſſet idem tempus: non enim ideo dicitur tempus hujus, vel illius rei, quia tempus eſt in ipſis rebus; ſed quia ipſæ ſunt in tempore. Et, ſicut tempus per ſe conſideratum, non dicitur tempus alicujus: ſed cum res, quæ in illo ſunt, conſideramus; dicimus tempus hujus, vel illius rei; ita ſumma* VERITAS PER SE SUBSISTENS *nullius rei eſt: ſed cùm aliquid ſecundùm illam eſt; tunc ejus dicitur veritas, vel rectitudo*. Huic Anſelmi loco multum lucis accedet in altera parte Syſtematis, ubi *Veritatis per ſe ſubſiſtentis* naturam magis apertè declarare conabimur.

18. Anſelmum excipiat Bernardus, ex quo hæc pauca

retu-

retuliſſe ſit ſatis. Lib. 5. de conſiderat. c. 6. n. 13. *Quis eſt? Non ſanè occurrit melius, quàm,* QUI EST. *Hoc ipſe de ſe voluit reſponderi, hoc docuit, dicente Moyſe ad populum, ipſo quidem injungente: Qui eſt miſit me ad vos. Meritò quidem. Nil competentius æternitati, quæ Deus eſt. Si bonum, ſi magnum, ſi beatum, ſi ſapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo inſtauratur, quod eſt,* EST.... *Jam ſi vidiſti hoc tam ſingulare, tam ſummum eſſe; nonne, in comparatione hujus, quidquid hoc non eſt, judicas potius non eſſe, quàm eſſe? ... Ipſe ſibi, ipſe omnibus eſt: ac per hoc quodammodo ipſe ſolus eſt, qui ſuum ipſius eſt, & omnium eſſe &c.* Serm. 31. in Cantic. n. 1. *Nempe illa viſio ſtat, quià forma ſtat, quæ tunc videtur: eſt enim: nec ullam capit ex eo, quod eſt, fuit, & erit, mutationem. Tolle nempe fuit, & erit; unde jam tranſmutatio, aut viciſſitudinis obumbratio? Quidquid veniens ex eo, quod fuit non ceſſat tendere in id, quod erit, tranſitum ſanè habet per eſt, ſed omnino non eſt. Nam quomodo eſt, qui nunquam in eodem ſtatu permanet? Solum proinde verè eſt, quod nec a fuit præciditur, nec ab erit expungitur: ſed ſolum, atque inexpugnabile remanet ei* EST, *& manet quod eſt. Nec fuit ſanè tollit illi eſſe ab æterno; nec erit eſſe in æternum: ac per hoc ſibi vindicat verum eſſe.* Idem de Veritate ita ſcribit Serm. 77. in Cant. num. 5. *Veritas eſt, quam quærit, & quam verè diligit anima Sponſæ. Et revera, quis fidus, veruſve animæ amor, niſi utique is, quo Veritas adamatur? Rationis ſum compos, Veritatis ſum capax ... inde eſt, quod audet anima mea, ad dulces, caſtoſque aſſurgere Veritatis amplexus: & ſic in amore ipſius tota ſecuritate, ac ſuavitate quieſcere.*

19. Ipſi etiam Scholaſticorum Principes Divus Thomas, D. Bonaventura, Scotus multa habent planè Zetetica: quorum ope quidquid ex ipſorum ſcriptis nobis a quoquam, qui hæc noſtra curet, aliquando opponatur; explicari poſſit non incommodè, eoque perduci; ubi appareat, eos a Schola Zeteti a non re, & doctrina; ſed vocibus, ac loquendi more tantummodo diſſidere. Nec verò mirum cuiquam videri debet, præſtantiſſimos hoſce nobiliorum diſciplinarum Magiſtros ab antiquis Zetetis diſcrepare verbis, quibus

cum re conſentiunt. Cum enim Chriſtianæ rei plurimùm intereſſe putarent, e Schola, tanquam ex veteri regno, depelli, detrudique Platonem; in eoque propemodum conſpirarint, ut Ariſtoteli philoſophicam omnem ditionem, quàm latè patet, ſubiicerent; iis alia non ſolùm philoſophandi ratio, ſed etiam loquendi forma, ex ipſiuſmet Ariſtotelis diſciplina, inſtituenda neceſſariò fuit: quo & illi arctiùs hominum ſtudia illigarent, & a Platone, ſicubi re non poterant, verbis ſaltem diſcederent. Ea verò præſertim de cauſa Religioni magis a Platone, quàm ab Ariſtotele timendum cenſebant; quod Plato quidem noſtrorum dogmatum affinia permulta docet; contra verò indidem longe diſtat, atque aberrat Ariſtoteles. Contagio autem ſemper ex proximo eſt: nec error eſt perículoſior, quàm qui propior eſt veritati. Quæ ratio magni ſanè momenti, & ponderis viſa eſt Bellarmino: eàdemque, ut ex Malinkroto refert eruditiſſimus vir Jo: Albertus Fabricius Biblioth. Græcæ l.3. c.1. cum Clemens VIII. Platonem reſtituere cogitaret, illum ab ea mente, & conſilio deduxit. Porro autem Plato, quòd ad Fidei noſtræ dogmata propiùs, quàm reliqui omnes ethnicorum philoſophi, acceſſit; id Scholæ Zeteticæ potiſſimum debet: quippe qui Ægyptios Hierophantas, Ebræorum diſcipulos, adiit, & Sechnuphidi Heliopolitæ in diſciplinam ſe tradidit: atque, ut teſtatur Jamblichus in lib. de Myſter. ex Mercurii columnis, doctrinæ Zeteticæ monumentis, philoſophiam didicit: ſubterraneoſque adytus, quos Syringes appellant, & ſaxa omnia Moſis doctrina, ac rebus geſtis inſcripta, atque impreſſa diligenter luſtravit. Nec, ſi iſta negentur, dubitari tamen prudenter poſſit, quin ex Inveſtigationis Schola vetuſtiſſima, atque percelebri cùm res complures acceperit, atque adeo ipſos illos veri Eſſe caracteres, quos ſupra deſcripſimus; tum verò accuratiùs, & longè quidem fideliùs ipſum philoſophandi genus, rerum nomina, notiones quandoque ipſas, partitiones expreſſerit. Ex quibus illud efficitur, quod nuper aſſerui, mirum non eſſe, ſapientiſſimos Viros, qui Chriſtianorum Schola Platoni penitus interdictum volebant, ac totam propterea philoſophandi,

di, loquendique rationem mutandam duxerunt; ne doctrinæ quidem Zeteticæ peperciſſe omnino: ſed, rebus ipſis retentis, quæ quidem abjici videntur non poſſe, iis aliam prorſus ſpeciem, ac formam quodammodo aptaſſe. Id igitur hìc qualecunque doctrinæ hujus ſpecimen exhibeo ex S.Thoma. Zetetica certè illa ſunt, quæ ſcripſit p.1.q.3. a.7. *Cum Deus ſit ipſa forma, vel potius ipſum* Esse, *nullo modo compoſitus eſſe poteſt*. q.13. a.11. *Hoc nomen, Qui eſt, eſt maximè proprium Dei, propter ſui ſignificationem .... ſignificat enim* ipsum Esse. de Pot. Dei q 7. a. 2. ad 8. *Deum magis dici debere, quòd eſt* ipsum Esse, *quàm ſit id, quod eſt*. q. 2. de Verit. a.3. ad 16. *Eſſe ſimpliciter, & abſolutè dictum de ſolo Divino eſſe intelligitur: ſicut & bonum, ratione cujus dicitur Jo. 19. Nemo bonus, niſi ſolus Deus*. & a. 4. ad 7. *Illud eſſe propriè dicitur eſſe, in quantum ratione ſuæ immutabilitatis non novit fuiſſe, vel futurum eſſe. Eſſe autem creaturæ dicitur eſſe per quamdam ſimilitudinem ad illud primum eſſe*. His verò illud cohæret, atque e Schola Zetetica ductum pariter eſt, quod alibi tradit: in rebus creatis nihil, niſi ſimilitudinem; in Deo nihil niſi veritatem: ut ſcientia ipſa Dei, in qua quidem res creatæ ſunt, ut ipſe loquitur, *per proprias rationes* rerum ipſarum, non imago, ſed Veritas ſit. Hujuſcemodi ſunt: p.1. q.14. a.8. ad 3. *ſicuti ſcibilia naturalia ſunt priora, quàm ſcientia noſtra, & menſura ejus; ita ſcientia Dei eſt prior, quàm res naturales, & menſura ipſarum*. 1.2. q.2. a.3. *Res cognita aliter comparatur ad cognitionem divinam, & aliter ad cognitionem humanam. Humana enim cognitio a rebus cognitis cauſatur: ſed divina cognitio eſt cauſa rerum cognitarum*. q.93. a.1. ad 3. *Ratio intellectus Divini aliter ſe habet ad res, quàm ratio humani intellectus. Intellectus enim humanus eſt menſuratus a rebus, ut ſcilicet conceptus hominis non ſit verus, propter ſe ipſum, ſed dicitur verus ex hoc, quòd conſonat rebus. Ex hoc enim, quòd res eſt, vel non eſt; opinio vera, vel falſa eſt. Intellectus verò divinus, eſt menſura rerum: quia unaquæque res in tantum habet de veritate, in quantum imitatur intellectum divinum, ut in primo dictum eſt* q.16. a.1. *& ideo intellectus divinus eſt verus ſecundùm ſe: unde ratio ejus eſt ipſa Veritas*.

Eadem prorſus docet in 1. Sent. d. 19. q. 5. a. 2. ad 2. & diſt. 39. q. 1. a.2. ad 2. atque alibi ſæpe: in quibus ſanè & re, & verbo Scholæ Zeteticæ prorſus adhæret: cujus cum illa ſit velut Hypotheſis; unum Eſſe, & duo quaſi ſtatus, Veritatis ſcilicet, atque Imitationis; ejus ſententiâ, res creatæ quà ſunt, nihil niſi imitatio ſunt, Deus contra, quantum quidem ad nos ſpectat, & a nobis hic cognoſci poteſt, nihil niſi Veritas eſt. Hoc ipſum autem diſertè tradit D.Thomas, cujus illa ſunt 1.p. q.4. a.3. ad 4. *licèt aliquo modo concedatur, quòd creatura ſit ſimilis Deo; nullo tamen modo concedendum eſt, quòd Deus ſit ſimilis creaturæ.* Tum affert exemplum ſupra propoſitum ex Dionyſio. *Dicimus enim, quòd imago ſit ſimilis homini, & non e converſo.* q.6. a.4. *Quamvis opinio Platonis irrationabilis videatur, quantum ad hoc, quòd ponebat ſpecies rerum naturalium ſeparatas per ſe ſubſiſtentes... tamen hoc abſolutè verum eſt, quod aliquid eſt primum, quod per ſuam eſſentiam eſt ens, & bonum, quod dicimus Deum.... A primo igitur per ſuam eſſentiam ente, & bono, unum quodque poteſt dici bonum, & ens, in quantum participat ipſum, per modum cujuſdam* ASSIMILATIONIS*.... ſic ergo unumquodque dicitur bonum bonitate divina, ſicut primo principio exemplari, effectivo, & finali totius bonitatis. Nihilominus unumquodque dicitur bonum ſimilitudine divinæ bonitatis ſibi inhærente,* (quam paulo ante ex Auguſtino, & Anſelmo rei veritatem ſecundariam diximus) *quæ eſt formaliter ſua bonitas denominans ipſum: & ſic bonitas una omnium* primaria, & exempta: *& etiam multæ bonitates* ſecundariæ, & contractæ. In 1. Sent. d.19. q.1. a.2. *Quandoque autem qualitas aliqua eſt propriè, & plenè in uno: & in alio eſt tantùm quædam* IMITATIO *illius, ſecundùm aliquam participationem: & tunc illa qualitas non dicitur utriuſque, ſed ejus tantùm; quod eam plenè poſſidet. Et tunc illud, quod non plenè habet, dicetur* SIMILE *ei, quod plenè habet, & non e converſo: ut, ſi dicamus, quòd pictura eſt ſimilis homini, & non e converſo. Non enim dicitur, quod homo ſit ſimilis ſuæ imagini, propriè loquendo.* Hoc eodem exemplo, ut ſupra vidimus, utitur Schola Zetetica, eoque probat, nihil de Deo ſimul, ac rebus creatis, niſi æquivoce dici: ejus enim

Digitized by Google

enim perfectionis, quæ de utroque affirmatur, etſi nomen ſit idem, ratio tamen illa, atque notio, quæ ei nomini ſubeſt, eſt tam diverſa, quàm diverſa eſt ratio hominis veri, atque hominis picti: quoniam Deus eſt Eſſe, ut eſt in ſe ipſo re, & veritate; Creaturæ autem ſunt Eſſe, ut eſt extra ſe ipſum adumbratione, ſimilitudineque. Quod ipſum his etiam D. Thomæ teſtimoniis efficitur, & aliis inſuper, quæ jam profero. In 1. Sent. d. 35. a. 4. ad 6. *Inter Deum, & Creaturam non eſt ſimilitudo per convenientiam in aliquo uno communi, ſed per* IMITATIONEM. *Unde creatura ſimilis Deo dicitur, ſed non convertitur: ut dicit Dionyſius*. Idem repetit d. 48. a. 1. ad 4. Q. 2. de Potent. a. 1. *Natura divina communicat ſe ipſam per ſolam ſui* SIMILITUDINEM *Creaturis, quod omnibus patet. Nam quælibet Creatura eſt ens ſecundùm* SIMILITUDINEM *ad ipſam*. Denique q. 2. de Ver. a. 11. quamvis loquendi modo diſcordet a Schola Zetetica, quippe qui, ut alibi *Ens*, ita hic *Scientiam* de Deo, & nobis analogicè dici contendit, ſed fortè *analogicè*, idem hic ipſi eſt, ac *æquivocè*. ad 1. certè fatetur ex Dionyſii loco ſæpe citato, *Deum nullo modo ſimilem creaturis dicendum eſſe: ſed creaturas ſimiles poſſe dici Deo... quia homo non dicitur ſuæ imagini ſimilis, ſed e converſo*. Vide præterea & Quodlib. 11. a. 1. ad 5. & lect. 3. in c. 5. de Divin. Nomin. Tandem Veritatem exemptam, ac per ſe ſubſiſtentem, ex Schola Zetetica, ipſe etiam agnovit in Deo: in quo non ſolùm, ut eſt rerum omnium efficiens cauſa, res omnes eſſe voluit eminenti quodam, atque excellenti modo, ut etiam Zetetæ docent; ſed præterea, ut eſt omnium intelligens, omnia in eo eſſe dixit, ſecundùm *propriam cujuſque rationem*: hoc autem inter Dei, atque hominum, Angelorumque intelligentiam præcipuè intereſſe voluit; quòd hæc quidem rei cognitæ imago; illa verò ſit ipſa veritas. His accedunt, quæ Veritatis exemptæ, ac per ſe ſubſiſtentis doctrinam illuſtrent, ac roborent, ex eodem S. Doctore, primùm quod habet 1. p. q. 16. a. 5. *Eſſe Dei eſt ipſum ſuum intelligere, & ſuum intelligere eſt menſura, & cauſa omnis alteriùs eſſe, & omnis alteriùs intellectus: & ipſe eſt ſuum eſſe, & intelligere. Unde ſequitur, quòd non ſolùm in ipſa*

*ipſo ſit veritas; ſed quod ipſe ſit ipſa ſumma, & prima Veritas.* *Res enim*, ſcripſerat idem quæſt. ejuſdem a.1. *dicuntur eſſe vera, ſecundùm quod aſſequuntur ſimilitudinem ſpecierum, quæ ſunt in mente Divina.* quod iterat a.8. Hinc a.6. *Si loquamur*, inquit, *de veritate, prout exiſtit in intellectu, ſecundùm propriam rationem... ſicut ab una facie hominis reſultant plures ſimilitudines in ſpeculo, ſic ab una veritate divina reſultant plures veritates. Si verò loquamur de veritate, ſecundùm quòd eſt in rebus, ſic omnes ſunt veræ una prima Veritate, cui unumquodque aſſimilatur, ſecundùm ſuam entitatem. Et ſic, licèt plures ſint eſſentiæ, vel formæ rerum, tamen una eſt Veritas Divini intellectus, ſecundùm quam omnes res denominantur veræ.* Idipſum præterea comprobat, quod eſt toto art.7. & 8. Quibus hæc planè congruunt, & conſentiunt: 1.2. q.3. a.7. *Cum eadem ſit diſpoſitio rerum in eſſe, ſicut in veritate... relinquitur, quòd ſolus Deus ſit veritas per eſſentiam, & quòd ejus contemplatio faciat perfectè beatum.* Q. 93. a.1. ad 3. cit. *Intellectus humanus eſt menſuratus a rebus: ut ſcilicet conceptus hominis non ſit verus, propter ſe ipſum, ſed dicitur verus ex hoc, quod conſonat rebus... Intellectus verò divinus eſt menſura rerum: quia unaquæque res intantum habet de veritate, inquantum imitatur intellectum Divinum, & ideo intellectus Divinus eſt verus ſecundùm ſe: unde ratio ejus eſt ipſa Veritas.* Quæſt. 1. de Verit. a.4. c. *ſi ergo accipiatur Veritas propriè dicta, ſecundùm quam omnia principaliter vera ſunt, ſic omnia ſunt vera una veritate, ideſt veritate intellectus divini.... ſi autem accipiatur veritas impropriè dicta, ſecundùm quam omnia dicuntur vera, ſic ſunt plurium verorum plures veritates..., Quamvis res exemplentur difformiter a Veritate divina, non tamen propter hoc excluditur, quin res una Veritate ſint veræ, & non pluribus propriè loquendo, quia id, quod diverſimodè recipitur in rebus exemplatis, non propriè dicitur Veritas, ſicut propriè dicitur Veritas in exemplari.* Art.5. præter ea, quæ ſcripta ſunt in rem noſtram toto articuli corpore; ad 11. *quamvis concedatur ſimpliciter, quòd Veritas rerum omnium fuit ab æterno, per hoc, quod fuit in intellectu Divino: non tamen poteſt concedi ſimpliciter, quod res veræ, fuerunt* (ideſt, extiterunt) *ab æterno,*

*no, per hoc quod fuerint in intellectu Divino*. Lege propterea, ſi libet, reliquos hujus quæſtionis articulos: tum deinde q. 21. a.4. ad 5. q.27. a.1. ad 7. Opuſc.3. c.105. & alia plurima, quæ tibi paſſim occurrent, quæque vel nullo pacto, vel ſolis vocibus, ac loquendi more a Scholæ Zeteticæ placitis, & doctrina differunt.

20. In diverſa quidem, ſed non multo fortaſse longiùs abiere D. Bonaventura, & Scotus. Primus, tametſi rebus creatis aliquam veritatis rationem attribuit in 1. Sent. d. 8. q. 1. quòd nempe *in creatura ſit aliquo modo invenire & indiviſionem, & imitationem, & expreſſionem*; ibidem tamen hæc addit: *eſt in Creatura imitatio cum diſſimilitudine, & expreſſio cum obſcuritate, & ideo Veritas eſt Divini eſſe proprietas: & ſic accipit Magiſter, & Auguſtinus, & Hieronymus. Vocant enim verum eſſe, quod nihil habet de poſſibilitate, nihil habet de vanitate, nihil de non entitate. Et ideo in Deo non cadit præteritio, & futuritio, quæ aliquo modo non entia ſunt*. Tum q. 2. Deum eſſe dicit, *ſummam Veritatem, ſive ipſum Eſſe*. Utramque notionem complexus eſt Serm. 2. de decem præcept. n. 5. *Reſpondit Dominus; Ego ſum, Qui ſum. Et tunc dedit ei Dominus duo, ſcilicet lumen Eſſentiæ æternitatis, & lumen Veritatis æternæ*. Scotus more ſuo de rerum Veritate exempta ſubtiliſſimè diſputat in 1. Sent. d. 3. q.4. Schol. 9. *Intellectus divinus*, inquit, *continet iſtas veritates, quas habet, ſicut dicit illa auctoritas Auguſtini de Trinit.*14. *c.*15. *quòd iſtæ regulæ ſcriptæ ſunt in libro lucis æternæ, ideſt, in intellectu divino, in quantum continet veritates iſtas, & licèt ille liber non videatur, videntur tamen illæ quidditates, vel veritates, quæ ſcriptæ ſunt in illo libro, & eatenus poſſet dici intellectus noſter videre veritates in luce æterna, hoc eſt, in illo libro, ſicut in continente objectum &c.* Obicientibus autem ex Auguſt. 83. q.q. 46. Nonniſi puras animas ad rationes intelligibiles pertingere; ita reſpondet: *Iſta puritas non debet intelligi a vitiis, quia Auguſt. idem* 15. *de Trinit. c.*15. *vult, quòd injuſtus videt in regulis æternis, quid in his ſentiendum ſit, &* 4. *lib. c. præalleg. vult, quòd Philoſophi viderunt veritatem in regulis æternis, ſine fide: & q. eàdem vult, quòd nullus poteſt eſſe ſapiens ſine*

*ſine cognitione idearum, eo modo, quo Platonem, forſan concederet eſſe ſapientem; ſed iſta puritas debet intelligi elevando intellectum ad conſiderandum veritates, ut relucent in ſe* (nimirum exemptæ) *non tantùm, ut relucent in phantaſmate.... Non enim hæc propoſitio, Totum eſt majus ſua parte, primò vera eſt, ut Totum eſt in lapide, vel ligno: ſed ut Totum abſtrahitur ab omnibus, quibus conjungitur per accidens, & ideo intellectus, qui nunquam intelligit totalitatem, niſi in conceptu per accidens, puta in totalitate lapidis, vel ligni, nunquam intelligit ſinceram veritatem hujus principii: quia nunquam intelligit præciſam rationem termini, per quam eſt veritas. Paucorum igitur eſt pertingere ad rationes æternas, quia paucorum eſt habere intellectiones per ſe, & multorum eſt habere conceptus tales per accidens...Et iſto modo intelligitur illud Auguſtini de vidente in monte, & vidente inferiùs aerem nebuloſum, & ſuperiùs aerem ſincerum 9. de Trin. c. 6. Qui enim tantùm intelligit ſe per conceptus per accidens, ipſe eſt, quaſi in valle poſitus, circumdatus aere nebuloſo: ſed qui ſeparat quidditates, intelligendo præciſè eas conceptu per ſe, quæ tamen relucent in phantaſmate cum multis aliis accidentibus adjunctis, ipſe habet phantaſma inferiùs, ſcilicet aerem nebuloſum: & ipſe eſt in monte, in quantum cognoſcit illam veritatem, & videt verum ſupra, vel iſtam veritatem ſuperiorem in virtute intellectus increati, quæ eſt lux æterna.* In quibus omnibus venit rerum iſtarum eſſe illud exemptum, atque intelligibile, quod habent in mente Divina, quæ, ut dixit idem paulo ante, eſt *Veritas, & lux æterna.* Idem in Reportat. Pariſienſ. amplecti, tuerique videtur, quod primum, ac præcipuum affert Zetetica Hypotheſis, unicum Eſſe nimirum, & duos ſtatus, Veritatis nempe, & adumbrationis: cum Ideæ deſcriptionem profert ex Auguſtino, & ipſammet Creaturam, ut cognitam, ideam eſſe defendit: ſic autem loquitur lib. 1. d. 36. q. 2. Schol. 5. *Hoc etiam per Platonem, qui primò induxit nomen Ideæ: poſuit enim mundum ſenſibilem extra, & mundum intelligibilem in mente Divina: & mundum intelligibilem in mente Divina vocavit ideam mundi ſenſibilis in re extra: mundus autem intelligibilis non eſt, niſi mundus extra; ut eſt objectivè in eſſe cognito*

in

*in mente Divina*: *idea igitur mundi in re extra non eſt*, *n.ſ. mundus intelligibilis*, *ſive mundus in eſſe cognito*, hoc eſt, in Veritate. Id luculentiùs exponit in Tract. de primò rerum princip. c. 4. Schol. 11. ab iis verbis: *Tu ſolus es Veritas prima &c.* ac ſubinde a num. 37. ad 38. Sed & alibi ſæpe, ut per ſe quiſque videre facilè poterit, quod quidem ad Veritatem pertinet, & rebus, & verbis ad veteres Zetetas quàm proximè accedit: nam de Ente longè aliter loquitur. Nos verò, quoniam propriis ipſorum teſtimoniis ſatis jam oſtendimus, quid tum rerum, tum verborum in utraque notione tenendum ſit; aliò gradum facimus: & doctrinam auctoritate ſatis munitam, rationis etiam præſidio firmamus.

## §. III.

## *Hypotheſis ſtabilimentum alterum*

## A RATIONE.

21. ETſi tutandæ, propugnandæque Zeteticæ Hypotheſi Locus hic etiam multa nobis offert, atque ſuppeditat; ut tamen & brevitati conſulam, & cauſæ non deſim; duo potiſſimum ſeligam, quæ, quoniam a priſcis quoque Inquiſitoribus veri adhibita ſunt; iis ad eam vim, quam per ſe obtinent, multum etiam roboris, ac firmitatis accedit ab auctoritate. Et primum quidem rem planè evincit: alterum verò declarat. Eo Chriſtiani Zetetæ, hoc Ebræi uſi ſunt, qui doctrinam, quam a primis ipſis Scholæ auctoribus recèns acceperant, exemplis, ac rerum corporearum imaginibus ad juniorum captum accomodare, & oculis quaſi ſubjicere ſtuduerunt: argumentis autem, & rationibus confirmare fortaſſe veriti ſunt. Illud tractandum primò, quod ut validius eſt, ac firmius; in eo ſtabilimentum erit Hypotheſi noſtræ; in altero autem quædam tantum perfectio, & ornatus. Hypotheſis illa reliquis omnibus eſt præferenda, quæ de Dei natura altius quiddam, atque excellentius cogitat, & informat, quàm reliquæ omnes:



Digitized by Google

umque Dei notionem affert, quæ ipſum maximè diſtinguat, ac ſegreget ab omni eo, quod Deus non eſt: hæc autem habet Zetetica Hypotheſis: reliquis igitur omnibus Zetetica Hypotheſis eſt præferenda. Primum negari non poteſt: cum Fides, & Ratio ipſa doceat, ſitque in ore omnium Patrum tum Græcorum, tum Latinorum, Deum id eſse, quo melius cogitari nil queat: Tota igitur diſsenſio, ac pugna eſt de ſecundo. Id verò facilè evincitur: Nam in alia omni aliorum philoſophorum Hypotheſi, notio tandem aliqua Deo, ac rebus creatis communis habetur: eſtque aliqua ratio, qua utrunque involvi, & confundi putetur: quæque, ut ipſi loquuntur, vel univocè, vel ſaltem analogè de utroque dicatur. Quo fit, ut, cum Deum definiunt, eum non ſatis efferant ſupra res cæteras: quippe qui rebus creatis aliquid relinquunt, vel planè ejuſdem; vel partim quidem ejuſdem, partim autem diverſæ rationis. Zetetæ autem contra, qui verum Eſſe unicum ſtatuunt, quoniam ei, ut eſt extra ſe quodammodo in rebus creatis, nihil perfectionis, atque excellentiæ ineſse dicunt, quod idem non habeat in ſe ipſo; & in ſe ipſo quidem re, & veritate, extra ſe autem adumbratione, & ſimilitudine; ii demum, ut par eſt, Dei naturam ab omni eo, quod Deus non eſt, apta notione ſejungunt, atque eximunt: in eorumque tandem Hypotheſi facilè intelligas, quod, inter opera Auguſtini, eſt apud Scriptorem libri de Cogn. veræ vitæ, res creatas, quacunque ratione conferantur cum Deo, ad eum ita ſe habere, uti falſum ad verum: quodque ex ſuamet, ac cæterorum omnium Patrum doctrina concludit, ac difertè teſtatur Anſelmus; eorum omnium, quæ de Deo pariter, ut de rebus creatis affirmantur, ſolum nomen eſſe commune: rationem verò eo nomine ſignificari omnino aliam: tam nempe aliam, quam alia eſt ratio hominis picti, atque hominis veri: quod ex Schola Zetetica a nobis dictum eſt ſæpe.

22. Reſpondeant fortaſse aliqui, Deum in hac Hypotheſi ſeparari quidem, ac dividi a rebus creatis: has verò plus deprimi, quàm recta & Fides, & Ratio ſinat: nam ſi

res

res creatæ in ſe ipſis verè non ſunt; ſequitur, eas nec veram libertatem, nec veram ſcientiam, nec veram vitam in ſe ipſis habere: quoniam, cogitatione noſtra, priùs eſt eſse, quàm hæc omnia eſse: nec ſanè intelligi poteſt, eum vera vita, ſcientia, libertate præditum eſse, qui non ſit verè. Nos verò his omnibus jam antevertimus, & ſatis quidem occurrimus num.2. Ajo tamen iterum: quod res a Deo effectas non in ſe ipſis, ſed in ſummi ipſius Artificis mente verè eſse dicimus, non ita eſt accipiendum; quaſi & homines v. g. & Angeli conditi a Deo in ſe ipſis veri non ſint, ſed hominum, & Angelorum imitamina quædam, atque umbræ dumtaxat. Sunt oppidò, ſunt: ac veri quidem homines, & angeli ſunt in ſe ipſis: ſed hoc eſt verus homo, hoc eſt verus angelus, adumbratio quædam nimirum illius veri eſse, quod habet in mente Divina, quæ ipſa rerum Veritas eſt. Atque hoc pariter eſt hominis, & Angeli vera vita, vera ſcientia, vera libertas; umbra quædam ſcilicet illius veri eſse, quod hæ quoque hominis, & angeli perfectiones habent in Veritate. Atque hoc eſse exemptum, ac verum & hominis, & Angeli, eorumque vitæ, ſcientiæ, libertatis, ac perfectionum reliquarum ſignificare, atque oſtendere fortaſse voluit Dionyſius Areopagita, cum ſcripſit c.5. de Div. nom. a §.5. *Ipſe eſt ante omnia, & univerſa in ipſo conſiſtunt, & ſimpliciter, ſi quid quomodolibet exiſtit, in ipſo praeente tum eſt, tum intelligitur, tum ſalvatur: & ante alias ejus participationes præſupponitur ipſum eſſe, & eſt ipſum per ſe eſse antiquius, quàm eſſe per ſe vitam, & per ſe ſapientiam, & per ſe ſimilitudinem divinam .... Siquidem in Unitate omnis numerus uniformiter præexiſtit &c. & in Centro omnes lineæ circuli una copulatione ſimul exiſtunt &c. ... atque ideo ab Eloquiis, qui verè præexiſtit, ſecundùm omnium eorum, quæ ſunt, cogitationem multiplicatur .... Quamobrem univerſa ipſi entia, ſecundùm unam omnibus exemptam unionem illi tribuenda ſunt: quandoquidem ab ipſo Eſſe ſubſtantificam progreſſionem, & bonitatem inchoans*, ac deinceps, quaſi ex ordine, procedens ad ipſius vitæ, ſcientiæ, & libertatis rationes, *ac per univerſa commeans, atque ex ſe-*

*ſe eſſentia complens omnia, & in omnibus, quæ ſunt, exultans priùs in ſe habet omnia, ſecundùm unicam ſimplicitatis excellentiam duplicitatem omnem reſpuens &c.* Videndum præterea in hanc ipſam rem, quo pacto cap. 11. §. 6. propoſitam ſibi a Timotheo quæſtionem explicet; quæ erat ejuſmodi: cur *ipſum eſſe, ipſam vitam, ipſam ſapientiam, aliàs Deum, aliàs a Deo eſſe diceret, atque in rebus creatis quodammodo numeraret*, quibus ea reſpondet, quæ in noſtram ſententiam per quam facile veniant, nullaque adhibita vi. Si enim Deus eſt ipſa Veritas, in eo eſt modo quodam exempto ab omni & loco, & tempore, homines, & angeli quid futuri ſint; ubi, & quando futuri; quam vitam, quam ſcientiam, quam libertatem habituri. Quæ Veritates, cogitatione noſtra diſtinctæ invicem, cum ſint omnes in Deo, ac Deus quod habet, illud ſit; utique Deus ſunt: eædemque ipſius Eſſe progreſſiones quædam ſunt, & dicuntur: ut explicabimus in tract. de Deo Trino: ubi percelebrem etiam quæſtionem de actionibus liberis Dei, ex ipſiuſmet Zeteticæ Scholæ diſciplina, pro viribus enodabimus. Hic illud ex Dionyſio confirmamus: eſſe quidem in Deo, & a Deo veritatem primò quidem illius Eſſe; tum etiam Vitæ, Scientiæ, Libertatis, ac cæterorum omnium, quæ futura ſunt in Angelis, & Hominibus: nec tamen hæc in angelis ipſis, & hominibus vera non eſſe: quoniam, ut tertiò dicimus, hoc eſt verus homo, veruſque angelus; hoc vera vita, ſcientia, libertas humana, & angelica; imitatio nempe, non veritas illius eſſe exempti, ſive, ut Dionyſii ipſius verbo utar, illius anticipationis, qua hæc omnia, priuſquam in ſe ipſis, ſunt in Unitate, & in Centro: priùs, inquam, quàm in ſe ipſis, more loquendo noſtro: nam Zetetæ veteres non alias hic adhibent voces, quàm מן החוץ, ſeu ἐξῃρημένως, hoc eſt, *exemptè*, & *abſtractè*. Sed accipe, quemadmodum hæc ipſa dicantur a D. Thoma, qui & hìc nobiſcum conſentit; & universè, ſi perpauca mutes, quæ quidem potius rerum nominibus, quàm rebus ipſis tenentur, Zeteta eſt germaniſſimus. Ita igitur ſcriptum eſt 1. p. q. 18. n. 4. *Creaturæ in Deo eſſe dicuntur dupliciter. Uno modo in*

*quan-*

*quantum continentur, & conſervantur virtute divina... Et hoc modo intelligendum eſt verbum Apoſtoli dicentis: in ipſo vivimus, movemur, & ſumus: quia etiam noſtrum vivere, & noſtrum eſſe, & noſtrum moveri cauſantur a Deo. Alio modo dicuntur res eſſe in Deo, ſicut in cognoſcente: & ſic ſunt in Deo per proprias rationes, quæ non ſunt aliud in Deo ab eſſentia Divina. Unde res, prout ſic ſunt in Deo, ſunt eſſentia Divina... Quòd ſi de ratione rerum naturalium non eſſet materia, ſed tantùm forma, omnibus modis veriori modo eſſent res naturales in mente Divina per ſuas ideas, quàm in ſe ipſis. Propter quod & Plato poſuit, quòd homo ſeparatus erat verus homo: homo autem materialis eſt homo per participationem. Sed quia de ratione rerum naturalium eſt materia, dicendum quòd res naturales verius eſſe habent ſimpliciter in mente Divina, quàm in ſe ipſis: quia in mente Divina habent eſſe increatum, in ſe ipſis autem eſſe creatum. Sed eſſe hoc, utpote homo, vel equus, verius habent in propria natura, quàm in mente Divina, quia ad veritatem hominis pertinet eſſe materiale,* hoc eſt, eſſe adumbratum, eſſe falſum, atque inſincerum, *quod non habent in mente Divina. Sicut domus nobilius eſſe habet in mente artificis, quàm in materia: ſed tamen verius dicitur domus, quæ eſt in materia, quàm quæ eſt in mente.* Quæ utique doctrinæ Zeteticæ proxima ſunt: ac certè propiora, quam quæ ex Platone retulit hic S. Doctor: nam verus homo, is quem omnes hominem dicimus, ſimilitudo quidem Dei eſt, ſed impreſſa, & inſculpta in eſse finito, multiplici, compoſito, mutabili &c. quæ notæ ſunt, & caracteres eſse non veri: ex quo fit, ut eſse illud exemptum, quod per hoc exprimitur, quodque huic reſpondet in Unitate, atque in Centro, hoc eſt, in ipſa Veritate; hanc ipſam ob cauſam, quòd eſt eſse verum, non ſit verus homo. Idem porro dictum volo de hominis vita, ſcientia, libertate: nanque hæ perfectiones omnes collatæ cum iis Divinis rationibus, quas in ſe ipſis adumbrant, ac referunt; quoniam ipſarum quidem participationes ſunt, ſed extra rationem eſse veri; ad eas ſe habent, veluti totidem imagines, atque umbræ: atque hoc eſt vita, ſcientia, libertas verè humana, rationis nempe

ipſi

ipſi reſpondentis in mente Divina, non veritas, ſed adumbratio: contra autem ratio illa, ob id ipſum, quod non adumbratio, ſed veritas eſt; vita, ſcientia, libertas verè humana non eſt. Sed urgent hìc adverſarii nihiloſegnius, nec quicquam remittunt. Homo, inquiunt, vera pollet & vita, & ſcientia, & libertate, nam verè idem & peccat, & rectè agit. Utique: fatetur id, ac defendit Schola etiam Zetetica: ſed, quid tum? Veræ ſunt igitur, inquiunt, hæ hominis perfectiones etiam in ſe ipſis, nec meræ ſunt vitæ, ſcientiæ, ac libertatis adumbrationes, ac nomen ſine re. Acutam ſanè concluſionem! qui tamen adeo acutè videtis, adhuc, meo fortaſse vitio, quæ ſit hac de re Zetetarum ſententia, non planè perſpicitis. Ajunt illi quidem, *rerum creatarum in Deo non eſſe ſimilitudinem, ſed veram, ſimplicemque eſſentiam: contra verò in rebus ipſis creatis non eſſe ſimplicem, abſolutamque eſſentiam, ſed veræ illius eſsentiæ vix aliquam imitationem. Eo nempe modo, quo in vivo homine Veritas hominis eſse dicitur; in picto verò ſimilitudo, ſive imago illius Veritatis.* Sic enim expreſse loquitur Zeteta Chriſtianus a nobis citat. num.17. At non continuò, ipſorum ſententiâ, hæc ſimilitudo, hæc imago, hæc imitatio vix aliqua, nihil eſt, aut inane nomen tantummodo, ſine re: quod de hominis facultate libera viſum eſt Luthero, Calvino, aliiſque eorum aſſeclis, quos anathemate feriit Concilium Triden. ſeſs.6. can.5. Si quis liberum hominis arbitrium .,.. rem eſſe de ſolo titulo, immo titulum ſine re &c. Rem igitur ſuam cuique nomini ſubeſſe volunt Zetetæ: in eaque ipſa re ſimilitudinis, imaginis, imitationis vix quidem alicujus, ſed tamen alicujus rationem poſitam docent. At quid tandem rei ſubjectum eſt hiſce nominibus, Zetetarum ſententia? Non aliud ſanè, quàm quod iiſdem ſignificari Scholæ omnes Catholicæ volunt. Quod enim ad Vitam pertinet, Schola etiam Zetetica in homine ipſo ſuorum motuum, atque operum principium conſtituit: neque illum pulſu dumtaxat externo, aut alieno agitari docet, ſed motu cieri interiore, & ſuo. Quod autem ad ſcientiam; eundem res ſibi rite objectas & ſenſu, & mente percipere; &, cum propria ipſe for-

forma prædittus ſit, natum, atque aptum eſſe dicit ad recipiendam formam etiam, ac ſpeciem aliorum: quo S. Thomas 1.p. q.14. art.1. cognoſcentia diſtinguit a non cognoſcentibus. Immo repetit, & ſuo ſibi jure vindicat, quod ibidem citatur ex Ariſtotele l.3. de anim. tex.37. t.2. *Animam eſſe quodammodo omnia*. Tum demum tertiò, quod ſpectat ad libertatem, ſuam pariter eſſe dicit eam cauſæ liberæ notionem, quam modo defendunt Scholæ Catholicæ: ut nimirum cauſa ea libera ſit, quæ inſtructa, completaque iis omnibus, quæ ad agendum ſunt neceſſaria, agere tamen, vel non agere, pro libito queat, Atque etiam poſt Adæ peccatum in homines convenire: *Appoſuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum &c.* ut Eccl.XV. 17. ſcripſit Jeſus filius Sirach Hieroſolymitanus, qui certis capitibus complexus eſt lectiſſimas quaſque Salomonis ſententias, aliorumque Ebræorum Sapientum, qui Scholam Zeteticam illuſtrarunt. Hæc de re: quod autem pertinet ad voces, quoniam nec in homine ipſo, neque in his ejus perfectionibus inſunt notæ illæ, & caracteres veri eſſe, quos ſupra recenſui, neque enim ſunt æternæ, infinitæ, immutabiles, aut aliud quidpiam ejuſmodi habent; eam omnes cùm Ebræi, tum Chriſtiani Zetetæ regulam ſervant; ut hæc eſſe dicant, ſi non comparentur cum Deo: ſecus verò, ſi comparentur. Nam certè falſum nil dicitur, niſi aliquo modo comparatum cum vero. Sed de hoc ſatis dictum eſt num.13. ex Auguſtino. Ea ſumma eſt: apud Zetetas, quacunque ratione res creatæ conferantur cum Deo, ab eo non minus differant, quàm falſum a vero. Quibus autem in rebus hæc falſitas, ſeu veritatis qualiſcunque adumbratio poſita ſit, quoad ea tria præcipuè, quæ nobis objecta ſunt, modò expoſuimus: atque ex iis facilè, erit de reliquis æſtimare. Illud hic poſtremum moneo, Zetetas aliquos alium prorſus loquendi modum ſequutos aliquando: quique plerunque ajunt, Deum eſſe verè, & propriè, non item creaturas; iidem interdum è contrario, creaturas eſſe verè, & propriè dicunt, ſecus autem Deum. Quibus duobus in ſpeciem ſibi mutuò adver-

ſan-

ſantibus eadem prorſus res ſubeſt. Tam enim Deum diſtinguis, & ut par eſt, ſegregas ab omni re alia, ſi, cum Deum verè eſse dicas, quod Deus non eſt, infra rationem veri eſse deprimas; quàm, ſi cum res creatas verè eſse affirmes, quod Deus eſt, ſupra rationem veri eſse evehas. Cæterùm de ſe ipſo Deus ita loquutus: *Qui eſt &c. ſolus eſt &c.* Quare hunc loquendi modum alteri præferendum cenſeo.

23. Reſpondebunt fortaſse alii è contrario; non rerum effectarum, ſed ſummi ipſarum Opificis naturam deprimi Zetetarum Hypotheſi: quæ ratio igitur Hypotheſi eidem ſtabiliendæ, & communiendæ a nobis eſt adhibita, eâ ipsâ directò oppugnari. Qui enim, inquient, non Eſse ipſum, ſed ſtatus tantummodo diſtinguit, is Deum non ſatis diſcludit, ac ſegregat a rebus creatis, nec quicquam de ipſo, niſi valde anguſtum, atque humile cogitat: ſtatuum quippe differentia minima eſt: eaque vix inter ſe diſcrepant, quæ ſolo ſtatu diſcrepant. Equidem iſta etiam ab ipſo ſtatim initio præverti: huc revoces quæ ſcripta ſunt num. 1. atque illud in primis animadvertas, Entis ſtatus, ſeu quaſi ſtatus, in nomine enim hærendum non eſt, non duos qualeſcunque a Schola Zetetica poſitos; ſed alterum rei, & veritatis; alterum adumbrationis cujuſdam dumtaxat, & ſimilitudinis: quorum ſtatuum differentia ſumma eſt: eaque, quæ ita diſcrepant maximè diſcrepant. Exemplum in promptu eſt illud ipſum, quo ſæpe uſi ſumus: Moſem enim, quòd ipſe idem, qui vivus, ac verus eſt in ſe ipſo, exprimatur in tela, vel marmore; Moſem, inquam, unicum dicimus, ejuſque duos quaſi ſtatus diſtinguimus, imitationis alterum, alterum veritatis. Nec verò, qui ita loquimur, Moſem a ſua imagine non ſatis diſcludimus, ac ſegregamus. Siquidem homines omnes, omnia bruta, omnes plantæ, infinita denique, quæ Moſes non ſunt, ab eoque differunt ratione ipſius eſse; minus tamen ab illo differunt, quàm quod ab ipſo differt ratione ſtatus, eſtque ipſe idem Moſes, ſed fictus, atque adumbratus. Uſque adeo aliqua, quæ ſolo ſtatu differunt, vel maximè differunt: ſi nempe ſtatus ipſi inter ſe lon-

longiſſimè diſtent, & caracteribus inſigniti ſint maximè diverſis: ut diverſi certè ſunt maximè caracteres eſse veri, & eſse non veri: quos ex veterum tum Ebræorum, tum Chriſtianorum Zetetarum ſcriptis ſupra exhibuimus. At enim, Dei notio nimis anguſta, atque humilis eſt: Quid eſt Deus? Deus eſt, Veritas hominis: ſic nempe, ut illud ipſum, quod adumbratione eſt in homine, in Deo ſit Veritate. Enimvero & illud anguſtum, atque humile eſt: Quid eſt Deus? Deus eſt hominis cognitio. Et tamen, cum Deus & hominem cognoſcat, & ſuamet ipſe cognitio ſit, nam Deus id quod habet, illud eſt; Catholicorum omnium confeſſione, ac ſententiâ, Deus, hominis cognitio eſt. At non hominis ſolius cognitio. Nec igitur ſolius hominis veritas, ſed rerum omnium; ſed Veritas ipſa per ſe ſubſiſtens, ut loquitur Anſelmus: in qua ſcilicet habent eſſe verum ipſæ illæ rationes, quæ in homine, in angelo, in rebus cæteris habent eſſe adumbratum: & quarum rationum adumbrationes hæ quidem homines, illæ angeli, aliæ alia ſunt, & dicuntur; Veritas autem ipſa eſt, & dicitur Deus. Ut ea ſit propterea Dei notio: *ipſum Eſſe*: *ipſa Veritas*. Dei notio, inquam, ut eſt in ſe ipſo, non quidem ad ſeſe, ſed ad nos. Id unum enim & ſibi inquirendum putavit, & aliis declarandum ſuſcepit Schola Zetetica. Plus aliquid ab homine mortali voluiſſe Deum de ſe intelligi negat.

24. Quæres hìc tandem, quid nobis videatur de iis Dei definitionibus, quas alii alias paſſim afferunt, & propugnant recentes Scholaſtici. Ejuſmodi illæ ſunt: Deus, eſt Ens a ſe; Ens eſſentialiter optimum: Ens, quo melius eſſe, aut cogitari non poteſt: Ens omni ratione infinitum &c. Equidem, ſi iſti non qualemcumque Dei notionem, rudem, imperfectam, ad vulgaremque hominum captum accomodatam afferre ſe putant; ſed primariam, exactam, quæque, quantum res patitur, definitionis ad Scholaſticam normam directæ, atque elaboratæ locum obtineat; nihil horum probarim. Etenim vel ea vox, *Ens*, apud iſtos, ipſum verum Eſſe ſignificat; vel, ut potius videtur, rationem aliquam exprimit, quæ Deum non ſatis, vel nullo mo-

K do,

do, ipſorum judicio, diſtinguat a rebus cæteris; ut propterea neceſſe ſit addere particulas illas: A ſe: Eſſentialiter optimum: Quo melius eſſe, aut cogitari non poteſt: Omni ratione infinitum &c. Si primum eligas; vox illa, *Ens* eandem vim, & ſignificationem habet, ac Zeteticum illud: ipſum Eſſe: ipſa Veritas: Qui eſt &c. in quo ſolo Dei notionem primariam habemus, quæ quidem illum ſatis clarè ab aliis omnibus rebus, quæ Deus non ſunt, ſejungit, atque diſcriminat. Et quidquid ipſi additur, omnino redundat, ac certè extra definitionem eſt, apud ſapientes. Sin verò alterum malis; hoc ipſum primò peccant iſti, quod in Dei etiam notione communes definitionum leges ſibi ſervandas putant: Deumque prius quaſi componunt, immo & confundunt, ac miſcent cum rebus creatis, quæ non ſunt verè, & propriè; tum aliquid addunt, quod ejus præſtantiam ſignificet, ipſumque ab iis omnibus diſtinguat, atque eximat. Peccant deinde, Zetetarum ſententiâ, de his enim non meo ſenſu, ſed ex ipſorum mente judico; peccant, inquam, quod id afferunt loco generis, quo Deus a creatis rebus differt primario: quod autem addunt, & vim habet differentiæ, quamvis caracter ſit eſſe veri, in eo tamen verum ipſum Eſſe, aut Veritas non diſertè exprimitur: quæ tamen notio in definitione Dei apertè, explicatèque proponi deberet, & illico emicare, atque explendeſcere. At enim Chriſtiani Zetetæ non pauci eam videntur Dei notionem amplexi; ut ſit Deus, id quo melius cogitari non poteſt. Quaſi verò notionem illam repudiem, quam Zeteticæ hujus primæ rationis, quam perſequor, fundamentum poſui. Eſt oppidò Deus id, quo nil melius cogitari poteſt: nil melius autem, nil altius, atque auguſtius, Deoque dignius cogitari poſſe Zetetæ judicant, quam ipſum Eſſe, ipſamque Veritatem.

25. Sequitur altera vetuſtioris Scholæ Zeteticæ ratio, huic quidem ipſi valde conjuncta, ſed quæ rem paulo magis declarat. Scio, Chriſtianos aliquos Patres, ut ipſum Eſſe nobis deſcriberent, quod ſeſe extra ſe ipſum quodammodo fundit in res omnes creatas, uſos aliquando ſimilitudine-

tion-

fontis, qui ſe ipſo *omnia impleat*: ſic enim ait Auguſtinus Conf. l. 1. c. 3. n. 3. ex quo hauriat quidquid aliquid eſt: &, quantum quodque hauriat, tantum ſit: *neque enim*, ait idem c. 6. n. 10. *ulla vena trahitur aliunde, qua eſſe, & vivere currat in nos*. Verùm, ſi res rectè conſideretur, ſimilitudo hæc, Auguſtini ipſius judicio, a vero duobus potiſſimum deficit. Etenim non ita ſe ipſum Eſſe nobis impertit; non ita vitam, ſcientiam, libertatem, aut aliam quampiam perfectionem cum re ulla communicat, atque participat; ut aut ſibi detrahat, quod alteri donat; aut aliquid unquam donet ejuſdem modi, & rationis, atque illud ipſum, quod habet in ſeſe: ſic nimirum, ut partem aliquam veri, germanique eſſe ex ipſo res creata ulla percipiat. *Creatura ita eſſe dicitur ex Deo, ut non ex ejus natura facta ſit. Ex illo enim propterea dicitur, quia ipſum auctorem habet, ut ſit; non ita, ut ab illo nata ſit, vel proceſſerit; ſed ab illo creata, condita, facta ſit*: ait Auguſtinus lib. 2. de anim. & ejus orig. c. 3. n. 5. Quod contra contingit in fonte, vel fluvio: ex quibus quidquid bibitur, & ipſis decedit, & ejuſdem generis eſt, atque illud, quod remanet. Rei hujus igitur exemplum longè aptius ex ſimilitudine ſtatuarii capiebant vetuſtiores Zetetæ: ſcilicet id illis relictum a Moſe ipſo Scholæ Principe Gen. 2. 7. iis verbis: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ*. Nec verò ita proprium eſt Ebræorum, ut non uſurpatum ſit ſæpenumero a Chriſtianis etiam doctoribus: nominatim autem ab Auguſtino, qui, quod peccare diximus ſimilitudinem fontis, corrigit ſimilitudine artificis. Sic l. 2. de Act. cum Felice Manich. c. 20. *Et nos*, inquit, *didicimus, quia anima ex Deo eſt, ſed non eſt pars Dei. Sic eſt enim anima ex Deo, quomodo factura ex artifice; non de Deo, ſicut filius de Patre... Non eſt ex Deo, tanquam pars ejus, vel tanquam proles ejus; ſed ex Deo, vel a Deo facta eſt, tanquam opus ejus &c.* Quare ſummum rerum omnium Auctorem cum cogito, non fontem, ſed ſtatuarium potius mihi propono: puta Phydiam, aut Praxitelem aliquem, qui effector idem, & exemplar operis ſui, ſe ipſum modo quidem cera, & luto; modò autem



Digitized by Google

ære, & marmore exprimat. Hoc enim ſummus Opifex fecit, cum Angelum, & Hominem condidit: in altero quidem quaſi ceræ, & luto; in altero autem æri quodammodo, & marmori ſuam imaginem conſignavit. Porro, quemadmodum Statuarius non ex ſe deſecat, & abſcindit quidquid ſui & luto, & marmori donat; ac quamvis idem Phydias ſit & in ſtatua, & in ſe ipſo; aliter tamen eſt in ſtatua, ac ſit in ſe ipſo; ſiquidem in ſe ipſo vivit, ſentit, intelligit; in ſtatua verò quiddam eſt rationis, ac ſenſus expers, & prorſus inanimum; ſic ipſum Eſſe nec ſibi eripuit quidquid ſui & Homini, & Angelo dedit; nec, licèt ex Ipſo ſit, & in Ipſo quidquid eſt & Homo, & Angelus; quod tamen illi ſunt, eſt in illis ejuſdem modi, & rationis, atque eſt in Ipſo: quoniam in Ipſo *vita eſt*, ut ait Jo. 1. 4. hoc eſt, ut Patres interpretantur, Eſſe æternum, neceſſarium, immutabile: in illis verò quædam quaſi *mors eſt*: nempe, ut iidem Patres intelligunt, Eſſe temporarium, contingens, mutabile. Porro ex his promptum eſt, quid iis reſpondeas, qui ſupra ita concludebant: Homines, & Angeli verè ſunt ab ipſo Eſſe; verè igitur ſunt. Nempe ipſum Eſſe ſeſe illis impertit, non ut fons vaſi, ſed ut argillæ, & marmori ſtatuarius. Ita, ſicuti Phydias ille, aut Praxiteles, de quo proximè memorabam, in ea materia intelligentiæ, ſenſus, ac vitæ omnis experte non ſe ipſum propriè, ac verè, ſed ſuam dumtaxat imaginem imprimit; veri autem Phydiæ, & Praxitelis vera imago, Phydias, & Praxiteles eſt falſus; ſic etiam ipſum Eſſe, cum Hominum, & Angelorum naturæ mutabili, temporariæ, finitæ dedit, ut eſſet, non ſe ipſum verè, & propriè, partemve aliquam ſui in illam transfudit: ſimilitudinem ſui tantùm referre voluit: veri autem eſſe vera ſimilitudo verum eſſe non eſt. Quare dictum ſapienter a Scriptore de cogn. ver. vit. ſupra cit. *Deus ſolus verè eſt, & ideo veritas eſt ... Creatura autem ei collata, quaſi falſitas ad veritatem*. Atque ille propterea, qui ita concludat: Homines, & Angeli ſunt verè ſimilitudo aliqua ipſius Eſſe, ſunt igitur verè; non minus peccet, quàm qui concludat hoc pacto; homines lutei, & homines mar-

marmorei ſunt verè ſimilitudo aliqua hominis; ſunt igitur verè homines. At enim duo illa epitheta, *luteus*, & *marmoreus*, notiones, ſive, ut Logici loquuntur, *termini* ſunt *diſtrahentes*, qui appoſiti ei nomini *homo*, ab eo ſignificationem veri hominis continuò removent, & alienant. Benè eſt: *Contingens* etiam, *mutabile*, *temporarium*, *finitum*, ut Patres, & Sacræ literæ docent, termini ſunt diſtrahentes, verique eſſe rationem omnem ita inficiunt, ac vitiant, ita prorſus alienant; ut ei termino adjuncti, qui eſſe ſignificat, eum illico a ſignificatione prototypi ad ſignificationem imaginis, a *Veritate* ad *Falſitatem* traducant. Deus enim ſolus vere eſt, & ideo Veritas eſt. Creatura autem ei collata, quaſi Falſitas ad Veritatem. Ex quibus omnibus tota demum in aperto eſt Zeteticæ Hypotheſis ratio: quæ, cum ſolus Deus ſit propriè, ac verè, in eoque ſint omnia; Eſſe unicum ponit, ejuſque duos veluti ſtatus, primum rei, & veritatis; adumbrationis, & ſimilitudinis alterum: tum, quod eſt conſequens, Deum definit, Eſſe ut eſt in ſe ipſo, ſcilicet Veritatem: Creaturas autem, Eſſe ut eſt extra ſe ipſum, hoc eſt, non verum Eſſe, ~~ſed Eſſe~~ veri ſimilitudinem, imitationem, adumbrationemque.

SYSTE-

# SYSTEMATIS

## *PARS ALTERA.*

## PROPOSITIO I.

### *Deus eſt Unus.*

1. HÆC ipſa eſt Zetetica Hypotheſis, unicum Eſſe: extra quod quidquid eſt, ejus imitatio tantummodo aliqua, atque adumbratio eſt. Deus autem, ut poſitum eſt, eſt ipſum hoc Eſse, ut eſt in ſeſe, re, & veritate: unicus eſt igitur, vel ipſa Hypotheſi. Demonſtrant tamen Ebræi Zetetæ, niſi malè interpretatus ſum libros illos Cabbaliſticos, atque Symbolicos, quorum initio memini; etiam hoc pacto. Si plures eſsent Dii, propria cujuſque foret aliqua, vel ſpecifica, vel numerica differentia: unus certè non eſset alius: ergo Deus non eſset ipſum Eſse, vel Eſt, ſolutum, exemptumque omnibus modis, ac differentiis, quibus contrahitur, illigaturque extra ſe ipſum: &, quoniam in eo eſset *Eſt*, & *Non*, non ſatis rectè appellaretur, *Qui eſt*: quæ omnia ſunt contra Hypotheſim.

2. Ebræis hac etiam in re mirè conſentiunt Zetetæ Chriſtiani Boethius in lib. de Trin. *Ubi nulla eſt differentia*

*nul-*

Digitized by Google

*nulla eſt omnino pluralitas : quare nec numerus : igitur unitas tantùm* . Damaſcenus etiam l.1. de Fid. c.5. Deum unum probat , *quia in ipſo nullum diſcrimen , quo hoc ſit , & illud non ſit* . Richardus pariter l.2. de Trin. c.19. *Ubi differentia nulla eſt , pluralitas omnino rectè dici , ſive inveniri non poteſt.* Eadem ferme ratione uſus D. Thomas 1.p. q.11. art.3. & 4. quibus articulis Deum probat unum , & maximè unum , quia nimirum , *comprehendit in ſe totam perfectionem eſſendi , & eſt ipſum Eſſe ſubſiſtens omnibus modis indeterminatum* . Mitto alia argumenta , quibus utraque Inveſtigationis Schola , Ebræa , & Chriſtiana Deum unum eſſe demonſtrat . Hujuſcemodi eſt ratio primi Principii , atque ultimi Finis : quæ duæ ſunt ipſius Eſſe perſpicuæ proprietates : cum ſit Centrum totius : ideſt , ex quo omnia , & ad quod omnia . Sed quotquot ex ea duplici ratione peti argumenta poſſunt contra Ethnicos , & non paucos etiam Hæreticos , qui plures Deos eſſe dixerunt , inveniuntur etiam apud recentes Scholaſticos : communia ſunt enim Scholæ omnis Catholicæ .

3. Illud Scholæ Zeteticæ proprium , & peculiare : Deus eſt Totum extra Totum , ſive Omnia ſupra Omnia : Creaturæ autem Totum ex Toto , ſeu Omnia ex Omnibus : Deus Totum Veritatis ; Creaturæ , Totum adumbrationis : Deus Omnia ut in Unitate , & in Centro ; Creaturæ omnia ut in numero , ac ſphæra : Quemadmodum igitur Totum ex Toto , ſeu Totum adumbrationis non eſt , niſi unum , nam ſi plura eſſent , nullum eorum Totum eſſet , quia ultra totum nihil eſt ; ſic eadem prorſus ratione Totum extra Totum , ſeu Totum exemptum , quod eſt Totum Veritatis , non eſt , niſi unum . Ac ſicuti numerorum omnium , radiorumque , ideſt , rerum creatarum collectio , complexioque non eſt niſi una , nam ſi plures eſſent , nulla conſtaret ex omnibus ; ſic omnium Centrum , atque Unitas , quod eſt ipſum Eſſe , & Veritas , non eſt niſi una . Ita , & paulo quidem obſcurius Zetetæ veteres . Eandem rationem amplexi ſunt Patres : vide Irenæum lib.2. c.1. Tertullianum lib.1. adv. Marcion. c.3. & 5. Auctorem libri de Trin. apud eundem Tertul. c.4. Lactantium lib.1. Inſt. c.3. Prudentium in Hamartig. Grego-

gorium Nyſs. in prolog. libri Catechet. Boethium Prof. 10. Anſelmum Monol. c.3. & 4. Immo, ſi rem ſpectes, idem ſequuti Theologi etiam de Schola: neque enim aliud ſignificat, quod habet D. Thomas p.1. q.11. art.3. *Deus comprehendit in ſe totam perfectionem eſſendi .... impoſſibile eſt ergo eſſe plures Deos.* Lege prærerea lib.1. con. Gent. c.22. n.1. & 2. ubi eadem ferme repetit: tum alios omnes Theologos, qui ſcholaſticis etiam rationibus hoc Fidei dogma tutantur.

# PROPOSITIO II.

## *Deus eſt omnino ſimplex.*

4. ID eſt ſimplex eſſe aliquid, carere compoſitione, partibuſve, quæ nexæ, & copulatæ invicem unum quidpiam efficiunt: totidemque modis ſimplex quodque dicitur, quot ſunt compoſitionis, ſeu partium genera, quibus caret; ut nullum prorſus compoſitionis, ſeu partium genus in eo eſſe poſſit, quod ſimplex omnino ſit. Quamobrem S. Thomas, qui p.1. q.3. ſex ipſis articulis, totidem compoſitionis modos a Deo removet; ſeptimo tandem ita concludit. *Cum in Deo non ſit compoſitio, neque quantitativarum partium, quia corpus non eſt; neque compoſitio formæ, & materiæ; neque in eo ſit aliud natura, & ſuppoſitum; neque aliud eſſentia, & eſſe; neque in eo ſit compoſitio generis, & differentiæ; neque ſubjecti, & accidentis; manifeſtum eſt, quod Deus nullo modo compoſitus eſt, ſed eſt omnino ſimplex.*

5. Compoſitio quidem ex genere, ac differentia, ut ab hac incipiam, quæ levior videtur, in noſtro hoc Syſtemate locum habere non poteſt. Id autem peculiare contra ipſam ex Schola Zetetica aſſerimus: ut totum, quod eſt, nihil, niſi unum, idemque verum, ac proprim eſſe dicamus, ſed quaſi in duplici ſtatu: in ſe ipſo quidem re, & veritate; extra ſe autem imitatione, & adumbratione tantummodo aliqua, Cumque alii paſſim Theologi principiò ita dividant: Ens

Digitized by Google

Ens aliud eſt finitum, aliud infinitum: aliud Contingens, aliud neceſſarium &c. Schola Zetetica verum ens unicum ſtatuit, ac quidquid eſt extra ipſum, id non ens verum, ſed entis imitationem, ac ſimilitudinem dicit. Conſequens eſt autem nihil eſſe, quod de Deo, & Creatura dicatur univocè, aut rationem generis habeat; ſi vel ipſa entis notione, quæ alias omnes anteit, & in quam, ut ait Maximus ſup. cit. *primo ſtatim incubitu mens intendit*; inter ſe differunt tanquam verum a falſo. Atque hoc illud eſt, quod Zetetæ Deum definiunt, *Eſſe ipſum*: nota enim illa, ſive, ut Logici loquuntur, Syncategorema, *ipſum*, non duo quædam ejuſdem generis, ſed verum a falſo diſcriminat, & quorum nomen eſt idem, ratio autem, notioque ſubjecta nomini, planè diverſa. Sic Moſem ab ejus ſimulacris rectè diſtinguas, ſi de illis quidem dicas, hic eſt Moſes æreus, ille Moſes marmoreus; dicas autem de vero Moſe, hic eſt Moſes ipſe. Ac rectè pariter Deum diſtinguas a rebus creatis, ſi de iis dicas, hic eſt homo, ille Angelus &c. de Deo autem, Eſt, vel Eſſe ipſum affirmes. Rectè igitur Zeteta ſæpe cit. poſtquam ſolum Deum verè, & propriè eſſe docuit, ita concluſit: *omnis creatura ipſi collata, quaſi falſitas ad veritatem*. Veri autem, & falſi, ut talium, nulla communis eſt notio: nulla igitur in Deo compoſitio, quam Generis vocant: nam ratio Generis in notione communi pluribus ſpecie differentibus poſita eſt.

6. Jam verò, quemadmodum Schola Zetetica ſtatuæ ſimilitudine Deum ejus compoſitionis exepertem declarat, quæ eſt ex Genere, & Differentia; ſic alia quinque compoſitionum genera ab eo removenda docet ſimilitudine Centri, atque Unitatis. Deus, inquit, eſt Unitas, ac Centrum Totius: ſeu Totum extra Totum: Totum maximè exemptum: Unitas autem, qua ratione Unitas eſt; partibus caret, in partibus enim quidam numerus eſt: Centrum ſimiliter, qua ratione conſideratur a Mathematicis, ac Centrum habetur; partibus caret, in partibus enim latitudo eſt, atque ambitus quidam: cum igitur Deus omni prorſus ratione ſit Unitas, ac Centrum, Unitas enim eſt, ac Centrum Totius;

 ſequi-

ſequitur, ut omnibus omnino partibus careat, ac ſimpliciſſimus ſit. Id ipſum iiſdem metaphoricis notionibus ita conficit. Priora ſunt Centrum, atque Unitas, quam radius, & numerus: neque enim ex radio Centrum, aut Unitas ex numero: ſed contra progreſſiones quædam ſunt & Centri radius, & numerus Unitatis. Simplex eſt igitur omnino Deus: nam, ſi partes haberet, iis poſterior eſſet aliquo pacto: cumque idem, ex Hypotheſi, Centrum ſit, atque Unitas rerum omnium, poſterius quiddam eſſent & radio Centrum, & Unitas numero. Rationem hanc Scholæ Zeteticæ adoptarunt antiqui Philoſophi: Alcinous cap. 10. *Caret*, inquit, *partibus, eo quod nibil ipſo eſt anterius. Etenim pars, & id, ex quo aliquid conſtat, prius eſt eo, cujus eſt pars. Nam ſuperficies prior eſt corpore, & linea prior ſuperficie*. Simplicius pariter in Comment. ad Enchir. Epitecti ſub initium. *Neceſſe eſt*, inquit, *id, quod primum eſt, ſimpliciſſimum eſſe: quoniam quidquid ullam compoſitionem habet, & multitudinem, uno poſterius eſt*. Antiquiſſimis Ebræorum Doctoribus conſentiunt de more Chriſtiani Zetetæ: Origenes lib. 1. periarch. c. 1. *Deum*, inquit, *qui omnium eſt principium, compoſitum eſſe non eſt putandum: ne forte priora illo principio inveniantur elementa eſſe, ex quibus compoſitum eſt omne, quidquid illud eſt, quod compoſitum dicitur*. Ambroſius itidem tract. in Symbol. c. 1. ita ſcribit: *Qui compoſitus eſſe non poteſt, cum aliqua eo anteriora præextitiſſe putari nefas ſit*. Cyrillus etiam Theſ. XIII. *Cum ante principium nibil cogitari queat, nulla ex parte continget illi, ut ſit compoſitum: quandoquidem compoſita quidam efficit ſimplicium concurſus*. Porro his omnibus congruit, quod prima parte Syſtematis ex Dionyſio tradidimus: ipſum Eſſe nimirum rerum omnium antiquiſſimum: eſſe illud quodammodo Centrum, atque Unitatem rerum omnium: quo autem quæque res longiùs ab Unitate, vel Centro, quod eſt ipſum Eſſe progreditur; eo minus ſimplicem eſſe, magiſque multiplicari, & diſtingui.

7. Eadem Schola Zetetica, remotis etiam ſymbolis omnibus, & planè extra metaphoram, ita rem demonſtrat. Ipſum Eſſe, eſt id quod eſt: id enim ſignificare videtur, quod

Digitized by Google

quod Deus de ſe dixit, Ego ſum, qui ſum: atque is eſt veri eſse caracter, ut ſit nempe, id quod eſt: nam ſi non eſset, id quod eſt, aliquid in ſe ipſo falſitatis haberet; in eoque foret Eſt, & Non, ut eſt manifeſtum. Eſt ergo ipſum Eſse id quod eſt: tale autem non eſset, ſi quoquomodo in ſe ipſo compoſitum foret: nullo modo igitur in ſe ipſo compoſitum eſt. Non eſset, inquam, id quod eſt, ſi quoquomodo in ſe ipſo compoſitum foret: ſiquidem omnis compoſitio duabus ſaltem rebus, ſeu partibus perficitur: quarum alterutra neque eſt alia, neque compoſitum ipſum. Sic corpus neque anima eſt; neque homo, qui ex ambobus componitur, & ab utroque ſeorſim accepto diſtinguitur: &, quòd ita diſtinguitur, propterea non eſt id quod eſt. Secus verò Angelus, cum partibus hujuſmodi careat, quod ſpectat ad hoc tantùm, dici poteſt aliquo pacto, eſſe id quod eſt. Veruntamen, quia ipſe etiam, ut docet Dionyſius Cœleſt. Hier. c.XI. universè dividitur in *ſubſtantiam, vim*, ſeu *virtutem*, & *actionem*; ac, licèt materiæ phyſicæ, atque omnis corporeæ concrectionis ſit expers; materia tamen non caret analogica, quam vocant; ac multa ſuſcipit in ſe ipſo, quæ non ſunt Angelus; idcircò neque ipſe eſt planè id quod eſt: eſt enim ſapiens, nec quo ſapiens eſt, reipſa eſt Angelus: ſanctus eſt, nec quo ſanctus eſt, revera eſt Angelus. Neceſſe eſt igitur, eum, qui verè, atque omni planè ratione ſit id, quod eſt, nullo modo compoſitum eſſe: nec ſubſtantiam modò ſimplicem, & nullis concretam partibus; ſed vim quoque, & actionem a ſe minime diſtinctam habere, & ab omni ſpecie, & ſimilitudine materiæ eſſe quàm remotiſſimum.

8. Hæc eadem Chriſtianorum Patrum doctrina. Auctor quæſt. & reſp. ad Orthod. apud Juſtinum q. 144. *Non ita eſſe Deum docet, ut ſunt creaturæ, ut ex eo quod eſt, & quod habet, fieri intelligatur aliqua compoſitio, ſed eſſe ipſum, & habere compoſitionem omnem excedere.* Clemens Alex. l. 1. Pedag. c. 8. *Non illum dici bonum eſſe, quòd virtutem habeat... eſt enim virtus ipſamet &c.* Hilarius lib. 8. de Trin. *Non enim humano modo ex compoſitis Deus eſt: ut in eo aliud ſit, quod habetur ab eo, & aliud ſit ipſe, qui habeat: ſed totum, quod eſt*

*vita eſt*. Verùm doctrinam iſtam nec clariùs expreſſa eſt ab ullo, nec frequentiùs uſurpata, quàm ab Auguſtino. Tract. 20. in c. 5. Johann. n.4. *Homo aliud eſt, quod eſt, aliud quod poteſt .... Deus autem, cui non eſt alia ſubſtantia, ut ſit, & alia poteſtas, ut poſſit, ſed conſubſtantiale illi eſt, quidquid ejus eſt, & quidquid ejus eſt, eſt quod eſt &c.* Tract. 48. in c. 10. n. 6. *Quomodo vita Filius, & habens vitam Filius? Quod habet, hoc eſt: tu aliud es, aliud habes &c.* Tract. 99. in c. 16. n.4. *Non eſt iſta ſubſtantia veriſſimè ſimplex, cui non hoc eſt eſſe, quod noſſe: poteſt enim eſſe, nec noſſe. At illa divina non poteſt, quia id quod habet, eſt &c.* Serm. 341. de eo quòd Chriſtus &c. *In Deo autem omne quòd dicitur, idipſum eſt. Neque enim in Deo aliud poteſtas &c.* lib. 8. de Civit. c. 6. idem ſenſiſſe Platonicos ait, eoſque eo nomine dilaudat. Lib. XI. c. 10. n. 1. *Ideo ſimplex dicitur, quoniam quod habet, hoc eſt &c.* & n. 2. *Propter hoc itaque natura dicitur ſimplex &c.* Eadem lib. 5. de Trin. c. 10. n. 11. Eadem lib. 6. c. 4. n. 6. Eadem c. 7. n. 8. c. 10. n. 11. & lib. 7. c. 6. n. 11. tum lib. 8. n. 1. & lib. 15. c. 5. n. 7. & 8. Denique c. 13. n. 22. c. 14. n. 23. aliiſque in locis quam pluribus. Præclarè etiam Boethius in lib. de Trin. & Unit. Dei ad Symmach. *Divina*, inquit, *ſubſtantia ſine materia forma eſt, atque ideo unum, & eſt, id quod eſt: reliqua enim non ſunt id, quod ſunt.* Reliqua cum dicit, Angelos etiam intelligi vult: in quibus, etſi non vera materia, materiæ tamen eſt aliqua ſimilitudo: ſubjungit autem. *Unumquodque enim habet eſſe ſuum ex his, ex quibus eſt, ideſt, ex partibus ſuis: & eſt hoc, atque hoc, ideſt, partes ſuæ conjunctæ, ſed non hoc, vel hoc ſingulariter: ut, cum homo terrenus conſtet ex anima, & corpore; corpus, & anima eſt: & non vel corpus, vel anima. Igitur in parte non eſt id, quod eſt: quod verò non eſt hoc, atque hoc, ſed tantùm eſt hoc; illud verè eſt, id quod eſt ... Quo circa hic verè unum, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud, præter id quod eſt &c.* Vide & duos Romanos Pontifices, Doctoreſque præſtantiſſimos Leonem ep. 93. & Gregorium lib. 18. Moral. c. 27. Caſſiodorum lib. de anim. c. 9. Anſelmum Monol. c. 16. & alios deinceps. Luculentiſſimum autem eſt illud Bernardi l. 5. de Conſid. *Si bonum, ſi magnum,*

Digitized by Google

*magnum, ſi beatum, ſi ſapientem, vel quidquid tale de eo dixeris, in hoc verbo inſtauratur, quod eſt, eſt. Nempe hoc eſt ei eſſe, quod hæc omnia eſſe. Si & centum talia addas, non receſſiſti ab eſſe: ſi ea dixeris, nihil addiſti: ſi non dixeris, nihil minuiſti &c.* Hæc Patres ex Schola Zetetica, quæ a Moſe ipſo, & Prophetis edocta, prior hæc tradidit. Nec verò hæc tantùm, ſed alia etiam, quibus Deum omnis planè compoſitionis expertem alii Patres oſtendunt. Oſtendunt autem Tertullianus l. 2. cont. Marc. c. 6. Gregorius Nyſſenus 1. cont. Eunom. Author quæſt. & reſp. ad Orthod. q. 129. Hilarius l. 9. Cyrillus Alex. l. 1. in Joh. c. 9. Richardus Victor. 1. de Trin. quòd Deus eſt a ſe ipſo, & ſibi plenè ſufficiens. Athanaſius orat. 5. cont. Arrian. Maximus M. in Scholiis ad c. 7. Dionyſ. Anſelmus in Proſol. c. 18. Hugo Vict. l. 7. erudit. Theol. c. 19. quòd Unus. Athanaſius idem eodem in loco, Albinus Flaccus l. 1. de Trin. c. 10. Richardus Vict. l. 2. de Trin. c. 17. quòd æternus, nec mutabilis. Maximus M. idem apud Euthim. part. 1. tit. 2. & Ephræmius Anthiochenus apud Photium cod. 229. quòd infinitus. Ambroſius denique l. 1. de Fid. c. 7. Hilarius l. 9. Bernardus l. 5. de conſid. c. 7. quòd optimus eſt: quòd ipſo ne fingi quidem poteſt quidquam, cogitarique perfectius. Quæ omnia a veteri etiam Schola Zetetica dicta ſunt: ſed eadem fortaſſe ab Ebræis recentioribus tam perplexis fabularum nodis implicata; tot ſymbolorum involucris obſepta ſunt; vix ut tandem evolvi, atque explicari potuerint.

9. Verùm quæret hìc aliquis; ecquid, cum repellamus a Deo compoſitionem illam, quam cogitatio noſtra efficit ex genere, & differentia; non idem nobis de illa pariter videatur, quæ mentis noſtræ operatione fit ex natura, & proprietatibus? quippe, eſto ſit iſta levior, ut illa tamen ejus compoſitionis ſimilitudinem aliquam refert, quæ eſt in rebus corporeis, ex materia ſcilicet, & forma; ita hæc eam compoſitionem quodammodo adumbrat, & imitatur, quæ reperitur in iis etiam, quæ corpore carent, fitque ex Subſtantia, & Accidente. Reſpondeo, nobis ideo non idem videri, de compoſitione generis, & differentiæ; ac de illa,

ſeu

ſeu compoſitio, ſeu meliùs progreſſio ſit nuncupanda, quæ cogitando ſit ex natura, & proprietatibus; quia Zetetica Hypotheſis quàm planè pugnat cum prima; tam rectè cohæret cum ſecunda. Cum enim Totum bipertitò dividat, non in duo Eſſe, ſed in duos potius ipſius Eſſe veluti ſtatus; ſtatum nempe ejus, ut eſt in ſe ipſo, & ut extra ſeſe; ſtatum immobilitatis, ac progreſſionis; centri, ac ſphœræ; unitatis, ac numeri; &, quod facit ad rem præſentem, veritatis, & falſitatis; rei, atque umbræ; ſicuti Deum nulla notione confundit cum rebus creatis, quæ *ipſi collata, ſunt, quaſi falſitas ad veritatem*; ita eſſe veri, & eſſe falſi certos quoſdam caracteres, notas, inſignia, ac veluti qualitates deſignat, quas philoſophi vulgò proprietates, atque accidentia metaphyſica appellant. Et profectò Patres, qui *genus ullum in Deo nominare a recta ratione alieniſſimum, judicant: quòd Ens de Deo tantum verè, & propriè dicitur; ad reliqua per abuſionem traducitur*. Cyrillus Alex. loc. ſup. cit. iidem in Deo proprietates agnoſcunt, & a natura ipſa cogitando diſtinguunt. Marius Victorin. l.2. adver. Arri. *Nempe dicitis Deum, & eundem dicitis lumen: quid dicit iſta vox? ſubſtantiam dicit Dei: nam, quæ dicit patrem, vel omnipotentem, vel bonum, vel infinitum, vel talia, non ſubſtantiam, ſed qualitatem dicit*. dictum accipe de qualitate non phyſica, ſed metaphyſica. Titus Boſtrenſis 1.cont.Manich. *Etſi non decet nominare in Deo qualitates; eſſe tamen prius eſt quodammodo cogitatione, quàm talem eſſe*. Athanaſius diſp. 1. adv. Arrian. *Hic autem ipſe Dominus, ſecundùm animi cogitationem* λόγος, *ideſt ratio dicitur, propter illa, quæ ratione prædita ſunt: & itidem, ſecundùm animi cogitationem*, κατ' ἐπίνοιαν, *ſapientia dicitur, propter illa, quibus impertitur ſapientia*. quo loco probat, unam, eandemque ſimpliciſſimam rem, nullo modo in ſe ipſa diſtinctam, propter varias efficientias, diſtingui κατ' ἐπίνοιαν, ideſt, cogitatione. Gregorius Naz. orat. 45. ad Evagr. aliis nominibus alias Dei proprietates exprimentibus non plures res, ſed unam, eandemque ſubiici docet: atque hominis eſſe, ait, maximè rudis, atque habetis, pro notionum, ac nominum varietate, plures quodammodo naturas

turas

Digitized by Google

turas ſuſpicari. *Individuam, & ſimplicem eſſe, & impartibilem Dei ſubſtantiam: cæterùm ad ſalutis animarum noſtrarum utilitatem, partitionem quoque propter appellationes ſubire, & diviſionis neceſſitati ſubjici.* Orat. autem 34. proprietates, ac virtutes ex rebus creatis deſumptas, non antea Deo tribuendas docet; quàm quod in iis craſſum, & imperfectum eſt, omne repurgetur: ex omnibus autem ſinceras quaſdam notiones exprimendas: ut cùm univerſa, tum ſingula intelligantur in Deo ſine ulla compoſitione. *ſic Deus appellatur, & eſt*, inquit, *lux, charitas, ſapientia, juſtitia, mens, ratio &c.* Quæ in illo tamen non ſunt qualitates aliquæ, & affectiones, ut in nobis: *ſed ab his abſcedendum, ut numen ipſum ſejunctum, quoad ejus fieri poteſt intueamur; particularem quamdam ſpeciem è ſimulacris colligentes.* Id per quam aptè declarat Baſilius frumenti ſimilitudine, qua uſus eſt Maximus etiam in dial. 1. de Trin. qui falsò inſcribitur Athanaſio. Sic autem Baſilius 1. cont. Eunom. *Frumenti ſimplex quidem notio omnibus ineſt, qua, ſimulatque in oculos incurrerit, illud agnoſcimus. Adhibito verò diligentiore illius examine, plurium occurrit conſideratio, appellationeſque variæ, quibus res cogitatæ ſignificantur. Nam idem frumentum modò fructum vocamus, modò ſemen, ac rurſus alimentum. Fructum quidem, tanquam finem antecedentis agriculturæ; ſemen verò, tanquam futuræ initium: alimentum porro, tanquam aptum ad incrementum comedentis corpori præſtandum. Horum, quæ dicuntur, unumquodque, & ſecundùm intelligentiam ſpectatur, & cum linguæ ſtrepitu non tranſit.* Nempe idem triticum, etſi res una ſit; & ſuo modo ſimplex; variè conſideratur a nobis: ut & fruges eſt e terra nata, & ſemen, & hominis alimentum: pro qua multiplici conſideratione, varia etiam nomina exiſtunt, quæ vocis ſono non tantum differunt, ſed quibus ſua cuique notio ſubjicitur. Quod contra pugnabat Enomius, eaque, quæ κατ' ἐπίνοιαν, hoc eſt, cognitione, & intelligentia divividimus, ſolo conſtare verborum ſono, cum eoque diſſolvi, atque evaneſcere dictitabat: neque quidquam illis in re ipſa reſpondere ſolidum, ac verum. Quare Baſilius lib. cit. ea non ſolis vocibus, ſed etiam notionibus differre demonſtrat:

Digitized by Google

ſtrat: ut Ingenitum, Immortale, Infinitum; quibus diſtinctæ rationes obiiciuntur, quas eſſentiam ipſam dicere, pro ridiculo habet. *Qui enim*, inquit, *ridiculum non eſt, ſi quis procreandi vim ipſam eſſe dicat eſſentiam? aut providentiam rurſus eſſentiam? itidemque præſcientiam? ac denique efficientiam omnem, eſſentiam eſſe ſtatuat? Quòd ſi omnia iſta ad unum ſignificatum pertineant, neceſſe eſt, ut idem inter ſe valeant nomina, ut polyonymis evenit: cum Simonem, & Petrum, & Cepham eundem hominem dicimus.* Pergit porro in eandem ſententiam: ſed & l. 2. Eunomium refutat, quòd aſſereret, fore Deum in ſe ipſo compoſitum, ſi nomina illa varia, & diverſa, veluti Lumen, & Ingenitum, non idem omnino ſignificarent, aut quidpiam præter eſſentiam exprimerent? Reſpondet verò Baſilius, eſſentiam ipſam Dei unam, individuam eſſe, & compoſitionis omnis expertem: in ea verò notas quaſdam, proprietateſque ſpectari. *Proprietates*, inquit, *& notæ, ſeu caracteres quidam, ac formæ, quæ in ſubſtantia conſiderantur, dividunt quidem id, quod eſt commune, propriis notis: at communionem ſubſtantiæ non interrumpunt.* Tum lib. de rect. Fid. *Si quis*, inquit, *Deum dicat, nondum Patrem ſignificavit, & Patris dictione non comprebenditur Conditor: rurſus & in iſtis deſideratur bonitas, potentia, &, quæ in ſcriptura ſacra, reliqua feruntur.* Scilicet omnia ad intelligentiæ noſtræ modum exigenda ſunt, quæ ſubſtantiam ipſam per ſe ſimplicem cogitat, eique proprias notas, atque formas quodammodo adjungit. Idem contendit in omnibus libris contra Eunom. Gregorius Nyſs. maximè verò 12. ubi, docente ſcilicet Eunomio, Divinarum proprietatum notiones ſic implicatas invicem, involutaſque eſſe; ut, cum unam intelligimus, & alterā intelligamus; *videtur*, inquit, *neque juſtitiæ ratio ab iis, quæ dicta ſunt, eſſe diverſa*, Eunomii ſententiâ, *neque ſapientiæ, neque virtutis, neque bonitatis, ac cæterorum nominum, quæ dignè de Deo dicuntur.* (Quæ Scholaſtici modò vocant, *Perfectiones puras*, aut *ſimpliciter ſimplices*, Deoque ineſſe *formaliter* docent, ea Græci Patres dixere θεοπρεπῆ, ideſt, *digna Deo*) *ac nulla ſit notio propriâ intellectâ ratione, ſed toti nominum cathalogo una ſit ſubjecta ſignificatio: & uni-*

*& unica deſcriptio ſingulorum, quæ dicuntur, definitionem impleat. Ac, ſi interrogeris, quid Judicis nomine ſignificetur; Ingenitum interpretere reſpondendo: aut, ſi Juſtitiæ definitionem reddere oporteat; in promptu tibi ſit ad reſpondendum Incorporei nomen. Quid autem Incorruptibilitas &c. Quòd ſi hæc Eunomius, tanquam legislator aliquis, edicit; cur Scripturæ fruſtra divinam naturam variis nominibus appellant? ac Deum judicem, juſtum, fortem, patientem, verum, miſericordem, & id genus alia nominant? Nam, ſi nullum nomen in aliqua propria notione intelligitur; ſed omnia invicem ſignificationum confuſione miſcentur; inanis &c.* Deinde Catholicam ſententiam magis explicat: *Quis ita ſtupidus eſt, ait, ut ignoret Divinam quidem naturam, quidquid tandem, ſecundùm eſſentiam eſt, eſſe unam, & uniformem, atque compoſitionis expertem.... humanam verò animam humi jacentem, & in terreno defoſſam corpore, quoniam non poteſt, quod quæritur, liquidò perſpicere, per multas notiones ad inexplicabilem naturam diversè, ac multipliciter contendere, non una aliqua cogitatione, quod latet, indagantem?* Ut unius, & ejuſdem eſſe ſimpliciſſimi cogitatio eſt multiplex, ſic varia a nobis nomina impoſita, dicit, quæ propriam cujuſque cogitationis rationem exprimant: *non ita, ut cum notionibus iſtis ſubjectum diſcindamus pariter: ſed ita, ut illud, quodcunque tandem eſt, unum eſſe credentes, iis omnibus notitiis quod intelligitur affine eſſe putemus. Non enim &c.* Chryſoſtomus verò orat. 1. de Incomprehenſ. ſapientiam ab Eſſentia, vel ſubſtantia diſtinguit. *Nam Prophetas*, ait, *non ſolùm ignoraſſe, quæ ſit eſſentia Dei, ſed etiam, quanta ſit ejus ſapientia. Atqui non ex ſapientia eſt eſſentia, ſed ex eſſentia ſapientia &c.*, & Homil.73. in Johan. ad illa verba, *Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum; videamus*, inquit, *præterea, quid nam Philippus intueri velit. An ſapientiam Patris? An verò bonitatem? Minimè: ſed hoc ipſum, quid tandem ſit Pater, ipſam, inquam, eſſentiam.* Omnium diſertiſſimè Cyrillus Alexan. qui Theſaur. XI. 1. ex Eunomianorum perſona hæc ſibi objicit. *Ingenitum*, inquiunt, *nomen aut eſſentiam Dei oſtendit, aut accidens ei aliquid ſignificat, accidens autem Deo nul-*

*nullum ineſſe poteſt: perfecto enim ex ſe ipſo nihil accidere poteſt: ipſa ergo ſubſtantia Dei ſignificatur Ingeniti nomine.* Tum hæc ita refellit, ut concedat, *nihil accidere ſubſtantiæ Dei, quoniam in ſe ipſa perfecta eſt: ſed tamen cogimur*, inquit, *nonnunquam quaſi accidentia, etiamſi non omnino accidant Deo, hæc dicere, & mente accidentium modo concipere*: & paucis interjectis, *ſi igitur*, inquit, *multa hujuſmodi ſunt, quæ quaſi accidiſſe Deo videntur, cur fruſtra contendiſtis, nullo modo Ingenitum accidere Deo dici poſſe, cum multa in eſſentia ejus, quaſi accidentia eſſe conſpiciantur?* Tandem ita concludit. *Non omnia ergo, quæ in Deo ſunt, & de Deo dicuntur, ſubſtantiam ſignificant. Reliquum eſt igitur, ut voce, modoque dicendi accidentia eſſe dicamus, quoniam modo accidentium ea intelligimus. Non enim poteſt humana natura majus aliquid, quàm ipſa concipere poſſit, de Deo dicere. Noſtro enim proprio modo intelligimus, & loquimur, ex iis, quæ in nobis ſunt, quaſi per exempla, majora, hoc eſt, Divina intelligentes: ſicut, qui in minima charta Cœleſtem circulum deſcribunt.* Legatur hoc integrum caput ab ipſo initio: ibi enim expreſsè docet, uti alii etiam omnes veteres Patres, qui Anomœorum temeritatem, & amentiam confutarunt, docet, inquam, rationem Ingeniti, ſeu, quod idem ferme eſt, Entis a ſe, *non eſſe eſſentiam, ſed modum, ac veluti qualitatem, cum, non quid natura ſit Deus; ſed modum quo eſt, vel potius, quo non eſt, oſtendat.* Ac ne plura proferam Patrum teſtimonia, ſunt enim innumerabilia, poſtremum illud adiiciam, quod eſt in lib. de proceſ. Spir. ſancti, quem ſcripſit contra Græcos, populares ſuos, Demetrius Cydonius eruditus Theologus: ibi enim cap. 5. cum dixiſſet Divinas proprietates & a ſe mutuò, & ab eſſentia differre λόγῳ, & ἐπινοίᾳ, *ratione*, & *cogitatione*, ſic iſtud explicat: *Deus dicitur ſubſtantia, & ſapientia, &, ſi quid aliud eſt hujuſmodi: ſed non ideo, quia nomina ſunt diverſa, res etiam diverſas ſignificant: ita enim multiformis, & diſſimilibus conſtans partibus, & compoſitus eſſet. Verùm, quia non poteſt natura noſtra uno nomine illud ipſum, quod Eſt, utcunque declarare; idcirco variis, & differentibus vocabulis illud diverſè nominamus: ita ut differentia in ſolis conſide-*

*re-*

*retur nominibus, ac ſecundùm rationes iis ſubjectas. Verbi gratia, quatenus ſubſtantiæ ratio, eſt per ſe ſubſiſtere: ſapientiæ verò, ut ſit cognitio Divinarum, humanarumque rerum &c.*

10. At enim Patres aliqui, præſertim verò Auguſtinus a Dei Simplicitate alienum putant proprietates a natura, vel ſola cogitatione diſtinguere: ſic enim habet l.6. de Trin. c.4. n.6. *Deo hoc eſt eſſe, quod eſt fortem eſſe, aut juſtum eſſe, aut ſapientem eſſe, & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate, vel multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtantia ejus ſignificetur.* Ita Leo in ep. ad Turib. ita Iſidor. l.7. Orig. c.1. aliique plures. Verùm adverſùs hæc omnia facilis eſt, & valde plana, atque expedita defenſio: Patribus his propoſitum erat, a Deo, ut Compoſitionem, ſic etiam Diſtinctionem excludere, non quæ τῷ λόγῳ, ſed quæ τῷ πράγματι, hoc eſt, non rationis, ſed rei. Liquet id cùm de aliis omnibus, tùm verò præcipuè de Auguſtino, qui cum proprietates, & eſſentiam, unum, idemque eſſe dicit, manifeſtè loquitur de Deo, non ut eſt in mente noſtra, ſed ut eſt revera in ſe ipſo. Tract. enim 99. in Johan. n.4. docet, *mentem noſtram, quia mutabilis eſt, percipere diſcendo, quæ neſciebat, & amittere dediſcendo, quod ſciebat. Et ideo non eſt*, inquit, *iſta ſubſtantia veriſſimè ſimplex*, en ſimplicitati quid putet officere, *cui non hoc eſt eſſe, quod noſſe: poteſt enim eſſe, nec noſſe. At illa Divina non poteſt, quia id, quod habet, eſt. Ac per hoc non ſic habet ſcientiam, ut aliud illi ſit ſcientia, qua ſcit, aliud eſſentia, qua eſt: ſed utrumque unum eſt. Nec utrumque dicendum eſt, quod ſimpliciter unum eſt. Sicut habet Pater vitam in ſemetipſo, nec aliud eſt ipſe, quàm vita, quæ in ipſo eſt.* Ac vide, quàm non neget, poſſe iſta cogitando diſtingui: de Patre ita loquitur l.7. de Trin. c.6. n.11. *Subſtantia Patris ipſe Pater eſt: non quo Pater eſt, ſed quo eſt.* Et c.4. n.9. *Aliud eſt Deo eſſe, aliud Patrem eſſe, vel Dominum eſſe.* Immo l.6. c.6. n.8. fatetur Dei multiplices eſſe notiones, *magni, boni, ſapientis, beati, veri, & aliorum omnium, quæ non indignè dici videntur*, modo illud teneatur, *in Deo non aliud beatum eſſe, & aliud magnum, aut ſapientem, aut verum, aut bonum eſſe, aut omnino ipſum eſſe*, ſcilicet idem omnia. Id ipſum

clariùs explicat l.15. a cap.6. in quo concedit, hæc omnia, qui noſter eſt intelligendi modus, *ſecundùm qualitatem dici, eſſe autem unam, eandemque rem.*

11. Verùm quo penitus id, quodcunque nobis objectum eſt, concidat, duo ſunt, ut rectè animadvertit Dionyſius Petavius Theol. Dogm. t.1. l.1. c.8. vitioſi erroris extrema ei, qui de Divinis perfectionibus, & proprietatibus rectè ſentire, & loqui velit, peræquè vitanda: alterum eorum, qui nihil, ne cogitatione quidem, & intelligentia noſtra; alterum eorum, qui nimiùm, ideſt, re ipſa eas differre volunt, cùm a ſe invicem, tum a natura, & eſſentia. Primus in Aetio, Eunomioque notatus, & damnatus eſt a Patribus: ii enim attributa omnia, quæ de Deo prædicantur, bonitatem, ſapientiam, potentiam; ac multo magis, quæ in Perſonis relativa ſunt, ut ἀγεννησίαν in Patre, nullo modo diſcrepare putabant ab eſſentia, nè cogitatione quidem. Secundus error, huic planè oppoſitus, fuit, primùm Athenagoræ Chriſtiani philoſophi, qui in Orat. pro Chriſtian. M. Aurelio, & L. Commodo Imperatorib. inſcripta, bonitatem in Deo accidens eſſe, & qualitatem exiſtimavit. Deinde etiam Lactantii, qui Deo ineſſe putavit affectum Iræ, quem tamen in poteſtate, & planè obedientem haberet. Eodem captus errore Theodorus Mopſueſtenus, quem Leontius Byzantinus l.3. cont. Neſtorium, ſic aggreditur: Deum putas non eſſe bonum οὐσιωδῶς, ideſt, ſecundùm ſubſtantiam &c. Dic nobis, unde accepit bonum? &c. Ad eandem opinionem abierunt recentiores alii: quorum præcipui duo Gilbertus Porretanus Pictavienſis, & Gregorius Palamas Theſſalonicenſis Epiſcopi. Immo vero ad eam plus juſto videntur accedere Scholaſtici illi, qui citra notionem, intelligentiamque noſtram, per ſeſe, ex reique natura differre proprietates, & ab Eſſentia divina, & inter ſeſe ipſas docent. Quemadmodum è contrario ad Aetii, & Eunomii placita implicati videntur Scholaſtici alii quidam, qui adeo differre proprietates omnes ab eſſentia non cenſent; neque a ſe invicem eas, quæ quidem abſolutæ ſunt; ut nulla ſine altera conſiderari animo queat, atque unius notione cæte-

ræ includantur. Solamque in illis nominum differentiam agnoſcunt: ut tam prorſus idem, ipſorum judicio, ſit *Deus*, & *Miſericors*, quàm prorſus idem eſt re, & ratione, Petrus, & Cephas, Gladius, & Enſis. Schola verò Zetetica utrunque extremum ex æquo refugit: ac Deum Eſse quoddam, immo ipſum, ac verum Eſse ſimpliciſſimum dicit: in ſe ipſo quidem maximè exemptum, compoſitioniſque omnis, ac diſtinctionis expers; ſecus verò extra ſeſe, cùm in mente noſtra, in qua pluribus notionibus diſtinguitur; tum in omnibus rebus creatis, in quibus pluribus itidem diſtinguitur modis, ac differentiis. Unum enim, quod peculiare affert Zetetica Hypotheſis, & ſupra a nobis Catholicè expoſitum eſt; unum, inquam, eſt Eſse: ejuſque duo quaſi ſunt ſtatus: ſiquidem eſt, & in ſe ipſo, & extra ſeſe. Porro ſecundum hunc quaſi ſtatum, in quo Eſse eſt extra ſeſe, bifariam rurſus Zetetæ dividunt: eſtque ipſum Eſse, eorum ſententiâ, extra ſe dupliciter: nimirum in ſtatu, ut ita loquar, & *reali*, & *intentionali*: in ſtatu reali quidem, quia eſt in rebus omnibus creatis, quæ, quidquid ſunt, ejus participatione ſunt; in ſtatu autem intentionali, quòd peculiari modo eſt in mentibus noſtris, quæ, quod intelligunt, ejus aliquo pacto participes fiunt, illud quodammodo percipiunt, & quaſi trahunt ad ſeſe. Status verò hi duo participationis, & communicationis, qua ipſum Eſse ſe bifariam diffundit, ac diſpertit extrinſecus, in res ſcilicet, & cognitiones; non multum ſanè diſcrepant inter ſeſe: quòd nempe ipſum Eſse, non *intuitivè*, ut ajunt, atque ut eſt in ſe ipſo; ſed *abſtractivè*, atque ut eſt in rebus creatis, agnoſcimus. Quare, ſicut in rebus diſtinctum, ſectumque eſt multiformiter, non uniuſmodi, ac ſimplex; ita etiam in cognitionibus. Habetque, ut egregiè dictum eſt a Philone in lib. *Quis Divinorum hæres*, habet, inquam, mens hominis hanc cum Dei mente ſimilitudinem; ut quod in ſe ipſo quid unum, ac ſimpliciſſimum eſt, utraque in plura quodammodo perſecet, variumque, & multiplex faciat: Mens Dei quidem rebus; mens Hominis autem cognitionibus. Illa, quòd ejus, ut ita loquar, inventum ſunt tam multæ, tamque inter ſe diſſimi-

ſimiles rerum naturæ, ac ſpecies, quæ unum, atque idem Eſſe diverſa ratione participant; hæc autem, quòd ab ipſa pariter ſunt, tot, tamque diverſæ notiones, quibus idem Eſſe intelligendo percipimus. De Deo ita ſentientes Zetetæ ad neutrum ex iis ſcopulis impingunt, quos ſupra indicavimus: ſiquidem Eſſe, quod in ſe ipſo omnino ſimplex, atque indiviſum fatentur, idem in Naturam, & proprietates, ſive, ut ipſi loquuntur, veri eſſe, inſignia, notas, characteres cogitatione partiuntur. Atque hic tandem intelligo, cur duas illas Dei notiones metaphoricas Unitatis, ac Centri, ipſi aliquando ita exponant: *Deus eſt Unitas, ſive eſt Centrum, cujus eſt in illo eodem genere progreſſio, quidquid in quoque genere perfectio eſt*. Etenim, ut ipſum Eſſe dupliciter extra ſe progredi diximus; ita idem his progreſſionibus, atque procurſibus ſuis duplicem veluti ſphæram complere, & pertexere dicimus. Progreditur quippe extra ſe ipſum ad res omnes creatas, cum quibus eo modo, quem ſupra explicavimus, ſeſe communicat: atque his proceſſibus totum Entis Prædicamentalis, quod vocant, ambitum, ſeu latitudinem efficit: quæ quidem, Zetetarum ſententiâ, non verum ens, ſed entis imitatio quædam, & quaſi umbra eſt. Ad hanc ipſam imaginem, extra ſe progredi, ſeque nobis impertire videtur, notitiâ, atque intelligentiâ ſui: inque hominum mentibus ex ipſo Eſſe, & Veritate, tanquam centri radios manare, & diffundi perfectiones illas omnes, *quæ circa Dei ſubſtantiam* eſſe dicuntur a Patribus: & totam, ut ita loquar, expleri, ac perfici ſphæram ejus ſcientiæ, quam de ipſo, illius conceſſu, & beneficio, mortales habemus. Prima progreſſio realis eſt: fit enim rebus ipſis, quas omnes ipſum Eſſe, & Veritas, variis ſui ipſius imitationibus, participationibuſque percurrit. Quanquam haud equidem nego, in unaquaque re, & natura, certos quoſdam progreſſionis gradus, quos metaphyſicos dicunt, diſtingui cogitatione dumtaxat: quæ ſcilicet, pro eo loco, quem in hac ſphæra quæque res obtinet, ipſiuſque variis reſpectibus, eam tribuit in totidem veluti partes. Sed de his Logici. Altera progreſſio, *mentalis* eſt, ſive *intentionalis*: fit enim cogi-

cogitationibus noſtris: quibus Deum, etſi revera quid ſit in ſe ipſo omnino ſimplex, atque individuum; ut ejus eſt tamen multiplex ad res creatas reſpectus, atque habitudo, multimodis ipſum diſtinguimus. Itaque Centrum ipſum rerum omnium, quod eſt Deus, in mente noſtra ſphæræ cujuſdam rationem habet. Dum enim perfectiones omnes, atque eas præcipuè, quas cum rebus creatis communicat, ex ſeſeque totidem veluti radios, ac lineas, quoquo verſus emittit; ſicuti diſtinctæ ſunt, ac certis quæque ſpatiis, & intervallis diſcretæ in partibus ſphæræ realis, hoc eſt, in rebus, quæ ipſarum participes ſunt; ita etiam in centro ipſo, in quo & verè ſunt, & ſunt plane unum, & idem re ipſa; propriis quaſque notionibus, per intelligentiam noſtram diſtinguimus; dum, inquam, id facimus, ſphæram quandam in mente ipſa conſtruimus, & conformamus, quæ illi reſpondet, ejuſque ſpeciem aliquam refert, quam Centrum, nempe Eſſe ipſum, in rebus efficit progreſſionibus, & participationibus ſuis. Atque hoc tandem eſt, quod priſci Zetetæ dicebant, Deus eſt Centrum, cujus eſt in illo eodem genere progreſſio, quidquid in quoque genere perfectio eſt. Nam, quemadmodum in tota ſphæra rerum creatarum nulla perfectio eſt, quæ non ſit phyſicè, & realiter a vero ipſo Eſſe, quod eſt centrum rerum omnium; ſic etiam in tota, ut ita dicam, Divinitatis ſphæra mentali, nulla perfectio eſt, quæ metaphyſicè, & intentionaliter non ſit a vero ipſo Eſse, quod omnium, quæ Deo attribuimus, eſt veluti centrum, quoniam ex eo, ut apparet in hac ſecunda Syſtematis parte, argumentando, ratiocinandoque Divinas omnes perfectiones elicimus. Quòd ſi perfectiones rerum creatarum, propterea quòd ab ipſo Eſse realiter manant, dici poſſunt ejus progreſſiones reales; perfectiones Divinæ, quia ab ipſo Eſse profluunt intentionaliter tantùm, dici ideo porunt ejus progreſſiones dumtaxat intentionales. Immo nullo modo ipſius progreſſiones, ſi caſtigatiùs loquendum ſit: Mentis enim noſtræ eſt ille proceſsus: quæ poſtquam verum Eſse intellexit, ex ipſo, tanquam ex omnium notionum, ac totius intelligentiæ centro, ad vitæ, ſapientiæ, poten-

tiæ,

tiæ, ac reliquarum omnium perfectionum propriam, diſti nctamque notitiam progreditur. Atque hoc ſignificat ea vox, *Intentionalis* è recentibus Scholis petita; mentis noſtræ ſolius illos eſse progreſsus, quæ, ſtabilita rei cujuſpiam, quantumlibet ſimplicis, notione primaria, ſeu definitione; inde ſibi gradum facit ad alias rei ejuſdem conſiderationes, in eaque, ut illius ſunt varii reſpectus, atque habitudines, ſubtiliùs, atque diſtinctiùs inquirit. Quod tritici ſimilitudine eleganter explicat Baſilius, ut proximè vidimus.

12. Nunc aliud refellendum, quo pariter impeti poſſe videtur aſſertio noſtra: Deus, Zetetarum definitione, Totum eſt extra Totum; ergo compoſitus eſt; Totum enim eſt, non ſolùm quod ab ipſo, ſed etiam, quòd in ipſo ſunt omnia. Hæc verò valde ambigua ſunt. Nam Deus eſt quidem Totum, ſed extra Totum, hoc eſt maximè exemptum a rebus, quarum omnium eſt ipſum verum Eſſe, ſive eſt, ipſa Veritas, ſed penitùs abſtracta, ſolutaque modis omnibus, ac differentiis: eſt Totum, inquam, ſed eo fere modo, quo Unitas eſt totus numerus, ac centrum eſt tota ſphœra. In ipſo quidem ſunt omnia, ſed *ſingulariter, ac modo prorſus exempto*, ut ait Dioyſius ſup. cit. tanquam ſcilicet aut in Unitate numeri, aut in Centro radii: non diſcretè, aut diſtinctè, ceu lapides in acervo, vel in ædificio. At enim, inſtabit aliquis, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus tres Perſonæ ſunt invicem re ipſa diſtinctæ? Utique, ſed in eo erravit Sabellius, ut eſt apud Epiphanium, & Athanaſium; quòd tres haſce perſonas, quaſdam quaſi partes Divinitatis conſtituebat. Conſiderandæ ſunt enim tum quà differunt, tum quà conveniunt inter ſe. Quatenus differunt, non coaleſcunt in unum, quod ſit quoddam ex illis tribus conflatum: nec partes ſunt ipſius Eſſe, ſed proceſſiones. Ut autem conveniunt, jam non tria, diſtinctaque ſunt; ſed unum re ipſa: nempe ipſum Eſſe, ut eſt in ſeſe, unicum, ac ſimpliciſſimum: cujus progreſſiones inter ſe re ipſa diſtinctæ, intrinſecùs quidem, hoc eſt, intra rationem veri, & proprii eſſe, Trinitas ſunt perſonarum, ut eſt apud Cyrillum Alex. Dialog. 7.

log. 7. his verbis; *Simplex igitur: & compoſitione carens eſt illa ſuprema omnium natura, proprietatibus Hypoſtaſeon, ac Perſonarum, & nominum dilatata differentiis, & in S. Trinitatem progrediens*; exrinſecus autem, hoc eſt, extra rationem veri, & proprii eſſe, ſunt res ab ipſomet procreatæ. Sed progreſſionum cùm interiorum, tum exteriorum alibi nobis erit peculiaris tractatio, ex ejuſdem Scholæ Zeteticæ non ſolùm Chriſtianæ, ſed etiam Moſaicæ diſciplina.

# PROPOSITIO III.

## *Deus eſt a ſeipſo.*

13. Deum a ſe ipſo, quod dicimus, non ita accipi volumus, quaſi affirmemus, eum eſſe cauſam ſui; quod quidem minus rectè dictum eſt a nonnullis antiquis Patribus; ſed, ut negemus, eum eſſe ab alio. Id verò ex ejus notione primaria ſic oſtendunt Zetetæ: Quidquid eſt ab alio, eſt illo vel tempore, vel ſaltem naturâ poſterius: Deus autem nec tempore, nec naturâ re ulla poſterior eſt: non eſt igitur ab alio. Primum iis viſum eſt evidens, quibus vel ipſæ partes, ex quibus aliquid componitur, compoſito ipſo priores habentur aliquo pacto: ut ſupra expoſitum eſt. Alterum facillimè probant: nam cujus Eſſentia metaphyſica poſita eſt in ratione omnium prima, eaque ratione ab omni re alia diſtinguitur; ipſum omni alia re prius eſſe neceſſe eſt. Præterea ſi quidquam antiquiùs ipſo vero Eſſe fingatur; ea res erit vel alterum ipſum verum Eſſe, vel pars ipſius: verum autem ipſum Eſſe, & unicum eſt, & omnino ſimplex, ut eſt demonſtratum: illo igitur priùs fingi nil poteſt. Hæc ipſa in Unitate, & in Centro clariſſimè apparent: nam, quod eſt Unitas, ac Centrum Totius, ex illo ſunt omnia: *Si autem ex ipſo ſunt omnia, ipſum non eſt niſi a ſemetipſo*, ait Richardus Victor. l. 1. de Trin. c. 12 Qui illud etiam habet c. 8. nihil fore ab ab alio, niſi quid ſit a ſe ipſo. Quòd ſi neceſſe eſt, aliquid eſſe a ſe ipſo, id utique eſt ipſum

Eſſe: quoniam quidquid non eſt ipſum Eſſe, id vel planè non eſt, atque ita neque eſt cauſa; vel eſt aliquid, atque ita eſt ipſo Eſſe poſteriùs, quia, ſi eſt, eſt ipſius Eſſe participatione. Eo pacto, quo, ſi a ſe ipſo bonum dicatur aliquid, id potiori jure de Bonitate ipſa dicendum ſit: nam quidquid non eſt ipſa Bonitas, vel non eſt bonum, & ſic neque eſt cauſa Bonitatis; vel eſt Bonitatis participatione bonum, quare & Bonitate ipſa poſteriùs. Hæc ipſa ſpectaſſe videntur Auguſtinus, & Cyrillus Alex, quid ad illud Johan. VIII. 20. *Principium, qui eſt loquor &c.* ſcripſerunt, *ipſum Eſſe ſimpliciter, & nullo addito, ex quo Deus ſibi nomen fecit in Exodo, rectè explicari apud Johannem per rationem Principii, ex quo omnia, ipſum autem ex nullo.* Iidemque, ille quidem l. 8. de Civ. c. 6. ex Platonicorum; hic verò l. 8. cont. Jul. ex Numenii ſenſu, docent, Deum primum rerum omnium principium probari, quia *ſimpliciter eſt, ſeu quia eſt*, EST *ſimplex*.

14. Quòd ſi quæras hìc, cur Deum, quem ab alio non eſſe, demonſtrant Zetetæ; non ita a ſe eſſe concedant, ut cauſa ſit ſui ipſius; reſpondeam: id concedi non poſse: nec verò neceſſe eſse rei hujus peculiarem aliquam rationem afferri: cum omnibus in promptu illa ſit, qua univerſim probatur, nihil eſse poſse cauſam ſui: nimirum, quia non poteſt eſse idem & priùs, & poſteriùs ſe ipſo. Præclarè Anſelmus Monol. c. 6. *Cum igitur conſtet, quòd ſumma natura eſt per ſe ipſam quidquid eſt, & alia omnia ſunt per illam, id quod ſunt; quomodo eſt ipſa per ſe? Quod enim dicitur eſſe per aliquid, videtur eſſe aut per efficiens, aut per materiam, aut per aliquod aliud adjumentum, vel inſtrumentum. Sed quidquid ex aliquo his tribus modis eſt, per aliud eſt, & poſteriùs, & aliquo modo minus eſt eo, per quod habet, ut ſit: at ſumma natura nullatenus eſt per aliud, nec eſt poſterior, aut minor ſe ipſa, aut aliqua alia re: quare ſumma natura nec a ſe, nec ab alio fieri potuit: nec ipſa ſibi, nec aliquid aliud illi materia, unde fieret, fuit: aut ipſa ſe aliquo modo, aut aliqua res ipſam, ut eſſet, quod non erat, adjuvit.* Quòd verò aliquem timuit inveniri poſse tam ſtultum, cui veniat in mentem, Deum eſse ex nihilo, propte-

Digitized by Google

propterea ſubjunxit Anſelmus: *ſi aliquo modo eſt ex nihilo, aut per ſe, aut per aliud, aut per nihil eſt ex nihilo. Sed conſtat, quia nullo modo aliquid eſt per nihil. Si igitur eſt aliquo modo ex nihilo; aut per ſe, aut per aliud eſt ex nihilo. Per ſe autem nihil poteſt eſse ex nihilo: quia, ſi quid eſt ex nihilo per aliquid, neceſſe eſt, ut id, per quod eſt, priùs ſit. Quoniam igitur hæc eſſentia prior ſe ipſa non eſt, nullo modo eſt ex nihilo per ſe. At ſi dicitur per aliquam naturam aliam extitiſse ex nihilo, non eſt ſumma*, atque antiquiſſima *omnium*: *ſed aliquà inferior*, poſteriorque: *nec eſt per ſe hoc, quod eſt, ſed per aliud. Item, ſi per aliquid eſt ipſa ex nihilo; id per quod eſt, magnum bonum fuit*, verumque eſse, *cum cauſa tanti boni*, verique eſſe *fuit*. *At nullum bonum*, atque eſse verum *poteſt intelligi ante illud bonum*, atque eſse verum, *ſine quo nihil eſt bonum*, immo nec eſt &c. *Denique, ſi hæc ipſa natura*, nimirum ipſum Eſse, & Veritas per ſe ſubſiſtens, *eſt aliquid, aut per nihil, aut ex nihilo; proculdubio aut ipſa non eſt per ſe, & ex ſe quidquid eſt; aut dicitur ipſa nihil: quod utrumque ſuperfluum eſt exponere, quàm falſum ſit*, & a veri eſse caracteribus, & proprietatibus abhorrens. Libet his adtexere teſtimonium Bernardi, qui Deum ſuimet cauſam non eſse, probat eadem prorſus ratione l. 5. de Conſider. n. 13. his verbis: *Deus, quis eſt? Non ſanè occurrit meliùs, quàm, Qui eſt ... quidquid de eo dixeris, in hoc verbo inſtauratur, quod eſt, eſt &c. Quis item Deus? ſine quo nihil eſt: tam nihil eſse, ſine ipſo; quàm nec ipſe ſine ſe poteſt. Ipſe ſibi, ipſe omnibus eſt. Ac per hoc quodammodo ſolus eſt ipſe, qui ſuum ipſius eſt, & omnium eſſe. Quid eſt Deus? Principium: & hoc ipſe de ſe reſponſum dedit. Multa in rebus dicuntur principia, ſed reſpectu poſteriorum: alioquin, ſi ad aliquid præcedens reſpicias, ipſum potius principium dabis. Quamobrem, ſi quæras verum, ſimplexque principium, invenias oportet, quod principium non habuerit. Ex quo univerſum cœpit, ipſum profectò minimè cœpit; Nam, ſi cœpit, aliunde cœperit neceſse eſt. A ſe enim cœpit nihil. Niſi forte quis putaverit, quod non erat, dare ſibi potuiſſe, ut eſſe inciperet: aut fuiſſe aliquid, antequam eſset. Quod utrunque, quia ratio non conſentit; conſtat nihil ſibimet extitiſſe principium.*

N 2 Scio

Scio equidem, nonnullos ex antiquis Patribus, hac de re minus aliquando, ut monui, caſtigatè loquutos. Duo præcipuè citari ſolent, Lactantius, & Hieronymus. Sed, ad Lactantium quod attinet, quanquam is l. 1. Inſt. c. 7. non tam verbo, quàm ſententia ipſa peccare mihi videatur; de illo tamen non magnopere eſt laborandum: quòd liqueat, ipſius Hieronymi judicio, eum *in deſtruendis alienis, quàm in adſtruendis noſtris feliciorem fuiſſe*. Hieronymus verò quod ſcripſit in ep. ad Epheſ. 3. *Deum ſui originem eſſe, ſuæque cauſam ſubſtantiæ*; ex iis, quæ ſtatim ſubiicit, ad Catholicum ſenſum facilè perducitur. Utitur enim ſimilitudine ignis: aitque, ipſum a ſe eſſe calidum, alia, non a ſe, ſed ab illo: quia nimirum ignis naturâ ſuâ, non cujuſpiam extranei participatione, calidus eſt: *cætera, quæ igne caleſiunt, calorem illius mutuantur*. Profectò, ſi ea cum dixit, id tantùm intelligi voluit, Deum a ſua eſsentia, non tanquam a vera cauſa, ſed tanquam a ratione formali intrinſeca habere, ut ſit; non eſt, quod repugnem: Deumque hoc pacto a ſe ipſo non ſolùm negativè, ut ajunt, ſed etiam poſitivè eſse concedo: eundemque dico fuiſse ſenſum Anſelmi, cum loco proximè cit. lucis ſimilitudinem adhibuit. *Quomodo ergo tandem*, inquit, *ſumma natura intelligenda eſt eſſe per ſe, & ex ſe; ſi nec ipſa ſe fecit, nec ipſa ſibi materia extitit, nec ipſa ſe quolibet modo, ut, quod non erat, eſſet, adjuvit? niſi forte eo modo intelligendum videtur, quod dicitur, quia lux lucet, vel lucens eſt per ſe ipſam, & ex ſe ipſa. Quemadmodum enim ſeſe habent ad invicem lux, & lucere, & lucens; ſic ſunt ad invicem eſſentia, eſſe, & ens &c.*

# PROPOSITIO IV.

## *Deus neceſſariò exiſtit.*

15. His argumentis, quantum quidem aſsequi potui, uſi ſunt Ebræi Zetetæ. Primò, Deus a ſua ipſa natura, & eſsentia habet, ut ſit: ergo eſt neceſsariò: nam quod

quod unumquodque habet a ſua ipſa natura, & eſsentia, illud habet neceſsariò: ſic homo, cum habeat a ſua ipſa natura, & eſsentia, ut, ſi exiſtit, ſit & animal, & idem rationis compos; homo, ſi exiſtit, & animal, & rationis compos eſt neceſsariò. Idem verò, cum non habeat a ſua ipſa natura, & eſsentia, ut ſit, ſive, ut exiſtat; non eſt, ſeu non exiſtit neceſsariò. Antecedentis verò duas rationes potiſſimum afferebant: prima illa eſt: Deus, ut vel ipſo notum eſt naturæ lumine, vel certè ex rebus creatis evidenter oſtenditur; Deus, inquam, eſt: & quod proximè confecimus, non eſt ab alio: ergo eſt a ſe ipſo, a ſuaque ipſa natura, & eſsentia habet, ut ſit. Secunda ratio hæc: Si Natura, quæ poſita eſt in ratione omnium prima, atque antiquiſſima, ex ſe ſit indifferens ad exiſtendum, & non exiſtendum, & inter utrumque apta, & ſuſpenſa; jam nec ipſa, nec aliud quicquam exiſtere queat: ſiquidem, ut ſit, ſive, ut exiſtat, indigeat aliquo, quod hanc, ut ajunt, indifferentiam determinet: verùm, cum ſit ipſa omnium prima, nihil id præſtare poſſit. Non eſt igitur natura illa indifferens, ſed affert in ſe ipſa ſummam determinationem, neceſſitatemque exiſtendi. Atque ut habet Auguſtinus l. 5. de Gen. ad lit. c. 16. n.34. *in ſe habet, ut ſit*: Quo etiam ſpectavit Anſelmus, cum ſcripſit Proſol. c.22. *Tu es, qui propriè, & ſimpliciter es; quia non poteſt cogitari, aliquando non eſſe*: quemadmodum non poteſt cogitari homo, quin cogitetur animal rationis compoſ. & cap.3. *ſic verè eſt, ut nec cogitari poſſit non eſſe*. Id verò potiſſimum ſignificare videntur & illud Exod. *Qui eſt*: & illud Job. *Solus eſt*: & illud Reg. *Neque enim eſt alius, extra te*: quæ, ut ſupra vidimus, ita interpretatus Origenes: *Nihil eſt, præter te, ideſt, nihil eorum, quæ ſunt, hoc, quod ſunt, naturaliter habens. Tu ſolus es, cui quod es, a nullo datum eſt .... nos quod ſumus, voluntas eſt Creatoris*. Vide & locum illuſtrem Rab. Moſis Majemon. deſcriptum p. 1. n.10.

16. Alterum argumentum, quo cùm hanc, tum antecedentes alias propoſitiones demonſtrabant, nuda ipſa erat, ac ſimplex Hypotheſis, principiò a nobis expoſita. Quid-



Digitized by Google

quid eſt, dicebant, verè non eſt, niſi in Unitate, & in Centro Totius, videlicet in Deo, in quo ſolo verè eſt, & propriè quidquid alicubi, aut aliquando eſt. Conſequens eſt igitur, Deum, & Unicum, & Simpliciſſimum, & A ſe, & Neceſsariò eſse: quoniam quidquid ab ipſo diſtinguitur, in ſe non eſt verè, & propriè: verè autem, & propriè eſse deberet, quidquid vel foret alterum verum Eſse, de quo eſt prima propoſitio; vel pars foret veri Eſse, de quo eſt ſecunda; vel cauſa foret veri eſse, de quo eſt tertia; vel, quam ipſum Eſse ponatur habere, exiſtendi indifferentiam determinaret, de quo eſt quarta. Hanc verò ex ipſa proximè Hypotheſi ita etiam probabant: ſi poſſibile ſit, ipſam Veritatem, ideſt, id, in quo omnia verum eſse habent, non exiſtere; poſſibile ſit, nihil eſse poſſibile. Fac enim, illud non exiſtere, jam nec ipſum, nec alia ab ipſo eſse poſſint. Non ipſum, quia exemplar non poteſt eſse ab imagine, veritas ab imitatione, ſeu falſitate: non alia ab ipſo, quia nullius exemplaris nulla imago, nullius veritatis nulla imitatio, aut falſitas eſt. Rurſus, quòd perſuaſum haberent, nihil verè dici, non exiſtente Veritate; ita pariter ex ipſa Hypotheſi concludebant: Multa ſunt neceſſariò vera: eaque, quæ contingit vera eſſe, neceſſe eſt vera eſſe poſſe; ac neceſſe pariter eſt ab omni æternitate aliquid de quacunque re potuiſse cum veritate affirmari, vel negari: ergo Veritas, ſine qua, nec eſt quidquam verum, nec dicitur; exiſtit neceſſariò: Veritas hæc autem eſt ipſe Deus: ergo Deus exiſtit neceſsariò. Simili argumento uſus Anſelmus Monolog. cap. 17. ut probaret, Deum eſse ſine principio, & ſine fine: *Cogitet*, ait, *qui poteſt, quando incœpit, aut quando non fuit hoc verum, ſcilicet, quia futurum erat aliquid: aut quando deſinet, & non erit hoc verum, ſcilicet, quia præteritum erit aliquid. Quòd ſi neutrum horum cogitari poteſt, & utrunque hoc verum ſine Veritate eſſe non poteſt, impoſſibile eſt vel cogitare, quòd Veritas principium, vel finem habeat. Denique, ſi Veritas habuit principium, vel habebit finem, antequam ipſa inciperet, verum erat tunc, quia non erat Veritas: &, poſtquam finita erit, verum erit, quia Veritas non erit. At, quia verum non poteſt eſſe ſine Veritate,*

*erat*

*erat igitur Veritas, antequam eſſet Veritas, & erit Veritas, poſtquam finita erit Veritas, quod inconvenientiſſimum eſt. Sive igitur dicatur &c.* Eadem docet cap. 1. & xi. in Dialogo de Verit. quæ deſcripta ſunt in prima Syſtematis parte. Eadem & Patres alii, quæ non vacat excribere. Immo verò, quoniam iis temporis anguſtiis urgeor, ut quidquid reliquum eſt doctrinæ Zeteticæ, intra viginti dies a me exponi neceſse ſit; ignoſci mihi velim, ſi deinceps & veterum Zetetarum ratiocinationibus Chriſtianorum Patrum ſententias parciùs inſpergo; & id ipſum, quod ex antiqua Schola Zetetica promo, iiſdem ſymbolis involutum relinquo, quibus primò abditum eſt a ſuis auctoribus. Illud profiteor, me cùm in ſuperioribus, tum verò præcipuè in his, quæ ſequuntur, fere ſemper interpretem agere, atque id tantùm operæ ponere, ut quæ latè diſperſa ſunt in Ebraicis illis commentariis, quorum jam ſæpe memini, adducam in ordinem: quæque ibi Kabbaliſticè dicuntur, hìc, clarè, diſertèque efferam: atque ex Ebraicis, ſi parum Latina, at certè ea faciam, quæ & patienter legi, & non difficilè intelligi poſſint.

# PROPOSITIO V.

## *Deus eſt Immenſus.*

17. DUo hæc ex Hypotheſi, quam prima parte expoſui, colligebat, atque inter ſe conciliabat Schola Zetetica: Deum ſcilicet non eſse in ullo loco, & eſse in omnibus: Nuſquam, & Ubique: ſic Philo in lib. de confuſ. linguar. ex antiquiorum Judæorum diſciplina: *Deus*, inquit, *ſolus ubique ſimul, & nuſquam eſt.* Quæ duo Schola illa ita explicabat, ut hoc demum ſignificarent, Deum rebus omnibus creatis intimum quidem, ac præſentiſſimum eſse, ſed modo maximè exempto, ἐξῃρημένως, ut loqui ſolet Dionyſius Areop. eoque fere modo, quo Chriſtiani Theologi quamplurimi docent, Deum res omnes quidem penitus cognitas, per-

perſpectas, & plus etiam, quàm comprehenſas habere, at nonniſi in ſe ipſo. Veterum Zetetarum demonſtrationes affero: & primò quidem, quæ penitus metaphoricæ, ac ſymbolicæ ſunt: nam iis potiſſimùm utebantur: ut iis propterea aptari poſſit, quod de Accademicis ſcripſit Auguſtinus epiſt. 1. num. 1. *Viſum ſibi ſatis congruiſſe temporibus, ut, ſi quid ſincerum de fonte Platonico flueret, inter umbroſa, & ſpinoſa dumeta potius in poſſeſſionem pauciſſimorum hominum duceretur, quàm per aperta manans irruentibus paſſim pecoribus, nullo modo poſſet liquidum, purumque ſervari.* Quibus conſentaneum eſt, quod in lib. de Diis, & Mundo ſcripſit Salluſtius philoſophus, res deorum conſultiùs quibuſdam quaſi involucris obtegi, quàm nudas, & apertas ſimplicioribus obiici: humilia, & abjecta veris obtendi meritò dicit, *ut ex illa, quæ apparet, abſurditate, ſtatim animus involucra eſſe, quæ dicuntur, intelligat: quod autem verum eſt, id arcanum eſſe, ac latens exiſtimet.* Hæc igitur prima Zetetarum veterum demonſtratio eſt. Deus ex Hypotheſi eſt ipſum Eſse: ipſius autem Eſse duo ſunt veluti ſtatus: eſt enim in ſe ipſo, & eſt extra ſeſe. Ipſum Eſse, ut in ſe eſt, adeo non eſt in loco, ut in ipſo potius ſit locus: Eſse enim, ut eſt in ſe ipſo, eſt maximè exemptum, ſolutumque iis omnibus modorum, ac differentiarum vinculis, quibus illigatur, & adſtringitur, ut eſt extra ſe: eſt Totum quidem, ſed extra Totum: denique, eſt Centrum Totius. Locus verò, cum non ſit Eſse ipſum, ut eſt in ſeſe, ſed ejus quædam communicatio, atque progreſſio; radius eſt Centri hujus: quòd ſi radius, non ipſi Centrum, ſed ipſe Centro potius inſidet, & incumbit. Deus igitur non eſt in loco: nuſquam eſt. Contra verò eam ipſam ob cauſam, quòd loca omnia radii ſunt Centri hujus, cum radii omnes in centro ſint; immo hoc ipſum ſit centrum, ſimplex quædam, & maxime exempta radiorum omnium complexio; totum ſcilicet extra totum; conſequens eſt Eſse ipſum, ut eſt in ſeſe, ideſt, in centro, eſse omnibus in locis: eſse ubique. Quæ duo fuerant demonſtranda. Altera demonſtratio ſimilis hujus erat ex Monade, ſive Unitate. Nam Monas etiam, ut Monas eſt; exempta, ſecretaque

itaque eſt ab omni numero: cum igitur Deus, hoc eſt, Eſse ipſum, ſit Monas Totius, locus autem, quippe qui pars eſt Totius, hujuſce Monadis numerus ſit; Deum, hoc eſt, Eſſe ipſum exemptum, ſecretumque eſſe a loco, neceſſe eſt. Contra verò, quoniam *numerus omnis*, ut habet Dionyſius loco ſup. cit. ex c.5. de Div. nom. quoniam, inquam, *numerus omnis in Monade collectus, & unitus ante conſiſtit; & numerum omnem Monas habet in ſe ſingulariter*; ſequitur, Deum, hoc eſt, Eſſe ipſum, ut eſt in ſeſe, in locis eſſe omnibus, eſſe ubique. Quæ duo pariter fuerant demonſtranda: atque hoc tandem, remota omni metaphora, ſignificant, Deum eſſe quidem in omni loco, ſed modo exemptiſſimo, hoc eſt, non ut in loco, ſed ut in ſe ipſo: quod deinceps, iiſdem exemplis, clariùs explicabitur.

18. Verùm obiiciet hic aliquis, quod quidem ſtatim incurrit in oculos, utramque demonſtrationem peccare, quòd Deum rebus omnibus creatis, non ut ſunt in ſe ipſis, ſed, ut ſunt in ipſo Deo, præſentem intimè probent: quæ quidem non præſentia, ſed potius identitas dicenda eſt. Sic Monas, ut eſt in ſe ipſa, eſt in eo etiam quod eſt numerus, non quidem in ſe ipſo, ſed in ipſa Monade. Nempe in eo, quod eſt numerus *ſingulariter*, non in eo quod eſt numerus *multipliciter*: quod ſecundum eſse, eſt eſse proprium numeri, ſeu eſt numerus, ut eſt in ſe ipſo. Et Centrum, ut eſt in ſe ipſo, eſt in eo, quod eſt radius, aut linea, non in ſe ipſa, ſed in ipſo Centro: nempe in eo, quod eſt radius, aut linea *impartibiliter*, non in eo quod eſt *partibiliter*: quod alterum eſse, eſt eſse proprium radii, ſeu lineæ: ſcilicet eſt radius, ſeu linea, ut ſunt in ſe ipſis. Cum igitur recta Fides, & Ratio ipſa doceat, Deum præſentiſſimum eſse rebus omnibus, quas & condidit, & uſque conſervat, præſentiſſimum inquam, non ſolùm ſecundùm illud eſse verum, & exemptum, quod habent in Deo; ſed etiam, ſecundùm illud eſse minus verum, nec exemptum, quod habent in ſe ipſis; demonſtrationes illæ, quòd eo non pertingunt, ut id quoque evincant, ac probent; planè inutiles ſunt, atque oppidò reiiciendæ. Ego verò eas non defendo, ſed tantùm expono:

interpretandi enim dumtaxat onus ſuſcepi, & profiteor: cui tamen ipſi ne deſim, & fraudi ſit bonis fortaſse philoſophis malus interpres; rem totam paulo diſtinctius, ac recentium Scholarum fere in morem propono. Deum, quod me oſtenſurum recepi, rebus omnibus planè intimum, ac præſentiſſimum eſse, in eo diſtinguenda, notandaque duo eſse ajo, *materiale* ſcilicet, & *formale*. Eo fere pacto, quo noſtri etiam è Schola Theologi, ubi quæſtio eſt, utrum Deus cognoſcat res creatas in ipſis quoque; an verò dumtaxat in ſeſe; objectum materiale, quod vocant, ſeu id, quod meri termini rationem, atque inſtar habet, ab eo ſeparant, in quo, quia plus aliquid eſt, nec cognitioni tantùm ſubjicitur, ſed eam quodammodo movet, atque, ut ii loquuntur, determinat; formale objectum propterea nuncupant. Quod ſpectat igitur ad has Demonſtrationes nuper expoſitas, ſatis quidem iis oſtenſum eſse dico, quod alterum a nobis propoſitum erat, Deum ſcilicet eſse ubique, quoad illud tamen tantummodo, quod hæc notio habet, quaſi formale, & primarium: reliquum eſse, ut oſtendamus, quod in ea eſt veluti materiale, & ſecundarium. Nam profectò, ſicut ii, qui docent, Deum in ſemetipſo tantùm, alia a ſe contueri, non perinde id accipi volunt, quaſi Deus res omnes creatas, cujuſmodi ſunt in ſe ipſis, non penitus introſpiciat, & planè pervideat; *Omnia* enim *nuda*, *& aperta ſunt oculis ejus*; ad Ebræ.IV. 13. ſed ea re in Deo tantùm ipſius cognitionis formale objectum conſtituunt; rationem verò materialis objecti, ac termini ſolius rebus creatis relinquunt; ſic etiam, quod modo tradidimus, Deum eſse ubique, ſed ut in ſe ipſo tantummodo; non ita intelligi volumus, quaſi Deus in rebus creatis omnibus non ſit verè, & propriè; *Nunquid enim non Cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus*; Jerem.XXIII. 24. ſed quaſi in Cœlo ſit, non ut in Cœlo, & in terra ſit, non ut in terra; ſed & in Cœlo ſit, & in terra, ut manens in ſe ipſo: atque ita, quod hujus præſentiæ formale eſt, totum ſit in Deo: quod eſt materiale, in rebus ipſis, ac locis creatis. Quod ipſum ſignificare videtur Auguſtinus in lib. ſeu epiſt. ad Dardan. olim 57. nunc 187. ſic enim ſcribit

bit c.4. n.14. *Deus in Cœlo, & in terra totus, ſed in ſeipſo ubique totus*. Tum c.5. n.17. *non eſt negligenter intuendum, quod diximus, in ſe ipſo eſſe ubique totum; Non ergo in eis &c. parum diſtinctè putavimus poſſe intelligi, cum diceremus, Deum eſſe ubique totum, niſi adderemus, in ſe ipſo.... Totus enim in ſe ipſo eſt, nec in quibus eſt, ita eſt, ut indigeat eis, tanquam non poſſit eſſe, niſi in eis... nec ſpatio aerio, tanquam loco ſuo indiget, ubi præſentibus præſto ſit, ſed æterna ſtabilitate in ſe ipſo manens, totus adeſſe rebus omnibus poteſt, & ſingulis totus*. Nec minus aptè in rem noſtram, ex ipſiuſmet Auguſtini diſciplina Auctor libri de cognitione veræ vitæ cap.29. *Deus ergo*, inquit, *nec partim in Cœlo, nec partim in mundo, nec aliquando totus in Cœlo, aliquando totus in Mundo, nec per ſingula loca diviſus, nec in ſingulis disjunctè totus: ſed extra omnem locum in ſe, & per ſe exiſtens, omnem locum replens &c. in omnibus eſt totus, & in ſe ipſo permanet totus, a ſe non recedit, ſed cuncta in ſe colligit*. Quaſi Centrum ſcilicet, atque Unitas rerum omnium. Sed ante hos, & his fortaſſe etiam magis diſtinctè, & lucidè, Zeteticam hanc ſententiam expoſuit Dionyſius Areop. primùm cap.5. de Div. nom. §.10. in hæc verba. *In uno omnia, quæ ſunt, præhabet, & exiſtere fecit, præſens omnibus, & ubique, ſecundùm unum, & idem*, hoc eſt, ut in ſe ipſo, *& ſecundùm idem omne*, hoc eſt, in ſe ipſo eſt omnia: *in omnia means, & in ſe manens, & ſtans, & ſe movens, & neque ſtans, neque movens*. Hìc Maximus in Scholiis, *nec ipſe*, inquìt, *eſt in loco; neque, quæ in ipſo ſunt, tanquam in loco ſunt; ſed habet ea, ut ſe ipſum habens, & in eis exiſtens; omnibus quidem ſimul exiſtentibus, & in impartibili in ipſo exiſtentibus, diſtinctis verò in impartibili impartibiliter... Neque enim certè Deus eſt in illo eſſe creato, nam ante illud exiſtebat: quin immo, quia omnium auctor eſt, ipſe eſt extra omnia. Præſens omnibus, ubique enim præſens, cùm ſingulis, tum omnibus ſimul pariter adeſt*. S. Thomas in hoc ipſo loco; *licèt dictum ſit*, inquit, *quod eſt præſens omnibus, & ubique; tamen non eſt in aliquo exiſtentium eo modo, quo unum creatum dicitur eſſe in alio*. Ne igitur cogites aliquid penetrans omnia, atque idem extra omnia infinitè diffu-



Digitized by Google

ſum, ſive in morem aquæ, aeris, lucis, etiamſi hæc nullis finibus circumſcripta forent; ſive etiam in morem Animæ, & Angeli, a quibus fingas infinitum ſpatium teneri: quæ ipſa, etiam Pachymeres cogitari vetat ad cap. 9. §. 4. quòd nempe Deus rebus inſit, modo longè magis exempto, ſoluto, ac libero, nempe ut in ſe ipſo tantùm. Sic enim loquitur Dionyſius loco modò cit. *In ſemetipſo manens ſemper, & eodem modo ſe habens, omnibus æquè præſens, atque ipſum per ſe, & in ſe ipſo firmiter, & intemeratè in pulcherrimis ſupra eſſentialis ſuæ identitatis finibus locatum, immutabile, lapſus expers, permanens, invariabile, non permixtum &c.*, & §. 8. ejuſdem cap. *Quid autem de Divino ſtatu, vel ſede dicamus? Quid, inquam, aliud, præterquam, manere Deum in ſe ipſo, & in eodem ſtatu immobili firmè fixum, & ſupraquam fundatum eſſe ſtabiliter &c.* Atque ita demum interpretatur cap. 9. §. 2. &c. quòd Deus & Parvus idem, & Magnus perhibetur: Parvus ſcilicet, quia nuſquam; Magnus, quia ubique: & rurſus, nec Parvus, nec Magnus, quia nec ut manens in aliquo puncto ſpatii, nec ut manens in omnibus, eſt rebus intimè præſens: ſed tantùm ut manens in ſemetipſo, qui utique nec punctum eſt, nec extenſio, neque in puncto, neque in extenſione, ſed ab his omnibus quàm maximè exemptum: in qua ratione totius maximè exempti poſitum eſt quidquid hæc præſentia habet formale & præcipuum: ſolum enim, ut eſt in ſe ipſo, ideſt, maximè exemptus non ſolum a loco, ſed etiam a tempore; & loco, & tempori præſentiſſimus eſt.

19. Age verò ſymbolicas demonſtrationes proximè exhibitas, de veterum ipſorum Zetetarum ſententia, eo perducamus, ubi ex iiſdem illud etiam planum fiat, quod ea notio, *Deus ubique*, habet in ſeſe, materiale quodammodo, & minus præcipuum. Uſos hic eos invenio Centri tantùm ſimilitudine, quoniam iis, quæ ad locum pertinent declarandis hæc eſt multo aptior. Illud autem potiſſimùm oſtendunt, quod dictum eſt ab initio, Deum eſſe rerum omnium Centrum, intelligi debere non ſolum de rebus omnibus ſimul, conjunctim, atque communiter; ſed etiam ſe-

ſeparatim de ſingulis. Ita enim concludunt: Sphæræ, cujus περιφέρεια circumferentia nuſquam eſt: centrum eſt ubique: Deus autem, cum ſit centrum Totius, centrum eſt ſphæræ, cujus extrema ora, ac determinatio nuſquam eſt: eſt igitur ubique: &, quod conſequens eſt, centrum non modò rerum univerſarum, ſed etiam ſingularum: quod erat demonſtrandum. Ita porro, quæ ſunt magis abſtruſæ, atque explicatus habent valde difficiles, Immenſitatis divinæ proprietates, ut mihi quidem videtur, non incommodè declarant. Illam primò; ubi eſt homo, angelus, res alia quælibet, ibi pariter eſſe Deum, ſed, ut ait D. Thomas modo cit. in Scholiis ad Dionyſ. cap.5. §.10. longè diverſa ratione. Etenim homo, angelus, res alia quævis, ubi ſunt, ſunt tanquam pars ſphæræ, Deus verò ibi eſt, tanquam centrum: homo *circumſcriptè*, quo pacto ſcilicet in loco ſunt corpora: ita ut totum toti, & partes partibus reſpondeant: angelus *definitè*, quo pacto in loco ſunt ſpiritus, ut ſcilicet tam in toto loco ſit, quàm in ſingulis loci partibus totus. Deus verò modo prorſus exempto: ἐξῃρημένως, ut ait Dionyſius, immo verò, ipſi antiqui Zetetæ: ſic nempe, ut ibi ſit, non ut ibi, ſed ut in ſe ipſo. Quod & Auguſtinus elegantiſſimè dixit Confeſ. lib.6. c.3. n.4. his verbis: *Tu altiſſimè, & proximè: ſecretiſſime, & præſentiſſime: ubique totus es, & nuſquam locorum es*. Idemque ſcribit in lib. de Quant. anim. c.34. n.77. *Deo nihil ſecretius, nihil præſentius &c.* Et alibi ſæpe. Sed & eam ſecundò divinæ Immenſitatis proprietatem, atque excellentiam, eadem Centri ſimilitudine, non difficilè explicant, quam ſæpe prædicat Auguſtinus idem: Deum ſcilicet homini præſentiorem eſſe, quàm homo ipſe ſibi. *Nonne, quocunque fugeris, te ſequeris?* ait in Pſ.74. n.9., *non eſt quo fugias a Deo irato: te ipſo interior eſt*. Homo, ajunt antiqui Zetetæ, eſt in ſe ipſo, ut homo: ideſt, ut radius, ſeu potius umbra, in ſphæra Totius: Deus verò eſt in homine, ut hominis centrum, in quo ſcilicet homo veriùs eſt, quàm in ſe ipſo: centrum enim eſt ipſum Eſſe, & Veritas: radii autem, ipſius Eſſe, & Veritatis adumbrationes, imitationeſque. Tertiò tandem non minus commo-

modè explanant aliam divinæ Immenſitatis dotem, præſtantiamque ſanè admirabilem, de qua ſermo eſt apud Scholaſticos, & nominatim apud Franciſcum Suares, Doctorem eximium, Metaph. diſp.30. ſect.7. n.51: in hæc verba. *Ex quo colligitur alia notanda differentia, inter divinam ſubſtantiam, & alias immateriales, nam aliæ, cum ſunt in loco extenſo, quamvis habeant totam ſubſtantiam ſuam in toto, & totam in qualibet parte; non tamen habent totam ſuam præſentiam in qualibet parte: & anima rationalis, licèt ſit tota in toto, & tota in qualibet parte, non tamen habet totam ſuam unionem cum qualibet parte, quod ſatis convincit argumentum ſupra factum, quia poteſt amittere partem unionis, & tunc non amittit partem ſubſtantiæ: ſignum ergo eſt, ubi habet totam ſubſtantiam, non ſemper habere totam præſentiam. At verò divina ſubſtantia ita eſt tota, ubicunque eſt, ut ibi etiam habeat ſuam totam præſentiam, & immenſitatem. Quod quidem, ſicut admiratione dignum eſt, ita etiam divina eminentia, & perfectione digniſſimum: quia, cum in nulla perfectione ſua partes habeat, non poteſt alicubi habere aliquid perfectionis ſuæ, quacunque ratione conſideretur, quin ibi etiam totum habeat; & ideo, ubicunque ſe exhibet præſentem, totam ſuam immenſitatem exhibet.* Id ipſum de Deo affirmabant antiqui illi Sapientes, quorum hic doctrinam exponimus: Deumque in unaquaque re rebus omnibus ſimul præſentiſſimum eſſe dicebant: ut eorum decretis utrumque convenientiſſimum ſit; quòd & divina Æternitas definiatur, interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio; & vitæ incircumſcriptæ tota ubicunque, & perfecta poſſeſſio, definiatur divina Immenſitas. Id verò ita breviter explicabant: Deus ubicunque eſt, non eſt ibi *localiter*, ideſt, tanquam pars ſphæræ; ſed *exemptè*, tanquam centrum: quòd ſi ibi eſt, tanquam centrum, cum in centro ſint omnes radii, ibi eſt, tanquam id, in quo ſunt omnia: &, quod conſequens eſt, ibi eſt, ut præſentiſſimus omnibus. Quo ſpectaſſe videtur Dionyſius, cum ſcripſit loc. ſupra cit. *in Ipſo, & circum Ipſum totum eſſe & eſt, & ſubſiſtit*. Nempe in Ipſo totum eſſe, tanquam Centrum: circum Ipſum totum eſſe, tanquam ſphæra, ſeu radii centro incumbentes.

tes. Cum igitur centrum hoc ſit in ſingulis partibus ſphæræ, hoc eſt, in ſingulis rebus; in ſingulis rebus, modo quodam exempto, atque in morem centri eſt totum eſſe: quare Deus, ut eſt in unaquaque re, eſt in omnibus: ac præſens ſingulis præſens eſt univerſis: eſtque divina Immenſitas, incircumſcriptæ vitæ ubicunque tota, & perfecta poſſeſſio. Sed hic etiam fortaſſe non ſatis diſtinguitur Identitas a Præſentia; aut certè id ſolum affertur, quod in ea notione inſtar habet formæ, non verò quod etiam materiæ. Concludunt igitur iidem paulo clariùs: Deus in ſingulis locis eſt exemptiſſimus a loco, quia ibi eſt, tanquam centrum: ut autem exemptiſſimus eſt a loco, ad omnia loca ſe habet æqualiter: in ſingulis igitur locis ad loca omnia ſe habet æqualiter: atque ita, licèt Hieroſolyma, & Samaria inter ſe longè diſtent; Deus tamen, ut eſt Hieroſolymæ, non magis eſt Hieroſolymæ, quàm Samariæ: atque in ſingulis locis præſentiſſimus eſt univerſis. Id verò infra melius explicabitur n.25.& 27.

20. Hæc quidem ab antiquis Inveſtigatoribus ſymbolicè dicta: ſed ita mollibus, ac pellucentibus circumveſtita metaphoris; ut ea neceſſe non fuerit apertiùs proponi. Secus verò, quæ mox addam, pleraque ex pervetuſtis iis monumentis, quæ ſæpe citavi, nonnulla ex percelebri libro Zoar, tam craſsè, & tam parum aptè veſtita, obtectaque ſunt a recentioribus fortaſſe Judæis; tam multis in locis hiantia, mutila, decurtataque ſunt; ut planè oportuerit a me omnia è ſuis integumentis evolvi, & magnam partem redintegrari, atque ſuppleri. Ita igitur iſti concludere videntur: Locus omnis, & quidquid in loco eſt, Deum habet cauſam ſui efficientem, atque exemplarem: Deus autem, ut cauſa eſt exemplaris, eſt extra locum, & id omne, quod eſt in loco: nam exemplar eſt extra imaginem, veritas extra falſitatem, res extra umbram. Ut autem cauſa eſt efficiens, eſt & in loco, & in re omni, quæ eſt in loco: ſiquidem, ut cauſa eſt efficiens, reſque omnes conſervat, regit, gubernat; virtute, ac vi ſua, hoc eſt, ſeipſo totum penitus, atque intimè attingit effectum: ergo Deus eſt extra omnem locum, & in omni loco: nuſquam, & ubique: quod

quod erat demonſtrandum. Aliquid ſimile legas apud omnes fere Eccleſiæ Patres: quorum dicta tamen, ut paulo ante monui, hic referre non vacat. Inſtar omnium ſint ex Latinis Auguſtinus, ex Græcis Cyrillus Alex. Primus Confeſ. l.1. c.2.n.2., *An quia ſine te non eſſet quidquid eſt, fit, ut quidquid eſt capiat te? Quoniam itaque, & ego ſum, quid peto, ut venias in me, qui non eſſem, niſi eſſes in me? &c. Non ergo eſſem Deus meus, non omnino eſſem, niſi eſſes in me.... Vaſa, quæ te plena ſunt, ſtabilem te non faciunt: quia, etſi frangantur, non effunderis. Et cum effunderis ſuper nos, non tu jaces, ſed erigis nos: nec tu diſſiparis, ſed colligis nos.... ſumme, optime, potentiſſime, omnipotentiſſime, miſericordiſſime, & juſtiſſime, ſecretiſſime, & præſentiſſime &c. An quiſquam ſe faciendi erit artifex? aut ulla vena trahitur aliunde, qua eſſe, & vivere currat in nos, præterquamquod tu facis nos?* &c. Idem Epiſt.187. aliàs 57. c.4. n.14. *Eſt ergo Deus per cuncta diffuſus. Ipſe quippe ait per Prophetam: Cœlum, & terram ego impleo. Et, quod paulo ante poſui de ſapientia ejus, attingit a fine, uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter &c. ſed ſic eſt Deus per cuncta diffuſus, ut non ſit qualitas mundi, ſed ſubſtantia creatrix mundi, ſine labore regens, & ſine onere continens mundum. In Cœlo totus, in terra totus, ſed in ſe ipſo ubique totus.* Eadem Tract.2. in c.1. Johan. n.10. *In mundo erat, & mundus per eum factus eſt. Ne putes &c.* Cyrillus verò lib.1. in Johan. cap.6. *Cum igitur Creatorem omnium modò oſtenderit, quòd a non eſſe ad eſſe cuncta produxit, Et ſine ipſo factum eſt nihil: nunc, quoniam creatura durandi nullam virtutem in ſe per naturam continet, ſed ipſe cunctis quaſi commixtus vita eorum fit, & in propria naturæ conditione conſervat, idcirco clamat: quod factum eſt, in ipſo vita erat. Non ſolùm, inquit, per ipſum facta ſunt univerſa; ſed quæcunque facta ſunt, Unigenitus Dei Filius principium, & ſubſiſtentia omnium, tam viſibilium, quam inviſibilium, in ipſis vita erat. Nam, cum ipſe ſit per naturam vita, tam eſſe, quàm vivere, & moveri rebus benigniſſimè, atque variè largitur, non diviſibiliter, aut commutabiliter in ſingula, quæ natura differunt, immiſſus; ſed, cum ipſe vita una ſit omnium, omnia pene-*

*penetrans, a ſingulis, prout fieri poteſt, ac decet, recipitur &c. Erat igitur in omnibus vita, ut dicitur &c.* Ejuſdem ſententiæ eſt integrum caput: ex eoque toto, ſicut ex aliis pluribus Chriſtianorum Patrum teſtimoniis, præſertim D. Thomæ p.1. q.8. Demonſtrationi Zeteticæ a nobis proximè allatæ & lucis plurimum, & authoritatis accedit.

21. Idem aliter perſequuntur Zetetæ, &, ut mihi quidem videtur, hac etiam ratione demonſtrant: Eſse veri, ſeu Veritatis proprius quaſi caracter, atque nota, ſimplicitas eſt: Deuſque, id quod habet, illud eſt. Si igitur habet, ut alicubi ſit, non eſt ibi formaliter per aliquod ipſi quodammodo accidens, atque adventitium, quod Deus ipſe non ſit: ſed per ſe ipſum, & quo Deus eſt, eo ibi eſt: Deus autem eo Deus eſt, quo eſt verum ipſum Eſſe maximè exemptum, ſolutumque omnibus differentiis, in quo ſcilicet non reperitur Eſt, & Non: ergo per hoc ipſum verum Eſſe ita exemptum eſt ibi formaliter: quodque ex hoc ſequitur, quo eſt ibi formaliter, eo eſt etiam ubique: nam ſi ibi eſſet, & alibi non eſſet, in eo differentia eſſet aliqua, & Eſt, & Non. Idem verò, cum eo ſit ubique formaliter, quo eſt Eſſe maximè exemptum; eo eſt ubique, quo nuſquam eſt: & qua ratione eſt in omnibus locis, ea eſt in nullis: ideſt, eſt quidem in rebus, ſed modo prorſus exempto: præſentiſſimus ſcilicet, & ſecretiſſimus, ut ait Auguſtinus: eoque modo, quo nullum creatum dicitur eſſe in alio, ut ait D. Thomas, proximè ambo citati.

22. Idipſum ita demum conficiunt: ſicuti res creatæ & ſunt in ſe ipſis aliquo pacto, & multo veriùs, quàm in ſe ipſis, ſunt in Deo; ita duplicem habent, ut ita dicam, eſſentiam, & duplicem quodammodo veritatem: primam quidem abſtractam, atque immutabilem in Deo; ſecundam verò contractam, atque mutabilem, quæque propterea eſſentia, & veritas dici vix poſſit, in ſe ipſis. His poſitis, ex communi veterum Zetetarum perſuaſione, ita rectè concluditur: Omnis veri, ubicunque, & quandocunque verum eſt, exiſtit veritas: omne autem verum in omni loco, & tempore eſt verum; verum eſt enim ubique, & ſemper, Iſaacum

v.g. eſſe filium Abrahami; Jacob, & Eſau fratres eſſe; omnis igitur veri in omni loco, & tempore veritas eſt: non ſecunda, quæ contracta eſt, & mutabilis; ergo prima, quæ abſtracta, atque immutabilis eſt. Hæc verò ob id ipſum, quòd abſtracta, atque immutabilis eſt; eſt extra omnem locum, & tempus: ergo ita eſt in omni loco, & tempore; ut non ſit in ullo loco, vel tempore: quocirca nuſquam eſt, & ubique: nunquam, & ſemper. Scio equidem non mihi facilè conceſſum iri, omnis veri, ubicunque, & quandocunque verum eſt, exiſtere veritatem. Ego verò id non contendo: aio tantùm antiquis Ebræis ita perſuaſum fuiſſe: qui, ex Hypotheſi, ut duplicem rerum veritatem, primam quidem abſtractam, & immutabilem, ſecundam autem contractam, & immutabilem diſtinxere; ita etiam res dupliciter veras eſſe dicebant: primò ſolutè, & immutabilitèr; ſecundò reſtrictè, & mutabiliter: nec veras volebant ubique, & ſemper, niſi primo modo. Sic Iſaacum v.g, eſſe filium Abrahami; Jacob, & Eſau fratres eſſe; vera quidem eſſe docebant & hic, & ibi, & ubique, & nunc, & aliàs, & ſemper, ſed abſtractè, & ſolutè: in Deo ſcilicet, qui eſt, ut ſupra oſtendimus, Veritas ipſa: non autem contractè, & reſtrictè in ſe ipſis, in umbra ſcilicet, & imitatione vix aliqua Veritatis. Quo ipſo, divinæ Immenſitatis quæ ratio ſit, ac modus, ſatis aptè declarabant: quòd ita ſit verum in hac urbe, in his ædibus, in hoc ipſo cubiculo, in quo hæc ſcribo, Iſaacum eſse filium Abrahami; Jacob, & Eſau fratres eſse; ut tamen ab his ipſis ſolutum, liberum, exemptiſſimum ſit. Cumque rerum primaria, abſtracta, immutabils veritas, non multiplex ſit; ſed, ut Propoſ.1. oſtendimus, una ſit omnium; hac eadem ratione planum faciebant, quod Centri ſimilitudine ſupra eſt explicatum: eſse Dei Immenſitatem, vitæ incircumſcriptæ totam in quocunque loco, perfectamque poſseſſionem. Doctrina hæc Hypotheſi ipſi proximè incumbit, eſtque apud omnes ferme Patres, quorum teſtimoniis Hypotheſim ſupra probavimus. Præcipuè verò apud Anſelmum, qui de Veritate fusè, & luculenter tractavit. Facit igitur primò ad rem etiam præſentem ea ratio, qua Monolog.

nolog. c. 18. Deum probat carere principio, & fine. *Cogitet*, inquit, *qui poteſt, quando incæpit, aut quando non fuit hoc verum, ſcilicet, quia futurum erat aliquid; aut quando deſinet, & non erit hoc verum, ſcilicet, quia præteritum erit aliquid. Quòd ſi neutrum horum cogitari poteſt; & utrumque hoc verum ſine veritate eſſe non poteſt;* ( eadem Anſelmi perſuaſio, ac veterum Judæorum ) *impoſſibile eſt cogitare, quòd Veritas principium, vel finem habeat. Denique, ſi veritas habuit principium, vel habebit finem; antequam ipſa inciperet, verum erat tunc, quia non erat veritas: & poſtquam finita erit, verum erit, quia non erit veritas: Atqui verum non poteſt eſſe ſine veritate &c.* Idem probat, Veritatem, ſeu ipſum Eſse in omni loco, & tempore eſse cap. 20. in nullo loco, & tempore cap. 21. Denique in omni, & nullo loco, & tempore cap. 22. hoc eſt, ubique, & ſemper, ſed modo prorſus exempto a loco, & a tempore, ut de Veritate paulò ante diximus: & confirmat Anſel. loc. cit. his verbis. *Quomodo quoque non eſt impudentis imprudentiæ dicere, quod ſummæ Veritatis aut locus circumſcribat quantitatem, aut tempus metiatur diuturnitatem: quæ nullam penitus localis, vel temporalis diſtenſionis magnitudinem ſuſcipit, vel parvitatem? &c.* Eadem repetit in Dialog. de Verit. præcipuè cap. 1. & 10. in quo illa: *Non eſt vera oratio, quæ dicit, futurum eſſe aliquid, niſi re ipſa ſit aliquid futurum: neque aliquid eſt futurum, ſi non ſit in ſumma veritate, &c.* Et paucis interjectis: Idcircò verè dicitur, præteritum eſse aliquid, quia ita eſt in re: & ideo eſt aliquid præteritum, quia ſic eſt in Veritate ſumma. Quapropter ſi nunquam potuit non eſse verum &c. Probat tandem cap. 13. unam eſse Veritatem in omnibus veris: quæ, quoniam eſt ubique, ex eo pariter ſequitur, ut ſit Divina Immenſitas, incircumſcriptæ vitæ, ſeu Eſse veri; ubique tota, & perfecta poſseſſio.

# PROPOSITIO VI.

## *Deus eſt Æternus.*

23. DE divina Æternitate duo illa ex Scholæ Zeteticæ diſciplina tenenda potiſſimùm ſunt, quæ nuper demonſtrari diximus ab Anſelmo: eſſe Deum ſcilicet & nullo tempore, & omni; & nunquam, & ſemper. Quæ in ſpeciem contraria, quomodo intelligenda ſint, atque inter ſe concilianda; quoniam illa ſatis declarant, quæ de divina Immenſitate proximè expoſui; eaque huc transferre, & aptare per ſe quiſque facilè poteſt; hac de re tota vix jam ſupereſt, quod in præſentia diſputem. Supereſt tamen aliquid, atque id ejuſmodi eſt, de quo quidquid dicam ad Immenſitatem quoque referri poſſit percommodè, eique meliùs intelligendæ viciſſim ſubſerviat: ut eorum, quæ de duabus his Dei perfectionibus tradenda fuerant, tunc equidem, cum de Immenſitate diſſerui, quaſi fundamentum, doctrinæque partem præcipuam; nunc verò, cum de Æternitate mihi ſermo eſt, quæ ſcitu digna quidem ſunt, ſed minus fortaſſe neceſſaria, quoddam quaſi faſtigium, operi jam prope abſoluto poſuiſſe videar.

24. Primum hic quæri ſolet apud recentes Scholaſticos, utrum res creatæ, Deo ab omni æternitate præſentes fuerint non ſolùm *objectivè*; ſed aliquo pacto etiam *phyſicè*. Hac de re id unum apud antiquos Zetetas invenio, Deum ita ſe prorſus habere ad Tempus, uti ſe habet ad Locum. Id verò cum explicarent, duplex quoddam diverſi generis ſpatium cogitari jubebant: manens alterum, alterum movens: utrumque nullo definitum, & circumſcriptum termino. Spatium manens ſphœram loci, ſpatium movens ſphœram temporis nuncupabant. Tum in hac duplicis ſphœræ imagine, & ſimilitudine ita inſiſtebant, ut ſphœræ manentis centrum Dei Immenſitatem eſſe, dicerent; centrum ſphœræ moventis Æternitatem. Et, cum ſphœræ utriuſque partim quidem veræ;

veræ; partem autem conficʈæ, atque, ut vulgo dicitur, imaginariæ, nuſquam peripheriam, extremumve ambitum ponerent, in quovis ipſarum punƈto centrum ſtatuebant. Et hæc erat apud illos hujus duplicis ſpatii propria notio: *Sphæra manens, & movens: quarum peripheria nuſquam eſt, centrum ubique*. Ac recƭè quidem, ut mihi videtur, Dei Immenſitatem, Æternitatemque non ſphœræ, ſed centro comparabant: nam, ſicut in centro ſunt omnes radii, immo hoc ipſum eſt centrum, radiorum omnium individua, atque exempta complexio; radius autem nihil eſt aliud, quam progreſſio quædam, & quaſi umbra centri; ſic etiam, ajebant, ſphœræ manentis quidem in Immenſitate; moventis autem in Æternitate ſunt radii omnes, hoc eſt, omnia tum quæ re ipſa condita ſunt, quæ condi potuerunt & loca, & tempora: atque hoc Immenſitas, hoc Æternitas eſt; omnium illa quidem locorum, hæc autem temporum individua quædam, atque exempta complexio: ipſum ſcilicet eorum Eſse ſimpliciſſimum, abſtraƈta, atque immutabilis Veritas: hoc eſt autem quilibet locus, Immenſitatis progreſſio, ſeu participatio quædam, atque umbra; progreſſio pariter, ſeu participatio quædam, atque umbra Æternitatis quodlibet tempus. Jam, quod addebant, eſse hæc duo Centra in ſuæ quodque ſphœræ qualibet parte; eo facilè declarantur, ut ſupra etiam planum fecimus, quædam magis reconditæ, & a vulgari intelligentia remotæ cùm Immenſitatis, tum Æternitatis proprietates: atque id præcipuè, quod in præſentia quæritur: de quo antequam quidquam, ex hac veterum Zetetarum doƈtrina, definiam, aut ſtatuam, iis occurro, qui mihi hic poſſent obiicere: ipſam hanc ſimilitudinem intelleƈtu difficillimam eſse: ne cogitari quidem, aut fingi poſse ullam iſtiuſmodi ſphœram, immenſam, interminatam: in quam ſe injiciens animus, & intendens ita latè, longeque excurrat, ut nullam tamen oram ultimi videat, in qua poſſit inſiſtere. Enimverò magnitudinis, aut ſpatii, cujus nullus eſt terminus, figuram nullam eſse: ſpœram dici non poſse. Ego verò de nomine non diſputo: de eo, planè ut libet. Quod ad rem pertinet; ſi ſphęram, aut quaſi ſphęram

ram cogitando informare non vales, cujus nullus ſit extremus ambitus, atque gyrus, ſed alium ſemper alius eo major excipiat; ſphœram animo informes certo comprehenſam, & concluſam termino. Si Centrum illud in quavis ſphęræ parte poſitum intelligere nequis, quod ſupra ſtatuimus; at punctum ibi certè intelliges: punctum autem quoque, vel ſi centrum non ſit, Immenſitatis, atque Æternitatis inſtar aliquod, & ſimilitudinem habet. Ut enim ait Anſelmus cap. 8. de Incarn. *Punctum ſimplex, ideſt, ſine partibus, & indiviſibile eſt, velut Æternitas*. Et puncti quidem progreſſiones, ac fluxiones quædam, & quaſi umbræ ſunt lineæ; lineis autem rectè aſſimilantur & loca, & tempora: participationes dividuæ principii individui. Immo verò, quoniam a quovis puncto ad quodvis directa eſt via; neceſse eſt in quovis puncto lineas omnes concurrere, quæ aliis punctis omnibus, quotquot ubivis cogitari, aut fingi poſsunt, reſpondeant: qui linearum concurſus, atque complexio, cum æqualis ſit in quolibet puncto; qualemcumque ſphęram conſtituas, ſive certò aliquo tandem, ſive nullo determinatam, finitamque extremo ambitu; in ejus ſingulis partibus, Immenſitatis, atque Æternitatis ſymbolum aptiſſimum, & in veteri quidem Inveſtigationis Schola tum Moſaica, tum deinde etiam Chriſtiana vulgatiſſimum, ac receptiſſimum habes. Quanquam utriuſque hujus, ac reliquarum omnium Dei perfectionum caracteres ſunt illuſtriores, atque inſigniores in Centro: ac de Centro præcipuè loquuti ſunt antiqui illi Sapientes, ut ex iis Dei notionibus facilè apparet, quas in prima Syſtematis parte, ex ipſorum magiſterio, & diſciplina effinximus: *Ipſum Eſſe*: *Ipſa Veritas*: *Ipſum Eſſe, ut eſt in ſeſe extra omnia*: *Veritas extra omnia vera*: *Totum exemptum*: *Totum extra Totum*; quibus omnibus, ut eadem planè vis, & ſententia ſubeſt; ſic ſpecies eſt aliqua Centri. Immo illa tandem expreſsa diſertè per Centrum; *Deus eſt Centrum totius*. Totum verò, ut rectè intelligatur, ſicuti nulla eſt aptior imago, quàm ſphæræ; ita de veterum Zetetarum ſententia, non eſt ad hoc ſphæra quædam cogitanda, quæ ambitu, complexuque ſuo cuncta coerceat; ſed cu-

jus

jus nullus ſit ultimus ambitus, atque complexus. Liquet id ex ipſa Totius definitione, quæ apud ipſos iſtiuſmodi erat: *Sphæra intelligibilis, cujus Centrum eſt ubique, Circumferentia nuſquam*. Curandum nobis eſt igitur, quantum facere, enitique poſsumus, ut ſphæram hanc animo concipiamus. Nam ſicut omnis noſtra cognitio ſuſpenſa eſt ex ſenſibus; ſic, ut rectè quid intelligatur, maximè laborandum eſt de imagine illa, ac ſpecie, quæ ad intelligendum adhibetur.

25. His conſtitutis, promptum jam mihi eſt ad quæſtionem propoſitam quid, de Ebræorum ſententia, reſpondeam. Nam, etſi Punctum, aut Centrum partes nòn habeat; nec aliquando eſse poſſit in ſphæra movente, nec alicubi in ſphæra manente; quin tunc, & ibi ſit totum; quoniam tamen ſphæræ ipſæ partes habent ſuas, illa quidem fluentes, hæc autem ſtantes; centrumque, ut dictum eſt, eſt in ſingulis partibus; non continuò ſi quid centrum tangit in una quadam ſphæræ parte, tanget illud & in reliquis omnibus. Aliud eſt centro toti aliquando, aut alicubi cohærere, & conjungi; aliud verò eſt eidem cohærere, & conjungi ſemper, & ubique: nempe & toti centro, & in tota ſphæra. Singula igitur puncta & loci, & temporis, eaque, quæ in loco, & tempore ſunt, ſecundùm illud eſse, quod habent in ſe ipſis, præſentia phyſicè ſunt alicubi, vel aliquando, unumquodque ſcilicèt in ſua propria differentia, & menſura; præſentia, inquam, phyſicè ſunt Centro toti, hoc eſt, toti Immenſitati, & Æternitati divinæ, ſed non in tota ſphæra: ideſt, non in toto loci, ac temporis ſpatio ſive vero, ſive imaginario, fictoque. Nempe, ut foret aliquid centro phyſicè præſens & toti, & in tota ſphæra; oporteret, idem eſse phyſicè præſens, non uni dumtaxat cuipiam ſphæræ parti, ſed omnibus, quoniam in omnibus centrum eſt. Puncta verò & loci, quæ ſunt partes ſphæræ manentis; & temporis, quæ ſunt partes ſphæræ moventis, ſuis quæque ſpatiis, & intervallis invicem diſcluſa, diſcretaque ſunt: quapropter, ſecundùm illud eſse, quod habent in ſe ipſis, atque in propria differentia, & menſura, præſentia quidem phyſicè ſunt ſingula toti centro: quia ſphæræ, cujus nulla extre-

extrema ora, ac determinatio eſt, centrum eſt in ſingulis partibus: ſed nullum eorum eſt eidem phyſicè præſens in tota ſphæra, hoc eſt, ubique, & ſemper. Hoc autem intelligendum dixi de illo Eſſe, quod loca, & tempora, eaque, quæ in loco, & tempore ſunt, habent in ſe ipſis, atque in proprio quodque ſpatio, intervallo, differentia, menſura: nam, ſi ſermo ſit de illo eſſe maximè exempto, quod habent in centro, quoniam quidem in centro, ut ſæpe dictum eſt, ſunt radii omnes; ſecundùm hoc eſſe profectò præſentia ſunt centro & toti, & in tota ſphæra: hoc eſt, ubicunque, & quandocunque eſt centrum, quod ſanè eſt ubique, & ſemper. Verumtamen hæc, ſi rectè, & caſtigatè loquendum ſit, non præſentia, ſed identitas eſt. Siquidem illud eſſe, quod habent res omnes creatæ extra ſeſe in ipſo Eſſe, atque in ipſa incommutabili Veritate, a Deo re non diſtinguitur. Neque verò hæc doctrina iis repugnat, quæ Theſi ſuperiore tradidimus, cum tertiam divinæ Immenſitatis proprietatem ex Zeteticæ Scholæ decretis explicaremus. Fatemur enim, quod ibi diximus, Deum in unaquaque re præſentiſſimum eſſe univerſis: ut ſit & divina Æternitas vitæ interminatæ, & divina Immenſitas vitæ in circumſcriptæ, in quocunque puncto ſive temporis, ſive loci tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Verùm, ut ibi indicatum eſt, Deus quandocunque, & ubicunque eſt, tunc, & ibi eſt modo prorſus ſoluto, & exempto a tempore, & a loco: non tanquam pars ſphæræ, ſed tanquam centrum. Quo non negamus, eſſe Deum rebus omnibus intimè præſentem: ſed iis præſentem dicimus, non ut in ipſis, ſed ut in ſeſe: & cum in ſingulis inſit ſe toto; in ſingulis dicimus præſentiſſimum univerſis. Eo fere pacto, quo, qui docent Deum res creatas cognoſcere modo dumtaxat ab iis prorſus ſoluto, & exempto; non negant, Deum res ſingulas, ut ſunt in ſe ipſis, penitus cognitas, ac perſpectas, & pluſquam comprehenſas habere: ſed ajunt, eas a Deo cognoſci, perſpici, comprehendi, non rebus ipſis, ſed Deo veluti medio: ex quo ſequitur, ut in ſingulis intelligat univerſa. Ac, quemadmodum hi in eo, quod pertinet ad Divinam ſcientiam, res creatas nihil aliud eſſe dicunt, niſi

meros

Digitized by Google

meros dumtaxat terminos ; Idem ego, vel potius antiqui Zetetæ de rebus ipſis creatis affirmant in eo,quod pertinet ad Divinam præſentiam. Itaque ſi de rebus his ipſis, quæ plus aliquid non ſunt, quàm meri termini, ſermo ſit ; eæ, ut ſunt in ſe ipſis, Deo phyſicè præſentes non ſunt, niſi in propria differentia, & menſura. Utque Dei Immenſitati, quæ centrum eſt ſphæræ moventis non cohæret v. g. Roma, niſi ubi eſt ; ſic Æternitati, quæ centrum eſt ſphæræ moventis non cohæret v. g. hìc Jubilæi annus 1725., niſi quando eſt : ſcilicet, hic quidem toti centro, ideſt, Æternitati ; illa autem toti pariter centro, ideſt, Immenſitati : ſed neque hìc, neque illa, in tota ſphæra : at in ſua propria differentia, & menſura. Quantum his rebus declarandis hæc centri ſimilitudo valeret, vidit utique D. Thomas : eaque uſus eſt præcipuè lib. 1. cont. Gent. c. 66. Utinam verò eam non aliqua tantùm ex parte attigiſſet, ſed totam complexus eſſet, cujuſmodi eſt in his Scholæ Zeteticæ monumentis, quæ modò interpretor : non eſſet ſanè, quo de ipſius mente dubitare poſſent recentes Theologi. Sic autem loquitur Angelicus Doctor. *Intelligere Dei ſucceſſionem non habet, ſicut nec ejus eſſe : eſt igitur totum ſimul, ſemper manens, quod de ratione æternitatis eſt : temporis autem duratio ſucceſſione prioris, & poſterioris extenditur : proportio igitur æternitatis ad totam temporis durationem, eſt, ſicut proportio indiviſibilis ad continuum : non quidem ejus indiviſibilis, quod terminus continui eſt, quod non adeſt cuilibet parti continui : ( hujus enim ſimilitudinem habet inſtans temporis*, quod in ſphæra movente non ſe habet modo exempto, ut centrum, ſed eſt radius, aut radii pars ) *ſed ejus indiviſibilis, quod extra continuum eſt, cuilibet tamen parti continui, ſive puncto in continuo ſignato coexiſtit : cujuſmodi eſt centrum. Nam, cum tempus motum non excedat, æternitas, quæ omnino extra motum eſt, nihil temporis eſt. Rurſum, cum æterni eſſe nunquam deficiat ; cuilibet tempori, vel inſtanti temporis præſentialiter adeſt æternitas*, quia ſphæræ moventis centrum immobile. Tum, paucis interjectis, *Quidquid igitur*, inquit, *in quacunque parte temporis eſt, coexiſtit æterno, quaſi præſens eidem, etſi reſpectu alteriùs partis*



Digitized by Google

*tis temporis ſit præteritum, vel futurum. Æterno autem non poteſt aliquid præſentialiter coexiſtere, niſi toti*: ſed non in tota ſphæra: *neque enim, quod quadam parte temporis agitur, ſemper fuit exiſtens*. Si vetuſtos hoſce Ebræorum codices, quibus utor, vidiſſet, clariùs hìc oppidò loquutus fuiſset: nec tamen hæc ita obſcura, ut ad doctrinam Zeteticam non facilè poſſint accomodari. Quod enim Zetetæ centrum ſphæræ tum manentis, tum moventis in ſingulis earum partibus conſtituerint, id fecerunt, ut rem oculis magis ſubiicerent. Cæterùm, ſi centrum in hac duplici ſphæra, ut par eſt, ſtatuitur modo prorſus exempto ab omni loco, & tempore; æquè ſe habet ad omnia loca, & tempora: ut ſit ſcilicet, & non ſit tam hic, quam ibi; tam nunc, quàm antea, aut poſtea: ubique, & ſemper, modo exemptiſſimo.

26. Quæri ſecundò poteſt, quandoquidem veteres Ebreorum Magiſtri infinita duo quædam diverſi generis ſpatia cogitari volebant, alterum manens, ſive aptum manere, cui locus; alterum movens, ſive aptum moveri, cui tempus reſpondeat; cenſerent ne Deum in iis dumtaxat exiſtere geminæ hujus ſphæræ partibus, quæ veræ ſunt, ac veri, & loci, & temporis rationem habent; an verò in iis etiam, quæ veræ non ſunt: nec locus, ac tempus; ſed quædam quaſi aptitudo, atque capacitas, & loci, & temporis dici poſſunt, & ab Anguſtino lib. 7. Confeſſ. c. 1. n. 1. *ſpatioſum nihil*, vulgò autem ſpatia imaginaria, nuncupantur? Equidem ſic exiſtiſtimo, apud antiquos Ebræos de quovis planè utriuſque hujus ſpatii, & quaſi ſphæræ puncto eandem fuiſſe rationem. Ea enim, ut diximus, erat apud illos ejus duplicis ſpatii notio: *Sphæræ manens, & movens, quarum circumferentia nuſquam eſt, centrum ubique*. Hæc verò particula *ubique* non in aliquas tantùm ſphæræ partes cadit, ſed in omnes: neque enim, quod in eorum Schola axioma percelebre fuit; ſphæræ, cujus peripheria nuſquam eſt, centrum eſt ubique; certo aliquo ſphæræ tractu definiendum, & contrahendum eſt: ſed ita accipiendum, ut in ſphæra, cujus nulla extremitas ſit, punctum quodcunque deſignes, ibi centrum conſtitui, aut intelligi queat. Hoc verò ea etiam ratione conficitur: Ideo

enim

Digitized by Google

enim ſphæræ cùm manentis, tum moventis centrum ubique ponebant; quòd neutri ſphæræ terminum ponerent: at ejus tractûs, qui verò & loco, & tempore continetur, ipſorum etiam confeſſione, certus eſt terminus: quippe & locus eſt undique concluſus; & tempus habet initium; ergo, quòd in utraque ſphæra centrum ubique ponerent, circumſcribendum non eſt iis dumtaxat ſphæræ utriuſque partibus, in quibus reperitur veri & loci, & temporis ratio: ſed planè intelligendùm de omnibus. Atque hoc ſignificare voluiſſe videntur ipſi Zeteticæ Scholæ principes, qui, Deo authore, & magiſtro, hæc nobis ſcripta reliquere: Job. xi. 8. *Excelſior Cœlo eſt &c.* iii. Reg. viii. 27. *Cœlum, & Cœli Cœlorum te capere non poſſunt*. ii. Paralip. ii. 6. *Cœlum, & Cœli Cœlorum capere eum nequeunt*. Iſa. xl. 12. *Quis menſus eſt pugillo aquas; & Cœlos palmo ponderavit? Quis appendit tribus digitis &c.* Quem locum explanans Gregorius lib. 2. Moral. c. 8, *Sedi*, ait, *cui præſidet interior, & exterior manet. Cœlum palmo metiens, & terram pugillo concludens, oſtenditur, quòd ipſe ſit circumquaque cunctis rebus, quas creavit, exterior* .... eadem ſcribit hom. 17. in Ezech. Iſa. pariter lxvi. 1. *Cœlum ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum*. Quem in locum Hieronymus *per quæ*, ait, *oſtenditur Deus & forinſecus, & extrinſecus, & infuſus, & circumfuſus &c.* Sed ut Ebræis Zetetis Chriſtiani conſenſerint, in promptu mihi foret ex meis adverſariis, ſi res poſtularet, oſtendere: paucos ſeligam ex præſtantioribus. Dionyſius cap. 1. de Div. nom. Deum: *immundanum, circummundanum, ſupermundanum, ſupercœleſtem*: appellat. cap. 3. *Infinitas, quæ omnia excedit, & amplectitur*, & cap. 9. *Magnus*, inquit, *Deus nominatur, ſecundùm magnitudinem ipſius, quæ extra omnem magnitudinem & ſuperfuſa, & ſuperextenſa locum omnem continet*. Clemens Alex. 5. Strom. Deum, *comprehendentem dicit omnia, & ſinu ſuo complexum*, ſimiliter ejus auditor Origenes l. 7. cont. Celſum. Hilarius initio lib. 1. *Ut in his cunctis originibus creaturarum Deus intra, & extra, & ſupereminens, &c.* Athanaſius tom. 2. ep. 1. ad Serap. *Ubique eſt, & extra omnia: implet omnia: manens extra omnia*. Ambroſius de Fil. Divin. c. 6. *Qui Cœlum manu*

*ſua operit, pugno omnem ambitum mundi claudit &c.* & in epiſt. ad Eph. 3. *Non ſolùm implet omnia, ſed etiam excedit.* Auguſtinus Conf. l. 7. c. 5. n. 7. *Conſtituebam in conſpectu ſpiritus mei univerſam Creaturam finitam, & te, Domine, ex omni parte ambientem eam, & penetrantem, ſed uſquequaque infinitum, tanquam, ſi mare eſſet ubique, & undique per immenſa ſpatia infinitum ſolum mare, & haberet intra ſe ſpongiam, quamlibet magnam, ſed finitam tamen &c. Ecce Deus: & ecce quæ creavit, & ecce quomodo ambit, atque implet ea.* In quibus, quod pertinet ad eam infinitatem, quam modò perſequimur nihil corrigendum duxit unquam: cavit tantùm in Ep. ad Dard. ſæpe cit. c. 4. n. 11. *in eo ipſo, quod dicitur, Deus ubique diffuſus, carnali reſiſtendum cogitationi: ne opinemur, Deum per cuncta diffundi, ſicut humus, aut humor, aut aer, aut lux iſta diffunditur.* Idem l. 11. de Civ. c. 5. cum iis diſputans, qui quærebant, cur Deus Mundum tali tempore, & non antea condiderit; ait: *an forte, ſubſtantiam Dei, quam nec includunt, nec determinant, nec diſtendunt loco: ſed de ea, ſicut de Deo ſentire dignum eſt, fatentur incorporea præſentia ubique totam, a tantis locorum, extra mundum ſpatiis abſentem eſſe dicturi ſunt; & in uno tantùm, atque in comparatione illius infinitatis tam exiguo loco, in quo mundus eſt, occupatam? Non opinor, eos in hæc vaniloquia progreſſuros.* Quanquam idem tum hic, tum alibi ſæpe nec verum locum extra mundi ambitum, nec verum tempus ante mundi effectionem eſſe concedit: ſed *ſpatioſum nihil*. Ex Auguſtini autem diſciplina auctor lib. de cogn. ver. vit. *Ubique, ſcilicet in omnibus, & extra omnia eſt totus, extra omnem locum replens omnia*, & Auctor lib. de Specul. c. 2. *Capiunt ergo te Cœlum, & Terra, quoniam tu imples ea. An imples, & reſtat, quod te non capiunt? Et quo refundis quidquid, impleto Cælo, & Terra, ex te reſtat? An ne opus habes, ut a quoquam continearis, qui contines omnia?* & c. 23. *Et ideo interior es, ut omnia contineas: ideo exterior es, ut incircumſcriptæ magnitudinis tuæ immenſitate omnia circumcludendo, omnia regas. Per id ergo, quod exterior es, oſtenderis eſſe creator: per id verò, quod interior es, omnia regere, & gubernare demonſtraris. Ac ne ea &c.* Gregorius l. 16. Moral.

c. 15. *In circumſcriptus nanque Spiritus omnia intra ſemetipſum habet: quæ tamen & implendo circumdat, & circumdando implet, & ſuſtinendo tranſcendit, & tranſcendendo ſuſtinet.* Damaſcenus l. 1. c. 8. Divinitatem *implentem omnia vocat, & nullius rei complexu coercitam: ſed ipſam potius amplectentem omnia, & continentem, & ſupraeminentem, ſine ulla inquinatione ſubſtantiis inſiſtentem, & ultra omnia.* Eodem pertinent demonſtrationes illæ, quas ex notione Veritatis inſtituit Anſelmus locis ſup. cit. Ac demum, quod ſcribit D. Thomas p. 3. q. 52. a. 3. ad 3. *Omnia loca ſimul accepta Dei Immenſitatem comprehendere nequeunt: immo ipſe omnia ſua immenſitate comprehendit: neque ita eſt in mundo, ut non ſit etiam extra.* Et Quodlib. 11. a. 1. *Deus non ſolùm eſt in iis, quæ actu ſunt; ſed etiam in iis, quæ imaginatione concipi poſſunt.* His, aliiſque pluribus Patrum teſtimoniis, quæ hic prætermittimus, illud evinci videtur, Deum Cœli, Mundive ambitu minimè contineri, ſed intra, extraque, modo ubique exempto in immenſum exiſtere: uti etiam, modo pariter exempto, æternum extitit, antequam conderet tempora. Quod, ſi quis hic me interroget, ecquo pacto in ſpatiis illis imaginariis, tum quibus locus, tum quibus tempus reſpondet; Deum eſſe cenſerent Zetetæ; breviter, de illorum ſententia reſpondeam: eo ſcilicet prorſus modo, quo eſt in vero ipſo & loco, & tempore: modo, ut ſæpenumero dictum eſt, maximè exempto: non ut pars ſphæræ, ſed ut centrum: non ut ibi, aut tunc, ſed ut in ſe ipſo: ita, ut hæc verè pronuntiari poſſint; quod quidem ad locum pertinet, Deum modò ibi eſſe, ubi erat, antequam hic mundus exiſteret, & ubi eſſet, ſi exiſterent infiniti: quippe qui, nec antequam hic mundus exiſteret, ibi non erat, ubi modò eſt; nec ſi infiniti exiſterent, ibi eſſet, ubi modo non ſit: cum ſit in ſe ipſo, & in ſe ipſo manens, in omnibus tum quæ ſunt, tum quæ eſſe poſſunt, ſphæræ manentis partibus ſit. Quod autem pertinet ad tempus; Deum ita tunc fuiſſe, cum verum tempus non erat, uti fuiſſet, ſi verum tempus extitiſſet: quemadmodum hoc veri temporis momento ita eſt, uti eſſet, ſi hoc veri temporis momentum non eſſet: in ſe ipſo videlicet; atque in ſe ipſo manens,

manens, planèque immobilis, & a tempore exemptus ad ejus omnes partes ſe habet æqualiter, veluti centrum ſphæræ infinitæ: ſic, ut, & ſit quia præſentiſſimus; & non ſit, quia exemptiſſimus, tam hodie, quam heri: quamvis non æquè ſit ipſum hodie, ut ipſum heri: quæ partes ſunt ſphæræ moventis, & altera quidem eſt, altera verò præteriit: ac ſingulæ præſentes phyſicè ſunt toti centro, ſed non in tota ſphæra, ut eſt explicatum. Sed de his conſule Philonem tract. de Immut. Dei: Dionyſium c.5. de Div. nom. Tertullianum l.1. cont. Marc. c.8. Gregorium Nazian. orat.38. Nyſsenum l.1. cont. Eun. Auguſtinum l.9. Conf. c.10. n.24. lib.11.c.11. n.13. cap. 13. n.15. & 16. aliiſque innumeris in locis. Lege Proſperi Epigr. 41. Adi Gregorium Magn. lib.9. Mor. c.16. lib.16. c.20. lib.20. c.23. Iſidorum 1.Sent.c.8. Petrum Dam. Opuſc.36. c.8.& 15. Bernardum l.5. de conſ. c.6. & ſerm.31. in Cant. Maximè verò Anſelmum Monol. c.20. 22. 24. Proſol. c.18. De Incar. c.8. Denique lib. de Concord. præſc. & Grat. ubi *quemadmodum*, inquit, *præſens tempus continet omnem locum, & quæ in quolibet loco ſunt; ita æterno præſenti ſimul clauditur omne tempus, & quæ ſunt in quolibet tempore.* Quam ſimilitudinem iterat in Dial.de Verit. c.ult. Qua probatur, Veritatem ipſam per ſe ſubſiſtentem, hoc eſt, Deum æquè præſentem eſſe partibus omnibus ſphæræ moventis, quia prorſus exemptum: eo fere modo, quo ſe habet ad omnia loca tempus præſens: quod Zetetæ ſignificant, cum dicunt, utriuſque ſphæræ manentis, & moventis centrum, ideſt, Deum eſſe in ſingulis partibus, non tanquam partem ſphæræ, ſed tanquam centrum: modo ſcilicet prorſus exempto.

27. Jam breviſſimè illud expedio, quod hìc tertiò ſolet in quæſtionem venire, utrum ſcilicet aliud quidpiam a Deo Immenſum, Æternumve eſſe, poſſibile ſit. Veterum enim Ebræorum ſententiâ, Immenſum, Æternumve nec eſt quidquam, nec eſſe poteſt, niſi ſit ipſum, ut eſt in ſeſe, Eſſe exemptum, atque immutabilis Veritas: ſeu centrum omnium, cùm quæ condita ſunt, tum quæ condi potuerunt locorum, ac temporum: ſiquidem hoc apud ipſos Immenſitas, hoc Æternitas erat: totius ſphæræ illa quidem manentis, hæc autem

autem moventis plena in qualibet parte, atque omnibus differentiis exempta poſſeſſio: Ipſum autem hoc Eſſe, hæc Veritas, hoc Centrum eſt ipſe Deus. Nam, quidquid eſt extra Deum, non ipſum Eſſe, ac Veritas, ut eſt in ſeſe, ſed ejus progreſſio, atque umbra: non centrum, ſed radius eſt: veterum igitur Ebræorum ſententiâ, nihil, quod Deus ipſe non ſit, Immenſum, Æternumve eſſe poſſibile eſt. Ut Æternitatis definitionem, ſic concluſionem hanc e Schola Zetetica egregiè expreſſit Boethius l. 5. de conſol. proſ 6. *Quod igitur*, inquit, *temporis patitur conditionem, licèt illud (ſicut de mundo cenſuit Ariſtoteles) nec cœperit unquam eſſe, nec deſinat, vitaque ejus cum temporis infinitate tendatur, nondum tamen tamen tale eſt, ut æternum eſſe jure credatur. Non enim totum ſimul infinitæ licet vitæ ſpatium comprehendit, atque complectitur; ſed futura nondum tranſacta jam non habet. Quod igitur interminabilis vitæ plenitudinem totam pariter comprehendit, ac poſſidet, cui nec futuri quidquid abiit, nec præteriti fluxerit, id æternum eſſe jure perhibetur. Idque neceſſe eſt & ſui compos præſens ſibi ſemper aſſiſtere, & infinitatem mobilis temporis habere præſentem. Unde quidam non rectè, qui, cum audiunt, viſum Platoni, mundum hunc nec habuiſſe initium, nec habiturum eſſe finem, hoc modo Conditori conditum mundum fieri coæternum putant. Aliud eſt enim per interminabilem duci vitam, quod mundo Plato tribuit; aliud interminabilis vitæ totam pariter complexum eſſe præſentiam &c.* At enim duplicis ſpatii, ſeu ſphæræ manentis, & moventis, quæ Zetetæ cogitari volunt, potueruntne partes omnes, illæ etiam, quæ imaginariæ dicuntur, revera exiſtere? Poſſibilia ne habebantur apud antiquos Ebræos locus verus ſine termino, tempus verum ſine initio? an verò in abſurdis, & *adinatis* erant? De hoc quidem non habeo, quod ſatis liqueat: niſi forte ſatis argumenti ſit, iis utrunque viſum eſſe poſſibile, quòd ſpatia ea duo, manens, & movens, de quibus jam dictum eſt, ſine dubio ponerent infinita. At ſpatia illa revera nihil ſunt? Oppidò nihil ſunt: ſed *nihil ſpatioſum*, ut habet Auguſtinus: locus, ac tempus re quidem ipſa non ſunt; ſunt tamen, ut ita loquar, aptitudine, & capacitate: iiſdemque poſſunt inter-

intervallis, partitionibus, dimenſionibus notari, & diſtingui: vacui enim, ac pleni eadem eſt menſuræ ratio: nec quidquam intereſt ad id, de quo agitur, merum ne inane dumtaxat, an vera res aliqua fuerit, illa manens, & movens infinitas, quam & extra mundum, & ante omnem Cœleſtium orbium converſionem, de Zetetarum ſententia, ſtatuimus. Nam, cujuſmodicunque fuerit, ſi eam nulla veri ſive loci, ſive temporis circumſcriptio exæquare, metirive poteſt; ejuſmodi profectò eſt, in qua quidquid contra Infinitum, quod Categorematicum vocant, acutius, ac firmius excogitarunt recentes philoſophi; vel hebetetur, vel infringatur. Sed hac de re tota aliquid apertiùs dicam in phyſicis, cum Loci, & Temporis naturam, ex ejuſdem Scholæ diſciplina, explicabo. Hæc interea de Immenſitate, ac de Æternitate Dei: quorum illa eſt ſumma: Deum, ut eſt verum ipſum Eſse in ſeſe, maximè exemptum, nec alligatum ulli cuipiam ſive loci, ſive temporis differentiæ, æqualiter ſe habere ad omnia & loca, & tempora: ut ſit nimirum in omnibus, & idem quaſi non ſit, quòd in ipſis eſt modo prorſus exempto: eo fere modo, quo centrum ſphæræ, ſeu quaſi ſpheræ infinitæ ad omnes ſphæræ partes ſe habet æqualiter, quòd in unaquaque deſignari, & conſtitui poteſt: eſtque idem in quovis ſphæræ puncto, & idem quaſi non eſt, quòd eſt exemptiſſimum, nempe, non tanquam pars ſphæræ, ſed tanquam centrum. Loca verò, ipſa & tempora, ut certis ſunt quæque ſpatiis definita, & comprehenſa; quamvis præſentia phyſicè ſint ſingula toti illa quidem Immenſitati, hæc autem Æternitati Divinæ; diſtant tamen invicem: neque enim ſingula ſunt aut ubique, ut Immenſitas; aut ſemper, ut Æternitas Dei: ſed unumquodque in ſua propria differentia, & menſura. Eo pariter modo, quo partes ſphæræ ſupra deſcriptæ, tametſi centrum ſingulæ tangunt, nam centrum, ut ponimus, in ſingulis eſt; diſcretæ ſunt inter ſe tamen, quòd toti quidem centro cohærent ſingulæ, non autem in tota ſphæra. Ac Deus, ut eſt ſingulis in locis, ac temporibus, non ideo præſens dicitur univerſis; quòd, ut ſunt in ſe ipſis, & ſingula loca ſint ubique,

Digitized by Google

que, & ſingula tempora ſint ſemper; ſed primùm, quòd Deus ſit præſens rebus, non ut manens in ipſis, ſed ut manens in ſeſe: in ſe autem æque habet omnia: ſecundò, quòd loca quidem, & tempora ſint intra certos modos, ac differentias; Deus verò ſit extra hæc omnia: quare ſingulis in locis, ac temporibus, a loco, & tempore exemptiſſimus ſit: ut autem exemptiſſimus eſt, ad omnia & loca, & tempora ſe habeat æqualiter: &, quod conſequens eſt, in ſingulis præſens ſit univerſis. Sed hæc hactenus: recole quæ dicta ſunt n.19. & 25.

# PROPOSITIO VII.

## *Deus Intelligit.*

28. INtelligentem eſſe Deum, iiſdem fere argumentis conficiebat Inveſtigationis Schola Moſaica, quibus deindè uſa eſt Chriſtiana: rerum ſcilicet effectione, conſervatione, gubernatione. Tum illud addebat ex ipſa Hypotheſi proximè ductum, quod, non utcunque Divinam intelligentiam, ſed ejus etiam præſtantiam, atque excellentiam oſtenderet. Sic enim concludebat: Quidquid perfectionis habet ipſum Eſſe extra ſe: habet in ſe quoque: & ita quidem habet in ſeſe; ut, ſi illud, quod ipſum Eſſe habet in ſeſe, cum eo conferatur, quod idem habet extra ſemetipſum; in altero alterius ſimilitudo quædam pertenuis, umbra, veſtigium dumtaxat appareat. Cum igitur ipſum Eſſe, ut extra ſe eſt in homine, & in angelo, intelligens ſit, ac rerum ſcientiam habeat; conſequens eſt ipſum, ut eſt etiam in ſeſe intelligens eſſe: eamque rerum ſcientiam habere; ut, quæ eſt in homine, & in angelo ei comparata, ſcientiæ vix inſtar aliquod habeat, ac fere nomen ipſum ſcientiæ deperdat. Quæ regula eſt Auguſtini a nobis tradita, & explicata p.1. num.13. & 22. *Deus ipſum Eſſe* ſe vocari reſpondit: ita enim ille eſt, ut in ejus comparatione ea, quæ facta ſunt, non ſint. Illi non comparata ſunt, quoniam

niam ab illo ſunt : Illi autem comparata, non ſunt, quia verum Eſſe, incommutabile Eſſe eſt : quod Ille ſolus eſt, eſt enim Eſt. Nominatim verò de ſcientia Conf. l.11. c.4. n.6. Scientia noſtra, inquit, tuæ comparata, ignorantia eſt. Idem, ut vidimus præſcribunt nobis reliqui Patres : præcipuè Cyrillus, & Anſelmus citati. Quæ doctrina ducta eſt ex antiquis Ebræis, ex quibus etiam Rab. Moſes Majem. in More Nevoch. l.1. c.56. ita ſcripſit : *Ens, vel Exiſtens, & reliqua, quæ de Deo dicuntur, ut, Volens, Sapiens, Potens, Vivens de Deo, & rebus creatis merè æquivocè, & ὁμωνύμως dicuntur, non autem analogigè.*

29. In eo autem Zetetæ veteres Hominis, & Angeli ſcientiam a Dei ſcientia differre, ac deficere volebant, quòd in homine, & in angelo cognitio, imago quædam eſt rei cognitæ : nec cognitio eſt veritas rei ; ſed res, ſi ita ſe habet, uti exprimitur, atque enunciatur ; Veritas eſt cognitionis. Contra verò in Deo cognitio, qua res creatas intelligit, non eſt earum imago : ſed res ipſæ creatæ ejus quædam imitationes, atque imagines ſunt : nec cognitionis Divinæ veritas eſt in rebus ; ſed in cognitione veritas rerum. Quam itidem doctrinam adoptarunt Zetetæ Chriſtiani, ut eſt manifeſtum ex iis, quæ ſupra retuli, cum Zeteticam Hypotheſim ſacrorum Scriptorum auctoritate munirem : Huc ex iis omnibus revoca, quæ ſcribit Anſelmus Monol. c.31. *Omnia hujuſmodi verba, quibus res quaslibet mente dicimus, ideſt, cogitamus, ſimilitudines, & imagines ſunt rerum, quarum verba ſunt : & omnis ſimilitudo, vel imago tanto magis &c. Quid igitur tenendum de Verbo, quo dicuntur, & per quod facta ſunt omnia? Erit, an non erit ſimilitudo eorum?* His ita reſpondet : *Quemadmodum in vivo homine veritas hominis eſſe dicitur, in picto verò ſimilitudo, ſive imago illius veritatis ; ſic exiſtendi veritas intelligatur in Verbo, cujus eſſentia ſic ſummè eſt, ut quodammodo illa ſola ſit ; in his verò, quæ in ejus comparatione quodammodo non ſunt, & tamen per illud, & ſecundùm illud facta ſunt aliquid ; aliqua imitatio illius ſummæ eſſentiæ perpendatur.... Satis manifeſtum eſt, in Verbo, per quod facta ſunt omnia, non eſſe eorum ſimilitudinem ; ſed veram, ſimpli-*

Digitized by Google

*ſimplicemque eſſentiam: in factis verò non eſſe ſimplicem, abſolutamque eſſentiam, ſed veræ illius eſsentiæ vix aliquam imitationem*. Quid quod habet cap.36. *Nulli dubium eſt, creatas ſubſtantias multo aliter eſse in ſe ipſis, quàm in noſtra ſcientia. In ſe ipſis nanque ſunt per ipſam ſuam eſsentiam: in noſtra verò ſcientia, non ſunt earum eſsentiæ: ſed earum ſimilitudines. Reſtat igitur, ut tanto veriùs ſint in ſe ipſis, quàm in noſtra ſcientia; quanto veriùs ſunt alicubi per ſuam eſsentiam, quàm per ſuam ſimilitudinem. Cùm ergo & hoc conſtet, quia omnis creata ſubſtantia tanto veriùs eſt in Verbo, ideſt, in intelligentia Creatoris, quàm in ſe ipſa; &c.* conſequens eſt, illud inter intelligentiam Dei, & intelligentiam noſtram intereſſe; quòd noſtra quidem intelligentia imago quædam, & ſimilitudo ſit rei cognitæ; Dei autem intelligentia ſit ipſa Veritas rerum. Sed & aliquid repetere libet eorum, quæ ſupra excripſimus ex D. Thoma. Illud præ cæteris. *Sicuti ſcibilia naturalia ſunt priora, quàm ſcientia noſtra, & menſura ejus; ita ſcientia Dei eſt prior, quàm res naturales, & menſura ipſarum*. 1.p. q.14. a.8. ad 3. & illud. *Eſse Dei eſt ipſum ſuum intelligere: & ſuum intelligere eſt menſura, & cauſa omnis alterius eſse, & omnis alterius intellectus: & ipſe eſt ſuum eſse, & intelligere. Unde ſequitur, quòd non ſolùm in ipſo ſit Veritas; ſed quod ipſe ſit ipſa ſumma, & prima Veritas*: q.16. a.5. Tum quod eſt 1. 2. q.93. a.1. ad 3. *Ratio intellectus Divini aliter ſe habet ad res, quàm ratio humani intellectus. Intellectus enim humanus eſt menſuratus a rebus, ut ſcilicet conceptus hominis non ſit verus propter ſe ipſum, ſed dicitur verus ex hoc, quod conſonat rebus: ex hoc enim, quòd res eſt, vel non eſt; opinio vera, vel falſa eſt. Intellectus verò divinus eſt menſura rerum: quia unaquæque res in tantum habet de veritate, in quantum imitatur intellectum divinum: & ideo intellectus Divinus eſt verus, ſecundùm ſe: unde ratio ejus eſt ipſa Veritas*. Hæc Anſelmus, & Thomas ex Auguſtino, Dionyſio Areop. aliiſque antiquis Patribus: ii verò ex Schola Zetetica. Quæ, quoniam eo nituntur omnia, quod initio poſitum eſt, eſſe Deum, Veritatem ipſam ſeparatam a rebus, perſeſeque ſubſiſtentem: Verum extra omnia vera: Centrum verorum omnium; notiones has primò;



Digitized by Google

quaſi ſimpliciter collocatas, ſubtiliùs, atque diſtinctiùs hìc perſequar: quo de mente Zetetarum veterum dubitari non poſſit: Chriſtianiſque doctoribus in promptu ſit, de illorum doctrina, a me hoc Syſtemate comprehenſa, quidquid cuique videbitur, judicare.

30. Veritatem ipſam exemptam, ac per ſe ſubſiſtentem; Verum extra omnia vera; Centrum verorum omnium, cum Deum definiunt Zetetæ; quid intelligi velint, non obſcurè ſignificant hac primùm ſimilitudine. Ut enim, inquiunt, ſi circa punctum aliquod, ſeu fruſtulum æris, quod centri inſtar habeat, faculam aliquam accenſam in gyrum quoquoverſus agas, & circumducas; umbra ſphæram efficiat; nec aliud porro ſit ea ſphæra tota, quàm punctulum illud, partim quidem, ut eſt in ſe ipſo, partim verò, ut eſt extra ſeſe in umbra ſui; ſic Deus, qui ipſum Eſſe, & Veritas eſt; foras quodammodo ſpectans, ſeſeque extra ſe fundens, non ſe ipſum verè, ſed ſimilitudinem aliquam ſui rerum naturis impertit: eoque ſuam veluti umbram quoquoverſus emittente, ſphæra Totius exiſtit: quæ nihil aliud eſt, quàm verum ipſum Eſſe, ut eſt in ſe, & ut eſt extra ſe; centrum, & lineæ; veritas, & umbra: Creaturæ quidem lineæ, atque umbræ; Deus autem centrum, ac veritas. His generatim expoſitis, tum ſingula percurrunt & loca, & tempora, & angelos, & homines, immo & liberas ipſas eorum actiones, quæ, ut lineæ quædam ſunt in ſphæra entis, ac ſphæra veri, ſeu quod idem eſt, in ſphæra totius; umbræ ſunt divinorum, ut ipſi ajunt, dum metaphoricè de more loquuntur, iiſque ſingulis ſua propria veritas exempta reſpondet in centro: ſic, ut in centro poſſint ſingula cognoſci: & multo quidem melius in centro, quàm in ſe ipſis: quoniam, quid quæque res ſint, ubi ſint, quando ſint, unde ſint, quomodo ſint, ac reliquum, quodcunque ipſis accidat, multo melius apparet in centro, in quo iſta omnia ſunt veritas; quàm in rebus ipſis, in quibus iſta omnia ſunt umbra. His verò cùm generatim, atque universè, tum ſigillatim ſtabilitis; in explicandis Divinæ ſcientiæ proprietatibus, atque excellentiis minùs oppidò laborant, quàm cæte-

cæteri. Si enim Deus eſt, Totum extra Totum, ideſt, centrum Totius; in eoque ſunt omnia, non ſolùm ut in cauſa efficiente; ſed etiam, ut in ipſa Veritate per ſe ſubſiſtente; ita, ut quidquid apud nos eſt in loco, & tempore; apud Ipſum ſit exemptum a loco, & tempore; quidquid hìc eſt in eſſe quaſi adumbrato, ibi ſit in eſſe vero; cum ſcientia Dei ſit ipſemet Deus, quippe qui eſt ſimpliciſſimus, & id omne, quod habet, illud eſt; ſequitur, ut hoc demum ſit ſcientia Dei; exempta ſcilicet, in ſeſeque ipſa, ac per ſe ſola ſubſiſtens Veritas rerum omnium.

31. Age igitur primò: ſi Veritas intelligens ſit, ajunt Zetetæ, in quo verum cognoſcat? Procul dubio, non niſi in ſe ipſa: quorſum enim Veritas ſe quærat, extra ſe ipſam, ac rerum notitiam mendicet ex Falſitate? Deus igitur, quæ prima Divinæ ſcientiæ dos eſt, atque excellentia, verum non niſi in ſe ipſo cognoſcit. Quod quidem, ut veteri Scholæ Zeteticæ propior fuit, luculenter expreſſit Dionyſius Areop. cap.7. de Div. nom, §.3. *Divina mens*, inquit, *omnia continet cognitione ab omnibus* ἐξῃρημένη *maximè exempta*, ſi maximè exempta eſt, res creatæ nihil plus aliquid ſunt, quàm nudi termini: pergit verò S. Doctor, *ſcientiam omnium in ſe antehabet: ſciens, & producens angelos, antequam eſſent.* Nimirum, quòd, antequam angeli eſſent, erat in Deo veritas illa exempta, & primaria, qua ex æterno verum fuit, Angelos fore. Tum addit: *Atque hoc, ut opinor, Scriptura docere nos voluit*, cum ait Dan. XIII. 42. Qui noſti omnia, antequam fiant. *Non enim ex iis, quæ ſunt, ea quæ ſunt addiſcens novit divina mens; ſed ex ſe ipſa, & in ſe ipſa, ſecundùm ſcientiam, quæ eſt cauſa omnium, habet prius cognitionem, & eſſe rerum, & collecta tenet omnia.* Collecta tenet omnia, tanquam Unitas numeros, ac Centrum lineas. Habet autem cognitionem, & eſſe rerum in ſe ipſo anticipatum per ſcientiam: quia ſcientia Dei eſt verum ipſum eſſe rerum, ſeu veritas, in qua utique veriùs ſunt, quam in ſe ipſis. Concludit autem. *Igitur ſe ipſam Divina ſapientia cognoſcens cognoſcit omnia: ſine materia, quæ materiata ſunt; indiviſibiliter, quæ indiviſa; ac multa, ſingulariter, in ipſo uno omnia*

*&*

*& cognoſcens, & producens*: loquitur fortaſſe de veritate exempta, qua ex æternitate omni verum fuit, res aliquando extituras: quæ quomodo exiſtat in Deo, melius declarabitur in Syſtemate de Deo Trino: certè his illa ſubjicit: *ſcit omnia, tanquam ex ſe ipſo exiſtentia, & quæ in ſe ipſo antea extiterint: & non ex exiſtentibus ipſorum cognitionem accipiet: ſed & his ſingulis ipſorummet, & aliis aliorum cognitionem largietur ... Ita igitur Deus exiſtentia cognoſcit, non ſcientia exiſtentium, ſed ſcientia ſui ipſius*. Quod ipſum ſignificat cap.5. de Myſtica Theol. ubi ait, *Deum non noſſe entia, ut entia ſunt*. Nimirum non ratione entis quaſi adumbrati, cujuſmodi eſt ens prædicamentale, quo res creatæ ſunt, & dicuntur entia in ſe ipſis; ſed ratione entis veri, quod Dionyſius ſæpe vocat ſupra ens, quodque res procreatæ habent extra ſe ipſas in Centro, hoc eſt, in ipſa Veritate, quæ Deus eſt. Atque hæc eſt interpretatio Maximi in Schol. *Quæcunque exiſtunt*, inquit, *hoc eſt res creatæ, ſupra naturam ſuam extendi propria intelligentia nequeunt. Quare conſentaneum eſt, eas in ſe ipſis reſpicientes Divinam ignorare naturam, ſecundùm id, quod eſt in ſe ipſa. Sic igitur & natura Divina ſe ipſam intuens non novit in ſe ipſa, eſſe entia ſecundùm rationem eſſentiæ*, prædicamentalis, & adumbratæ; *hoc enim ſignificavit iis verbis, quatenus entia ſunt: quoniam ſuper omnia entia, & ipſum eſſe poſſidet ſupra omnem eſſentiam*. Dionyſius, ut a me notatum eſt par.1. in fine num.22. interdum quidem ait, Deum eſſe verè, & propriè, non item creaturas; interdum verò è contrario, creaturas eſſe verè, & propriè, dicit, ſecus autem Deum. Quibus, nec ſecum ipſe, nec contra nos pugnat: ut enim animadverti loco cit. Tam Deum diſtinguis, &, ut par eſt, ſegregas ab omni re alia, ſi, cum Deum verè eſſe affirmes, quod Deus non eſt, infra rationem veri eſſe deprimas; quàm, ſi, cum affirmes verè eſſe res creatas, quod Deus eſt, ſupra rationem veri eſſe evehas. Quod & alii quidam Patres uſurparunt, & Dionyſius ante alios, locis proximè cit. ad quæ D.Th. lect.3. *Quod dicitur, Deus eſt ſine intellectu, & ſine ſenſu, non eſt accipiendum ſecundùm defectum, ſed ſecundùm exceſſum, quia ſcilicet*

*omnia*

*omnia intelligibilia excedit : ſic etiam attribuimus ei irrationale , in quantum eſt ſupra rationem ; & attribuimus ei imperfectionem , in quantum eſt perfectus ſuper omnia , & ante omnia , & attribuimus ei, quod eſt caligo impalpabilis , & inviſibilis ; in quantum eſt lumen inacceſſibile , vel excedens omne lumen , quod a nobis videri poteſt vel per ſenſum , vel per intellectum .* Quod autem facit ad rem præſentem , pergit Angelicus Doctor in iiſdem ſcholiis . *Divina mens omnia cognoſcendo continet per cognitionem ſeparatam ab omnibus &c. primò in ſe habens omnem ſcientiam , quàm omnia eſſe habeant , ſicut prius habuit notitiam Angelorum , quàm angeli fierent , & priùs etiam intus in ſui diſpoſitione produxit angelos* (diſpoſitio , atque ordo rerum , eſt verum illud eſſe , quod exemptum res omnes habent in Centro , ut infra dicemus) *& omnia alia , quàm in propriis naturis eſſent . . . quia . ſicut ſupradictum eſt in cap. de Ente , in ipſo Eſſe divino praexiſtit omne eſſe . . . ſicut lumen , ſi eſſet cognoſcitivum , per ſe ipſum cognoſceret tenebras , non aliunde accipiens tenebrarum cognitionem , quàm a ſe ipſo . Comparatur autem Deus ad creaturas , ſicut lumen ad tenebras , propter deficientiam creaturarum a Divino lumine &c.* Doctrinam hanc Zeteticam a Dionyſio acceptam propriis etiam operibus Angelicus Doctor intexuit. p.1. q.14. a.5. in corp. *Deus ſe ipſum videt in ſe ipſo , quia ſe ipſum videt , per eſſentiam ſuam . Alia autem a ſe videt non in ipſis , ſed in ſe ipſo , in quantum eſſentia ſua continet ſimilitudinem aliorum ab ipſo .* Zetetæ Veritatem vocant , quod hìc S. Thomas vocat ſimilitudinem . Cæterùm & ipſemet Angelicus Doctor q.2. de Verit. ar.11. ad 1. ex Dionyſii diſciplina fatetur , *Deum nullo modo ſimilem creaturis dicendum eſſe : ſed creaturas ſimiles poſſe dici Deo . . . quia homo non dicitur ſuæ imagini ſimilis , ſed e converſo .* Quod habet etiam in 1. ſent. d.19. q.1. a.2. *Quandoque* , ait , *qualitas aliqua eſt propriè , & plenè in uno : & in alio eſt quædam tantùm imitatio illius , ſecundum aliquam participationem : & tunc illa qualitas non dicitur utriuſque , ſed ejus tantùm , quod eam plenè poſſidet . Et tunc illud , quod non plenè habet , dicitur ſimile ei , quod plenè habet , & non è converſo : ut ſi dicamus , quòd pictura eſt ſimilis homini , & non è converſo . Non enim*

*enim dicitur, quod homo ſit ſimilis ſuæ imagini propriè loquendo*. Item d.35. ar.4. ad 6. & d.48. ar.1. ad 4. & q.2. de Pot. ar.1. Nunc ad propoſitum. Quæſt.2. de Ver. ar.3. ad 5. ita loquitur: *aliquid intelligitur dupliciter, uno modo in ſe ipſo, quando ſcilicet ex ipſa re intellecta, vel cognita formatur acies intuentis; alio modo videtur aliquid in altero, quo cognito, & illud cognoſcitur. Deus ergo ſe ipſum tantum cognoſcit in ſe ipſo, alia verò in ſe ipſis cognoſcit, ſed cognoſcendo eſſentiam ſuam: & ſecundùm hoc Phil. dixit, quòd Deus tantùm ſe ipſum cognoſcit, cui etiam conſonat dictum Dionyſii 7. ca. de div. nom. Deus, inquit, exiſtentia cognoſcit, non ſcientia, quæ ſit exiſtentium, ſed, quæ ſit ſui ipſius*. Quæ D. Thomas non ſolùm didicit ex Dionyſio, ſed etiam ex Ambroſio, cujus illud eſt cap.1. in Symb. *Licèt omnia Cæleſtia, & terreſtria, ac minima quæque perſpiciat Deus, nihil tamen extra ſe intelligere, ſed ſingula in ſe intueri dicitur*. Inprimis verò ex Auguſtino, qui lib.5. de Gen. ad lib. c.15. n.33. *In qua vita*, inquit, *vidit omnia, quando fecit, & ſicut vidit ea, ita fecit: non præter ſe ipſum videns; ſed in ſe ipſo ita enumeravit omnia, quæ fecit.... utique ibi meliora, ubi veriora... nihil horum, quæ fecit exiſtens, & omnia primitus habens &c.* & lib. de 83. Qu. q.46. n.2. ait: *Non enim extra ſe quidquam poſitum intuebatur, ut ſecundùm id conſtitueret, quod conſtituebat. Nam hoc opinari ſacrilegum eſt*; præterea in undecimo libro de Civ. c.7. duplicem cognitionem diſtinguit, matutinam, & veſpertinam his verbis. *Cognitio creaturæ in ſe ipſa decoloratior eſt, ut ita dicam, quàm, cum in Dei ſapientia cognoſcitur, velut in arte, qua facta eſt*. Decolor eſt, Auguſtini ſententiâ, cognitio illa, qua res in ſe ipſis cognoſcuntur: ac propterea a Deo removenda. In eandem ſententiam cap.29. loquens de Angelis. *Ipſam quoque*, inquit, *Creaturam melius ibi, hoc eſt, in ſapientia Dei, tanquam in arte, qua facta eſt, quàm in ea ipſa ſciunt: ac per hoc & ſe ipſos ibi melius, quàm in ſe ipſis*. Tum paucis eandem ſententiam perſecutus ita concludit: *Omnia hæc aliter in Verbo Dei cognoſcuntur ab Angelis, ubi habent cauſas, rationeſque ſuas, ideſt, ſecundùm quas facta ſunt, incommutabiliter permanentes; aliter in ſe ipſis;*
*illic*

*illic clariore, hìc obſcuriore cognitione, velut artis, atque operum*. Tandem lib.6. de Trin. c.10. n.11. Verbum Dei nominat, *artem quamdam omnipotentis, atque ſapientis Dei, plenam omnium rationum viventium incommutabilium: & omnes unum in ea, ſicut ipſa unum de uno, cum quo unum. Ibi novit omnia Deus, quæ fecit per ipſam: & ideo, cum decedant, & ſuccedant tempora, non decedit aliquid, vel ſuccedit ſcientiæ Dei*. Eandem doctrinam nobis repræſentat Anſelmus Monol. c.9. & 33. præcipuè vero 34. ubi illa: *Quidquid igitur factum eſt, ſive vivat, ſive non vivat, aut quodcunque ſit in ſe, in illo eſt ipſa vita, & veritas. Quoniam autem idem eſt ſummo ſpiritui ſcire, quod intelligere, ſive dicere: neceſſe eſt, quòd eodem modo ſciat omnia, quæ ſcit, quo ea dicit, aut intelligit. Quemadmodum igitur omnia ſunt in Verbo ejus vita, & veritas, ita ſunt in ſcientia ejus*. Hinc illud, quod ſupra etiam citatum eſt: *Creatæ ſubſtantiæ multo aliter ſunt in ſe ipſis, quàm in noſtra ſcientia. In ſe ipſis nanque ſunt, per ipſam ſuam eſſentiam: in noſtra verò ſcientia, non ſunt earum eſſentiæ, ſed earum ſimilitudines. Reſtat igitur, ut tanto veriùs ſint in ſe ipſis, quàm in noſtra ſcientia; quanto veriùs ſunt alicubi per ſuam eſſentiam, quàm per ſuam ſimilitudinem. Cum ergo & hoc conſtet, quia omnis creata ſubſtantia tanto veriùs eſt in Verbo, & intelligentia Creatoris, quàm in ſe ipſa; quanto veriùs*, eſt ipſum Eſſe, & Veritas, quàm ejus adumbratio; dubium eſſe non poteſt, quin Deus, ut ait Auguſtinus, *nihil extra ſe poſitum intueatur*. At enim rerum omnium creatarum, quippe quæ radii quidam ſunt in ſphæra Totius, duplex eſt eſſe: ſunt enim in ſe ipſis, & ſunt in centro: æquum eſt igitur eas a Deo, qui perfectiſſimè intelligit, & in ſe ipſis, & in centro cognoſci: aliquid igitur etiam extra ſe poſitum intuetur. Ego verò, quod ex Schola Zetetica nuper aſſerui, Deum non niſi in ſe ipſo vera cognoſcere, non ita accipi volo, quaſi res ſingulas, cujuſmodi in ſe ſunt, non perfectè intelligat: ſic enim etiam D. Thomas Auguſtini locum interpretatur p.1. q.14. ar.5. ad 1. *dicendum, quòd verbum Auguſtini dicentis, quòd Deus nihil extra ſe intuetur, non eſt ſic intelligendum, quaſi nihil, quod ſit extra ſe intueatur, ſed quia id, quod*

*eſt extra ſe ipſum*, *non intueatur*, *niſi in ſe ipſo*. Illud igitur dumtaxat affirmo, res creatas, Divini contuitùs, atque intellectùs, nihil plus eſſe, quàm terminos: rationem formalem cùm ſubjectivam, ut ajunt recentes theologi in ſcholis, tum objectivam, cur intelligantur, ab ipſis removeo, in Deoque totam repono. Quamvis enim, ut rectè objiciebas, ſint & in ſe ipſis, & in centro; quia tamen, ex Zetetica Hypotheſi, Eſſe non diſtinguitur, ſed ejus tantummodo quaſi ſtatus, quod Catholicè explicare conatus ſum p. I. n. I. & 22. ideſt, illud idem, quod ſunt in ſe ipſis, ſunt in centro, nimirum in mente Dei; ſed in ſe ipſis habent eſſe quoddam falſum, & quodammodo adumbratum; in centro autem habent, ut Auguſtinus loquitur *eſſe verum*, *eſſe ſincerum*, *eſſe germanum*; ideo in centrum ipſum, quod earum Veritas eſt, referenda eſt illa ratio, qua intelliguntur, & quæ quodammodo cognitionem movet. Nec verò mihi nunc illud opponas, quod, ex Ebræorum itidem diſciplina, dictum eſt a me non ſemel, res creatas, ut duplex eſt earum eſſe, ſic duplicem etiam veritatem habere, abſtractam quidem, atque immutabilem in cèntro; contractam verò, atque mutabilem in ſe ipſis; quo nempe non ſtatus tantummodo, ſed Eſſe, & Veritas planè diſtinguitur. Ne, inquam, id mihi opponas: nam profectò, niſi antiquos illos Zeteticæ ſcholæ magiſtros tam planè ſtupidos facis, ut non modò non cohærentia inter ſe dixerint, ſed etiam prorſus contraria; id ita eſt intelligendum; ut duplex quidem rerum omnium eſſe, ac veritas ſit: duplex, inquam, ſed ſtatu tantùm, modoque, & quaſi habitudine. Quod quale ſit, liquet exemplo picturæ, vel ſtatuæ: Moſes enim v. g. non diſtinguitur, aut dividitur ullo pacto: ſed ipſe ille idem, qui eſt in ſe ipſo, eſt quodammodo extra ſe ipſum in ſua imagine: in ſe ipſo quidem verè, extra ſe autem falsò. Non abſimili planè ratione, creata res quælibet non alia eſt in ſe ipſa, alia verò in mente Divina: ſed aliter eſt in mente Divina, aliter in ſe ipſa: in mente Divina quidem, eſt vita, & veritas, hoc eſt, eſſe immutabile, exemptumque & loco, & tempori; in ſe ipſa autem, mors, & umbra, hoc eſt, eſſe mutabile

Digitized by Google

bile illigatum & loco, & tempori. Porro, cum illud idem prorſus, quod eſt extra centrum in ſtatu umbræ, ſit etiam in centro in ſtatu lucis; hoc Ebræi veteres cognoſci a Deo volebant, ratione hujuſce ſtatus, non autem ratione illius: quà nempe lux, & veritas; non quà umbra, & falſitas eſt. At inſtas, urges: res creatæ, nihil ne ſunt in ſe ipſis? Minimè verò. Quid igitur ſunt in ſe ipſis? Sunt illud ipſum, quod ſunt in mente Dei: ſed id, quod ſunt; in mente Dei quidem eſt re, & veritate; in ipſis autem ſimilitudine tantùm, & quadam veluti adumbratione. Quid igitur; Abraham, Iſaac, Jacob umbræne hominum erant? Haud quaquam ſanè. Veri homines erant, ut jam ſupra reſponſum eſt: ſed hoc eſt verus homo, figura quædam, ſimulacrum, figmentum ejus eſſe, ac veritatis, quæ ipſi reſpondet in centro. Atque, ut Scholæ Zeteticæ placet, hoc eſt universè, quidquid eſt; in eſſe quidem mutabili, Umbra veritatis ſuæ; in eſſe autem immutabili, umbræ ſuæ Veritas. At umbras has in ſe ipſis a Deo cognoſcine Zetetæ putarunt? Utique, cognoſci: ſed ratione lucis, hoc eſt, veritatis. *Lux enim*, dicebant ii, ex iiſque Dionyſius, *non aliunde, quàm ex luce tenebras novit*. Unde illud D. Thomæ ſupra relatum: *lumen, ſi eſſet cognoſcitivum, per ſe ipſum cognoſceret tenebras*. Atque id genus cognitio, rerum, ut in ſe ipſis ſunt, cognitio dici poteſt, D. Thomæ ſententiâ: modò res intelligas, ut ſæpe dictum eſt, nihil plus eſſe, quàm terminos: ſic enim habet Angelicus Doctor q. cit. a. 6. in fine corp. *Deus non ſolum cognoſcit res in ſe ipſo, ſed per id, quod in ſe ipſo continet res, cognoſcit eas in propria natura: & tanto perfectiùs, quanto perfectius eſt unumquodque in ipſo*. At, quòd res ſint meri termini cognitionis Divinæ, quî probabant Zetetæ? Rei hujus hæc primò ab iis eſt adhibita ratio, quam ſupra oſtendi: ipſa ſcilicet Veritatis dignitas, & natura: cui enim ex ſe ipſa apta ſunt omnia, quæ ad perfectiſſimam, atque abſolutiſſimam rerum ſcientiam ſunt neceſſaria; eam indecorè, atque abſurdè fingas, aliud quidpiam a ſe ipſa de re ulla interrogare, & conſulere: extra ſe verum inquirere: & quodammodo emendicatis uti intelligendi rationibus. Deinde,

de, quod quidem minus ſpecioſum, ac ſplendidum eſt; ſed firmum, & ſolidum magis: Deus, ajebant, ut poſitum eſt, eſt ipſa Veritas rerum, ab iis penitus exempta, & abſtracta: ſi igitur ſcientia Dei eſt hæc ipſa Veritas; ab iiſdem pariter eſt penitus exempta, & abſtracta: quare nec eas reſpicit, niſi tantùm, ut terminos. Præterea, quod tamen fere idem eſt: Eſſe maximè exempti propria intelligendi ratio eſt maximè exempta: ergo non, niſi modo maximè exempto, res intelligit: &, quod conſequens eſt, non niſi in ſe ipſo. In hoc autem, uti etiam in reliquis, ſibi mirè cohærent. Nam, ſi Deus, ut jam eſt demonſtratum, eſt quidem ubique, & ſemper, ſed, modo maximè exempto; quia nempe locis, & temporibus omnibus præſentiſſimus eſt, non ut in illis, ſed ut in ſe ipſo; ſic etiam res creatas prorſus omnes intelligit: nec ſolùm univerſas, ſed etiam ſingulas: modo tamen maximè exempto: quòd nimirum eas non in ipſis, ſed in ſe dumtaxat intelligit. Atque hoc illud eſt, quod horum omnium in Schola Inveſtigationis, erat notio ſimillima, iiſdemque inſignita, atque expreſſa ſymbolis: Nam, ſi Immenſitas, & Æternitas, apud antiquos Ebræos, ſunt; totius ſphæræ, hæc quidem moventis, illa verò manentis, plena, perfectaque, in ſingulis ipſarum partibus, & maximè exempta poſſeſſio; id, eorundem definitione, eſt Dei ſcientia; totius ſphæræ veri plena, perfectaque in quolibet vero, & maximè exempta poſſeſſio. Porro Veri, pariter, ut Entis, ac Totius, erat ea notio metaphorica; ſphæra intelligibilis, cujus Centrum eſt ubique, Circumferentia nuſquam. Centrum autem, ut in ſphæra Entis, ipſum Eſſe; ſic in ſphæra Veri, ipſam Veritatem ponebant. Quæ Veritas exempta, per ſeſeque ſubſiſtens, cum ſit ipſamet ſcientia Dei, ex eo ſic concludebant; Deum, ut in ſingulis eſt univerſa; ſic in ſingulis univerſa cognoſcere: ac duo hæc eodem fundamento niti; Deum ſcilicet, & eſſe in rebus, & eas cognoſcere modo prorſus exempto, nempe in ſe ipſo. Permirum verò eſt, ut hæc, quæ de ſcientia Dei modo diſputavimus, ex Schola Zetetica, non ſolùm Chriſtiani Patres, ut vidimus; ſed ſchola etiam Platonica adſciverit,

atque

atque adoptarit. Plotinus Enn.5. l.9. c.5. de mente Divina ita loquitur: *ſi quid intelligit, a ſe ipſa intelligit: ſi quid habet, a ſe ipſa habet. Quòd, ſi a ſe ipſa, & ex ſe ipſa intelligit; ipſamet eſt ea, quæ intelligit*: nempe eſſe ipſum exemptum, ac veritas rerum. Pergit autem: *aut enim alibi exiſtentia illa intelligit; aut in ſe ipſa: ut quæ idem, atque ipſa ſint. Alibi porro ut ſint, fieri non poteſt. Ubi enim erunt? Quare & ſe ipſum, & in ſeipſo oportet eſſe: non enim in ſenſibilibus erunt, ut aliqui exiſtimant: nam unumquodque primum, non ſenſibile eſt. Quæ enim in his forma, in materia ſimulacrum eſt entis*, non verum, atque germanum ens. Mox & illam rationem ſubjicit: *Præterea ſi neceſſe eſt, mentem eſſe univerſi hujus artificem, illa certè, non iſta, quæ in eo, quod nondum eſt, exiſtunt, intelliget; ut ipſum producat. Igitur ante mundum illa ſint, oportet; non tamquam figuræ impreſſæ ab aliis; ſed, ut archetypa, & prima, & ut ipſa mentis ſubſtantia*. Sed locum hunc concludat Alcinous, qui libri illius, quo Platonica dogmata complexus eſt, cap.10. ita ſcribit: *Cum ſit prima mens omnium præſtantiſſima; oportet præſtantiſſimum etiam intelligibile illi eſſe propoſitum. Nihil autem poteſt habere ſe ipſa præſtantius. Seipſam igitur, & ſui ipſius notiones ſemper intelligit*.

32. Hæc hactenus: nunc, quæ alia eſt Divinæ ſcientiæ dos, & præſtantia, ut ſcilicet cauſa ſit rerum omnium; eam quo pacto explicarent antiqui Inveſtigatores, paucis expono. Nobis enim id ipſum ferme in hanc rem tradiderunt, quod p.1. q.14. a.8. ad 3. ſcriptum a S.Thoma ſupra exhibuimus: Cognitionem Dei ita ſe habere ad res cognitas, ſicuti res ipſæ cognitæ ſe habent ad cognitionem noſtram: ut, quemadmodum res cognitæ ſunt cauſa, & menſura cognitionis noſtræ, cognitio autem noſtra eſt earum imago; ſic cognitio Dei cauſa ſit, & menſura rerum cognitarum, res verò ipſæ cognitæ ejus quædam dumtaxat imagines ſint. Id autem ea ratione planum faciebant: Scientia Dei eſt ipſum Eſſe, ut eſt in ſeſe: hujuſce autem ſcientiæ termini, hoc eſt, res creatæ, ſunt Eſſe, ut eſt extra ſe ipſum: cum igitur, ut habet Hypotheſis, ipſum Eſſe in ſemetipſo ſit Veritas, extra ſe au-

ſe autem imitatio, atque umbra; nec ex imitatione, atque umbra ſit Veritas; ſed contra, ex Veritate ſit imitatio, atque umbra; ſequitur, res creatas in ſcientia Dei Veritatem eſſe; in ſe ipſis imitationem, atque umbram: nec ex eo, quod ſunt in ſe ipſis eſſe in ſcientia Dei; ſed ex eo, quod ſunt in ſcientia Dei eſſe in ſe ipſis: ut non ipſæ res ſcientiæ, ſed ipſarum rerum cauſa, & menſura ſit ſcientia. Veterum Inveſtigatorum veſtigiis hac etiam in re inſiſtunt Zetetæ Chriſtiani. Dionyſius cap. 7. de div. nom. *tùm ſapientiæ*, inquit, *ipſius univerſæ; tum mentis univerſæ, & rationis, & ſenſus univerſi, divina ſapientia & principium, & cauſa, & productrix, & perfectio, & præſidium, & terminus dicitur*. Quo in loco Maximus, ut aliquid ſuboſcurum tradit, cum eſſe illud exemptum, quod res habent in Deo, ab ipſa earum notione diſtinguit, quod quidem cognitione fieri poſſe non nego; ſic illud disertè affirmat; *eatenus intelligit entia, quatenus ſe ipſum intelligit... ipſa enim Dei notio eorum, quæ ſunt, eſt productio*: oſtenditque clariſſimè, Dei ſapientiam cauſam eſſe res omnes antecedentem; neque ab illis originem capere, ſed eas potius ab illa, tanquam a cauſa proficiſci. Nec minus clarè Auguſtinus: nam primum lib. 7. Conf. c. 4. n. 6. *Et quid*, inquit, *improviſum tibi, qui noſti omnia, & nulla natura eſt, niſi quia noſti eam?* Deinde l. 12. c. 38. n. 53. *Nos itaque iſta, quæ feciſti videmus, quia ſunt? Tu autem, quia vides ea, ſunt. Et nos foris videmus, quia ſunt, & intus, quia bona ſunt: tu autem ibi vidiſti facta, ubi vidiſti facienda*. Nempe in ipſa eorum Veritate exempta, ac per ſe ſubſiſtente, qua verum primariò eſt, non ſolum quid quæque res ſit, ſed ubi, & quando futura ſit, ut ſupra indicavimus. Præterea Auguſtinus idem tract. 37. in c. 8. Johan. n. 8. *Non enim*, inquit, *quia fecit, didicit, ſed, quia noverat, fecit. Nobis, quia facta ſunt, nota ſunt: illi, niſi nota eſſent, facta non eſſent*. Item lib. XI. de Civ. c. 10. n. 3. *Cæterùm dictus eſt in ſcripturis ſanctis Spiritus ſapientiæ multiplex, eo quod multa in ſe habeat: ſed quæ habet, hæc & eſt, & ea omnia unus eſt... Ex quo occurrit animo quiddam mirum, ſed tamen verum, quod iſte mundus nobis notus eſſe non poſſet, niſi eſſet;*

*eſſet; Deo autem, niſi notus eſſet, eſſe non poſſet.* Nec non lib. 6. de Trinit. c. 10. n. 11. *primus, ac ſummus intellectus &c.* Facit autem maximè ad id, quod ago, quod ſcripſit lib. 15. c. 13. n. 22. in hæc verba: *Nec iſta ex aliquo tempore cognovit, ut noſſet: ſed futura omnia temporalia, atque in his etiam, quid, & quando ab illo petituri fueramus, & quos, & de quibus rebus, vel exauditurus, vel non exauditurus eſſet, ſine initio ante præſcivit. Univerſas autem creaturas ſuas, & ſpiritales, & corporales, non, quia ſunt, ideo novit; ſed ideo ſunt, quia novit. Non enim neſcivit, quæ fuerat creaturus. Quia ergo ſcivit, creavit; non quia creavit, ſcivit. Nec aliter ea ſcivit creata, quam creanda: non enim ejus ſapientiæ aliquid acceſſit ex eis: ſed illis exiſtentibus, ſicut oportebat, & quando oportebat, illa manſit, ut erat.* Auguſtini ſententiâ, univerſas creaturas ſuas, atque in his etiam quid, & quando ab illo petituri fueramus, & de quibus rebus futurum erat, ut exaudiremur, non, quia ſunt, ideo novit Deus; ſed ideo ſunt, quia novit: excepto quidem peccato: ſiquidem, ut ait ipſe lib. 5. de Civ. c. 10. n. 2. totaque ſimul Schola Zetetica cùm Moſaica, tum Chriſtiana. *Non ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum eſſe præſcivit: immo ideo non dubitatur ipſum peccare, cum peccat, quia ille, cujus præſcientia falli non poteſt, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, ſed ipſum peccaturum eſſe præſcivit.* Nimirum peccati ratio eſt maximè diſpar: nam res cæteræ ſunt in Deo, & veriùs quidem in Deo, quàm in ſe ipſis: ſecus autem peccatum, quod, quia ab ipſo Eſſe, & Veritate deficit, ideo peccatum eſt. Sed hæc infra: nunc quod erat propoſitum. Auguſtinum imitatus eſt Boethius, apud quem l. 5. de Conſol. prof. 3. ita legimus: *Jam verò, quàm præpoſterum eſt, ut æternæ præſcientiæ temporalium rerum eventus cauſa eſſe dicatur? Quid eſt autem aliud arbitrari, ideo Deum futura, quoniam ſunt eventura, providere, quàm putare, quæ olim acciderunt, cauſam ſummæ illius eſſe providentiæ?* Tum Prof. 6. *Quam comprehendendi omnia, viſendique præſentiam, non ex futurarum proventu rerum, ſed ex propria Deus ſimplicitate ſortitus eſt. Ex quo illud quoque ſolvitur, quod paulo ante poſuiſti, indignum eſſe, ſi ſcientiæ Dei* cau-

*cauſam futura noſtra præſtare dicantur. Hæc enim ſcientiæ vis præſentaria notione cuncta complectens, rebus modum omnibus ipſa conſtituit, nihil verò poſterioribus debet.* Qua ultima particula non veræ dumtaxat cauſæ rationem, ſed omnem prorſus, ut Schola loquitur, prioritatem rebus a Deo cognitis, ac prævisis adimere videtur. Auguſtinum præterea imitatus Gregorius M. cum ſcripſit lib.20. Moral. c.23. *Nam & quæque ſunt, non ab æternitate ejus ideo videntur, quia ſunt: ſed ideo ſunt, quia videntur.* Imitatus Anſelmus, qui Monolog. cap. XI. de Dei, creatique cujuſpiam artificis ſcienſcientia loquutus, iiſque ſimul comparatis, ita concludit: *Quapropter ea, quæ per illam creata ſunt, omnino non ſunt aliquid, quod non ſunt per illam. Quæ verò per iſtam fiunt, penitus non eſſent, niſi eſſent aliquid, quod non ſunt per ipſam.* Idem, quod ſpectat ad malum, eam reddit rationem, quam ſupra attigimus: ſic enim ſcribit q. 1. de conc. præſc. & lib. arb. c.7. *Si Deus a rebus habet ſcientiam; ſequitur, quòd illæ priùs ſint, quàm ejus ſcientia, & ſic a Deo non ſint, a quo nequeunt eſſe, niſi per ejus ſcientiam. Si verò quæcunque ſunt, a ſcientia Dei ſumunt eſſentiam; Deus factor eſt, & auctor malorum operum... Hæc autem quæſtio facilè ſolvi poteſt, ſi prius cognoſcitur bonum, quod eſt juſtitia, verè aliquid eſſe; malum verò, quod eſt injuſtitia, omni carere exiſtentia. Quod in tractatu de caſu diaboli: & in libello, quem de conceptu virginali titulavi, apertiſſimè monſtravi. Non enim eſt injuſtitia qualitas, aut actio, aut aliqua eſſentia, ſed tantùm abſentia debitæ juſtitiæ; nec eſt niſi in voluntate, ubi debet eſſe juſtitia.* Sed Auguſtinum imitatus præ cæteris Thomas Aquinas, qui p.1. q.14. a.8. ad 1. refellit, ſeu potius in alium ſenſum ab eo, quem præſefert perducere nititur, quod ſcripſit Origen. ſuper epiſt. ad Rom. *Non propterea aliquid fore, quia id ſcit Deus futurum, ſed, quia futurum eſt, ideo ſciri a Deo, antequam fiat.* Loquutumque dicit Origenem, conſiderata ſolius ſcientiæ ratione: quæ, ut mera ſcientia eſt, utique efficientiam, efficacitatemque non habet, niſi adjungatur voluntas: quæ accedere intelligitur, noſtro cogitandi more, ubi ſcientia ſit veritas rei: nec veritas qualiſcunque, ſed qua verum ſit abſtractè,

ſtractè, & primariò, rem extituram: ut infra explicabimus. Scribit verò Angelicus idem Doctor in eodem art. ad 3. *ſicut ſcibilia naturalia ſunt priora, quàm ſcientia noſtra, & menſura ejus; ita ſcientia Dei eſt prior, quàm res naturales, & menſura ipſarum* 1. 2. q. 2. a. 3. c. *Res cognita aliter comparatur ad cognitionem Divinam, & aliter ad cognitionem humanam. Humana enim cognitio a rebus cognitis cauſatur: ſed Divina cognitio eſt cauſa rerum cognitarum*. Idemque ſcribit in 1. ſent. d. 19. q. 5. a. 2. ad 2. d. 39. q. 1. a. 2. ad 2. lib. 1. cont. Gent. c. 61. n. 6. cap. 62. n. 4. cap. 65. n. 6. & 8. de Pot. q. 3. a. 17. ad 19. & 29. q. 7. a. 10. ad 5. & alibi paſſim: nempe in quæſtionibus de Veritate, de Anima, Quodlib. &c.

33. Quæres hìc autem, utram Dei ſcientiam, rerum cauſam eſſe cenſuerint Zetetæ; ſcientiamne tantùm intelligentiæ ſimplicis, quam dicimus; an verò ſcientiam quoque viſionis? Nam primæ eſt res ordinare, ac diſponere; & voluntatem Divinam quodammodo regere: eo fere pacto, quo architectandi uſum, & operis inſtitutionem ars illa, quæ eſt in artificis mente, gubernat, ac dirigit. Poſterioris autem eſt res eaſdem a Deo jam decretas, & conſtitutas, & ratâ aliquâ temporis parte extrahendas e nihilo, quaſi exiſtentes, ac præſentes ex omni æternitate intueri. Rectè iſta diſtinguis: ſed de Zetetis quidem Chriſtianis tibi jam in promptu eſt, quid judices: inter ipſorum enim teſtimonia hic modò a nobis allata, ut aliqua ſint, quæ ſola ſimplicis intelligentiæ ſcientia, ſine ulla violentia, definias; aliqua certè ita contrahi, & coarctari non poſſe videntur. Quod verò pertinet ad Zetetas Ebræos, ii profectò diſtinctionis hujus, ſeu ſcientiæ duplicis, quod quidem detegere potuerim, non meminerunt. Duplex Totum, Veritatis alterum, alterum Adumbrationis Schola Zetetica ponit: Totum extra Totum, dicit Deum, qui Veritas eſt, & in ſphæra Totius ſe habet, ut centrum: Totum ex Toto, dicit res creatas, quæ adumbratio ſunt Veritatis, & in ſphæra Totius ſe habent, ut radii, ſeu lineæ. Tum eſſe illud exemptum, quod res creatæ habent in Centro, hoc eſt, in Veritate ipſa per ſe ſubſiſtente; pro diverſitate terminorum ipſorum, quos



Digitized by Google

reſpicit, qui noſter eſt intelligendi modus, cogitatione diſtinguit. Sic quidem, ut non modò veritatem Angeli, a veritate Hominis; ſed etiam veritatem unius ſive Angeli, ſive Hominis, a veritate alterius cogitando paſſim Zetetæ dividant. Quin etiam veritates has ipſas hoc pacto in centro diſcretas, mente, & ratione ſubtiliùs iterum perſecant: eaſque interdum quidem Dei notiones, præviſiones, contuitus, interdum verò Dei voluntates, prædeſtinationes, decreta nuncupant. De his Veritatibus ſcriptum reliquit Dionyſius c.5. de Div. nom. §.8. *Exemplaria verò dicimus, eſſe rationes in Deo ſubſtantificas rerum, & ſingulariter ante exiſtentes, quas Divinus ſermo vocat prædeſtinationes, ſeu prædefinitiones, & Divinas, atque bonas voluntates rerum definitrices, & effectrices, ſecundùm quas, qui eſt ſupra ſubſtantiam, omnia quæ ſunt prædefinivit, & produxit... In uno enim, ut ſæpenumero dictum eſt, omnia quæ ſunt, præhabet*. De iiſdemque veritatibus loquutus Damaſcenus orat. 3. de Imag. cap.3. in hæc verba: *Imaginum genus alterum eſt notio illa, quæ in Deo eſt, rerum futurarum, nempe conſilium ejus æternum, quod ſemper ſe habet eodem modo. Deus enim immutabilis eſt, & conſilium ejus principio caret. Quo quidem conſilio, quæ ipſe ab æternitate conſtituit, tempore fiunt præfinito. Notiones enim, ſeu præfinitiones rerum ſingularum in Deo, ſic enim eas S. Dionyſius nominat, ſunt imagines, & exemplaria eorum, quæ ab ipſo ſunt profectura. In ejus enim conſilio expreſſæ continebantur formæ, atque imagines rerum, antequam fierent, quæ quidem ab ipſo præfinitæ, & ſine dubitatione erant futuræ*. De iiſdemque in eadem fere verba loquutus Petrus Damiani opuſcul. 36. c. 2. ait enim: *Voluntas quippe Dei omnium rerum ſive viſibilium, ſive inviſibilium cauſa eſt, ut exiſtant: adeo ut condita quæque, antequam ad formarum ſuarum viſibiles procederent ſpecies, jam veraciter, atque eſſentialiter, viverent in ſui Opificis voluntate*. Tum illud interpretans in hanc ipſam ſententiam, quod eſt Apocalyp.IV.11. *Tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt*; ita loqui pergit: *Priùs dicitur, quia erant, & poſtmodum fuiſſe creata: quia, quæ foris expreſſa ſunt per conditionem operis, jam intra erant in providentia, & con-*

*& conſilio creatoris*. Porro veritates hæ univerſæ, ſive, ut ita loquar, ſimplex, atque individua veritatum iſtarum omnium complexio, quas aliquando quidem notiones, aliquando autem voluntates appellant Zetetæ; ea demum eſt, diſpoſitio, deſcriptio, diſtributio, ſeries, atque ordo rerum, cujus ſæpiſſimè meminerunt: ac de quo plura tradidit ex ipſorum diſciplina Auguſtinus in libris de Ord. illa præcipuè l. 1. c. 7. n. 17. *Deus verè amat Ordinem ... ab ipſo manat, & cum ipſo eſt*. & cap. 10. n. 28. *Ordo eſt, per quem aguntur omnia, quæ Deus conſtituit*. Nempe in ordine efficacitas ſumma: quia, noſtro intelligendi more, complexio quædam eſt earum veritatum, quibus ex omni æternitate abſtractè, & primariò verum fuit, quid quodque futurum eſſet in tempore, ubi, quando, quibus cauſis proximis, liberiſne, an neceſſariis, quibus adjunctis, & circumſtantibus, extiturum: quæ omnia, ſi non ita eſſent in tempore, uti fuerunt in æternitate; neque ſtatus hic noſter, qui ſtatus eſt temporis, ſtatus eſſet adumbrationis; neque ſtatus Divinus, qui ſtatus eſt æternitatis, ſtatus eſſet veritatis: quæ ſunt contra Hypotheſim jam ſtabilitam. Hinc Auguſtinus l. 2. c. 19. n. 51. *Promittitur nobis*, inquit, *adſpectus pulchritudinis, cujus imitatione pulchra, cujus comparatione fœda ſunt cætera. Hanc quiſquis viderit, quando eum movebit, cur alius optans habere filios non habeat, alius abundantes exponat, alius oderit naſcituros, diligat alius natos. Quomodo non repugnet, nihil futurum eſſe, quod non ſit apud Deum, ex quo neceſſe eſt Ordine omnia fieri, & tamen non fruſtra Deum rogari*. In quam ſententiam egregiè dictum a D. Thoma p. 1. q. 22. a. 4. *Divina providentia quibuſdam effectibus præparavit cauſas neceſſarias, ut neceſſariò evenirent; quibuſdam verò cauſas contingentes, ut evenirent contingenter, ſecundùm conditionem proximarum cauſarum ... In hoc eſt immobilis, & certus Divinæ providentiæ Ordo, quòd ea, quæ ab ipſo providentur, cuncta eveniunt eo modo, quo ipſe providet, ſive neceſſariò, ſive contingenter*. Sed nos perpetuus iſte conſenſus Chriſtianorũ Patrum cum veteri Schola Zetetica longè a propoſito abripit: illuc, unde digreſſi ſumus, revertamur. Veritatem ipſam exemptam, ac per ſe ſubſiſten-

tem, ut ejus eſt multiplex ad res omnes reſpectus, multifariam quidem Schola Zetetica vetus diſtinxit, eamque variis notionibus, appellationibuſque diſtinctam reperies, cùm in aliis ejus Scholæ monumentis; tum in his ipſis libris ſymbolicis, quibus præcipuè utor: in quibus ea ratio exempta, quæ cuique reſpondet in Centro, interdum quidem notio, & præſcientia, interdum autem voluntas, ac præfinitio dicitur:tum univerſę hę rationes,rerum ordo ęternus,ratus,fixus, immutabilis,nuncupantur: immo etiam quandoque Mundus intelligibilis, & ſub aſpectum non cadens. Quod deinde uſurpatum eſt a Philone in Coſmopœja, ab Juſtino, Clemente Alex. loc.cit. 1. par. Syſtem. ac fundamentum habet in eo percelebri axiomate, quod in his libris memoratis, non eadem ſub ſpecie, ſed idem ſemper occurrit: *nihil hìc eſt apud nos in tempore, cujus veritas non ſit apud Deum in æternitate*. Tametſi verò hæc antiqui Inveſtigatores tam minutè, ſubtiliterque diſtingunt; nulla tamen eſt apud eos ejus duplicis ſcientiæ diſtinctio, de qua hìc quærebatur. Ut enim, eorum ſententiâ, ſua cuique veritas reſpondet in Centro, quæ veritas verbi cauſa reſpondet Abrahamo, Iſaaco, Jacobo, Moſi; eâdem ex æterno verum eſſe dicebant, non ſolum quid quiſque eorum ſit; ſed etiam qua loci, & temporis differentia ſit exititurus, & quid cuique acceſſurum, quod ipſum ab aliis diſcriminet: quæ omnia in ſphæra quidem, hoc eſt, in ſe ipſis, inaniæ propemodum, atque umbræ; in centro autem, hoc eſt, in Deo, Eſſe, & Veritas ſunt. Inſtas autem, atque ita propoſitum urges: Hoc eſſe verum, ſeu veritas hæc, quam res quæque habent in centro, hoc eſt, in Ordine exempto, & abſtracto, cauſane eſt ejus eſſe adumbrati, ſive ejus qualiſcunque ſimilitudinis, quam habent in ſe ipſis, hoc eſt in ordine concreto, & contracto? Utique cauſa. At quæ tandem cauſa? Primò eſt cauſa efficiens, ſeu principium, ex centro enim ſunt omnia: ſecundò eſt finis, aut terminus, quoniam ad centrum omnia; tertiò exemplar eſt, immo & pluſquam exemplar, quoniam in centro omnia. Quid illud eſt, quod dicis, pluſquam exemplar? Veritas: nihil enim mihi melius occurrit, quo genus iſtud

cauſæ

cauſæ declarem; habitudinemque ſignificem illam, qua ex Scientia Dei, quæ centrnm eſt veri, apta, juncta, nexaque eſt ſphæra tota. At ſcientia Dei, ſeu veritas rei cujuſque, ut a re ipsâ diſtincta, abſtracta, ſecretaque eſt, quid plus tandem eſt, Zetetarum ſententiâ, quàm quædam idea, aut archetypus, unde efficta, atque expreſſa res ſit? Rei enim cujuſque, ut Chriſtiani etiam Theologi omnes fatemur, ſpecies exempta quædam, ac forma in ipſius ſummi Artificis mente inſidet, quam intuens, cum aliquid extra ſe molitur, in eaque defixus, ad illius ſimilitudinem, manum quodammodo, atque artem dirigat. Speciei autem hujus, & formæ ecquam habitudinem ad res ipſas eſſe volebant Ebræi veteres? eam, quæ propria eſt cauſæ formalis, ut Schola loquitur, non quidem illius, quam intrinſecam, ſed illius, quam extrinſecam dicimus. Hanc ſanè habitudinem his ſpeciebus, ac formis, ſeu veritatibus exemptis, quæ in ſupremi Opificis mente inſunt, ex Majorum videlicet diſciplina, tribuit Rab. Moſes Majem. loco cit. p.1. n.9. ſubſcribunt, præter alios complures Auguſtinus, & Thomas. Augnſtinus lib.2. de lib.arb. c.16. n.44. eſſe ait *aliquam formam æternam, & incommutabilem, quæ neque contineatur, & quaſi diffundatur locis, neque protendatur, atque varietur temporibus, per quam cuncta iſta formari valeant, & pro ſuo genere implere, atque agere locorum, ac temporum numeros. Omnis enim res mutabilis, etiam formabilis ſit neceſſe eſt... Conficitur itaque, ut & corpus, & animus forma quadam incommutabili, & ſemper manente formentur. Cui formæ dictum eſt, mutabis ea, & mutabuntur, tu autem idem ipſe es &c.* Idem Serm.107. aliàs 18. cap.2. n.3. *Eſt*, inquit, *forma quædam, forma non formata, ſed forma omnium formatorum: forma incommutabilis, ſine lapſu, ſine defectu, ſine tempore, ſine loco, ſuperans omnia, exiſtens omnibus, & fundamentum quoddam, in quo ſint: & faſtigium, ſub quo ſint. Si dicis, quia omnia in illo ſunt, non mentiris... Eſt forma omnium rerum, forma infabricata, ſine tempore, ut diximus, & ſine ſpatiis locorum &c.* Similiter Cont. Epiſt. Manich. c. 42. n.48. Auguſtini mentem declarat Doctor Angelicus, qui ex ejus Enarrat. in Pſalm. xı. n. 2. illud accepit, quod tradidit,

p.1

Digitized by Google

p.1.q.16. a. 6. cum ſcripſit; *Sicut ab una facie hominis, reſultant plures ſimilitudines in ſpeculo, ſic ab una veritate Divina reſultant plures veritates. Si verò loquamur de veritate, ſecundùm quod eſt in rebus, ſic omnes ſunt veræ una prima veritate, cui unumquodque aſſimilatur ſecundùm ſuam entitatem. Et ſic, licèt plures ſint eſſentiæ, vel formæ rerum, tamen una eſt veritas Divini intellectus, ſecundùm quam omnes res denominantur veræ ... Anima non ſecundùm quamcunque veritatem judicat de rebus omnibus, ſed ſecundùm Veritatē primā*. Idem Angelicus doctor art.7. *Res*, inquit, *denominantur veræ a veritate intellectus. Unde, ſi nullus intellectus eſſet æternus, nulla veritas eſſet æterna. Sed, quia ſolus intellectus Divinus eſt æternus, in ipſo ſolo veritas æternitatem habet. Nec propter hoc ſequitur, quòd aliquid aliud ſit æternum, quàm Deus, quia veritas intellectus Divini eſt ipſe Deus*. Id ipſum confirmat hìc ad 3. & q. 21. a. 2. in cor. Item 1. 2. q. 93. a. 1. ad 3. Maximè verò Q. 1. de Verit. a.4. in cor. in quo ita ſcribit: *Veritas propriè invenitur in intellectu humano, vel Divino, ſicut ſanitas in animali. In rebus autem aliis invenitur, per relationem ad intellectum ... Eſt ergo in intellectu Divino quidem veritas propriè, & primò; in intellectu verò humano propriè quidem, & ſecundariò: in rebus autem impropriè, & ſecundariò, quia non niſi in reſpectu ad alterutram duarum veritatum. Veritas ergo intellectus Divini eſt una tantùm, a qua in intellectu humano derivantur plures veritates, ſicut ab una facie hominis reſultant plures ſimilitudines in ſpeculo &c.* Ac poſt aliqua tandem concludit: *Sic ergo res aliqua principalius dicitur vera in ordine ad veritatem intellectus Divini, quàm in ordine ad veritatem intellectus humani: ſi ergo accipiatur veritas propriè dicta, ſecundùm quam omnia principaliter vera ſunt, ſic omnia ſunt vera una veritate, ideſt, veritate intellectus Divini, & ſic Anſelmus de veritate loquitur in lib. de Ver. c. 8. & 12. Si autem accipiatur veritas propriè dicta, ſecundùm quam res ſecundariò veræ dicuntur; ſic ſunt plurium verorum plures veritates in animabus diverſis &c. ſi autem accipiatur veritas impropriè dicta, ſecundùm quam omnia dicuntur vera, ſic ſunt plurium verorum plures veritates, ſed unius rei eſt una tantum veritas. Denominantur*



Digitized by Google

*tur autem res veræ a veritate, quæ eſt in intellectu Divino, vel in intellectu humano, ſicut denominatur cibus ſanus a ſanitate, quæ eſt in animali, & non ſicut a forma inhærente: ſed a veritate, quæ eſt in ipſa re, ſicut a forma inhærente: ſicut cibus denominatur ſanus a qualitate ſua, a qua ſanus dicitur.* Tandem q.2. a.1. in quo ad illud quod ſibi 6. objecerat: *Algazel dicit, quod ſcientia eſt ſigillatio ſcibilis in intellectu ſcientis;* ita reſpondet: *Verbum illud Algazelis intelligendum eſt de ſcientia noſtra, quæ in nobis acquiritur, per hoc, quod res imprimunt ſimilitudines ſuas in animas noſtras: ſed in cognitione Dei eſt e converſo, quia ab ejus intellectu effluunt formæ in omnes creaturas. Unde, ſicut ſcientia iu nobis eſt ſigillatio rerum in animabus noſtris; ita e converſo formæ non ſunt, niſi quædam ſigillatio Divinæ ſcientiæ in rebus.* Hæc porro cum ita ſe habeant; cum Dei ſit menſura ipſa, & veritas rerum, atque ea quidem veritas, qua res propriè, & primariò denominantur veræ; ſic, ut anima, non ſecundùm quamcunque veritatem judicet de rebus, ſed ſecundùm primam hanc veritatem; concedendum eſt, veritatem ipſam, ſive illud eſſe verum, exemptumque, ad quod unumquodque refertur; cauſæ formalis, ut ajunt, rationem habere, non ejus quidem, quæ rei intrinſecùs inhæret; ſed, quæ illam dumtaxat extrinſecùs afficit. At cauſæ formalis hujus, inquies, quæ rem ſibi ſubjectam tantùm extrinſecùs afficit, ab eaque ſemota eſt, & diſſita, ac certè exemptiſſima; quæ major tandem neceſſitudo cum re illa eſſe poteſt, quàm quæ Ideæ, Archetypi, Exemplaris eſt propria? Ideæ, Archetypi, Exemplaria, utcunque iſta voces, opinione fortaſſe tuâ, rebus ipſis illigata non ſunt, niſi tantùm, ut poſſibilibus; hæc verò, ſi ſermo ſit de veritate illa, ad quam referuntur res aliquando, & alicubi extituræ; hæc, inquam, illigata eſt iis etiam ut ſuo & loco, & tempore exiſtentibus: ita ſcilicet, ut non arctiori nexu, atque vinculo Angelis, Hominibus, liberiſque ipſorum actionibus, ut olim futuris, devinctum, adſtrictumque ſit illud eſſe *intentionale*, quod, Scholaſticorum ſententiâ, hæ res omnes habent in ſcientia viſionis; quam eſſe illud verum, & exemptum, quod rebus iiſdem Zetetæ aſſignant

aſſignant in Centro, id eſt, in Veritate. Hoc ſignificare fortaſſe voluit Philo l. 1. de Monarch. cum ſeparatis his rerum formis efficientiam, & vim planè actuoſam attribuit, immo & poteſtates nominavit, iiſque, prædura ſanè metaphora, quodam quaſi ſatellitio, circumſtipari Divinitatem ſcripſit: ſic enim ibi Moſes ad Deum: *Liceat ſaltem poteſtates illas, quarum ſtiparis ſatellitio, quæque hactenus ignorata miro me torquent cognitionis deſiderio, videre*. Contra verò ſic Deus ad Moſem: *Quas quæris poteſtates, utique intelligibiles, non viſibiles ſunt, ſicut ipſe ſum inviſibilis, & intelligibilis... Attamen, quamvis earum eſſentia ſit incomprehenſibilis, videre licet ſigillum quoddam, & effigiem earum efficaciæ: quemadmodum apud vos annulis in ceram impreſſis, ſimilemve materiam, exprimuntur figuræ variæ, & quidem integræ omnibus ſui partibus; tales cogitandæ ſunt poteſtates, quæ mihi adſtant pro apparitoribus, & qualitates, formaſque addunt rebus qualitate, formaque carentibus, abſque ullo ſempiternæ ſuæ naturæ detrimento. Hæ non temerè Ideæ nominantur a quibuſdam veſtratibus &c.* Hæc Philo e Schola Zetetica: niſi ſi veritates has a Divinitate non cogitatione dumtaxat, ſed re ipſa diſtinguit, quod Platonicum eſt.

34. Inſurgent hic ſtatim, meqne interpellabunt Theologi Catholici: &, itane, inquient, priſcos illos veri Inquiſitores, & Inveſtigatores in eorum philoſophorum numero ſtatuis, qui hominem fato duci volebant, & inevitabili quadam neceſſitate, ita premi, & conſtringi; ut propriæ ipſius actiones, ejus arbitrii, atque electionis non ſint? Atqui ut modo retuli, Angelorum, atque Hominum actiones liberas ſæpenumero memorant. Nec verò, liberas cum dicunt, idem, ac novi Hæretici faciunt, qui, ut a Lutheri, Calvini, Bezæ, & aliorum ſuperiorum Eterodoxorum factione ſejuncti appareant, Libertatis quidem nomen retinent, rem verò nominis funditus tollunt: ſiquidem Voluntati eadem vincula, neceſſitatemque circumdant: functionem prorſus omnem, adminiſtrationemque liberam adimunt: dominaſque potentes imponunt, *Gratiam*, & *Concupiſcentiam*; quæ alterno quaſi imperio, atque motu illam exer-

exerceant: & modò quidem ad virtutem, modò autem ad vitium, in ſuas ſcilicet utraque leges, & partes, eam ita pertrahant, & planè abripiant; ut iis nullo modo reluctari, obniti, repugnare, reſiſtere valeat. Libertatem hominis ſtudiis acerrimis tutati ſunt antiqui illi Sapientes: & eam quidem, quæ propriè, ac verè libertas eſt: non uni tantummodo contrariorum affixa, ſed inter utrumque apta, & ſuſpenſa. Itaque illam in poteſtate ſitam eſſe, dicebant, optandi, quod quiſque velit e duobus ſaltem ei ad eligendum propoſitis: ſic uno repudiato, quod poſſet amplecti, & eligere; ut alterum amplectatur, & eligat, quod poſſet repudiare. Ac propterea non ſolum fati violentiam, ſed aliam quamcunque inſuperabilem neceſſitatem ab ea removebant: neceſſitas enim contraria libero eſt, violentia autem etiam ſpontaneo. Extat hæc Scholæ Zeteticæ veteris doctrina cùm apud alios Scriptores Ebræos, tum, ſi hos parvipendis, ac recentiores putas, quàm qui poſſint rem iſtam teſtari; præcipuè apud Philonem, qui in Tractatu de Immutabilit. Dei docet, unam ex omnibus Hominis animam: *liberam eſſe, exemptamque e neceſſitatis vinculis. Nam brutæ,* inquit, *animantes, quarum animabus mens non ineſt donata libertatis privilegio, tanquam mancipia vinctæ &c. Homo autem liberam facultatem, & ſui juris ſententiam ſortitus, ex deſtinato pleraque faciens, meritò vituperium incurrit, ſi prudens, ſcienſque peccat, ſicut e diverſo laudem, quando ſua ſponte benefacit. Nam ſtirpium, animaliumque, nec ubertas laudatur, nec, ſi male proveniant, vituperantur &c. Sola hominis anima a moleſtiſſima, graviſſimaque hera, neceſſitate, quantum licuit, manumiſſa, jure accuſari poſſet, ſi liberatorem ſuum non coleret... Condidit enim Deus hominem liberum, ut relictus voluntati propriæ quidquid placeret, ageret: idque hanc ob cauſam, ut ſciens quid bonum ſit, quid malum: & quid interſit, inter honeſta, turpiaque reputans, quid item inter æqua, & iniqua, & in univerſum virtutem inter, & vitium; eligeret meliora, deteriora fugeret. In eam ſententiam & oraculum extat in Deuteronomio: Ecce poſui ante faciem tuam vitam, & mortem, bonum, & malum: tu vitam elige.* Hæc Philo: quæ, ſi Zetetica ſunt, ut ex ipſo ſacrarum Literarum

teſtimonio, quod ibi citatur, liquidò apparet; dubitandum non eſt, quin ab antiquis Zetetis in eo conſtitutum fuerit liberum hominis arbitrium, ut ex oppoſitis, & contrariis, uno rejecto, alterum aſciſcat ſuapte ſponte, atque nutu, cum ejus loco, etiam illud ipſum, quod repudiatum eſt, ſuapte pariter ſponte, atque nutu potuiſſet amplecti: ſic, ut non violentia tantummodo, ſed etiam neceſſitas ab omni facultate, quæ verè libera ſit, procul abeſſe debeat. Quod non minus diſertè ex eadem Schola Zetetica expreſſum eſt ab aliis duobus Ebræis ſcriptoribus. Rab. Moſes Majemon. ſæpe citatus in Summa Talmudica tract. de Pœnit. c.5. *Veruntamen*, inquit, *exploratum eſt a nobis ſine dubio, hominem actionum ſuarum libertatem habere, nec a Deo benedicto cogi, aut ad agendum determinari. Neque verò id ſolum traditione legis accepimus; ſed certiſſimis argumentis, ac rationibus philoſophicis compertum eſt nobis. Quamobrem apud prophetas dicitur de omnibus hominum operibus judicium fieri, habita eorum ratione, ſi bona ſint, aut mala. Hoc eſt fundamentum, a quo omnia verba prophetica pendent.* Auctor libri de fundam. Joſeph Albo, ut ferunt, l.4. c.5. ita loquitur: *Cum ergo probitas, aut malum ſint in hominis libero arbitrio; neceſſariò etiam bona, aut mala ſequentur liberi arbitrii determinationem, non autem, ut tu putabas, omnia fiunt ex neceſſitate decreti.* Multa etiam, eaque non dubia ejuſdem Zeteticæ doctrinæ veſtigia apud antiquos Philoſophos, in quorum manus vel ſacri ipſi codices, vel alia veterum Inveſtigantium ſcripta pervenerunt. Apud Ariſtotelem lib.3. Mor. c.4. Appetitûs rationalis duplex eſt actio: prima eſt βούλησις, *voluntas*, ſive, ut noſtri in ſcholis loquuntur, *volitio*: ſecunda eſt προαίρεσις, *electio*: hæc eſt eorum, quæ referuntur ad finem; illa plerumque finis ipſius: prima ſpontanea eſt, ſecunda etiam libera: quocirca primæ officit violentum, non neceſſarium; ſecundæ autem officit utrumque. Doctrinam hanc amplexus eſt, ac mirè illuſtravit S. Thomas p.1. q.83. a.4. Sed, ne diſcedamus ab antiquis, eadem fere invenias apud egregium alium Ariſtotelis interpretem Ammonium: tum apud Alexandrum Aphrodiſienſem, Peripateticæ Scholæ lumen, in lib.
de

Digitized by Google

de Fato, & Libertate. Legendi Præterea Euryphamus Pythagoricus in lib. de Vita apud Diogenem Laert. Plotinus philoſophus Platonicus Enn.*6.* l.8. c.1. & *7.* Alcinous c.*26.* Simplicius in Comment. ad Enchir. Epicteti. Qui omnes argumento ſunt, ab antiqua Schola Zetetica, non qualemcunque libertatem aſſertam, ſed veram, & genuinam; quæque tenetur genere τῦ ἀδιαφόρυ, indifferentis, nec neceſſariò determinati, ſed ſuſpenſi, & ad utrumque contrariorum, oppoſitorumve poteſtatem habentis: ſive illa circa diverſas res occupetur, ad quarum alterutram eligendam jus, & poteſtas ſit; ſive in agendi, vel non agendi libero jure, ac ſoluto circa unum, idemque conſiſtat.

*35.* At hoc eſſe, qui poteſt? ajunt præcipuè Societatis Theologi: ſi veterum Zetetarum ſententiâ, rerum eventus, atque ipſę etiam hominum, & angelorum actiones nexæ ſunt omnes ex illo eſſe, quod ab omni æternitate anticipatum, ac multo veriùs, quàm in ſe ipſis, habent in Centro, quod Totum eſt extra Totum, ordo, ſeries, diſpoſitio, veritas rerum omnium? Quid? Vos ſcientiam Viſionis, reſque ipſas futuras ejuſmodi ſcientia perceptas, connexa nonne eſſe dicitis, apta, & colligata, inter ſe? Utique dicimus, reſpondent ii: Verumtamen ſcientia illa, qua Deus ex æterno præſcivit, quid, quoque & loco, & tempore eſſet extiturum, tametſi rebus ipſis exiſtentibus prior eſt *phyſicè*; iiſdem tamen eſt *objectivè* poſterior. Neque enim nos, res ideò futuras dicimus, quia prævīſas; ſed contra ideo prævīſas, quia futuras. Et Patres nos etiam, non ita multos quidem, ſed tamen aliquos habemus, qui hoc teſtatum reliquerunt de rebus iis etiam, in quibus culpa, & vitium non eſt. His ego, ſi veterum Zetetarum cauſam agerem, duo reſponderem: primum, quod ſpectat ad Patres, Schola Zetetica, cum in eo Eſſe vero, & exempto, quod res, ut ſæpe diximus, anticipatum habent in centro, propriam cùm veritatis, tum cognitionis, atque intelligentiæ rationem, cogitando diſtingueret; ſicubi duas has rationes exemptas, & cogitatione tantùm diſcretas invicem comparabat; res ideo prævīſas dicebat, quia futuras, non contra, ideo futuras,

quia præviſas. Quoniam verò, ipſius ſententiâ, Scientia Dei revera eſt ipſamet veritas rerum; ſicubi hanc comparabat cum rebus ipſis; res propterea futuras affirmabat, quòd Deo præviſum ſit eſſe futuras: non contra, ideo præviſum eas eſſe extituras, quod revera ſint extituræ. Specimen rei hujus ſit in Maximo, qui in Scholiis ad cap. 5. de Div. nom. Dei ſcientiam rerum omnium cauſam eſſe docet omnino antecedentem: & tamen ſic loquitur: *Igitur Dei notiones ſunt entia*, nempe eſſe rerum exemptum. *Entia porro ſunt ſpecies*, hoc eſt, formæ, ac veritates ſeparatæ. *Notiones autem non ſic intelligendæ ſunt, tanquam ex eo, quòd hoc intellexit, conſequens ſit, fuiſſe hoc, vel eſſe hoc*, in Deo. *Hujuſmodi enim notione anterius id eſſe, quod noſcitur, oportet; ut hoc intelligens efficiat. Sed eatenus intelligit entia, quatenus ſe ipſum intelligit, & cum iis, quæ inſunt, conjungitur. Ipſa enim ejus notio, eorum, quæ ſunt, eſt productio.* Secundò dicerem; id, quod paulo ante reſpondi de Scientia Viſionis, eo ſolùm tendere, ut hominem ſui juris, & planè liberum non propterea negemus, quòd ejus actiones nexæ, & colligatæ ſunt cum eſſe quodam æterno, atque immutabili: niſi, præter hunc nexum, colligationemque, aliud adſit, quod libertati repugnet. Enimvero adeſt, ſubjiciunt ii ſtatim: Eſſe quippe illud, ut a te modo deſcriptum eſt, actiones hominum, non tempore dumtaxat, ſed omni planè ratione antecedit. Quid ſi tempore dumtaxat eas anteceſserit? Quid ſi res ipſæ, earumque veritas in eodem ſint, ut ajunt, naturæ ſigno? Si ita ſe expediant Zetetæ, tunc illos, inquiunt, iiſdem ferme rationibus aggrediemur, quibus oppugnantur Scotiſtæ. Unde hæc Sympathia, dicemus, unde iſte conſenſus; ut quidquid hic eſt in loco, & tempore, ſit idem in eodem ſigno, extra locum, ac tempus, in Deo? Unde? Hæc nimirum eſt Centri natura, atque, ut extra metaphoram loquar, hæc eſt natura Veritatis ipſius, exemptæ, ac per ſe ſubſiſtentis. Quid ſi vos ita viciſſim adorior: unde illa ſympathia, ille conſenſus; nihil ut ſit verum in loco, & tempore, quod idem non ſit in ſcientia Viſionis extra locum, & tempus? Quemadmodum hæc propria Dei perfectio

ctio eſt, & natura, ut ab omni æternitate in eo fuerit futurorum omnium anticipata notitia, & eſse quoddam intentionale, quod vulgo dicitur; ſic ejus propria itidem perfectio eſt, & natura, ut ex tota pariter æternitate, futurorum omnium in eo fuerit anticipata veritas, & eſse quoddam exemptum, ut hic expoſuimus. Qua ratione autem eſse illud intentionale, quoniam notitia quædam, ac repræſentatio eſt, rebus ipſis futuris poſterius eſt, ſententiâ veſtrâ; ea ratione eſse illud exemptum, quoniam veritas eſt; in eodem naturæ ſigno, ac res ipſæ verè extituræ a Schola Zetetica conſtitui potuit. Potuit autem: utrum enim ita ſit conſtitutum, nec ne; res eſt mihi non ſatis explorata, & comperta. Anſelmo certè viſum eſt poſſibile: ita enim concludit caput ſeptimum quæſtionis primæ de concord. præſc. Dei cum lib. arb. *Præſcientiam Dei, & liberum arbitrium ſimul eſſe, non eſſe impoſſibile: neque poſſe aliquid objici, quod non ſit diſſolubile*. Verùm Schola Zetetica, vetus præſertim, nec iſtiuſmodi ſigna notavit; nec, quo liberum hominis arbitrium tueretur, ad ea ſibi confugiendum duxit, cum præſto eſset in ipſa Hypotheſi ſupra expoſita, quo illi optimè conſultum putaret. Quid enim? dicebat, actio libera non ſit, quia nexa eſt ex Veritate ſua? At enim ejus veritas, æterna eſt, immutabilis eſt? Quid tum? Veritas eſt actionis liberæ. Nec ſanè veritas eſset, ſi temporaria, ſi mutabilis eſset: temporarium enim, & mutabile caracteres, ac notæ ſunt Eſse falſi. Quod ipſum animadvertit Anſelmus quæſtionis modò citatæ cap. 5. cujus titulus eſt. *Quod multa in Scripturis dicuntur neceſſaria, & immutabilia, per comparationem ad æternitatem; quæ in tempore ſunt libera, & poſſent non eſse*. Id autem multis probat: in quibus & illa ſunt: *Hoc quippe propoſitum, ſecundùm quod vocati ſunt ſancti, in æternitate, in qua non eſt præteritum, vel futurum, ſed tantùm præſens, immutabile eſt; ſed in ipſis hominibus ex libertate arbitrii aliquando eſt mutabile. Sicut enim, quamvis in æternitate non fuit, aut erit aliquid, ſed tantùm eſt; & tamen in tempore fuit, & erit aliquid ſine repugnantia; ita quod in æternite mutari nequit, in tempore aliquando per liberam voluntatem,*

*an-*

*antequam ſit, eſſe mutabile probatur; abſque inconvenientia &c.* Tum alia multa iis adtexit, quibus planum facit, illud ipſum, quod in ſphæra, ſive in ſtatu umbræ, ut Zetetæ dicunt, temporarium eſt, & mutabile; in centro, ſive in ſtatu veritatis, æternum eſſe, atque immutabile. Status adeo uterque ſuis propriis notis, & caracteribus inſignitur, & ab altero diſtinguitur. At enim, inſtant; neceſſe eſt, exiſtere in homine actionem illam, ſi ejus veritas exiſtit in Deo. Neceſſe eſt quidem, ſed illam ipſam, cujus veritas exiſtit in Deo: cum igitur in Deo Veritas exiſtat actionis liberæ, actionem liberam exiſtere in homine, neceſſe eſt. Neque enim Eſſe, ſed quaſi ſtatum diſtinguit Hypotheſis noſtra: ac nihil hìc apud nos eſſe dicimus, quod idem prorſus non ſit apud Deum in ſua veritate exempta, ac per ſe ſubſiſtente. Ita tamen, ut in Veritate quidem verum, germanumque eſſe habeat, ac veri, germanique eſſe inſignia, atque notas; apud nos autem, hoc eſt, in ſe ipſo; eſſe falſum, ac penè adumbratum, ejuſque itidem proprietates, & caracteres: *Creatura enim Deo collata, quaſi falſitas ad veritatem*. At hæc eſt illa ipſa fatalis umbra, & ineluctabilis neceſſitas, quam commenti ſunt veteres quidam philoſophi? Nihil minus. Hominum enim actiones ii nexas volebant aut ex ſyderibus, aut aliis ex cauſis, quæ homini liberam eligendi facultatem eripiant, eumque uni tantummodo contrariorum affigant: ut aut velle dumtaxat, aut nolle poſſit: nec ſolutum ipſi ſit, ex duobus ſaltem, utrum malit, adſciſcere, vel repudiare. Inveſtigatores autem, actiones eaſdem ex propria tantum cujuſque veritate ſuſpenſas, aptaſque dicunt: qua, quoniam verum non modò eſt, actionem illam fore aliquando; ſed etiam ab ea cauſa fore, cui ſolutum ſit agere, & non agere; ea veritas tam contraria non eſt libertati; quàm contrarium nihil eſt ſibi ipſi. Nempe ipſum idem, in hac Hypotheſi, & adumbratum, & verum eſt: ſed, ut eſt adumbratum, actio libera; ut autem eſt verum, actionis liberæ veritas nuncupatur. Hæc Schola vetus Zetetica: quæ, qualia ſint, non diſputo: ajo tamen, eadem ferme nobis paſſim occurrere apud Zetetas Chriſtianos. Quotquot enim in

eo

Digitized by Google

eo deſudarunt contra Ethnicos, atque Eterodoxos, ut Dei præſcientiam cum libertate hominis conciliarent, eam præcipuè rationem adhibuerunt, quam olim adhibitam dixi a veteri Schola Zetetica. Quid tum, ajunt Catholicæ Eccleſiæ Patres, quid tum, ſi Dei præſcientia æterna, nec mutabilis eſt? Præſcientia eſt actionis liberæ: exiſtet igitur actio libera. At, ſi Deus, eam aliquando fore præſcivit, non poteſt non eſse? Utiquè, ſed qualis prævisa eſt, nempe libera. ex eaque cauſa, quæ, poſitis iis omnibus, quæ ad agendum ſunt neceſſaria, ſuapte ſponte, atque nutu eam actionem edere, aut omittere poſſit. Audi, quoniam omnes referre non vacat, Auguſtinum lib.3. de lib. arbit. c.3. n.8. in hæc verba diſſerentem. *Cum Deus ſit præſcius voluntatis noſtræ, cujus eſt præſcius, ipſa erit: voluntas ergo erit, quia voluntatis eſt præſcius. Nec voluntas eſse poterit, ſi in poteſtate non erit. Ergo & poteſtatis eſt præſcius. Non igitur per ejus præſcientiam mihi poteſtas adimitur, quæ propterea mihi certior aderit, quia ille, cujus præſcientia non fallitur, adfuturam mihi eſſe præſcivit.* Cum Dei præſcientia ſit ipſa veritas futurorum, ut ſupra oſtenſum eſt, auctoritate etiam Auguſtini; hæc S. Doctoris ratiocinatio, eſt illa ipſa, quam proximè retuli è Schola Zetetica veteri: nam, ſi præſcientiæ nomen mutes nomine veritatis, nihil plane eſt, quo duo hæc loca differant inter ſeſe. Auguſtinus idem lib.5. de Civit. cap.9. n.3. in hanc eandem ſententiam: *Non eſt*, inquit, *conſequens, ut, ſi Deo certus eſt omnium ordo cauſarum, ideo nihil ſit in noſtræ voluntatis arbitrio. Et ipſæ quippe noſtræ voluntates in cauſarum ordine ſunt, qui certus eſt Deo, ejuſque præſcientia continetur; quoniam & humanæ voluntates humanorum operum cauſæ ſunt. Atque ita, qui omnes rerum cauſas præſcivit, profectò in iis cauſis etiam noſtras voluntates ignorare non potuit; quas noſtrorum operum cauſas eſſe præſcivit.* Tum multis interjectis, num.4. in ipſo capitis fine. *Quapropter*, inquit, *& voluntates noſtræ tantum valent, quantum Deus eas valere voluit, atque præſcivit: & ideo quidquid valent, certiſſimè valent, & quod facturæ ſunt, ipſæ omnino facturæ ſunt: quia valituras, atque facturas ille præſcivit, cu-*

*jus*

*jus præſcientia*, cum ſit ipſa veritas, *falli non poteſt*. Denique cap.10. num.2. *Non ergo propterea nihil eſt in noſtra voluntate, quia Deus præſcivit, quid futuram eſſet in noſtra voluntate. Non enim, qui hoc præſcivit, nihil præſcivit. Porro, ſi ille, qui præſcivit, quid futurum eſſet in noſtra voluntate, non utique nihil, ſed aliquid præſcivit; profectò, & illo præſciente, eſt aliquid in noſtra voluntate. Quo circa nullo modo cogimur, aut, retenta præſcientia Dei, tollere voluntatis arbitrium; aut, retento voluntatis arbitrio, Deum, quod nefas eſt, negare præſcium futurorum: ſed utrumque amplectimur: utrumque &c. Proinde non fruſtra ſunt leges, objurgationes, exhortationes, laudes, & vituperationes: quia & ipſas futuras eſſe præſcivit: & valent plurimum, quantum eas valituras eſſe præſcivit: & preces valent ad ea impetranda, quæ ſe precantibus conceſſurum eſſe præſcivit &c.* Nempe hæc omnia tantum ſunt in ſe ipſis, hoc eſt, ut placet Scholæ Zeteticæ, in ſtatu adumbrationis, & ſimilitudinis; quantum ab omni æternitate fuerunt in mente Dei, hoc eſt, in ſtatu rei, & veritatis. Idem docet Anſelmus q.1. de concor. præſc. Dei cum lib. arb. c.3. *Non*, inquit, *ſemper ſequitur præſcientiam Dei, rem neceſſitate futuram eſſe: quoniam, quamvis omnia futura præſciat; non tamen præſcit, cuncta futura neceſſitate; ſed quædam præſcit ex libera rationalis creaturæ voluntate futura. Notandum quippe eſt, quia ſicut neceſſe non eſt, Deum velle quod vult; ita neceſſe non eſt in multis velle hominem quod vult: &, ſicut neceſſe eſt eſſe, quicquid Deus vult; ita neceſſe eſt eſſe, quod vult homo in his, quæ Deus ita ſubdit humanæ voluntati, ut ſi vult, fiant; ſi non vult, non fiant. Quoniam enim quod Deus vult, non poteſt non eſse;* quia nimirum hæc Dei voluntas eſt ipſa veritas rei, ut eſt explicatum; *cum vult, hominis voluntatem nulla cogi, vel prohiberi neceſſitate ad volendum, vel ad non volendum, & vult, effectum ſequi voluntatem; tunc neceſse eſt, voluntatem eſse liberam, & eſse quod vult.* Quod Dei præſcientia ſit, non imago, & ſimilitudo, ſed ipſamet veritas rei exempta, ac per ſe ſubſiſtens; oſtendimus cùm Patrum reliquorum teſtimoniis, tum maximè Anſelmi, quæ dedimus par.1. num.17. ut dubitandum non ſit quin

quin liberum hominis arbitrium eadem hic ratione tutetur; qua tutati illud ſunt antiqui Zetetæ. Eadem ratione utitur D. Thomas, eamque aſcribit Dionyſio: ſic enim habet Sum. p.1. q.22. a.4. *Sed contra eſt, quod dicit Dion.4. cap. de div. nom. quòd corrumpere naturam non eſt divinæ providentiæ: hoc autem habet quarumdam rerum natura, quòd ſint contingentia. Non igitur divina providentia neceſſitatem rebus imponit contingentia excludens.... ad divinam providentiam pertinet omnes gradus entium producere: & ideo quibuſdam effectibus præparavit cauſas neceſſarias, ut neceſſariò evenirent: quibuſdam verò cauſas contingentes, ut evenirent contingenter, ſecundùm conditionem proximarum cauſarum... In hoc eſt immobilis, & certus divinæ providentiæ ordo, quòd ea, quæ ab ipſo providentur, cuncta eveniunt eo modo, quo ipſe providet, ſive neceſſariò, ſive contingenter*. Idem prorſus docet q.23. ar.6. corp. *Prædeſtinatio*, inquit, *certiſſimè, & infallibiliter conſequitur effectum ſuum, nec tamen imponit neceſſitatem, ut ſcilicet effectus ejus ex neceſſitate proveniat. Dictum eſt enim ſupra, quòd prædeſtinatio eſt pars providentiæ. Sed non omnia, quæ providentiæ ſubduntur, neceſſaria ſunt: ſed quædam contingenter eveniunt, ſecundùm conditionem cauſarum proximarum, quas ad tales effectus divina providentia ordinavit. Et tamen providentiæ ordo eſt infallibilis, ut ſupra oſtenſum eſt. Sic igitur & ordo prædeſtinationis eſt certus, & tamen libertas arbitrii non tollitur, ex qua contingenter provenit prædeſtinationis effectus. Ad hoc etiam conſideranda ſunt, quæ ſupradicta ſunt de divina ſcientia, & de divina voluntate &c.* Scripſerat autem q.19. a.8. in corp. *Cum aliqua cauſa efficax fuerit ad agendum, effectus conſequitur cauſam, non tantùm ſecundùm id, quod fit, ſed etiam ſecundùm modum fiendi, vel eſſendi.... Cum igitur voluntas divina ſit efficaciſſima, non ſolùm ſequitur, quòd fiant ea, quæ Deus vult fieri, ſed, quòd eo modo fiant, quo Deus ea vult fieri. Vult autem quædam fieri Deus neceſſariò, quædam contingenter, ut ſit ordo in rebus, ac complementum univerſi. Et ideo quibuſdam effectibus aptavit cauſas neceſſarias, quibuſdam autem aptavit cauſas contingentes &c.* Eo nempe ſpectant hæc omnia, ut res ita ſint in ſe ipſis, neceſſariò ſcilicet, vel

vel contingenter, uti ex æterno verum fuit, eas eſſe aliquando extituras. Quid autem, & quoquo modo extiturum foret, ex æterno verum fuit veritate exempta, æterna, atque immutabili: nam, ut ait Thomas idem q.16. a.6. ſup. cit. *Anima, non ſecundùm quamcunque veritatem judicat de rebus omnibus, ſed ſecundùm veritatem primam.*

36. Verùm, ne quid diſſimulem, aut, dum tam ſtudioſè doctrinam illam conſector, quam tradidit Schola vetus Zetetica; ejus immemor appaream, quam mea profitetur; quæ duo videntur eſſe in veritate exempta, ac per ſe ſubſiſtente cujuſvis actionis humanæ, vel angelicæ; ut nimirum & connexa ſit cum actione ipſa, & illam omnino antecedat; niſi eorum alterutrum inde removeatur; hominum, angelorumque liberæ facultati ab antiquis illis Sapientibus ſatis cautum, proviſumque eſſe nego. Ageſis igitur eos hic iterum adeamus, & utrum ex ea Veritate tolli poſſit commodiùs, de ipſorum ſententia, experiamur: ne tunc etiam, cum eos defendere videmur, ab interpretis munere diſcedamus. Quod ad primum ſpectat, unicum ii verum eſſe agnoſcebant, ut initio expoſuimus: nec Eſſe ipſum, ſed ſtatum quodammodo diſtinguebant: ſic nempe, ut ſicuti non duo ſunt Moſes, unus in ſe ipſo, alter in ſtatua; ſed ille idem, qui eſt in ſe ipſo, ſit etiam in ſtatua; in ſe ipſo quidem, veritate; in ſtatua autem ſimilitudine; ita pariter non duo ſint Eſse, unum in ſe ipſo, alterum in rebus conditis; ſed illud idem, quod eſt in ſe ipſo, ſit etiam in rebus conditis; in ſe ipſo quidem, veritate; in rebus autem conditis, ſimilitudine. Et quamvis antiqui Zetetæ pariter, ut omnes Catholici, fateantur, duo quædam eſse non ſolùm diſtincta, ſed planè disjuncta, & inter ſe maximè diſtantia, Deum, & res creatas; ſicuti duo quædam ſunt & diſtincta, & longè inter ſe diverſa, Moſes, ejuſque ſtatua; tamen, illorum ſententiâ, quidquid eſt rerum creatarum, non aliud eſt in ſtatu veritatis, aliud in ſtatu adumbrationis: ſed aliter in illo, aliter in hoc: in illo quidem habet eſse verum, eſse ſincerum, eſse germanum; in hoc autem ejuſdem Eſſe ſimilitudinem tantùm. Quemadmodum non alius eſt Mo-

fes

ſes in ſua veritate, alius in ſua imagine; ſed aliter in veritate, aliter in imagine: in ea quidem, hoc eſt, in ſe ipſo, eſt verus homo, in hac autem hominis ejuſdem imitamentum, atque adumbratio. Ex his porro illud efficitur, ut, tametſi veritas exempta actionis humanæ, aut angelicæ exiſtens in Deo non eſt actio ipſa, ſed ab ea maximè differt, uti inter ſe maximè differunt Moſes, ejuſque ſimulacrum; quòd tamen non alia, & alia eſt, ſed una prorſus, atque eadem ratio illa Entis, quæ & adumbratur in actione hominis, vel angeli; & verè eſt in Deo; illud, inquam, ex his efficitur, ut actio, ejuſque Veritas exempta, non duo entia ſint nexa invicem, ſed unum, atque idem pro duplici ſtatu: quippe inter unum, atque idem, ſicuti diſtinctio non eſt, ita nec connexio eſſe poteſt, quæ unum alteri alligat, non ipſum ſibi, ſuæve eſsentiæ, & naturæ. *Creaturæ autem in Deo, non ſimilitudo, ſed principalis eſſentia*, ait Anſelmus Monol.c.33. & c.31. *in Verbo ſummæ Veritatis, quod & ipſum eſt ſumma Veritas, non factorum ſimilitudo eſt, ſed vera, & ſimplex eſſentia; in factis verò non ſimplex, & abſoluta eſſentia, ſed veræ illius eſſentiæ vix aliqua imitatio. Quemadmodum in vivo homine veritas hominis eſſe dicitur; in picto verò ſimilitudo, ſive imago illius veritatis.* Sed & aliud hic mihi plurima cogitanti, ac circumſpicienti ſeſe offert, quod rem hanc, licèt non omni ex parte, melius tamen fortaſſe declaret. Homo ſit duobus ſimul in locis, inter ſe longè diſſitis Divinitus poſitus. Immo fac Deum ita velle, ac decernere, non hominem ipſum dumtaxat, ſed ea etiam, quæ ſua ſponte, atque ex ſe liberè agit, replicari, ut ajunt: ſic, ut in illo cognitiones eædem, voluntates eædem ſint utrobique: eoſdem motus, eaſdem actiones edat utrobique, & Florentiæ v. g. ubi eſt naturaliter; & Romæ, quo in loco ſupra naturalem hominis conditionem eundem poſitum fingimus. Agedum, locum hunc duplicem, Florentinum, & Romanum confer cum eo duplici quaſi ſtatu, veritatis ſcilicet, & adumbrationis, in quo idem Eſſe, modo explicato, ponitur a Schola Zetetica. Video equidem, exemplum illud a re noſtra multum diſtare: nam homo ille tum in loco Florẽtino, tum in loco Romano eſt
 verus

verus homo: ejuſque actiones ſunt utrobique veræ hominis actiones. Secus verò in re noſtra: Quidquid eſt, in ſtatu veritatis eſt verum ens, in ſtatu adumbrationis non eſt verum ens, ſed infra ens: vel, ſi in hoc ſtatu eſt verum ens; in eo ſtatu non eſt verum ens, ſed ſupra ens, ut de Deo ſæpe etiam loquuti ſunt Zetetæ quamplures. Præterea in ſtatu adumbrationis eſt hoc, vel illud: in ſtatu autem veritatis quidquid eſt, eſt eſſe exemptum, ſeu veritas rerum omnium tum quæ ſunt, tum quæ eſſe poſſunt: totum extra totum: omnia ſupra omnia, ut ex Dionyſio loquitur Maximus: denique Deus ipſe: nam Deus, quidquid habet, illud eſt. Adde reliquos omnes veri Eſſe caracteres, quos ſupra recenſuimus, & quibus certè non diſcrepat a Florentino locus Romanus. Verùm, tametſi allatum exemplum ab eo, de quo hìc agitur, longè abeſt in multis; in multis tamen planè cohæret, & congruit. Etenim idem homo, eædemque ipſius actiones, quæ ſunt hìc apud nos in ſtatu adumbrationis, ſunt etiam in mente, ac cognitione Dei, qui ſtatus eſt veritatis: quamvis ibi & ille, non homo, ſed hominis veritas; & hæ, non actiones humanæ, ſed humanarum actionum veritas ſint. Profectò, quemadmodum homo, qui eſt in loco Florentino, non eſt colligatus, & connexus cum eo, qui eſt in loco Romano, ſed unus, idemque; ita etiam ratio illa Entis, quæ adumbratur in homine, ejuſque actionibus, connexa, & colligata non eſt cum illa, quæ verè eſt in hominis ipſius, ejuſque actionum veritate; ſed una prorſus, atque eadem: ut in ipſa Zetetica Hypotheſi initio ſtatuimus. At enim, inquies, detur, eſto, Zetetica Hypotheſis: creatura omnis, quacunque ratione componatur cum Deo, adillum ita ſe habet, uti verum ad falſum; eſto. Eſſe verum propterea unicum eſt, & quod conſequens eſt, non duo Entia, ſed duo quaſi Entis ſtatus diſtingui debent; eſto. Tum, ut particulatim loquamur, de humanis actionibus, de quibus potiſſimùm diſputatur; eſto eadem ratio Entis ſit in duplici ſtatu, ut Zetetæ loquuntur, in Unitate, & in Numero; in Centro, & in Sphæra; in Veritate, & in Adumbratione; ſed in primo ſtatu, quia in eo habet eſſe verum, dicatur Veritas:

actio-

Digitized by Google

actionis creatæ; in ſecundo ſtatu, quòd in eo verum eſſe non habet, dicatur Actio ipſa creata. Eſto, inquies, vera ſint iſta omnia; his omnibus tamen datis, atque conceſſis; quemadmodum in exemplo poſito, quòd homo ille eſſet in loco Florentino, ex decreto Dei, cum eo connexum foret, quod eſſet idem, eodem tempore in loco Romano; ſic etiam quòd hominis actio futura, ut futura, ſit in mente, ac ſcientia Dei, qui ſtatus eſt veritatis, ex ipſa rei natura, cum eo connexum eſt, quòd ſuo loco, & tempore ſit in ſe ipſa, qui ſtatus eſt adumbrationis. Etſi enim duplex ratio Entis non ſit, ſtatus tamen Entis eſt duplex, Veritatis ſcilicet, & Adumbrationis. Inter utrumque igitur ſtatum, quoniam ea duo ita vocare libet, ut diſtinctio, ita etiam connexio eſt. Benè eſt, prorſus iſto modo: quòd hominis actio futura, ut futura, ſit in mente Dei; qui ſtatus eſt veritatis, cum eo nectitur, quòd ſuo loco, & tempore ſit etiam in ſe ipſa, qui ſtatus eſt adumbrationis: eo pacto, quo, hominem illum, ejuſque actiones eſse ſupra naturam in loco Romano, ex eo nexum, ſuſpenſumque eſset, quòd idem naturaliter foret in loco Florentino. Veruntamen, quemadmodum ſecunda iſta connexio, ejus hominis libertati non officit, neque impedimento eſt, quominus actiones ab ipſo exiſtentes in loco Romano, ſint, dicanturque verè, ac propriè liberæ, ſi liberæ ſunt in loco Florentino; ita etiam nec prima illa connexio libertati officit hominum, aut angelorum: neque impedit, quo minus eorum voluntates, actioneſque ab ipſis editæ, ſint liberæ, ſi in ſua veritate ſunt liberæ. Quòd ſi dicas, hominem illum ſimul, eodemque prorſus tempore idem velle, atque agere cùm in loco Florentino, tum in loco Romano: ſecus verò, hominum, & angelorum voluntates, actioneſque priùs eſse in ſua veritate exempta, quàm in ſe ipſis; ne id quidem obeſse ajo, quo minus verè, & propriè liberæ ſint, & dicantur. Jamque alterum illud aggredior, quo veritates has rerum exemptas, quas in mente Dei Schola ponit Zetetica, angelorum, atque hominum facultati liberæ adverſari contendis.

37. Nempe illorum actiones ſua veritas antecedit: priùs enim

enim ſunt in mente Dei, quàm in ſe ipſis. Sed hoc quid refert? Finge hominem illum, actionemque aliquam ipſius omnino liberam, ut eſt ſimul in duplici loco, Florentiæ quidem naturaliter, Romæ autem ſupra naturam; ſic etiam ſimul eſse in duplici temporis differentia v.g. hodie, & cras: hodie quidem naturaliter, cras vero ſupra naturam. Quod ſi, nec divinitus id fieri poteſt, tamen, ut vales, animo concipe: profectò, quamvis priùs ſit tempus hodiernum, quàm craſtinum; quodque homo ille, ejuſque actio exiſtat hodie, connexum divinitus ſit cum eo, quod ſimul exiſtat cras; ſi tamen ejus hominis actio eſt libera hodie, eſt ſimul & libera cras: uti, ſi eſt libera Florentiæ, eſt libera Romæ. Rem transfer ad ſcientiam Dei, ſeu ad veritatem exemptam cujuſvis actionis humanæ, & angelicæ. Ita quidem, ut diximus Prop.v.& vi. tota eſt in qualibet parte utriuſque ſphæræ, manentis, & moventis; non tamen, ut ſphæræ pars, ſed ut centrum, modo ſcilicet prorſus exempto, & planè in ſe ipſa: ut ad omnes ſphæræ partes ſe habeat prorſus æqualiter: neque hìc, ſit magis hìc, quàm ibi; neque nunc, ſit magis nunc, quàm poſtea. Cujus rei, quod ad ſphæram præcipuè moventem pertinet, de qua difficilius id intelligitur, ſimilitudo eſt illa, apud Aſelmum, cujus ſupra meminimus. *Quamvis*, ait ipſe q.1. c.5. de conc. præſc. Dei cum lib. arb. *in Æternitate nihil ſit, niſi præſens; non eſt tamen illud præſens temporale, ſicut noſtrum; ſed æternum, in quo tempora cuncta continentur. Si quidem, quemadmodum præſens tempus continet omnem locum, & quæ in quolibet loco ſunt; ita æterno præſenti ſimul clauditur omne tempus, & quæ ſunt in quolibet tempore. Cum ergo ait Apoſtolus, quia Deus præſcivit ſanctos ſuos, prædeſtinavit, vocavit, juſtificavit, magnificavit; nihil horum prius, aut poſterius apud Deum eſt: ſed omnia ſimul æterno præſenti ſunt intelligenda. Habet enim æternitas ſuum ſimul, in quo ſunt omnia, quæ ſimul ſunt loco vel tempore, & quæ ſunt diverſis in locis, vel temporibus.* Sicuti ſe habet præſens temporis momentum ad omnem differentiam loci; ita ſe habere docet immobile, præſentiſſimum, atque individuum *Nunc*, ſive *Eſt* Æternitatis ad omnem differentiam temporis.

Quem-

Quemadmodum enim, quia tempus eſt maximè exemptum a loco, ideo præſens temporis momentum ſimul, & æqualiter eſt in quavis loci differentia, Romæ, Florentiæ, in Italia, in Hiſpania, in Europa, in Aſia, ac reliquis loci partibus; ſic quia Æternitas eſt maximè exempta a tempore, ideo individuum illud, immobile, ac præſentiſſimum Nunc, ſive Eſt Æternitatis, ſimul, & æqualiter eſt in quavis differentia temporis, hodie, heri, cras, anno, ſæculo præſente, præterito, futuro. Ex quo illa ſequuntur, quæ eleganter deſcribit Petrus Damian. Opuſc. 36. c. 8. his verbis: *Omnipotenti itaque Deo non eſt heri, vel cras, ſed hodie ſempiternum; cui nihil defluit, nihil accedit; cui nihil eſt varium, nihil a ſe diverſum. Illud hodie æternitas eſt incommutabilis, indefectiva, inacceſſibilis, cui videlicet nihil addi, nihil valet imminui: & omnia, quæ apud nos elabendo diſcurrunt, aut per temporum viciſſitudines ſe variant, apud illum hodie ſtant, & immobiliter perſeverant. In illo ſcilicet hodie dies ille adhuc immobilis eſt, in quo mundus iſte ſumpſit originem: in illo jam & ille nihilominus eſt, quo judicandus eſt per æterni judicii æquitatem. Neque enim in eam lucem, quæ ſine acceſſu ea, quæ elegit, illuſtrat; & ſine receſſu ea, quæ reſpuit, deſerit; defectus mutabilitatis venit: quia in ſemetipſo permanens immutabilis, mutabilia cuncta diſponit. Sicque in ſe tranſeuntia condidit, ut apud ſe, quæ condita ſunt, tranſire nequaquam poſſint &c.* Quorſum iſta? ut appareat, actionem hominis liberam, quæ in ſe ipſa exiſtet v. g. cras; in ſcientia Dei, hoc eſt, in ſua veritate exiſtere modo prorſus exempto a tempore, ideſt, neque cras, neque hodie, neque heri; & tamen ſimul, & æqualiter eſſe & cras, & hodie, & heri, & omnibus diebus cùm veris, tum imaginariis æternitatis, ſive, ut rectiùs loquar, ſpatii moventis præteriti, & futuri. Quemadmodum autem, ſi fingas Deum velle, Antonium v. g. & quidquid liberè agit Antonius hodie Florentiæ, eſſe ſimul & alio in loco, nempe Romæ; & alio tempore, (quod ſi fieri non poteſt, poteſt cogitari) nempe cras; quemadmodum, inquam, ſi hæc fingas, optimè intelliges, actionem illam utroque in loco, & tempore eſſe liberam, licèt, quòd ſit & hodie, & Florentiæ connexum ex Dei decreto ſit cum eo, quòd ſimul exiſtat & cras,

cras, & Romæ; locaque ipſa inter ſe diſſita ſint, & tempore craſtino prius ſit tempus hodiernum; ita, & multo quidem meliùs intelligi poterit, actionem illam, quæ exiſtat tum exempta a loco, & tempore in mente Dei, ideſt, in ſtatu veritatis; tum alligata loco, & tempori in ſe ipſa, ideſt, in ſtatu adumbrationis; in utroque ſtatu eſſe liberam: nam, quamvis hic etiam, quòd actio illa exiſtat in primo ſtatu connexum cum eo ſit, quòd ſit ſuo loco, & tempore etiam in ſecundo; ſtatus tamen a ſtatu nec loco, nec tempore diſſitus eſt, ſed exemptus: eaque actio, ſi in ſe ipſa eſt Romæ, & cras; in ſua veritate eſt itidem Romæ, & cras; aut certè non magis Florentiæ, quàm Romæ; non magis hodie, quàm cras: uti ſe habet centrum ſphæræ, cujus nulla ſit circumferentia.

38. Eſt tamen quod hic reſpondeant, quibus Scholæ Zeteticæ doctrinam oppugnare libeat: eſto Veritatis ſtatus, cum ſit exemptus a tempore, minus verè, & propriè antecedat tempore ſtatum umbræ: at certè quod hic magis refert, antecedit cauſalitate, & naturâ. Nam ſcientia Dei, etiam viſionis, ut Scholæ Zeteticæ placuiſſe videtur, eſt cauſa rerum: quòd, quamvis aliquo pacto emollitum ſit, cum diximus, eam eſſe cauſam quaſi formalem, res ſibi ſubjectas extrinſecùs afficientem; Veritas eſt tamen ipſa rerum, Zetetarum ſententiâ, non ſimilitudo, & imago: &, ut multis iiſque valde claris Patrum teſtimoniis pugnatum eſt; ac fert ipſe ordo rerum a Schola Zetetica ſtabilitus; non ideo res a Deo præviſæ ſunt, quia erunt; ſed ideo erunt, quia a Deo præviſæ. Non igitur ideo actiones humanæ, & angelicæ ſunt in ſtatu veritatis, quia ſunt in ſtatu adumbrationis; ſed contra ideo ſunt in ſtatu adumbrationis, quia ſunt in ſtatu veritatis: &, quod conſequens eſt, etſi actio eadem ſit in ſcientia viſionis, atque in ſe ipſa; ſecundus hic ſtatus nexus, & ſuſpenſus eſt ex primo, eumque planè ſubſequitur. Hæc pro adverſariis: ſed, ut mihi videtur, nihil adhuc objicitur, quod antiquos Indagatores coarguat, eorumque Syſtema contra liberum hominis arbitrium peccare, ſatis validè probet. Quid enim, ſi actio hominis, aut angeli non ideo eſt in ſtatu veritatis, quia eſt in ſtatu adumbrationis;

nis; ſed contra, ideo eſt in ſtatu adumbrationis, quia eſt in ſtatu veritatis? In exemplo etiam primùm allato, Homo ille, ejuſque actio libera, non ideo eſt Florentiæ, quia eſt Romæ; ſed potius ideo eſt Romæ, quia eſt Florentiæ: ita enim ponimus conſtitutum a Deo, hominem illum, quamdiu Florentiæ ex ſe naturaliter ſit, & quidquid Florentiæ liberè velit, aut agat; exiſtere ſimul & Romæ. Quamvis autem ſe ita res habeat, & planè neceſſe ſit, quidquid eſt Florentiæ, eſſe etiam Romæ; actio tamen illa, ſi libera eſt Florentiæ, libera eſt etiam Romæ propriè, ac verè. Neceſſitas enim, & cauſalitas illa, non rem ipſam, quæ eſt prorſus eadem, ſed ejus veluti ſtatum, præſentiæque modum, atque habitudinem afficit. Immo ecce tibi novam liberi arbitrii, cùm Dei præſcientia, prædeſtinatione, gratia conciliandi, componendique rationem, mihi nunc ex Zetetica Hypotheſi enatam. Siquidem, etiamſi neceſſe ſit, actionem aliquam exiſtere in loco, ſeu ſtatu A; etiamſi neceſſitas illa non conſequatur, ſed potius antecedat hoc, quod eſt, actionem illam exiſtere in loco, ſeu ſtatu A; nihilominus tamen, ut conſtat ex allato exemplo, actio illa ibi etiam eſt propriè, ac verè libera. Nempe ita res habet in eo, de quo nunc diſputamus. Neceſſe eſt quidem ea omnia, quæ ſunt apud Deum in ſcientia Viſionis, ſuo loco, & tempore exiſtere apud nos etiam in ſe ipſis: & primus quidem ille ſtatus, quo ſunt in ſcientia Viſionis, cum ſtatus ſit Veritatis, non conſequitur, ſed antecedit ſecundum hunc ſtatum, quo ſunt in ſe ipſis, qui ſtatus eſt adumbrationis: ea tamen, quæ libera ſunt in primo ſtatu, ideſt, quæ a Deo cognoſcuntur ut libera; libera ſunt etiam in ſecundo ſtatu, hoc eſt, in ſe ipſis. Quoniam neceſſitas, ac prioritas illa ſtatus ipſos quodammodo afficit, quos diſtinguit Schola Zetetica, non Entis rationem, quæ eadem eſt tum in ſua veritate, quæ eſt ſcientia Dei; tum in ſua adumbratione, quæ eſt res creata: atque ita vel utrobique neceſſaria, vel utrobique libera eſt. Quod ſi vis rei hujus exemplum illuſtrius, quæ de uno homine diximus, eadem contingere fingas mundo univerſo. Velit Deus, illum, quantus quantus eſt, eaque omnia,



Digitized by Google

quæ in illo ſunt, ac ſubinde fiunt, eodem ordine, iiſdem ſpatiis, atque intervallis locorum, ac temporum, exiſtere ſimul v.g. ad auſtralem partem in eo inani, quod in immenſum patet extra ſuperficiem, oramque ultimam mundi. Poſito iſtiuſmodi decreto, ac voluntate Dei; quæcunque res, rerumque motus exiſtant, ac peragantur ad Aquilonem; neceſſe erit exiſtere, ac peragi etiam ad Auſtrum: &, cum neceſſe ſit, ea omnia exiſtere, ac peragi ad Auſtrum; non omnia tamen, quæ fient ad Auſtrum, erunt neceſſaria: ſed, pro diverſitate cauſarum, alia neceſſaria, alia libera, prorſus uti ad Aquilonem. Verbi cauſa; ſi Sol, & Luna ſuos curſus peragunt in mundo boreali, curſus eoſdem ab iiſdem eodem tempore confici neceſſe eſt in mundo auſtrali: & hi curſus oppidò ſunt neceſſarii: non, quia neceſſe eſt, ſimul exiſtere ad Auſtrum, quidquid exiſtit ad Boream: & ideo exiſtit ad Auſtrum, quia exiſtit ab Boream; ſed quia exiſtunt a cauſa neceſſaria, cui definitum eſt ab ipſa natura, currere potius, quàm non currere. Contra verò, ſi homo in porticu inambulat in mundo boreali, eandem inambulationem in eadem porticu, ab eodem homine, eodem tempore exiſtere, neceſſe eſt in mundoauſtrali. Hæc autem inambulatio libera eſt: nam, quamvis neceſſe ſit, quidquid eſt ad Boream, eſſe ad Auſtrum; & ideo ſit ad Auſtrum, quia eſt ad Boream; eſt tamen inambulatio illa a cauſa libera, quæ, ſi non poteſt ambulare in uno loco, quieſcere in altero; ei tamen ſimpliciter ambulare, vel non ambulare ſolutiſſimum eſt. Age, transferantur hæc omnia ad alium duplicem mundum, ſeu potius ad mundum eundem, in alio manentem duplici ſtatu, in Centro ſcilicet, & in Sphæra; in Unitate, & in Numero; in Veritate, & in Umbra. Neceſſe eſt quidem, res omnes rato loco, & tempore ita eſſe in ſe ipſis, uti ex æterno fuerunt in mente Dei, non enim falli poteſt Veritas ipſa. Etſi verò neceſſe ſit, omnia ita eſſe in ſe ipſis, uti præviſum eſt Deo, ipſa fore; non omnia tamen in ſe ipſis ſunt neceſſaria; ſed, ut ait D.Thomas in locis ſup. cit. pro diverſitate cauſarum proximarum, alia neceſſaria ſunt, alia libera. Verbi cauſa, ſi ſol in ſcientia Dei peragrat orbes ſuos, & ita circumfertur;

Digitized by Google

fertur, ut accedat ad brumale ſignum, & inde ſenſim aſcendat in diverſam partem; hoc eſt, ſi Deus hæc ſcit; in eoque eſt veritas illa, qua verum fuit in ſtatu exempto, extraque locum, & tempus, hos motus fore in ſtatu alligato, certoque in loco, & tempore; utique neceſſe eſt, hos ipſos motus in ſe ipſis exiſtere: ſolemque, ut eſt in ſe ipſo, annuos curſus conficere, itàque circumferri; ut ultra ſoſtitiales orbes non progrediatur, nec interius inſiſtat, nec longiùs excurrat, quàm Deus prævideri t. Ac motus hi quidem, ut ſunt in ſe ipſis, ſunt neceſſàrii; non ea de cauſa, quia neceſſe eſt, eſſe in ſtatu adumbrationis, quidquid eſt in ſtatu veritatis; & idcirco eſt in ſtatu adumbrationis, quòd eſt in ſtatu veritatis; ſed quia hi motus a cauſa ſunt neceſſària, cui & moveri, & ita moveri definitum eſt a natura. E contrario autem, quòd hic homo in viridi aliqua, opacaque ripa inambulet, ſi eſt in mente Dei, neceſſe eſt eſſe etiam in ſe ipſo: motus is tamen, atque ambulatio in ſe ipſa eſt libera; quia, quamvis neceſſe ſit, eſſe in ſe ipſis, quæ ſunt in mente, ac viſione Dei; & ideo ſint in ſe ipſis, qui ſtatus eſt adumbrationis, quia ſunt in mente, ac viſione Dei, qui ſtatus eſt veritatis; motus is tamen, atque ambulatio eſt a cauſa libera, quæ, ſi non poteſt ambulare in uno ſtatu, ſedere in altero; poteſt tamen in utroque ſtatu ſimul, vel ſedere, vel ambulare pro libito. Enimvero, pro cujus libito? Pro libito cauſæ ipſius. Nam, ſicut in eo duplici ſtatu, Veritatis ſcilicet, & Adumbrationis, eſt ambulatio, vel ſeſſio, qui ſunt ejus cauſæ liberi effectus; ita etiam in eo duplici ſtatu eſt cauſa ipſa libera, electioque illa, qua, cum ſolutum ei cauſæ ſit vel ſedere, vel ambulare; ſuapte ſponte, atque nutu, ſecundum potius, quam primum amplectitur. Rei hujus ſimilitudinem habes in eodem Mundo poſito in duplici loco boreali, & auſtrali: utrobique enim homo ille vel ambularet, vel ſederet pro libito ſuo: quippe utrobique idem homo, eadem electio, eadem actio externa exiſteret, ſeſſio ſcilicet, vel ambulatio. Illud inter eam ſimilitudinem, ac rem, de qua agimus, intereſt: quod ibi quidem cùm ad Boream, tum ad Auſtrum & homo ille eſſet verus



Digitized by Google

homo: & illa electio utrobique vera hominis electio: & illa actio externa ſedendi, vel ambulandi, utrobique vera vel ſeſſio, vel ambulatio. Contra verò in re noſtra, ut paulo ante notatum eſt; homo ille, in ſe ipſo quidem eſſet verus homo, in mente autem Dei, veritas exempta hominis: illa electio in ſe ipſa, vera hominis electio; in mente Dei, exempta veritas electionis humanæ: actio illa externa ſedendi, vel ambulandi, in ſe ipſa, vera vel ſeſſio, vel ambulatio; in mente Dei, ſeſſionis, vel ambulationis exempta itidem veritas. Porro rerum veritas exempta, perſeſeque ſubſiſtens, eſt ipſum Eſſe, ut eſt in ſeſe: hoc autem eſt Deus ipſe. Cæterùm ſimilitudine hac, ſi ea recte utaris, nihil aptius invenias ad conciliandam cum Dei præſcientia hominum libertatem: immo etiam ad eas controverſias componendas, quas de Prædeſtinatione, de Gratia, & libero Arbitrio, magnis diſſenſionibus, ſtudiiſque hinc, & inde acerrimis diſceptant Scholæ Catholicæ nobiliſſimæ, Thomiſtica, & Jeſuitica. Eo certè ſpectaſſe puto eos veteres Patres, qui, ut retuli in prima Syſt. par. duplicem mundum ſtatuebant, alterum quidem externum, ac ſubjectum ſenſibus; alterum autem intelligibilem tantùm, ac ſenſibus omnino exemptum. Nam Auguſtinus etiam hæc ſcripſit l.2. de Ord.c.19. n.51. *pulchritudinem, cujus imitatione pulchra, cujus comparatione fœda ſunt cætera, quiſquis viderit; videbit, quomodo non repugnet, nihil futurum eſſe, quod non ſit apud Deum, ex quo neceſſe eſt ordine omnia fieri, & tamen non fruſtra Deum rogari... In hoc enim ſenſibili mundo vehementer conſiderandum eſt, quid ſit tempus & locus &c. in illo verò mundo intelligibili quamlibet partem, tanquam totum &c.* & Boethius lib. 3. de Conſ. metr. 9. ita cecinit: *Tu cuncta ſuperno*

*Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipſe*

*Mundum mente gerens &c.*

& Petrus Dam. Opuſc.36. c.2. ita ſcripſit: *Voluntas quippe Dei omnium rerum ſive viſibilium, ſive inviſibilium cauſa eſt, ut exiſtant: adeo, ut condita quæque, antequam ad formarum ſuarum viſibiles procederent ſpecies, jam veraciter, atque eſſentialiter viverent in ſui Opificis voluntate.* & paulo infra: *Quæ foris*

*foris expreſſa ſunt per conditionem operis, jam intra erant in providentia, & conſilio Creatoris*. Sed hæc infra etiam retractabuntur: nunc illud aio, his, & ſimilibus, quæ plura, ex aliis etiam Patribus poſſent afferri, ſignificari duplicem rerum ſtatum: alterum alligatum loco, & tempori, quo res ſunt in ſe ipſis; alterum verò omnino exemptum & loco & tempori, quo res ſunt in mente Dei. Nec Philo, & Plato, aliique, qui duplicem mundum poſuere, ſi id ſignificare voluerunt, ſi exemptas rerum formas, ac veritates a Deo ipſo, ut eſt in ſe, cogitatione tantùm, non re diſtinguebant; erroris arguendi, notandique ſunt, ſed laudandi: atque ex antiqua Schola Zetetica hæc etiam, ut alia plura, hauſiſſe dicendi.

39. Jam verò Scientiæ divinæ perfectiones reliquas, quoniam ex hactenus dictis plana, & facilis eſt cujuſque explicatio; neque eas ſingillatim perſequi vacat; generatim omnes amplectimur: & qua ratione perfectiſſimè Deus omnia cognoſcat, ex eadem Hypotheſi oſtendimus. Etenim cognoſcentia quæ ſunt, ut ipſe etiam S. Thomas p. 1. q. 14. a. 1. ſcriptum reliquit, *cognoſcentia quæ ſunt*, inquam, *a non cognoſcentibus in eo diſtinguuntur; quod hæc quidem nihil habent, niſi formam ſuam tantùm; ſed cognoſcens natum eſt habere formam etiam rei alterius. Nam ſpecies cogniti eſt in cognoſcente. Unde manifeſtum eſt, quod natura rei non cognoſcentis eſt magis coarctata, & limitata. Natura autem rerum cognoſcentium habet majorem amplitudinem, & extenſionem*. Ex hoc verò ſic ſtatuo: res in quo ſint perfectiùs, ab eo etiam perfectiùs intelligi: in quo igitur ſint perfectiſſimè, ab eo etiam perfectiſſimè intelligi. Porro autem, quòd in Deo res omnes perfectiſſimè ſint; hæc ipſa eſt Inveſtigatorum Hypotheſis: quæ, cum non ponat, niſi unicum Eſſe, ut Catholicè eſt explicatum p. 1. n. 1. 2. & 22. ejuſque Eſſe duos quaſi ſtatus, atque modos diſtinguat, primum quidem rei, & veritatis; alterum autem adumbrationis, & ſimilitudinis; ex ea ſequitur, quidquid uſquam eſt extra Deum; id omne eſſe etiam in Deo: & longè quidem perfectiùs in Deo, quàm alibi uſpiam extra Deum: ſiquidem in Deo eſt ipſa & res, & veritas Entis, eſt ipſe Deus; extra Deum autem, Entis ſimi-

ſimilitudo, atque adumbratio tantummodo eſt, creatura eſt. His omni parte congruunt, quæ ſupra dedimus ex Anſelmi Monol. *Quemadmodum in vivo homine veritas hominis eſſe dicitur, in picto verò ſimilitudo; ſive imago illius veritatis; ſic exiſtendi veritatem intelligi in Verbo; in his verò... quæ facta ſunt aliquid, aliquam imitationem &c. manifeſtum eſſe in Verbo, per quod facta ſunt omnia, non eſſe eorum ſimilitudinem, ſed veram, ſimplicemque eſſentiam: in factis verò non eſſe ſimplicem, abſolutamque eſſentiam, ſed veræ illius eſſentiæ vix aliquam imitationem... Nulli dubium eſſe, creatas ſubſtantias multo aliter eſſe in ſe ipſis, quàm in noſtra ſcientia. In ſe ipſis nanque ſunt, per ipſam ſuam eſſentiam: in noſtra verò ſcientia, non ſunt earum Eſſentiæ; ſed earum ſimilitudines. Reſtare igitur, ut tanto veriùs ſint in ſe ipſis, quàm in noſtra ſcientia; quanto verius ſunt alicubi per ſuam eſſentiam, quàm per ſuam ſimilitudinem. Cum ergo & hoc conſtet, quia omnis creata ſubſtantia, tanto veriùs eſt in Verbo, ideſt, in intelligentia Creatoris, quàm in ſe ipſa &c.* Ex his nec difficile illud intelliges, Deum cognitione ſua res creatas non ſolùm comprehendere, ſed & ſupercomprehendere, quia nempe eas non ſolùm habet, ſed ſuperhabet, ut ita loquar: in illo enim ſunt veritas; in ſe ipſis autem ejus veritatis imitatio, atque umbra.

40. Definiendum ſupereſt, utrum in Deo ſit eſse exemptum, ac veritas ipſa peccati; quoniam peccatum etiam locum habet in ſphæra Totius, quidquid autem eſt in ſphæra, ei reſpondet ſuum eſse exemptum in Centro: præterea peccatum etiam a Deo cognoſcitur; oſtenſum eſt autem, ut in nobis quidem cognitio ſit repræſentatio quædam, & imago rerum, res ipſæ veritas cognitionis; contra verò in Deo cognitionis repræſentatio, & imago quædam ſint res, rerum ipſarum veritas ſit cognitio. Ajo breviſſimè: actiones pravæ, ut pravæ ſunt, deficiunt a centro, hoc eſt, ab Eſſe, & Veritate: *nullum enim ens dicitur malum*, ait D.Thomas p.1. q. 49. a. 3. *per participationem, ſed per privationem participationis*. ut autem actiones illæ deficiunt a centro, nec progreſſiones Centri ſunt, nec ad ipſum referuntur; quòd ſi nec ex ipſo ſunt, nec ad ipſum; ſequitur, ut nec ſint

ſint in ipſo. Hæc Æbræi Zetetæ: una omnes & mente, & voce conſentiunt Zetetæ Chriſtiani. Ex innumeris, quæ in hanc ſententiam poſsent afferri, hæc pauca habeto. Dionyſius Ar. ut a Græcis exordium ſumam, c. 4. de div. nom. §. 19. ita ratiocinatur: *Enimvero ſi res omnes ex bono ſint, bonumque ſit ſupra res ipſas; eſt quidem in ipſo bono id etiam, quod nullum eſt: malum autem, non eſt. Aliter non planè eſt malum, nec id, quod non eſt. Nihil enim erit id, quod omnino non eſt, niſi ſecundùm modum quemdam ſupra eſſentialem in bono eſſe dicatur. Bonum igitur erit, & eo, quod omnino eſt, & eo quod non eſt, multo priùs, & ſuperiùs locatum. Malum autem nec in iis eſt, quæ ſunt; nec in iis, quæ non ſunt, ſed eo etiam quod non eſt, remotius eſt a bono, tanquam alienum, ac minus ens*. Malum deprimit infra illa ipſa, quæ non ſunt: hæc enim licèt ex ipſo Eſse non participent, participare tamen poſſunt: iiſque ſi minus ut exiſtentibus, at certè ut poſſibilibus ſua veritas reſpondet in Centro. Pergit in eandem ſententiam Dionyſius toto hoc capite, in quo illa præcipuè: *Non eſt malum res aliqua... Malum vel non eſt in rebus, vel eſt in Bono; atqui in Bono non eſt, ergo &c. Non eſt malum, neque ens, neque inter entia &c. Malum eſt defectio boni*. Item: *Malum non eſt ens, neque inter entia malum. Nuſquam enim eſt malum, quà malum eſt*. Denique: *Malum eſt privatio, & defectus, & infirmitas, & inconcinnitas, & error, & fruſtratio ſcopi, pulchritudinis, vitæ &c. ſtatu carens, ipſumque nihil, ac nullo modo, & nuſquam exiſtens*: Eadem docet Dionyſii interpres Maximus cùm in Scholiis ad cap. cit. tum apud Photium cod. 192. ubi *malum nihil eſſe prorſus, affirmat*: *eorum, quæ ſunt, non qualitatem, non quantitatem, non relationem: ſed nec affectionem, quæ in re aliqua exiſtente naturaliter ineſſe cernitur. Itaque defectus eſt*, inquit, *actionis ad finem tendentis facultatum earum, quæ naturæ ſunt inſitæ*. Eadem Origenes: nam tom. 2. in Johan. ad illud, & ſine ipſo factum eſt nihil, eorum interpretationem approbat, qui *vitium minimè ſubſiſtere, ac nihil eſſe*, dicunt. Tum hæc ſubjicit: *Quantum igitur attinet ad ſignificata hujus voculæ, nihil, & voculæ, non ens, ſynonima videbuntur eſſe, cum non ens dicatur nihil, & nihil*

Digitized by Google

*nihil non ens. Itaque videtur Apoſtolus non entia dicere, non, quæ omnino nequaquam ſunt, ſed ea, quæ ſint prava, exiſtimans prava non exiſtere.* Iterum, paucis interjectis, *bonum*, inquit, *idem eſt cum exiſtente; cum verò malum, aut pravum contrarium ſit bono, & contrarium exiſtenti ſit non exiſtens, ſequitur malum, & pravum eſſe non exiſtens.* Tandem, *omnes participantes ens, meritò erunt exiſtentes, qui verò diffugiunt entis participationem, eo quod privati ſint ente, facti fuerunt non exiſtentes. Diximus autem ſuperiùs, ens, & nihil, ſynonima, & univoca eſſe: & hanc ob cauſam, qui non ſunt, nihil eſſe, & omne vitium etiam nihil eſſe, quoniam eſt non ens.* Vide præterea Origenis ejuſdem longam de mali origine diſputationem in cap. 23. Philocaliæ: quæ & apud Euſebium Cæſarienſem in ſeptimo de Præparatione ſub finem legitur: ex quibus omnibus apparebit, quàm planè diſsentiant ab antiquorum doctrina, qui docent, peccatum, rem eſse quampiam ſolidam, & extantem: in eorumque genere eſse, quæ *poſitiva* dicuntur, eo quod in rebus ipſis ponantur, nec ſola ratione conſtent, ac rei privatione. Eadem, quæ modo apud Origenem, invenies apud Methodium in lib. de Malorum origine, quod extat in Biblioth. Phot cod. 236. apud Athanaſium in lib. cont. Gentes. apud Theophilum Alexandr. in epiſt. Paſch. apud Titum Boſtrenſem in libris contra Manich. apud Baſilium lib. 2. cont. Eunom. & in Homil. quod Deus non eſt auctor mali. Sed illuſtria in primis ſunt, quæ de hac re habet Gregorius Nyſsen. Primò enim tom. 1. homil. 7. in Eccleſ. *Hoc ergo*, inquit, *quod eſt per ſe bonum, ſive quod eſt ſupra bonum, & ipſum verè eſt, & per ſe dedit, & dat iis, quæ ſunt, facultatem, ut gignantur, & ut permaneant in eſſe. Quidquid* autem *extra ipſum conſideratur, eo redigitur, ut non exiſtat. Quod enim eſt extra id, quod eſt, non eſt eſſe. Quoniam ergo, ut charitati adverſum conſideratur vitium; Deus autem eſt perfecta, & planè abſoluta virtus; extra Deum ergo eſt vitium, cujus natura non in eo, quod ipſum ſit; ſed in eo, quod bonum non ſit, comprehenditur. Nam extra boni notionem, vitii nomen poſuimus: ita conſideratur vitium eſſe adverſum bono; ut id, quod non eſt,*

ab

*ab eo, quòd eſt, tanquam ei adverſum, diſtinguitur.* His illud confirmatur, quod ſupra ex Schola Zetetica docui, vitii, & peccati non eſſe veritatem, ſeu eſſe exemptum in centro: quoniam non participatio boni ſeſe extrinſecus diffundentis, ſed privatio, ac defectio eſt. Secundò idem S. Doctor to.2. in orat.-catechet. c.6. *Virtutis*, inquit, *& vitii ſibi invicem adverſantium diſtinctio non ita conſideratur, tanquam duo ſint, quæ cernantur conſiſtere: ſed quomodo ab eo, quod eſt, ex adverſo diſtinguitur id, quod non eſt: neque dici poteſt, quòd per hypoſtaſim, ac conſiſtentiam diſtinguatur id quod non eſt, ab eo quod eſt; ſed non ens dicimus enti ex adverſo, in diſtinctione reſpondere: eodem modo etiam vitium adverſatur rationi virtutis, cum per ſe non ſit, ſed intelligatur per abſentiam ejus, quod eſt melius: & quomodo dicimus, in diſtinctione viſui exadverſo reſpondere cæcitatem, cum per ſe non ſit in rerum natura cæcitas, ſed ſit privatio ejus, qui priùs fuerat habitus; ita etiam vitium dicimus conſiderari in boni privatione, veluti quamdam umbram, quæ accidit tranſitui radii.* Sed has ſimilitudines diligentius eſt perſecutus cap.5. in quo mali originem refert in ipſum hominis arbitrium liberè ſe bono fraudantis: eamque omnino a Deo removet, quia nihil aliud vitioſitas eſt, quàm privatio quędam, vel receſſus ab honeſtate: ut amotio quædam lucis, ſunt tenebræ; orbitas, visûs. Tandem id ipſum docet in dialog. de Reſur. & Anim. qui inſcribitur Macrinia. Nyſſeno ſubſcriptores accedunt Græci Patres reliqui omnes. Ita Dorotheus doctrin.10. & 11. Cæſarius dial.3. Diadochus c.3. Damaſcenus l.2. cap.30. n.2. *Illud quoque ſciendum*, inquit, *Deum ipſum omnis boni fontem; & auctorem eſſe; ut, citra ipſius opem, & auxilium bonum velle, nec facere poſſimus: cæterùm nobis liberum eſſe in virtute perſtare, Deumque ad eam vocantem ſequi, vel a virtute abſcedere, h. e. in vitio hærere, ac diabolum, qui nulla vi injecta ad illud nos vocat, ducem ſequi. Neque enim vitium aliud quidquam eſt, niſi receſſus a bono, veluti tenebræ, receſſus a luce.* Is etiam, uti ſupra Nyſſenus, & alii, peccatum, ac vitioſitatem a Deo auctore non eſſe probat, quia nihil aliud eſt, quam privatio, receſſuſque a bono. Eadem ſcribit lib.4. c.2. num.5. Hæc Patres Græci,

 qui-

Digitized by Google

quibus adſtipulantur Latini, malumque rem ullam verè, & propriè eſſe pernegant: negationem, privationemque rei, ac defectionem appellant. Ambroſius contra Manichæos, Marcioniſtas, & Valentinianos diſſerens, *malum nullam creaturæ prærogativam habere dicit: eſſe mutabilitatis vitium, & errorem prolapſionis.* Hieronymus in c.3. Hierem. *Mala, quæ nullâ ſuâ naturâ ſubſiſtunt, a Domino non creantur.* Apud Auguſtinum nihil frequentius, lib.3. Conf. c.7. n.12. *Non noveram malum non eſſe, niſi privationem boni, uſque ad quod omnino non eſt.* Lib.2. de Mor. Manich. c.4. n.6. *cujus defectûs Deus auctor non eſt, quia exiſtendi, &, ut ita dicam, eſſendi auctor eſt. Ita & malum oſtenditur quomodo dicatur; non enim ſecundùm eſſentiam, ſed ſecundùm privationem veriſſimè dicitur.* Lib.8. de Gen. ad lit. c.14. n.31. *Neque enim ulla natura mali eſt, ſed amiſſio boni hoc nomen accepit.* Enar. in Pſalm.7. n.19. *Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis: non quod aliqua ſit natura tenebrarum. Omnis enim natura, inquantum natura eſt, eſſe cogitur. Eſſe autem ad lucem pertinet: non eſſe ad tenebras. Qui ergo deſerit eum, a quo factus eſt &c.* lib.83. Quæſt. q.6. *Malum nulla ſpecie continetur, totumque hoc nomen mali de ſpeciei privatione repertum eſt.* q.21. *Quiſquis omnium, quæ ſunt, auctor eſt, & ad cujus bonitatem id tantùm pertinet, ut ſit omne, quod eſt, non eſse ad eum pertinere nullo pacto poteſt. Omne autem, quod deficit, ab eo, quod eſt eſse deficit, & tendit in non eſse. Eſse autem, & in nullo deficere bonum eſt, & malum eſt deficere. At ille, ad quem non eſse pertinet, non eſt cauſa deficiendi, ideſt, tendendi ad non eſse; quia, ut ita dicam, eſsendi cauſa eſt. Boni igitur tantummodo cauſa eſt: & propterea ipſe ſummum bonum eſt. Quocirca mali auctor non eſt, qui omnium, quæ ſunt, auctor eſt: quia, in quantum ſunt, in tantum bona ſunt.* In Ench. ad Laurent. c.11. n.3. *Quid eſt autem aliud, quod malum dicitur, niſi privatio boni? Nam, ſicut corporibus &c.* lib.12. de Civit. c.7. *Nemo igitur quærat efficientem cauſam malæ voluntatis: non enim eſt efficiens, ſed deficiens; quia nec illa effectio eſt, ſed defectio &c.* cap. autem 9. *Cum ergo malæ voluntatis efficiens naturalis, vel, ſi dici poteſt, eſsentialis nulla ſit cauſa... nec*

*talem*

*talem voluntatem facit, niſi defectio, qua deſeritur Deus, cujus defectionis etiam cauſa utique deficit.* Alia plurima in eandem ſententiam in reliquis omnibus Auguſtini operibus inveniuntur, quæ, quoniam mens S. Doctoris jam eſt manifeſta; referre ſupervacaneum eſt. Sed S. Patres reliquos nomine tenus hic appellare ſat fuerit. Auctor Hypognoſt. apud Auguſt. lib.4 c.1. Paulinus epiſt.38. Proſper ſent.144. 176. 228. Leo Papa ep.93. ad Turib. c.6. Gennadius l. de Eccleſ. dogm. c.60. Boethius l.3. de Conſ. Proſ.12. Fulgentius l. de Fid. ad Petr. c.21. n.62. Gregorius Magn. l.3. Mor. cap.7. Iſidorus l.1. de ſum. bon. c.11. Albinus Flaccus l. Inter. in Gen. Inter.93. Petrus Dam. opuſc.36. c.9. Hugo Victor. l.1. Miſcel. tit.185. Bernardus ſerm.1. in Annunc. & Serm. de trip. cohær. vincul. clav.&c. Honorius Auguſtodunenſis lib. de Prædeſt. Excribendum aliquid ex Anſelmo, & Thoma, qui propoſitum noſtrum; ſententiamque Zeteticam mirè provehunt. Primus enim, præter id, quod habet in lib. de caſu diab. c.9. & lib. de Concept. Virg. cap.5., in Com. ad cap.11. ep. ad Rom. ita ſcribit. *Ex ipſo ſunt omnia, ideſt, bona voluntas, & bona actio, & omnes naturæ. Neque enim ex ipſo ſunt peccata, quæ naturaliter ſubſiſtentia non ſunt, ſed benè conditam ſubſtantiam vitiant.* Bonarum quidem & voluntatum, & actionum noſtrarum exemptum eſſe, ac veritas eſt in Deo: ſecus verò malarum, quæ ipſius participationes non ſunt. Melius Quæſt.1. de con. Præſc. & lib. arb. c.7. *Reſtat nunc, ut conſideremus, cum Deus omnia præſcire, ſive ſcire credatur; utrum ejus ſcientia ſit a rebus, an res habeant eſſe ab ejus ſcientia. Nam, ſi Deus a rebus habet ſcientiam; ſequitur, quòd illæ priùs ſint, quàm ejus ſcientia, & ſic a Deo non ſint: a quo nequeunt eſſe, niſi per ejus ſcientiam. Si verò quæcunque ſunt, a ſcientia Dei ſumunt eſſentiam; Deus factor, & auctor malorum operum eſt: & ideo non juſtè punit malos: quod non ſuſcipimus.* Quam controverſiam non ea ratione dirimit, ut dicat, ſcientiam viſionis rebus prævisis anteire phyſicè, non logicè: ſed hæc ſubjicit, doctrinæ Zeteticæ maximè conſentanea: *Hæc autem quæſtio facilè ſolvi poteſt, ſi priùs cognoſcitur bonum, quod eſt juſtitia, verè ali-*



Digitized by Google

*quid eſſe; malum verò, quod eſt injuſtitia, omni carere exiſtentia. Quod in tractatu de caſu diaboli: & in libello, quem de Conceptu Virginali, & peccato originali titulavi, apertiſſimè monſtravi. Non eſt enim injuſtitia qualitas, aut actio, aut aliqua eſſentia; ſed tantùm abſentia debitæ juſtitiæ: nec eſt, niſi in voluntate, ubi debet eſſe juſtitia. Per quam voluntatem juſtam, vel injuſtam &c. Omnis quippe qualitas, vel omnis actio, & quidquid aliquam habet eſſentiam, a Deo eſt: a quo eſt omnis juſtitia: & nulla injuſtitia: facit igitur &c.* Loci hujus quod reliquum eſt, dabimus Prop. ſeq. n.44. quod ſpectat ad rem præſentem; ſolorum bonorum veritas, ſive eſſe exemptum eſt in Centro, non autem malorum: neque id eſt abſurdum, malum enim, qua malum eſt, Anſelmi, & Patrum reliquorum ſententia, nihil eſt: quod autem nihil eſt, radius non eſt in ſphæra Totius: quod ſi radius non eſt, ejus eſſe exemptum non eſt in centro: neque ab ipſo progreditur, neque ad ipſum refertur. Non minus dilucidè, & perſpicuè id ipſum docuit Thomas Aquinas p.1. q.48. art.1. corp. *Bonum eſt omne id, quod eſt appetibile, & ſic, cum omnis natura appetat ſuum eſſe, & ſuam perfectionem; neceſſe eſt dicere, quòd eſſe, & perfectio cujuſcunque naturæ, rationem habeat bonitatis. Unde non poteſt eſſe, quòd malum ſignificet quoddam eſſe, aut quamdam formam, ſeu naturam. Relinquitur ergo, quòd nomine mali ſignificetur quædam abſentia boni.* Quocirca ad rem præſentem q.49. a.1. ad 4. *dicendum*, inquit, *quòd nullum ens dicitur malum per participationem, ſed per privationem participationis.* Quæſt. autem 1. de malo ar.1. ad 2. *Bonum, & malum*, inquit, *opponuntur, ut privatio, & habitus: quia, ut Simplicius dicit in com. Prædicam. illa propriè dicuntur contraria, quorum utrumque eſt aliquid ſecundùm naturam, ſicut calidum, & frigidum, album, & nigrum: ſed illa, quorum unum eſt ſecundùm naturam, & aliud receſſus a natura, non opponuntur propriè, ut contraria: ſed, ut privatio, & habitus .... tenebra non eſt contrarium lumini, ſed privatio ..... unumquodque eſt magis malum altero, non per acceſſum ad aliquid ſummè malum, vel per participationem diverſam alicujus formæ: ſed dicitur aliquid magis, vel minus malum, ſecundùm*

quod

*quod magis, vel minus privatur de bono*. Item q. 16. a. 2. c. *Malum dicitur unumquodque ex eo, quod aliqua perfectione ſibi debita privatur*: Tum ad 12. *dæmon peccavit voluntate deficiente, & ipſe defectus voluntatis eſt peccatum ejus*. Quæ quidem omnia, & innumerabilia præterea ejuſdem modi graviſſima, & luculentiſſima, cùm apud D. Thomam, tum apud omnes Patres Græcos, & Latinos; ii, qui malum, etiam quà malum eſt, rem eſſe aliquam, & *poſitivum* quiddam opinantur, neſcio, utrum pejus faciant, cum aut in rem ſuam detorquere conantur; an verò, cum negligunt, ab iiſque apertè diſſentiunt. Hæc verò a nobis eo conſilio ſunt allata, ut appareat, rectè Zeteticam Scholam, quæ Deum, Centrum Totius definit; a Deo ipſo veritatem exemptam malorum excludere: cum malum, quà malum eſt, non ipſius Eſſe, & Veritatis participatio ſit, ſed participationis mera privatio. At enim, ſi peccatorum veritas exempta in Deo non eſt, Zetetarum ſententiâ; quonam pacto docent ab eo peccata cognoſci, cum ejus cognitio, ipſa rerum veritas ſit? Id quidem, ſi ponatur, Deum nihil, niſi in ſe ipſo cognoſcere, ne peccatum quidem; apud omnes explicatu perdifficile eſt: apud antiquos Indagatores verò minus difficultatis habebat. Immo eorum doctrina conciliari facilè poſſe puto Scholaſticos inter ſe diſſidentes. Peccatum enim ex oppoſita bonitatis ratione cognoſci a Deo, communis omnium ſententia eſt: utrum autem ex bonitate ipſa Dei, an vero ex ea peculiari bonitate, atque honeſtate virtutis, cui proximè, directòque peccatum quodque adverſatur; in hoc quidem diſcordant: plerique tamen, &, ut ait Gabriel Vaſquius acutiſſimus Societ. Theologus, multo probabilius ſecundum defendunt. His ita aſſentior; ut tamen, ex iis quæ hactenus, tradidi ex Schola Zetetica, virtutem illam ipſam a Deo, non niſi in ſemetipſo, ubi ejus virtutis exemptum eſſe, & veritas eſt; intelligi concedam. Quo in unum coire videntur duæ nuper memoratæ ſententiæ, ut Deus nimirum & peccatum intelligat in ea virtute, cum qua directo, & proximè pugnat, & tamen in ſemetipſo habeat, ubi illud intelligat. Atque hìc tandem perſpicuum fit, quod ſupra

pra citavimus ex cap.7. de div. nom. *Lumen non aliunde videre tenebras, quam a lumine*: cui conſentaneum eſt, quod habet D. Thomas cùm hic in Scholiis; tum etiam p.1. q.14. a.10. c. in quo ſic legitur: *unumquodque eſt cognoſcibile, ſecundùm quod eſt: unde, cum hoc ſit eſſe mali, quod eſt privatio boni: per hoc ipſum, quod Deus cognoſcit bona, cognoſcit etiam mala, ſicut per lucem cognoſcuntur tenebræ &c.* quam doctrinam tradit etiam q.48. a.1. c. *Vnum ſcilicet oppoſitorum cognoſci per alterum, ſicuti per lucem tenebra &c.* Id ipſum vide fuſius tractatum in 1. ſent. diſt.36. q.1. art.4. q.2. art.3. ad 1. Item q.2. de Verit. a.8. ad 18. & Quodl.11. a.2. &c.

41. Reſtat huic diſputationi locus vel maximè neceſſarius de Futuris conditionalibus, cujuſmodi eſſe dicitur Pœnitentia Tyriorum, & Sidoniorum, de qua ita ſcriptum eſt Lucæ x. 13. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida: quia, ſi in Tyro, & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere ſedentes pœniterent*. De hoc verò, ſi teneatur Hypotheſis, quam authoritate, & ratione initio ſtabilivimus, quid Inveſtigatrix Schola ſentiret, obſcurum eſſe non poteſt. Deus enim, ejus Scholæ definitione, eſt ipſa Veritas, ſeu Centrum omnium verorum: cum igitur verum ſit, Tyrios, & Sidonios pœnitentiam acturos fuiſſe, ſi aſpexiſſent Chriſti miracula; eorum pœnitentia, quamvis nec fuerit, nec ſit, nec futura ſit unquam; pars eſt tamen, & radius quodammodo in ſphæra Veri, &, quod conſequens eſt, habet in Centro eſſe quoddam exemptum, veritatemque ſeparatam, quæ ipſi reſpondeat: aliam procul dubio habitura; ſi, aut Chriſtus apud Tyrios, & Sidonios prodigia illa patraſſet re ipſa; aut ſi Tyrii, & Sidonii pœnitentiam egiſſent, iis etiam portentis apud ipſos a Chriſto non editis. Nam, quemadmodum non eſt abſurdum, ſententiâ veſtrâ, aliam tunc fore in Deo ex omni æternitate ejus pœnitentiæ notionem, repræſentationemque; ſic, veterum Zetetarum judicio, abſurdum non eſt, aliud tunc fore in Deo ex omni pariter æternitate, ejus pœnitentiæ eſſe exemptum, & veritatem. Siquidem, ut ſupra explicavimus, ratio illa exempta veri eſſe, ſeu veritas, quam res habent in Centro

tro

tro totius entis, ac veri, hoc eſt, in ipſo Eſſe, & Veritate; rebus ipſis planè reſpondet, ac congruit: nec prædicata, quæ vocant, neceſſaria tantummodo afficit, & attingit; ſed etiam contingentia, eaque omnia, quæ cuique rei συμβεβηκότως adveniunt.

# PROPOSITIO VIII.

## *Deus vult.*

42. DEum intelligere quibus rationibus, & argumentis oſtenſum eſt proximè; iiſdem fere oſtendi poteſt & velle. Huc igitur ea ſunt revocanda, quæ ſub ipſum præcipuè ſuperioris diſputationis initium tradidimus. Tum, quoniam Schola vetus Zetetica, res a Deo procreatas, totidem quaſi Divinorum umbras eſſe dicebat; ne quis ita dictum accipiat, ut, tanquam umbra ex corpore, ſic mundum ex Deo neceſſariò manaſſe crederet, qui vetus fuit aliquorum philoſophorum error, quos coarguit Baſilius homil.1. in Hexam. & ex ipſo Ambroſius l.1. c.5. adjungendum ſtatim eadem ex Schola, quod Deum demonſtret, quæ vult extra ſe, non coactu, aut neceſſitate aliqua, ſed prorſus liberè velle: ut, quamquam in illum deliberatio non cadit, quæ cum inſcitia eſt, & ignotæ rei inquiſitione conjuncta; plenam tamen agendi, vel non agendi; hujus, vel illius amplectendi, repudiandive poteſtatem habeat; ſitque in eo rerum, quas condit, ſolutiſſima electio, & arbitrium. Id verò antiqui Zetetæ confici poſſe putarunt ex ipſa primùm ſcientia, atque intelligentia Dei: id enim omne, in quo ratio, & intelligentia eſt, universè liberum, ſuique juris, & arbitrii eſſe dicebant; quod ex ipſis expreſſum fideliter eſt a Nemeſio, Chriſtiano philoſopho, qui cap.41. cauſam afferens, cur homines liberi a natura facti ſint; *dicimus*, inquit, *cum ratione naturâ conjunctam eſſe liberam voluntatem*, & ab Honorio Auguſtod. qui in libro de Præd. & lib. arb. *Quibus*, ait, *ineſt ratio, ineſt etiam volendi*,

*di, nolendique libertas*. Probabant ſecundò ex ipſa proximè Hypotheſi: tum quia, ſi ipſum Eſse in re aliqua extra ſe neceſsariò exiſteret, cum exiſtendi neceſſitas veri Eſse character, & proprietas ſit; ſequeretur, ipſum Eſse non ſolùm in ſeſe, ſed etiam extra ſe ipſum progredi, intra rationem veri eſse: contra quàm ſupra jam ſit ſtabilitum. Tum etiam, quia, ſiquo progrediendum ipſi foret extra ſe neceſsariò; jam non eſset illud Eſse maximè exemptum, ac ſegregatum ab omni natura creata, quod ſupra poſuimus: immo nec ſibi plenè ſufficiens, nec ex ſe ipſo tantùm undique aptum, atque perfectum; ſi non electione, & arbitio; ſed naturâ ipsâ, rei extra ſe cuipiam devinctum, atque obligatum, obſtrictùmque foret. Hiſcè rationibus planum faciebant antiqui illi Sapientes, Deum, tametſi quidquid facit in tempore, voluit illud, decrevitque apud ſeſe, ab omni prorſus æternitate, ideſt, in ſtatu exempto a tempore, ſeu, quod idem eſt, in Centro; voluiſse tamen, ac decreviſse liberè. Hoc poſito, quod ſequitur videndum eſt, ex eorundem diſciplina, quid nam ſint hæ divinæ voluntates (eas enim, ut ipſi, ſic nos cogitatione diſtinguimus) decretaque illa, quibus in res extraneas, ſive procreandas, ſive alia quapiam ratione procurandas divina ſe vis, ac bonitas effundit. Perſpicuum verò eſt, ab iiſque deſertè teſtatum ſæpiſſime, quid hoc eſse vellent. Verum enim, exemptumque illud eſse, Deo quidem ipſi liberum, ſed tamen æternum, atque immutabile, quod, eorum ſententiâ, res aliquando, & alicubi extituræ antehabent in Centro; illud ipſum Dei & ſcientiam, & voluntatem eſse dicebant: ut, quemadmodum ſcientia Dei, primaria rerum veritas eſt, formaque illa, aut quaſi forma, ex qua verè, & propriè ab omni æternitate denominatum eſt verum, quidquid eſt verum; ſic voluntas Dei primarium ſit eſse rerum, &, ut ait Anſelmus, *principalis eſſentia*, ex qua, tanquam a forma rem extrinſecùs afficiente, ab omni æternitate denominatum eſt extiturum, (extiturum noſtro intelligendi more, æternitati enim, quæ exempta eſt a tempore, nihil futurum eſt) quidquid alicubi, & aliquando exiſtit. Quare, ſicut

ſicut omnium verorum veluti centrum, unitatemve ponebant Dei ſcientiam, hoc eſt, rerum ipſarum veritatem ſeparatam; ſic omnium entium veluti centrum, & unitatem conſtituebant Dei voluntatem, hoc eſt, rerum earundem eſse ipſum exemptum. Quod ſignificaſse videtur R. Moſes Majem. More Nevoch. l.1. c.69. cum ſcripſit, *per ejus exiſtentiam omnia exiſtunt, non quidem tanquam per formam proximam, & immediatam, ſed remotam, & ultimam*. Immo & D. Thomas, qui p.1. q.6. a.4.. *a primo*, inquit, *per ſuam eſſentiam ente, & bono, unumquodque poteſt dici bonum, & ens, inquantum participat ipſum, per modum cujuſdam aſſimilationis . . . & ſic bonitas una omnium, & etiam multæ bonitates*. Tum q.16. a.6. *Si loquamur de veritate, ſecundùm quod eſt in rebus, ſic omnes ſunt veræ una prima Veritate, cui unumquodque aſſimilatur, ſecundùm ſuam entitatem. Et ſic, licèt plures ſint eſſentiæ, vel formæ rerum, tamen una eſt Veritas divini intellectus, ſecundùm quam omnes res denominantur veræ*. Tandem q.1. de Ver. a.4. *Si accipiatur veritas propriè dicta, ſecundùm quam omnia principaliter vera ſunt, ſic omnia ſunt vera una veritate, ideſt, veritate intellectus divini . . . ſi autem accipiatur veritas impropriè dicta, ſecundùm quam omnia dicuntur vera, ſic ſunt plurium verorum plures veritates . . . Quamvis res exemplentur difformiter a veritate divina, non tamen propter hoc excluditur, quin res una veritate ſint veræ, & non pluribus propriè loquendo, quia id, quod diverſimodè recipitur in rebus exemplatis, non propriè dicitur veritas, ſicut propriè dicitur veritas in exemplari*. Sed inſtar omnium, quos hic referre, per tempus non licet; duo illi ſint Zetetæ Chriſtiani præſtantiſſimi, ex Græcis Dionyſius, Auguſtinus ex Latinis. Hanc doctrinæ Zeteticæ partem adumbravit Dionyſius cap.5. de div. nom. ait enim §.4. *Deus enim non quovis modo eſt ens, ſed ſimpliciter, & infinitè totum eſſe in ſe pariter complexus, & anticipans. Quamobrem etiam Rex ſæculorum nominatur, ut in quo, & penes quem cujuslibet eſſe & ſit, & conſtet . . . ipſe eſt eſſe rebus: & non tantum ea, quæ ſunt, ſed ipſum eſse rerum*. Quid nam verò ſit hoc eſſe exemptum, & æternum, quod res habent in Deo, explicat in fine §.8. cum ſcri-



Digitized by Google

ſcribit : *Exemplaria verò dicimus, eſſe rationes in Deo ſubſtantificas rerum , & unitè præexiſtentes , quas divinus ſermo vocat prædefinitiones , & divinas , atque bonas voluntates , rerum definitrices , & effectrices ; ſecundùm quas, qui eſt ſupra ſubſtantiam , omnia , quæ ſunt, prædefinivit , & produxit .* Eſſe illud , ac veritas rerum exempta , quæ eſt in Deo , eſt idem ſcientia , & voluntas ; exemplar , & prædefinitio . Ad idem eſſe , ac veritatem exemptam , qua res & veræ , & futuræ denominantur ab omni æternitate , alludere viſus eſt Auguſtinus , cum ſcripſit l.2. de lib. arb. c.16. n.45. *Hinc etiam comprehenditur , omnia providentiâ gubernari . Si enim omnia , quæ ſunt , forma penitus ſubtracta , nulla erunt , forma ipſa incommutabilis , per quam mutabilia cuncta ſubſiſtunt , ut formarum ſuarum numeris impleantur , & agantur , ipſa eſt eorum providentia .* Sed de hac forma plura diximus num.33. Ad idem eſſe , & Veritatem rerum ſpectavit S. idem Doctor in Tract.68. ſuper cap 14. Johan. ſcribit enim n.1. *Quomodo ergo manſiones in domo Patris non aliæ , ſed ipſæ , & ſine dubio jam ſunt , ſicut parandæ non ſunt ; & nondum ſunt , ſicut parandæ ſunt ? Quomodo putamus , niſi quomodo etiam Propheta prædicat Deum* (Iſa.XI V.11. ſec.LXX.) , *quia fecit quæ futura ſunt ? Non enim ait , Qui facturus eſt , quæ futura ſunt : ſed , Qui fecit , quæ futura ſunt . Ergo & fecit ea , & facturus eſt ea . Nam neque facta ſunt , ſi non ipſe fecit ; neque futura ſunt , ſi ipſe non fecerit : fecit ergo ea prædeſtinando , & facturus eſt operando . Sicut diſcipulos , quando elegerit , ſatis indicat Evangelium : tunc utique , quando eos vocavit : & tamen ait Apoſtolus ; Elegit ante mundi conſtitutionem : prædeſtinando utique, non vocando .* Nempe , ut dictum eſt ſupra , eſſe illud verum , & exemptum , quo , priuſquam in ſe ipſis , ſunt res omnes in Deo , ipſum eſt , Inquiſitorum ſententiâ , ſcientia illa , qua Deus res ipſas ex omni æternitate cognovit : ipſum voluntas , qua de iiſdem , itidem ex æternitate , decrevit : factum autem verè non eſt , quia nil factum in Deo ; ſed factum dicitur , quia ipſa effectæ rei , ejuſque effectionis veritas eſt . Quomodo autem exiſtat in Deo , explanabimus in altero Syſtemate de Deo Trino . De illo eſſe ſcripſit Auguſti-

Digitized by Google

guſtinus idem enarrat. in Pſalm.49. n.18. his verbis. *Jam certè noverat, quod crearat, & , antequam crearet, noverat. Tanta eſt ergo notitia Dei, ut apud ipſum eſſent quodam ineffabili modo, antequam creata eſſent: & a te expectat, ut accipiat, quod, antequam crearet, habebat.* Item in Pſalm.105. n.35. *apud Deum quidem diſpoſita, & fixa ſunt omnia . . . & futura jam fecit*. Et lib.13. de Civ. c.16. *Quomodo autem promiſit, cum hominibus utique promiſerit, qui nondum erant, ante tempora æterna; niſi, quia in ipſius æternitate, atque in ipſo ejus Verbo eidem coæterno, jam prædeſtinatione fixum erat, quod ſuo tempore futurum erat*. Tandem lib.2. de Ord. c.19. num.51. *Pulchritudinem, cujus imitatione pulchra, cujus comparatione fœda ſunt cætera, quiſquis viderit; videbit, quomodo non repugnet, nihil futurum eſſe, quod non ſit apud Deum, ex quo neceſſe eſt, ordine omnia fieri, & tamen non fruſtra Deum rogari &c.*

43. Sed hìc iterum Scholæ Zeteticæ objici poteſt; actum eſſe de libertate creata, ſi res ita componatur: Cui autem Scholam illam defendere propoſitum foret, eadem fortaſſe reponeret, quæ ſupra expoſui; non eſſe, cur libertati noſtræ timeamus, ab hac rerum anticipatione, ſive eſſe exempto: etiamſi ſit æternum: etiam ſi ratum, fixum, immutabile ſit: etiamſi, quod hic peculiariter addimus, ſit planè liberum Deo: ſit, ut Inveſtigatores dicebant, ipſiſſima ejus libera voluntas, arbitrium, electio. Nam primò, etſi Deo ſolutiſſimum fuerit, quam in ſe ipſo, modo quodam exempto, humanarum actionum veritatem antehaberet; ſi tamen hæc anticipatio rei, licet æterna, eſt in eodem ſigno, ac res ipſa; quòque ſigno Deus ante omne tempus voluit, ſeu veriùs extra omne tempus vult, eſſe in ſe ipſo veritatem v.g. illius aſſenſus, quem Chriſto Domino vocanti præſtiterunt Apoſtoli; eodem ſigno extitit aſſenſus ipſe tempore ſuo; Divinæ voluntatis, atque electionis libertas, humanæ voluntatis, atque electionis libertati quid obſit, non video. Quod autem ſe ita res habeat, difficilè quidem obtineat Schola Scotiſtica in ſuo Syſtemate; Schola verò Zetetica in ſuo, non ita difficilè. Etenim, cum libera Dei vo-

luntas, & electio, ſit ipſamet veritas illius aſsenſus, ut ponunt Zetetæ; veritas autem rei ſit in eodem ſigno, ac res ipſa; neque enim priùs verum eſt, rem eſse futuram, quàm ſit futura: duoque iſta, ne cogitatione quidem disjungi, ac diſtrahi invicem poſsunt; conſequens eſt, liberam Dei voluntatem, atque electionem eodem prorſus ſigno teneri, atque ipſe ille aſsenſus, ſive electio, & voluntas libera hominis. Nec verò, ſi hujus Syſtematis Hypotheſis concedatur, ratione illa premi, urgerique poſsunt Zetetæ, quæ ſanè angit Scotiſtas; Unde nam perpetuus iſte duarum Voluntatum conſenſus? harmoniam, concentumque iſtum, quæ ratio, quæ auctoritas probat? In promptu enim eſt, quo ſe facilè expediant; ſiquidem Deus, ut habet Hypotheſis, quam authoritate, & ratione ſupra munivimus; eſt ipſa Veritas per ſe ſubſiſtens: hæc autem eſt Veritatis natura, ut illud ipſum, quod eſt apud nos in loco, & tempore; ſit in illa exemptum a loco, & a tempore: nec alius ſit liber hominis aſsenſus in ſe ipſo, alius in veritate; ſed qui in ſe ipſo habet eſse quoddam adumbratum, falſumque, ut Patres loquuntur; eſse germaniſſimum, ac ſinceriſſimum habeat in Veritate. Eſto igitur probari non ſatis poſſit decretum illud *Condeterminans*, quod tuendæ hominum libertati excogitatum eſt a ſapientiſſima, & ſubtiliſſima Scotiſtarum Schola; nam, præter alia, quæ iis objici poſsunt, durum certè eſt, & planè ad arbitrium confictum videtur, ut quidquid homo liberè, & ſuapte ſponte, atque nutu eligit in tempore; in eodem ſigno, & omnino pariter liberè decretum ſit a Deo, ante omne tempus; quia nempe, Scotiſtarum ſententiâ, æternum illud Dei decretum non eſt ipſa veritas electionis habitæ ab homine pro ſua temporis differentia; at verò non eſt, quod hac ex parte improbari, atque impeti poſſit Zetetarum doctrina: ſiquidem, ut ipſi ſentiunt, decretum illud, quo Deus vult rectam aliquam hominis actionem, laudabilemque, & ſalutarem aſsenſum; actionis, aſsenſuſque illius, eſt ipſa veritas: ac, licèt duo quædam ſint inter ſe maxime disjuncta, & diſtantia, ut exemplar ſcilicet, & imago; verum, & falſum; non aliud ens tamen eſt.

ele-

electio Dei, aliud electio hominis; ſed id ipſum, quod hæc eſt, adumbratione, & ſimilitudine; illa eſt, re, & veritate. At enim hoc, quod idem eſt in Deo, & in Homine; in Deo quidem, tanquam in ſtatu veritatis; in homine autem, tanquam in ſtatu adumbrationis; cui nam liberum eſt, Zetetarum judicio, homini ne, an Deo? Utrique liberum eſt: ſed Deo liberum eſt in ſtatu veritatis, ſecundùm quem ſtatum dicitur electio, ſeu decretum Dei: homini autem liberum eſt in ſtatu adumbrationis, ſecundùm quem ſtatum dicitur electio, ſeu aſsenſio hominis. Ita ſcilicet, ut electio, ſeu decretum Dei, ſit electio, ſive aſsenſio hominis in ſtatu lucis: contra verò, electio, ſeu aſsenſio hominis, ſit electio, ſeu decretum Dei in ſtatu umbræ. Expecto, ſubjunget hìc aliquis, expecto jam, dum dicas, Ebræorum ſententiâ, Deum eſse hominem in ſtatu lucis; hominem autem eſse Deum in ſtatu umbræ: Enimvero hoc etiam in eorum monumentis invenio: ac, ſi rectè intelligatur, a vero, & Catholico ſenſu nequaquam abhorreat. Quid enim? licet vobis in mente Dei ponere ſimilitudinem, ſive imaginem hominis; Zetetis non liceat ibidem ponere veritatem, ſeu eſse illud verum, & exemptum, quod adumbratur in homine? Quoniam verò Deus id, quod habet, illud eſt; cur abſurdè dicatur, Deus eſt hominis veritas; ſi abſurdè non dicitur, Deus eſt hominis repræſentatio? At, dicitis, non hominis ſolius repræſentatio eſt Deus, neque enim rei hujuſce dumtaxat, in ejus mente ſimilitudinem, & quandam quaſi imaginem ponimus. Nec antiquis Ebræis, Deus erat ſolius hominis veritas, ſeu illud eſse, quod homo ſolus habet in ſtatu lucis: id enim, ipſorum judicio, tam planè eſt abſurdum, & ad contradictionem implicat, quàm quod Centrum ſit eſse exemptum unius radii tantummodo. Hæc habet eorum Hypotheſis; Deus eſt ipſum Eſse: ipſa Veritas: Unitas, Centrum totius: ſive Totum extra totum. Et hæc quidem, ut initio monuimus, dicta ſunt ab ipſis, non ut explicarent, Deus quid ſit, ſecundùm ſe ipſum; id enim ſupra hominum captum longè poſitum eſse dicebant; ſed, ut habitudinem illam exprimerent, qua ſpectat extra ſe ipſum

Digitized by Google

ſum ad res creatas, eaſque gubernat, atque adminiſtrat. Sed hæc aliàs etiam refutavimus.

44. Nunc, ut ad hominis libertatem redeamus, de qua potiſſimùm inſtitutus hìc nobis ſermo erat; quoniam iſtiuſmodi naturæ ſigna, quæ noſtri vocant, minimè notata ſunt ab antiquis Ebræis, iiſque fortaſſe non agnita; ea ratio jam eſt exponenda, quam certò ab iiſdem initam conſtat, ut hæc æterna Dei decreta, prædeſtinationes, voluntates, Deo ipſi planè liberas; liberæ itidem hominum facultati nihil officiant. In Dei quidem, dicebant, poteſtate, & arbitrio fuit, quem vellet ab omni æternitate rerum ordinem ſtatuere, ac præfinire. Quia verò *melius judicavit etiam de malis bene facere, quàm mala eſſe non ſinere*; ideo, quod ad actiones liberas angelorum, & hominum pertinet, univerſa Dei decreta in Sanctiones, ac Permiſſiones bifariam dividimus. Sanctio quidem, dicebant, eſt illud eſſe, quod in Centro reſpondet actioni rectæ in aliqua ſphæræ Totius parte exiſtenti: quod eſſe exemptum, ut Deo liberum eſt, Dei voluntas, decretumque dicitur; ut verò nexum cum eo eſt, quod actio illa recta, pro ſua ſphæræ differentia exiſtat; non qualecunque decretum, aut voluntas, ſed Sanctio nuncupatur. Permiſſio autem eſt illud eſſe, quod in Centro opponitur actioni pravæ, ut prava eſt, hoc eſt, ut ab eſſe deficit: eidemque reſpondet, ſecundùm omnes rationes, tum quibus ex ipſo eſſe participat; tum quibus participare deberet, ut recta foret: Porro hoc eſſe exemptum, quia & ita opponitur pravitati actionis hujus, ut eam eſſe tamen ſinat; & ita reſpondet bonitati, cujus actio illa eſt expers; ut cum ea bonitate nectatur, tantùm ut poſſibili, ac debita, non verò ut etiam futura; idcirco Permiſſio appellatur: quòdque id etiam eſt Deo liberum; Permiſſio libera Dei propterea dicitur: ſive etiam voluntas non quidem ſanciens, ſed tantùm permittens. Ad hanc Permiſſionem, ſive eſſe exemptum, a quo deficit actio prava, ut prava eſt, quique cum ea bonitate, atque integritate, qua caret actio, eadem, nectitur, non ut exiſtente, ſed ut poſſibili, ac debita; quòque verum eſt, non quid erit, ſed quid eſſe poſſet, ac deberet



Digitized by Google

beret actio illa; ad hanc, inquam, Permiſſionem, ſeu eſſe exemptum alluſit Anſelmus q.1. de concor. Præſc. & liber. arb. c.7. cujus initium dedimus num.40. reliquum, quòd huc pertinet, nunc daturi. Docet ibi Anſelmus, tametſi res ſunt a ſcientia Dei, non autem ſcientia Dei a rebus; Deum tamen malorum operum auctorem non eſse, quia mala opera, ut mala ſunt deficiunt ab eſse: nec habent in Deo, quod ipſis reſpondeat, ut mala ſunt, ſed quod iis opponatur: quoque verum ſit, quid eſse deberent, non autem directe, quid ſint. Loco igitur ſupra citato ita pergit: *per quam voluntatem juſtam, vel injuſtam, dicitur omnis rationalis natura, & quælibet ejus actio, juſta, vel injuſta. Omnis quippe qualitas, & omnis actio, & quidquid aliquam habet eſſentiam, a Deo eſt, a quo eſt omnis juſtitia, & nulla injuſtitia: facit igitur Deus omnia, quæ juſta, vel injuſta voluntate fiunt, ideſt, bona opera, & mala. In bonis quidem facit quod ſunt, & quod bona ſunt; in malis verò facit quod ſunt, ſed non quod mala ſunt. Nam omni rei eſſe juſtam, vel bonam, eſt aliquid eſſe; nulli verò rei eſt eſſe aliquid, injuſtam, vel malam eſſe. Siquidem bonum, vel juſtum eſſe, eſt juſtitiam habere, quod eſt aliquid. Malum verò eſſe, vel injuſtum, eſt non habere juſtitiam, quam debet habere.* Audis? in Deo eſt, quid ſit actio recta; in Deo pariter eſt, quid ſit actio prava, ut habet aliquid boni: ut verò prava eſt, in Deo eſt, quid eſse deberet: ut prava enim eſt, ab illo eſse deficit, quod habere deberet: ac rectè eſse illud exemptum, quod ei actioni partim quidem reſpondet, partim autem opponitur; rectè, inquam, Permiſſio dicitur: qua enim opponitur, eo quidem verum eſt, quid eſse deberet actio illa; non autem præterea, quid ſit futura; cum futura non ſit, quod deberet: nec futura non eſset, quod deberet; ſi per illud eſse exemptum, ſeu veritatem, verum eſset non ſolum, quid eſse deberet, ſed etiam quid ſit futura. Dei permiſsu igitur eſt actio prava, qui ante omne tempus voluit in ſe ipſo eſse verum, eam fore; & non præterea voluit in ſe ipſo eſse verum, eam talem fore: ea ſcilicet veritate contentus, qua ex æterno verum fuit, eam talem eſse poſse, ac debere. Nec propterea Deus non

cer-

lutum ſit agere, & non agere: cumque ita parata ſit, & inſtructa, ſolutumque ei ſit agere, & non agere; ſuapte ſponte, atque nutu malit agere, quàm non agere. E contrario veritas actionis neceſsariæ ſecum affert eſse exemptum tum ejus cauſæ, quæ, cum præſto illi ſunt ea omnia, quæ ad agendum ſunt neceſsaria, non poſſit non agere; tum ejus effectùs, qui ab hac cauſa ita exiſtat; non ejus ſcilicet electione, & arbitrio, ſed neceſſitate, & natura. Video equidem, quid hìc objici poſſit: nullam fore hìc apud nos cauſam verè liberam, quæ quod agat, ejus electio ſit, & arbitrium, non neceſſitas, & natura. Cum enim duorum illorum veluti ſtatuum, quos Inveſtigatores ponunt, ea ſit habitudo, ut ſecundus ſit planè ſuſpenſus ex primo, umbra ſcilicet ex veritate; non erit in poteſtate hominis, aut angeli, quid agant in ſtatu adumbrationis, niſi ſit in eorum pariter poteſtate, quænam ipſorum actiones ſint in ſtatu veritatis. Hoc autem videtur in eorum poteſtate non eſse, cum veritas, atque eſse exemptum illarum actionum, quæ ab ipſis eduntur, Zetetarum ſententiâ, ſit planè liberum Deo, in Deique poſitum electione, & arbitrio. Immo verò è Schola ſum Societatis, & ad conciliandam cum Dei prædeſtinatione, præſcientia, gratia, angelorum, atque hominum libertatem, etſi alii aliud probabiliter, laudabiliterque defendant; nihil tamen adhuc aptius inveni, quàm quod edoctus ab ipſa ſum. Quod profectò eſt ejuſmodi, ut, cum, duobus veluti ſcopulis, obſita ſit ea pars Theologici curſus, hinc quidem Hæreſi Calviniſtarum, & Janſeniſtarum; illinc autem Hæreſi Pelagianorum, ac Semipelagianorum; a Societatis doctrina quantum diſcederem; tantum quoque offendere, & quodammodo allidi in alterutro mihi viderer. Unà igitur cum Societatis Theologis, Ebræis Inveſtigatoribus firmiſſimum illud oppono Scholæ noſtræ axioma: Quidquid connexum eſt cum hominis, & angeli actione, iiſdemque inevitabile eſt, eorum libertatem evertit: eſto autem, Zetetis detur, id ipſum quod eſt in ſtatu veritatis, eſse in ſtatu umbræ, nec ipſum Eſse, ſed ſtatus quodammodo diſtingui, ut eſt Catholicè expoſitum p. 1. num. 1.

 & 22.

& 22. certè, quod actio hominis, aut angeli futura, ut futura ab omni æternitate fuerit in ſtatu veritatis, cum eo nectitur, quòd ſit etiam ràto & loco, & tempore in ſtatu adumbrationis: & quòd in ſtatu veritatis eo pacto fuerit, homini ipſi, & angelo eſt inevitabile: ſiquidem, ut ſupra poſitum eſt, fuit in poteſtate, & arbitrio Dei, quas apud ſemetipſum, ante omne tempus, rerum veritates exemptas haberet. Hic Schola Zetetica, ſi pro ſe loqui poſſit, exemplum fortaſse illud inſtauret, quo paulo ante pro ipſa pugnatum eſt: mundum univerſum nobis proponat, vel unum aliquem hominem, & quidquid ab ipſo ſeu neceſsariò, ſeu liberè exiſtit, poſitum ſimul in duplici loco, ad Boream, & ad Auſtrum: atque ita tandem reſpondeat: Utique non erit in poteſtate, atque electione hominis hujus, quid agat in loco Auſtrali, niſi ſit itidem in ejus poteſtate, atque electione, quid agat in Boreali: verum, quid agat in loco Boreali, in ejus poteſtate, atque electione eſt oppidò: ſiquidem neceſſitas illa, qua premitur, non ipſam actionem, ſed locum dumtaxat afficit: ſolutumque ei eſt, quid agat: licèt definitum, & conſtitutum ſit, decreto Dei, ubi agat: duplex videlicet ille locus, Borealis, & Auſtralis. Ad eandem imaginem: non erit utique in hominis, & angeli arbitrio, quid agant in ſtatu adumbrationis, niſi ſit pariter in eorum arbitrio, quid agant in ſtatu veritatis, hoc eſt, quæ veritas exempta ipſorum actionibus in Centro reſpondeat. Id verò eſt oppidò in eorum arbitrio, quoniam hæc etiam neceſſitas non rem, aut ens ipſum, ſed quaſi ſtatum dumtaxat afficit: cumque in eorum voluntate ſit penitus, quid agant: ex ipſa tamen horum ſtatuum natura fixum eſt, ut, quod agunt, ſit utrobique, in veritate ſcilicet, & in umbra. At enim, ut ſupra diximus, Deo eſt planè liberum, quid ſit in ſtatu veritatis, Deique ipſius electio eſt, & arbitrium: quòd, ſi Deo id eſt planè liberum, in ejuſque poſitum electione, & arbitrio; homini, & angelo evitabile non eſt? Enimvero eo prorſus modo, quo homini manenti in loco boreali eſt planè liberum quid ibi agat, in ejuſque poſitum electione, & arbitrio: nec continuò tamen, ſi hoc eſt, id eſt ipſi prorſus inevitabile manen-

Deo: non autem ut prava eſt: qua de re præcipuè ſcripſit Q.3. de Malo a.2. in hæc verba. *Neceſſe eſt enim, omnes motus cauſarum ſecundarum cauſari a primo movente; ſicut omnes motus inferiorum corporum cauſantur a motu Cœli. Deus autem eſt primum movens reſpectu omnium motuum, & ſpiritualium, & corporalium... Unde, cum actus peccati ſit quidam motus liberi arbitrii, neceſse eſt dicere, quod actus peccati, in quantum eſt actus, ſit a Deo. Sed tamen attendendum eſt, quòd motus primi moventis non recipitur uniformiter in omnibus mobilibus: ſed in unoquoque ſecundum proprium modum. Alio enim modo cauſatur a motu Cœli &c. Cum enim aliquid eſt in debita diſpoſitione ad recipiendum motionem primi moventis, conſequitur actio perfecta ſecundùm intentionem primi moventis: ſed, ſi non ſit in debita diſpoſitione, & aptitudine ad recipiendum motionem primi moventis, ſequitur actio imperfecta, & tunc, quod eſt ibi actionis, reducitur ad primum movens, ſicut in cauſam: quod autem eſt ibi de defectu, non reducitur in primum movens, ſicut in cauſam, quia talis defectus conſequitur in actione, ex hoc, quod agens deficit ab ordine primi moventis, ut dictum eſt. Sicut, quidquid eſt de motu in claudicatione, eſt ex virtute motiva animalis: ſed quidquid eſt ibi de defectu, non eſt a virtute motiva, ſed a tibia, ſecundùm quod deficit ab opportunitate mobilitatis a virtute motiva. Sic ergo dicendum, quod Deus ſit primum principium motionis omnium: quædam ſic moventur ab ipſo, quod etiam ipſa ſe ipſa movent, ſicut quæ habent liberum arbitrium: quæ ſi fuerint in debita diſpoſitione, & ordine debito ad recipiendum motionem, qua moventur a Deo, ſequentur bonæ actiones, quæ totaliter reducuntur in Deum, ſicut in cauſam. Si autem deficiant a debito ordine, ſequetur actio inordinata, quæ eſt actio peccati. Et ſic id, quod eſt ibi de actione, reducetur in Deum, ſicut in cauſam: quod autem eſt ibi de inordinatione, vel deformitate non habet Deum cauſam: ſed ſolum liberum arbitrium. Et propter hoc dicitur, quod actio peccati eſt a Deo, ſed peccatum non eſt a Deo.* Cujus ſimile eſt, quod dicunt Zetetæ, actionis pravæ veritatem, ſeu eſſe exemptum eſſe in Deo: ſecus autem pravitatis ipſius. Veritate autem illa, ſive eſſe exempto, tanquam forma extrinſecus afficiente

Dei ſubſtantia, & natura; ſi Deus, ut mundum in tempore condere voluit ex æterno, atque extiturum præſcivit; ſic e contrario condere noluiſſet, præſciſſetque non extiturum; Divinæ ipſi naturæ, & ſubſtantiæ facta deceſſio aliqua videri poſset: immo tota funditus occidiſse: quippe quæ ſimpliciſſima res eſt, neque partitione ulla dividitur. Horum verò, quæ ſanè difficillima ſunt, ut temporis anguſtiis hinc excluduntur; ſic erit per commoda, ac per opportuna tractatio in ſequenti Syſtemate de Deo Trino, quod mihi ex iiſdem Scholæ Zeteticæ monimentis, Deo ipſo annuente, atque adjuvante, propoſitum eſt informare. Immo etiam fortaſse in hoc ipſo Syſtemate, quod, ut nunc properato opus fuit, neque, ut par erat accurari diligenter potuit, multaque in eo perperam, ut vereor, vel intellecta, vel expoſita ſunt; ſi tempus, & vita ſuppetet, emendatius olim, ac retractatius edam. Interea, quod initio feci, hìc ultimo etiam profiteor, tametſi quidquid hìc eſt doctrinæ, totumque hoc Syſtema e ſacris ipſis Literis, earumque ſapientioribus Interpretibus, pro meo captu, ac modulo, expreſſi; Scholæ tamen Zeteticæ a me propterea aſcriptum, quòd iſtorum omnium perſimilia multa deprehendi cùm apud Ethnicos illos philoſophos, qui Zetetarum veſtigiis verum perveſtigarunt; tum vel maximè apud quoſdam Ebræorum ſcriptores, qui, ſi minus antiqui ſunt, quàm quantum ea gens jactitat; immo, ſi non ii ſunt, quos nomen libris inſcriptum præſefert; at certè a Talmudicorum, & Rabbinorum ineptiis quàm longiſſimè abhorrent, ac doctrinæ veteris a majoribus acceptæ perquam ſtudioſi, & maximè retinentes videntur. Ut ut res habeat, & accipiatur; eſto eorum, quæ trado, non interpres dumtaxat, atque ordinator, quod quidem in fronte libri profiteor; ſed auctor dicar, atque habear: nihil equidem horum defendo, ſed ea tantùm propono: &, cujuſquemodi tandem ſint, Eccleſiæ, & Sapientum judicio prorſus ſubjecta eſse volo: ita ſcilicet animo comparatus, ut, quamcunque de Metaphyſico hoc Syſtemate ſententiam Catholici philoſophi, ac theologi tulerint; ei, ſine ulla tergiverſatione, ſtatim ſubſcribam, & planè acquieſcam.

*FINIS.*

Digitized by Google

Z
2. 6. 471

Digitized by Google

nenti in loco auſtrali. Nempe eſt idem homo, qui manet in loco boreali, quique in loco auſtrali, eademque utrobique ejus hominis actio? Idem quoque homo eſt, qui eſt in ſtatu veritatis, hoc eſt in ſcientia, & voluntate Dei; quique eſt in ſtatu adumbrationis, hoc eſt, in ſeipſo: & illa actio, quæ ab eo liberè exiſtit, eadem eſt in ſcientia, ac voluntate Dei; atque in ſe ipſa. Quid igitur, in Deone eſt verus ille homo? vera hominis illius facultas? vera ejus facultatis exercitatio? haud quaquam ſanè: ſed, cum Scientia Dei, ſit ipſa veritas rerum exempta; & exemptum ipſum eſſe rerum ſit Dei Voluntas; eſt in Deo eſſe, & veritas, quæ iis omnibus modò numeratis reſpondeat: quod eſſe, & veritas, cum ſit idem, eſſe, & veritas rerum omnium, hoc eſt, omnia extra omnia; ſeu totum exemptum a toto, quod eſt ipſemet Deus, nam Deus id, quod habet, illud eſt; ea de cauſa dictum eſt ſupra, Deo liberum fuiſſe, quam in ſe ipſo, ante omne tempus noſtrarum actionum veritatem, atque eſſe exemptum haberet: atque interrogantibus p.2. n.43. cui nam liberum eſt illud eſſe, ſeu illa ratio entis, quæ eadem & in Deo eſt, ſed tanquam in ſtatu veritatis; & in humanis ipſis actionibus, ſed tanquam ſtatu adumbrationis; hominine, an Deo; reſponſum eſt, id eſſe utrique liberum: ſed Deo liberum in ſtatu veritatis, ſecundùm quem ſtatum eſt, & dicitur electio, ſeu decretum Dei; homini autem liberum eſſe in ſtatu adumbrationis, ſecundùm quem ſtatum eſt, & dicitur electio, ſeu aſſenſio hominis. Ita ſcilicet, ut electio, ſeu decretum Dei, ſit electio, ſive aſſenſio hominis in ſtatu lucis: contra verò electio, ſeu aſſenſio hominis, ſit electio, & decretum Dei in ſtatu umbræ. Hæc autem mirantibus illud ſæpe iteravimus: Hæc eſt Veritatis loco, ac tempori exemptæ, ac per ſe ſubſiſtentis natura: quæ, cum ſit eſſe verum, & quidquid habet, illud ſit; ſicuti quæ intelligit, ſe ipſa intelligit; ita quæ vult, ſe ipſa vult: quare, ut veritate rei rem ipſam intelligit; ita veritate rei rem ipſam vult: intelligit igitur, & vult actionem, voluntatemque liberam hominis, & angeli, veritate ipſa actionis, voluntatiſque liberæ hominis, & angeli: quæ veritas, cum ſit quædam veluti forma, ut oſtenſum

ſum eſt p.2. n.33., qua res primariò veræ dicuntur; idem eſt, Deum intelligere, ac velle actionem,voluntatemque liberam hominis,aut angeli;ac eam verè eſſe liberam: idem eſt,Deum intelligere, ac velle, eos aliquid ſuapte ſponte, atque nutu eligere: ac eos verè ſponte ſua, & ſuapte nutu illud eligere: denique, quodcunque dicas, ſi addas, Deum id intelligere,ac velle; addis id eſſe verum, quod dicis, ſuoque & loco, & tempore extiturum. Hactenus Schola Zetetica. Quòd ſi non acquieſcis, ſed aliud quidpiam, ingeris paulo magis ſubtile, & acutum, ut promptum eſt vel mediocri cuilibet Societ.Theologo;ea iis omnibus ſuum illud opponet:Hæc eſt Veritatis ipſius natura: ita intelligit Veritas, ſe ipſa intelligit: ita vult Veritas, ſe ipſa vult: quòd ſi ſeipſa vult,& intelligit; ejus voluntate, & intelligentia futurum eſt, ac verè eo modo futurum, quo eſt futurum, ſcilicet vel neceſſariò, vel liberè. Hæc illa: quæ non equidem ſpero omni ex parte probatum iri Sapientibus:cum & mihi diſpliceant,qui illa reperi. At quid attinuit iſthæc improbo plurium menſium labore, & ſtudio ex iis latebris,in quibus tot ſecula delituerant, in hanc lucem efferre, & partim quidem diſperſa colligere,partim manca ſupplere, ſi diſplicent? Quia, etſi plura peccent, ejuſmodi tamen eſſe video; quæ,ſi in alicujus manus pervenerint, cui plus otii ſit, & ingenii ad hæc pertractanda; ut facile eſt inventis addere; ex iis aliquid tandem conficiat, quod Catholicas Scholas inter ſe diſſidentes conciliet, ac novas hæreſes,quæ diſcordiis noſtris aluntur, ſeque in dies inſolentiùs efferunt, penitus obterat.

46. Promenda nunc eſſent ex iiſdem Zeteticis theſauris alia complura, quæ ad Deum pertinent, ut Unus eſt, idemque Intelligens, ac Volens: atque ea præcipuè, quæ aliquid opis afferrent ad eam controverſiam enodandam, quam de Actibus Contingentibus, quos vocant, ac liberis Dei, inſtituère jamdudum Scholaſtici: qui quidem in varias diſtracti ſententias, ſe tamen propemodum obrui, ac vinci reſpondendi difficultate fatentur omnes. Cum enim voluntas illa, qua Deus ab omni æternitate facturum ſe in tempore aliquid decrevit; ac ſcientia, qua illud fore præſcivit; ſint re ipſamet

Dei

Digitized by Google

201

F.

2.6.474

Digitized by Google

Digitized by Google

005647365

Ditta SALVAREZZA s.a.s.
RESTAURO
Via A. Cervi 5 - Roma

Digitized by Google